

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DÜNYA İNANÇLARI İLE
KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDA SOSYAL
İLGİNİN ARACI ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

GÜNEY DENGİZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI**

**MERSİN
2022**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DÜNYA İNANÇLARI İLE
KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDA SOSYAL
İLGİNİN ARACI ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

GÜNEY DENGİZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI**

**Danışman
Prof. Dr. Binnaz KIRAN**

**MERSİN
2022**

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DÜNYA İNANÇLARI İLE KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDA SOSYAL İLGİNİN ARACI ROLÜ

Karanlık kişilik özellikleri, toplumun klinik, patolojik veya suçlu olmayan bireylere ait olumsuz ve toplumsal olarak zararlı görülen özelliklerdir. Kişilikle ilgili çalışmalar, dünyaya dair inançların kişilik yapısı içerisinde önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Sosyal ilgi ise toplumun refahı ve iyiliği için gösterilen çabaları kapsayan ve karanlık kişilik özelliklerine zıt bir özelliktir. Adler ise sosyal ilginin dünyaya dair de olmak üzere birtakım inançlarla şekillendiğini belirtmektedir. Hem bu özelliklerin hem de inançların, içinde bulundukları gelişim dönemi açısından dinamik ve esnek olduğu üniversite öğrencileri açısından incelenmesi önemli görülmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmada üniversite öğrencilerinin dünyaya dair inançları ile karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilgilenin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın ana problemi 877 katılımcıdan toplanan veriler doğrultusunda incelenmiştir. Katılımcıların sosyal ilgi düzeyleri Soyer (2004) tarafından geliştirilen Toplumsal İlgili Ölçeği ile, Makyavelizm, narsisizm ve psikopati değişkenleri Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği (Özsoy ve diğerleri, 2017) ile ölçülmüştür. Dünyaya dair inançların değerlendirilmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen 24 maddeli ve 4 boyutlu “Dünyaya Dair İnançlar Ölçeği” kullanılmıştır.

877 katılımcıdan toplanan verilerden elde edilen bulgulara göre güvenli ve cazip dünya inancı ile sosyal ilgi arasında pozitif, karanlık kişilik özellikleri arasında ise negatif yönde manidar bir ilişki bulunmaktadır. Tehlikeli ve sıkıcı dünya inancı ise sosyal ilgi ile negatif, karanlık kişilik özellikleri ile pozitif yönde manidar bir ilişkiye sahiptir. Ayrıca sosyal ilginin karanlık kişilik özelliklerini negatif yönde yordadığı ve dünyaya dair inançlar ile karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerde aracı role sahip olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgular teorik ve ampirik bilgilerin ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: üniversite öğrencileri, karanlık kişilik özellikleri, sosyal ilgi, dünyaya dair inançlar

Danışman: Prof. Dr. Binnaz KIRAN, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

THE MEDIATOR ROLE OF SOCIAL INTEREST BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' WORLD BELIEFS AND DARK TRIAD PERSONALITY TRAITS

Dark personality traits are the negative and socially harmful traits belonging to individuals who are not clinical, pathological or criminal. Studies on personality show that beliefs about the world play an important role in personality. Social interest, on the other hand, is a trait that includes efforts for the welfare and well-being of the society and contrasts with dark personality traits. As for Adler, states that social interest is shaped by certain beliefs, including about the world. It is considered important to examine both these characteristics and beliefs in terms of college students who are dynamic and flexible in terms of their developmental period. Accordingly, in this study, it was aimed to examine the mediating role of social interest in the relationships between beliefs about the world and dark personality traits.

The main problems of the research were examined in line with the data collected from 877 participants. The social interest levels of the participants were measured by the Social Interest Scale developed by Soyer (2004); Machiavellianism, narcissism and psychopathy variables were measured with the Short Dark Triad Scale (Özsoy et al., 2017). In the evaluation of beliefs about the world, a 24-item and 4-dimensional "Beliefs About the World Scale" developed by the researcher was used.

According to the findings obtained from the data collected from 877 participants, there is a positive relationship between belief in a safe and enticing world and social interest, and a negative significant relationship between dark personality traits. Dangerous and dull world belief has a negative relationship with social interest and a positive relationship with dark personality traits. In addition, it was observed that social interest had a mediating role in the relationships between beliefs about the world and dark personality traits. These findings are discussed in the light of theoretical and empirical information.

Keywords: college students, dark personalities, social interest, world beliefs

Advisor: Prof. Dr. Binnaz KIRAN, Mersin University, Faculty of Education/ Department of Guidance and Psychological Counseling, Mersin.

TEŞEKKÜR/ÖNSÖZ

Öncelikle yüksek lisans eğitimimden bu yana tüm eğitim öğretim hayatımda hangi koşulda olursa olsun maddi ve manevi olarak yanımda olan, akademik hayata duyduğum tüm merak ve ilginin pekişmesini ve gelişmesini sağlayan, yaşadığım tüm zorluklarda mücadele etmem için beni güdüleyen ve cesaretlendiren, etik olmanın, doğru olmanın, çabalamanın anlamını bana öğreten, desteğini ve varlığını daima hissettiğim ve karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim kıymetli danışmanım Prof. Dr. Binnaz KIRAN'a tüm emeklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Tez sürecim başından itibaren tez komitesinde bulunan ve süreç boyunca yapmış oldukları katkı ve geribildirimlerinden dolayı değerli hocalarım Prof. Dr. Filiz YURTAL ve Prof. Dr. Cem Ali GİZİR'e tekrar teşekkür ederim.

Tez savunma sürecinde büyük bir titizlikle tezimi inceleyen, değerlendiren ve geri bildirimler veren değerli hocalarım Doç. Dr. Zülal ERKAN'a ve Doç. Dr. Metehan ÇELİK'e de tezime sundukları tüm katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Hayatımın tüm aşamalarında olduğu gibi doktora öğrenimimde de yanımda olan, desteğini ve varlığını ve sevgisini her zaman hissettiğim sevgili ailem Gülenay DENGİZ, Enver DENGİZ ve Deniz DENGİZ KALYONCU'ya bu günlere gelmemi sağlayan maddi ve manevi tüm emekleri için teşekkür ederim. Ayrıca kan bağıımız olmasa da, aynı türden dahi olmasak da, bu yazıyı okuyamayacak olsa da sevgisi ve şirinliği ile süreç boyunca beni rahatlatan ailemizin minik üyesi can dostumuz sevgili Ceku'ya da teşekkür ederim.

Son olarak, yüksek lisansta sevgilim, doktorada ise eşim olan, süreç boyunca en az benim kadar yorulup benim kadar heyecanlanan, hayatımın her alanında olduğu gibi doktora sürecinde de varlığıyla her şeyi kolay hale getiren, sevgisini, anlayışını ve desteğini ömrüm boyunca hissetmek istediğim sevgili eşim Damla DENGİZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemler	6
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Araştırmanın Sayıtları	8
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.7. Tanımlar	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Kişilik	10
2.1.1. Karanlık Kişilik Özellikleri	11
2.1.1.1. Makavelizm	12
2.1.1.2. Narsisizm	14
2.1.1.3. Psikopati	17
2.1.1.5. Karanlık Özelliklerin Ölçümü	20
2.1.1.6. Karanlık Kişilik Özelliklerinin Yapısı Hakkındaki Tartışmalar	21
2.2. Dünya'ya İlişkin İnançlar	22
2.2.1.Freud ve Weltanschauun Kavramı	23
2.2.2.Pepper'ın Dünya Varsayımları Görüşü	24
2.2.3. Sosyal Aksiyomlar	24
2.2.4. Kluckhohn ve Strodtbeck'in Değer Yönelimleri	25
2.2.5.Wrightsmen'in İnsan Doğa Felsefeleri (1964)	26
2.2.6. Adil Dünya İnancı	26
2.2.7. Clifton ve Diğerlerinin Temel Dünya İnançları Modeli (Primal World Beliefs)	27
2.2.7.1. İyi Dünya İnancı	28
2.2.7.1.1. Güvenli Dünya İnancı	28
2.2.7.1.2. Cazip Dünya İnancı	29
2.2.7.1.3. Canlı Dünya İnancı	30
2.2.7.1.4. Diğer Üçüncül Düzey İnançlar	31
2.2.8. Dünyaya Dair İnançlar ve Sosyal İlgi	32
2.3. Sosyal İlgi	33
2.3.1. Sosyal İlginin (Gemeinschaftsgefühl) Kavramsallaştırılması	34
2.3.2. Etimolojik Tartışma: Sosyal İlgi mi Yoksa Topluluk Duygusu mu?	35
2.3.3. Sosyal İlgi(Gemeinschaftgefühl) Kavramının Felsefi Temelleri	37

2.3.4. Sosyal İlgi Kavramının Adler'in Diğer Kavramlarıyla İlişkisi	39
2.3.5. Sosyal İlginin Farklı Kavramlarla İlişkisi: Aidiyet Duygusu ve Empati	39
2.4. Karanlık Kişilik Özellikleri, Sosyal İlgi ve Dünya'ya Dair İnançlarla İlgili Araştırmalar	41
2.4.1. Yurt Dışında Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlgili Araştırmalar	41
2.4.1.1. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişisel Özellikler	41
2.4.1.2. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişkiler	44
2.4.1.3. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Davranışsal Özellikler	46
2.4.2. Yurt İçinde Karanlık Kişilik Özellikleri İle İlgili Araştırmalar	48
2.4.2.1. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişisel Özellikler	48
2.4.2.2. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişkiler	50
2.4.2.3. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Davranışsal Özellikler	51
2.4.3. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Dünyaya Dair İnançlarla İlgili Araştırmalar	52
2.4.4. Yurt İçi ve Yurt Dışında Sosyal İlgi ile İlgili Araştırmalar	53
2.4.4.1. Sosyal İlgi ve Pozitif Ruh Sağlığı	54
2.4.4.2. Sosyal İlgi ve Kişisel Özellikler	55
2.4.4.3. Sosyal İlgi ve Kişilerarası İlişkiler	56
2.4.4.4. Sosyal İlgi ve Davranışsal Özellikler	57
2.4.5. Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri	57
3. YÖNTEM	60
3.1. Araştırmacının Modeli	60
3.2. Çalışma Grubu	60
3.3. Veri Toplama Araçları	61
3.3.1. Karanlık Üçlü Ölçeği	61
3.3.2. Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nin Geliştirilmesi	62
3.3.2.1. Çalışma Grubu	62
3.3.2.2. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	63
3.3.2.3. Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nin Açıklayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizinden Elde Edilen Bulgular	64
3.3.2.3.1. Faktör Sayısının ve Döndürme Yönteminin Kararlaştırılması	65
3.3.2.3.2. Dört Boyutlu Açıklanan Yapıya İlişkin Döndürme Sonrası Bulgular	67
3.3.2.3.3. Yapı Geçerliliği	70
3.3.3. Toplumsal İlgi Ölçeği	72
3.4. Verilerin Analizi	73
4. BULGULAR	77
4.1. Araştırmacının 1. Alt Problemine Yönelik Bulgular	78
4.2. Araştırmacının 2. Alt Problemine Yönelik Bulgular	80
4.2.1. Güvenli Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	81
4.2.2. Güvenli Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	82
4.2.3. Güvenli Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	83
4.3. Araştırmacının 3. Alt Problemine Yönelik Bulgular	84
4.3.1. Cazip Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	84
4.3.2. Cazip Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	85
4.3.3. Cazip Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	86
4.4. Araştırmacının 4. Alt Problemine Yönelik Bulgular	87
4.4.1. Sıkıcı Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	87
4.4.2. Sıkıcı Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	88

4.4.3. Sıkıcı Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	89
4.5. Araştırmanın 5. Alt Problemine Yönelik Bulgular	90
4.5.1. Tehlikeli Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	90
4.5.2. Tehlikeli Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	91
4.5.3. Tehlikeli Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü	92
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	93
5.1. Tartışma	93
5.1.1. Güvenli Dünya İnancının, Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü	93
5.1.2. Cazip Dünya İnancının, Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü	95
5.1.3. Tehlikeli Dünya İnancının, Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü	98
5.1.4. Sıkıcı Dünya İnancının, Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü	99
5.1.5. Sosyal İlginin Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi, Yordayıcı ve Aracı Rolü	100
5.2. Sonuç	102
5.3. Öneriler	103
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	103
5.3.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	104
KAYNAKLAR	107
EKLER	124

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Sosyal İlgi ile Yapılan Çalışmalarda İncelenen Değişkenlere İlişkin Karşılaştırma	59
Tablo 3.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	61
Tablo 3.2. Ölçek Geliştirme Çalışmasına Katılan Katılımcıların Demografik Bilgileri	63
Tablo 3.3. Açıklanan Varyans Tablosu	64
Tablo 3.4. Gerçek ve Üretilen Öz Değerlerin Karşılaştırılması	66
Tablo 3.5. Velicer'in MAP Testi'nden Elde Edilen Kısmi Korelasyon Kare Ortalamaları	66
Tablo 3.6. Döndürme Sonrası Faktör Yükleri, Özdeğerler Merkezi Eğilim Ölçüleri ve Madde Toplam Korelasyonlarına İlişkin Bulgular	68
Tablo 3.7. Dört Boyutlu Modele Ait Standardize Edilmiş Yük, Z, ve R ² Değerleri	71
Tablo 3.8. Uyum İyiliği Olarak Ölçüt Alınan ve Elde Edilen Skorlara İlişkin İstatistikler	72
Tablo 4.1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler	77
Tablo 4.2. Karanlık Kişilik Özellikleri, Dünyaya Dair İnançlar ve Sosyal İlgi Arasındaki Korelasyon Katsayıları	78

ŞEKİLLER/GRAFİK DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Psikopati'yi Değerlendirmede Kullanılan Tanısal Özellikler Listesi	18
Şekil 2.2. Psikopati Yapıları	19
Şekil 2.3. Sosyal İlgi ve empati	40
Şekil 2.4. Sosyal İlgi ve Aidiyet Duygusu	40
Şekil 3.1. Araştırmada Sınanan Model	60
Şekil 3.2. Özdeğerlere Ait Yamaç Eğim Grafiği	65
Şekil 3.3. Ölçme Aracının Boyut ve Maddeleri	69
Şekil 4.1. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlere İlişkin Ölçüm Modeli	80
Şekil 4.2. Güvenli Dünya İnancı İle Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	81
Şekil 4.3. Güvenli Dünya İnancı İle Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	82
Şekil 4.4. Güvenli Dünya İnancı İle Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	83
Şekil 4.5. Cazip Dünya İnancı İle Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	84
Şekil 4.6. Cazip Dünya İnancı İle Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	85
Şekil 4.7. Cazip Dünya İnancı İle Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	86
Şekil 4.8. Sıkıcı Dünya İnancı İle Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	87
Şekil 4.9. Sıkıcı Dünya İnancı İle Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	88
Şekil 4.10. Sıkıcı Dünya İnancı İle Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	89
Şekil 4.11. Tehlikeli Dünya İnancı İle Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	90
Şekil 4.12. Tehlikeli Dünya İnancı İle Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	91
Şekil 4.13. Tehlikeli Dünya İnancı İle Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Sosyal İlginin Aracı Rolü	92

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmada incelenen konuya ilişkin problem durumu ve söz konusu problem durumu doğrultusunda tasarlanan araştırmanın amacı, problem ve alt problemleri, araştırmanın önemi, sayıtları ve sınırlılıkları hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Psikoloji bilimi, ortaya çıkışından bu yana birçok çeşitli alt disiplinlere ayrılmış ve sosyal bilimlerin içerisinde farklı amaçlara hizmet etmiştir. Birbirinden çok farklı alanlarda olsa da kişilik konusu psikoloji ile uzaktan ya da yakından ilgili her alanda gündemini korumuştur. Dahası psikolojiye dair ilk görüşlerden itibaren kişilik kavramı söz konusu olmuş ve bundan da öte alanda önde gelen birçok kuramın mutlaka kişiliğe dair diğerlerinden ayrılan ya da diğerleri ile ortak noktaları bulunan kavramları ve modelleri olmuştur.

Farklı dönemlerde çeşitli kişilik kuramları öne çıkmış olsa da her biri psikoloji bilimine çeşitli düzeylerde katkılar sunmuştur. Bu kuramlardan bazıları, öne çıkan kuramcılarının temel kavramları ile gündeme gelmiş, bazıları ise araştırmalar çerçevesinde (Yazgan ve Yerlikaya, 2016) ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlar sadece “sağlıklı” kişilik özellikleri üzerinde durmamış aynı zamanda birçoğu olumsuz, uyumsuz, anormal ya da bozukluk olarak nitelendirilen özelliklere de odaklanmıştır. Günümüzde klinik, uyumsuz ya da anormal olarak sayılabilecek özellikler psikopatoloji alanyazınında oldukça geniş bir yer kaplamaktadır (APA, 2013). Bununla birlikte her uyumsuz özelliği kategorize etmek, var ya da yok olarak nitelendirmek pek mümkün olmayabilir. Bu durumda klinik olmayan bireylerde de gözlemlenebilecek farklı düzeylerdeki uyumsuz özelliklerin ne şekilde ele alınması gerektiği sorunu ortaya çıkmaktadır. Paulhus ve Williams’a (2002) göre “klinik olmayan” bireylerde görülen bu uyumsuz özellikler karanlık kişilik özellikler çatısı altında ele alınmalıdır.

Paulhus ve Williams’ın (2002) ortaya atmış olduğu bu yapı, birbiriyle hem ortak özelliklere sahip olan hem de kendine özgü özellikleri olan Makyavelizm, narsisizm, psikopati ve sonradan eklenen sadizm (Buckes, Jones ve Paulhus, 2013) özelliklerinden oluşmaktadır. Alanyazında Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin aslında birbirinden pek de farklı olmayan, iç içe geçmiş özellikler olabileceği konusu (McHoskey, Worzel ve Szyarto, 1998) tartışma halindeyken Paulhus ve Williams (2002) bu özelliğin hem ortak noktaları bulunan hem de birbirinden ayrılan spesifik özellikleri bulunan bir yapı olduğunu ortaya koymuşlardır. Psikopati, dürtüsellik, heyecan arayışı ve suç davranışlarıyla ilişkili bir kişilik özelliğidir. Öte yandan narsisizm, büyülenmecilik ve kişisel hak duygusuyla ilişkilidir. Makyavelizm, stratejik planlar, kişisel çıkarlar doğrultusunda uzun vadeli hedefler ve manipülasyon ile öne çıkmaktadır (Aston ve diğerleri, 2010; Jones ve Paulhus, 2010; Paulhus ve Williams, 2002).

Dolayısıyla, Paulhus ve Williams tarafından (2002) ifade edilen karanlık sözcüğü, sosyal olarak istenmeyen, olumsuz, kötücül, yıkıcı niteliklere vurgu yapmaktadır. Bu olumsuz kişilik

özelliklerinin düşük düzeyde dürüstlük-alçakgönüllülük (Lee ve Ashton, 2005), düşmanlık (Lynam ve diğerleri, 2011), düşük düzeyde uyumluluk (Jakobwitz ve Egan, 2006), empati yoksunluğu (Jones ve Paulhus, 2011) ve yüksek düzeyde duygusuzluk/duyarsızlık, yani başkalarının istek, ihtiyaç ya da üzüntü ve acılarına karşı kayıtsızlık (Jones ve Figuerdo, 2013) gibi istenmeyen ortak özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir.

Karanlık kişilik özelliklerinin sahip olduğu bu istenmeyen özelliklere dair araştırmalar, geçmişi çok uzak olmamakla birlikte araştırma konusu olmaya da devam etmektedir. Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde, dünyaya dair inançların karanlık kişilik özellikleriyle ilişkisinin bulunduğu ve dünya inançlarının karanlık kişilik özelliklerini yordadığı (Clifton ve diğerleri, 2019; Juneman ve Pane, 2013; Kaufman, Yaden, Hyde ve Tsukayama, 2019; Okan, 2017) görülmektedir.

Koltko-Rivera (2004), dünyaya ilişkin inançları, gerçekliği tanımlayan inanç ve varsayımlar kümesi olarak ifade etmektedir. Dweck'e göre (2008) kişilik araştırmacıları için atılacak en önemli adım, bireyler (veya kültürler) arasında farklılık gösterebilecek inançları (ben, başkaları, ilişkiler ve dünya hakkındaki inançları) tanımlamaktır. Ancak, Chen ve diğerleri (2016) alanyazında kişinin kendi hakkındaki inançlarına daha çok dikkat çekilirken, dünyaya dair inançların göreceli olarak ihmal edildiğini ifade etmektedirler. Yakın zamanda yapılan bir çalışma (Clifton ve diğerleri, 2019) bu ihmali fark etmiş olup dünyaya dair inançlarla ilgili kapsamlı bir yapı geliştirme girişiminde bulunmuştur. Buna karşın ulusal alanyazında böyle bir girişime rastlanmamıştır.

Hem karanlık kişilik özellikleriyle hem de dünyaya dair inançlarla ampirik ve kuramsal olarak ilişkili olan bir değişken ise Adler'in (1938) sosyal ilgi kavramıdır. Adler'in(1938) adına sosyal ilgi dediği ve kişiliğin ve ruhsal yapının merkezine yerleştirdiği kavramın tam zıttını yansıtmaktadırlar. "İnsanlığın çıkarına olan ilgi" olarak basitçe tanımlanabilen sosyal ilgi kavramı (Ansbacher, 1991) bundan da öte insanlara karşı hoşgörü, sempati, iş birliği, dostluk kurma ve empati ile yaklaşma olarak ifade edilmektedir (Leak, 1991). Sosyal ilgi insanlığa daha iyi bir gelecek sağlamak için çaba göstermeyi, topluma katkıda bulunmayı, geliştikçe yetersizlik duygusunun ve yabancılaşmanın azaldığı bir durumdur. Yapılan birçok çalışmada sosyal ilgisi düşük bireylerin düşmanlık, baskınlık, kibirlilik gibi özelliklerinin yüksek olduğu (Bass, 2002) görülmektedir.

Adler'e (1938) göre olumsuz ve yıkıcı özellikler, sosyal ilgisi gelişmemiş bireyleri temsil etmektedir. Her birey, doğuştan sosyal ilginin gelişebilmesi için gereken kapasiteyle dünyaya gelmektedir. Aslında sosyal ilgi bir nevi gelişimsel bir süreçtir. Çocukluktan itibaren bu ilgi, anne ve çocuk arasındaki ilişki ile başlamaktadır. Bu ilgi, beslenmez ve geliştirilmezse, birey başkaları üzerinde üstünlük kurma, kişisel çıkarları için onları kullanma veya kendini kendini soyutlamaya doğru sürüklenir. Böyle bir birey, yapıcı hareketlerden yoksun bir şekilde

toplumun üretken olmayan tarafında varlığını sürdürecektir. Sosyal ilgisi yüksek olan birey, var olan yaşam amaçlarını ve ulaşmaya çalıştığı kişisel hedeflerini toplumun yararına ve diğer insanlara zarar vermeyecek bir biçimde belirler. Sosyal ilgisi gelişmemiş bireyse, topluma ve insanlara karşı herhangi yararlı duygulara sahip olmadığı gibi, var olan amaçlarını bencilce ve diğer insanlara üstünlük kuracak bir biçimde tasarlar (Gençtan, 1998; Murdock, 2016; Sharf, 2016).

Öyle görünüyor ki Adler'in sosyal ilgi kavramı, karanlık kişilik özelliklerinin var olan olumsuz, aykırı tarafı ile bir arada düşünüldüğünde karanlık kişilik özellikleri ile sosyal ilgi birbirine oldukça zıt yapıdadır. Daha da detaylandırılırsa, eğer Makyavelizm kişilik özelliği yüksek bireylerin sosyal ilgisi yüksek olsaydı bu özelliği diğer insanlara karşı manipülatif ve çıkarıcı olarak tanımlamak oldukça çelişkili bir durumdur. Psikopati özelliği yüksek birisinin duyarsız, empati yoksunu ve dürtüsel tarafları ile diğer insanlara karşı en iyisini isteyen, insanlık ve toplum için çabalayan bir kişi olmasını beklemek oldukça tutarsızdır. Diğer insanlardan kendini daha önemli ve değerli gören birisinin (narsisizm), kendinden öte onları düşünmeyi, onlar için çabalamayı, onlara karşı fedakâr olmayı başarması pek mümkün görünmemektedir. Dahası başkalarına acı vermek ya da onların acı çektiğini görmekten zevk alan bir kişi, diğerlerinin acı çekmemesi ya da daha az acı çekmesi için kendini ortaya koyması zıtlık yaratan bir durumdur.

Adler (1956), sosyal ilginin hayata karşı değerlendirici bir tutum olduğunu belirterek sosyal ilgiye aynı zamanda bilişsel bir vurgu da yapmaktadır. Bilişsel terapinin gelişmesinde de önemli katkıları bulunan (Davison ve Neale, 1997) Adler'e göre kendimize, başkalarına ve dünyaya olan inançlarımız, öznel mantığımızın temelini oluşturur ve bu da dünya görüşümüzü şekillendirmektedir (Slavik ve Carlson, 2006). Dahası, bireyin yaşamın nasıl olduğuna dair bakış açısı, gerçek yaşamın nasıl olduğundan daha da önemlidir (Adler, 1938). Birey yaşadığı deneyimlerden öznel mantık aracılığı ile dünyaya, insanlığa, hayata karşı bir takım inançlar geliştirir ve bu inançlar bireyin sahip olduğu sosyal ilginin düzeyini belirler (Manaster, 2009). Bu anlamda dünyaya karşı sahip olunan inançların, insanlığa karşı gösterilecek özen ve çabada rolünün olması muhtemeldir. Bir kişi içinde yaşadığı dünyayı nasıl bir yer olarak görmeli ki o dünyada var olan insanlığa ve topluma karşı olumlu duygular besleyebilsin, onun için çaba ve fedakârlık gösterip, yaşamını, yaşam tarzını ve amaçlarını toplum ve diğer insanlara faydalı olarak tasarlayabilsin? Adler'in bireyin duygu, düşünce ve davranışlarında kişinin sahip olduğu bilişsel özelliklere yaptığı vurgu ve sosyal ilginin gelişiminde yaşama ve dünyaya dair algı ve inançların rolüne dair açıklamaları doğrultusunda sosyal ilgi ile dünya inançlarını bir arada incelemek önemli görünmektedir.

Akıcı zekâ, farklı türdeki yeni bilgileri algılama, üretme, dönüştürme ve işleme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Kristalleşmiş zekâ ise biriken yaşam deneyimlerinin ve biriken

bilgilerin bir ömür boyu verimli bir şekilde işlenmesi ve depolanmasının sonucudur (Salthouse, 2004). İnsanlar yaşlandıkça kristalleşmiş zekâlarında artış, akıcı zekâlarında ise azalış görülmektedir. Dolayısıyla üniversite yılları, bireylerin akıcı zekâlarının da katkısıyla sahip oldukları bilgileri yenileri ile değiştirmeye daha yatkın oldukları, bu anlamda da dünyaya dair inançlarında daha esnek ve değişime açık olabilecekleri bir dönem olduğu söylenebilir. Bu durum da üniversite öğrencilerinin dünyaya dair inançlarını önemli bir noktaya getirmektedir.

Kişilik özellikleri ile ilgili çalışmaların bazıları, kişilik özelliklerinin zaman içerisinde değişime karşı dirençli olup olmadığı ile ilgilenmektedir. Bu değişimler incelenirken, bu özelliklerin farklı zaman dilimleri içerisinde yapılan tekrarlı ölçümleri dikkate alınmaktadır (Caspi, Roberts ve Shiner, 2005). Bu tekrarlı ölçümlerden elde edilen ilişkiler aracılığı ile bireyin ilgili özelliği zaman içerisinde ne kadar koruduğu yorumlanmaktadır. Kişilik özelliklerinin zamana karşı direnci konusundaki klasik görüş, bu özelliklerin çevrenin etkisine duyarlı olmayan ve bu nedenle zaman içerisinde değişmeyen yapıda olduğunu iddia etmektedir (McCrae ve diğerleri, 2000). Buna karşın konuya bağlamsal odaklı yaklaşan kuramcılar, kişilik özelliklerinde yaşam üzerinde yer alan değişimlerin ve geçişlerin önemini vurgulayarak, özellikle sosyal, fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerin hızlı olduğu yaşam dönemlerinde değişimin daha hızlı olduğunu ileri sürmektedirler (Lewis, 2001).

Kişilik özelliklerinin farklı yaşam dönemlerinde ne kadar korunduğunu inceleyen meta analiz çalışmaları, (Fraley ve Roberts, 2005; Roberts ve DelVecchio, 2000) kişilik özelliklerinin 20'li yaşlarda, daha ileri dönemlere kıyasla değişime daha açık olduğunu göstermektedir. Bu dönemde kişiliğin değişkenliğine dair başka bir bulgu da karanlık kişilik özellikleri açısından elde edilmiştir. Spurr ve Hirschi (2018), karanlık kişilik özelliklerinin 1 ve 2 yıllık tekrarlı ölçümlerinden elde edilen verilere dayanarak, Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin genç yetişkinlik döneminde ileri yıllara göre değişime daha açık olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Buradan hareketle üniversite öğrenimindeki bireylerin kişilik özelliklerini ve bu özelliklerin dinamiklerini incelemek, söz konusu değişime ve gelişime katkı sunabileceği ihtimali olduğundan önemlidir.

Ayrıca sosyal ilginin Makyavelizm (McHoskey, 1999), narsisizm (Joubert, 1986; Kałużna-Wielobób, Strus ve Cieciuch, 2020; Miller ve diğerleri, 1987) ve psikopati ile (Noble, 2006; White, 2009) negatif yönde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Alanyazın incelendiğinde dünyaya dair inançlar, sosyal ilgi ve karanlık kişilik özelliklerine dair rastlanan bilgiler şöyle özetlenebilir:

1. Karanlık kişilik özelliklerinin sahip olduğu özellikler ile Adler'in sosyal ilgi kavramında bireye yüklediği özellikler birebir zıtlık içerisinde görünmektedir.
2. Adler'in kuramından yola çıkarak karanlık kişilik özelliklerini sosyal ilgisi gelişmemiş bireyler olarak nitelendirmek kuramsal olarak mümkündür.

3. Kavram olarak bilişsel bir yönü de bulunan sosyal ilginin gelişiminde dünyaya dair inançlarımızın rolü olabileceği, Adler'in görüşleri çerçevesinde olasıdır.
4. Dünya'ya dair inançlarımız karanlık kişilik özelliklerimizi yordamaktadır.
5. Tüm bu değişkenler üniversite öğrencilerinde gelişim dönemi açısından dinamik ve esnek bir yapı sergilemektedir.
6. Kuramsal açıklamalar ve ampirik bulgular ışığında, söz konusu bu değişkenlerin arasındaki ilişkiler henüz netlik kazanmamıştır.

Gerek kuramsal gerekse ampirik bulgular, karanlık üçlü, sosyal ilgi ve dünyaya dair inançlar arasında özgün ilişkilerin var olabileceğine dair sinyal vermektedir. Bununla birlikte her üç değişken arasındaki ilişkinin bir arada incelendiği çalışmalara rastlanılmamıştır. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin içinde bulunduğu yaşam dönemi de göz önüne alındığında, kişilik gelişimi açısından söz konusu değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmayı ortaya çıkaran problem durumuna yönelik değerlendirilen noktaları toplamak gerekirse kişilik özelliklerinin değişim ve gelişiminin daha esnek olduğu 20'li yaşlar, üniversite öğrencilerinin akıcı zekâlarının da sonraki dönemlere göre daha aktif olduğu ve dolayısıyla bilgiyi işleme ve var olan bilgilerini değiştirmede daha esnek oldukları bir dönemdir ve bu durum üniversite öğrencileri açısından kişilik ve inançlarla ilgi çalışmaları önemli hale getirmektedir. Toplumun her bireyinde belirli ölçüde bulunan fakat sosyal olarak istenmeyen özellikler olan karanlık kişilik özellikleri, birçok olumsuz başka özellik ve davranışlarla ilişkili olup Adler'in sosyal ilgi kavramıyla tamamen zıtlık içerisinde ve negatif yönde ilişkili özelliklerdir. Dahası, Adler'in kuramsal görüşü temel dayanak olarak alındığında, sosyal olarak uyumsuz bu bireyleri, sosyal ilgisi gelişmemiş ve yanlış bir yaşam tarzını benimsemiş bireyler olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ayrıca Adler'in bakış açısına göre, sosyal ilgiyi bireyin yaşadığı deneyimler ve bu deneyimler aracılığı ile edindiği inançlar şekillendirmektedir. Bu inançlardan birisi de dünyaya dair inançlardır. Yapılan çalışmalar dünyaya dair inançların kişilik özelliklerini yordayıcı rolü bulunduğunu göstermektedir. Söz konusu kuramsal ve ampirik açıklamalar bu üç değişken arasındaki ilişkileri bir arada incelemenin katkısı olacağını göstermekle birlikte, daha önceki çalışmalarda netlik kazanmış değildir. Dolayısıyla, hem Adler'in kuramsal görüşü hem de söz konusu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, üniversite öğrencilerinin dünyaya dair inançlarını, sosyal ilgilerini ve karanlık kişilik özelliklerini bir arada incelemek gerekli ve önemli görünmektedir.

Yukarıda açıklanan ve tartışılan bilgiler ışığında, bu araştırmada üniversite öğrencilerinin dünyaya dair inançları ve karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolünün yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç

doğrultusunda, dünyaya dair inançların sosyal ilgi ve karanlık kişilik özelliklerini yordayıcı rolünün olup olmadığı ve dünyaya dair inançlar ile karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolünün olup olmadığı incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemler

Yukarıda söz edilen amaçlar doğrultusunda araştırmaya ait problem cümlesi "Üniversite öğrencilerinin dünyaya dair inançları (güvenli, cazip, tehlikeli ve sıkıcı dünya inançları) ile karanlık kişilik özellikleri (Makyavelizm, narsisizm ve psikopati) arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü nasıldır?" şeklindedir.

Araştırmanın problemine göre incelenen alt problemler şunlardır;

1.3.1. Üniversite öğrencilerinin güvenli, cazip, tehlikeli ve sıkıcı dünya inançları, Makyavelizm, narsisizm ve psikopati karanlık kişilik özellikleri ve sosyal ilgi düzeyleri arasında ilişki bulunmakta mıdır?

1.3.2. Üniversite öğrencilerinin güvenli dünya inançları ile

- a) Makyavelizm,
- b) Narsisizm ve
- c) Psikopati kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü var mıdır?

1.3.3. Üniversite öğrencilerinin "cazip" dünya inançları ile

- a) Makyavelizm,
- b) Narsisizm ve
- c) Psikopati kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü var mıdır?

1.3.4. Üniversite öğrencilerinin "sıkıcı" dünya inançları ile

- a) Makyavelizm,
- b) Narsisizm ve
- c) Psikopati kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü var mıdır?

1.3.5. Üniversite öğrencilerinin "tehlikeli" dünya inançları ile

- a) Makyavelizm,
- b) Narsisizm ve
- c) Psikopati kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Yaşamın keyifli olduğu kadar birçok problemle mücadele edildiği dönem olan üniversite dönemi, bireylerin birçok yeni süreçlere uyum gösterdiği, farklı kişisel ve sosyal yaşantılar içine girdiği ve bu yaşantı ve deneyimleri bağımsız bir şekilde gerçekleştirdiği dönemdir (Gizir, 2005). Arlı (2013), üniversite gençliği için eğitim öğretim hayatı kadar kişilik ve sosyal gelişim konularının önemli olduğunu, hatta kişiliğin gelişiminde en önemli dönemin üniversite dönemi olduğunu belirtmektedir. Dündar(2009) da bu dönemin kişiliğin şekillendiği önemli bir evre olduğu fikrine katılmaktadır. Kişilik özellikleri 20'li yaşlarda, daha ileri dönemlere kıyasla değişime daha açık olmaktadır (Fraley ve Roberts, 2005; Roberts ve DelVecchio, 2000). Söz konusu bu bireylerin almaya devam ettikleri eğitimle birlikte, gelecekte toplumun yaşantısında

önemli konumlara sahip olma potansiyeli taşıyan bireyler oldukları düşünüldüğünde, bu dönem kişilik araştırmaları açısından daha da önemli hale gelmektedir.

Karanlık kişilik özellikleri genellikle yalan söyleme, hile yapma, manipüle etme ve çalma gibi sosyal normların göz ardı edildiği davranışlarla karakterize edilir. Karanlık özellikleri yüksek olan kişiler, güvenilmez ve umursamaz romantik partnerler, arkadan bıçaklayan iş arkadaşları, duygusuz ve kontrolcü ebeveynlerdir (Jones ve Figueedo, 2013). Toplumsal maliyet açısından bu özellikler bireyde ne kadar az olursa o kadar faydalı olacaktır. Bu durum, söz konusu özelliklerin nasıl olmayacağını ya da nasıl azaltılacağını keşfetmenin gerekli olduğunu düşündürmektedir. Dweck'e göre (2008) genel kişilik özelliklerinin yerine bireylerin sahip olduğu inançların araştırılması onların daha sağlıklı gelişimi için gereken durumları saptamak adına daha faydalı olacaktır. Çünkü inançlar, tipik ve spesifik olarak daha kesin bir biçimde tanımlanabilir, ayrıca kişilik özelliklerinden daha basit bir şekilde ölçülebilir ve yapılan müdahaleler aracılığı ile değiştirilebilir. Her ne kadar kişilik özellikleri de ölçülebilir ve değerlendirilebilir olsalar da bu durum onların nasıl değiştirilebileceği hakkında herhangi bir fikir vermemektedir (Dweck, 2008). Bununla birlikte her ne kadar inançların da değiştirilmesi kolay olmasa da spesifik ve kapsamlı değerlendirilebilmesi, nereden başlanacağı konusunda önemli katkılar sunacaktır.

Dünya'ya dair inançlarla ilgili ortaya konmuş çeşitli kuramsal görüşler ve modellere bakıldığında, kimisinin tek ve spesifik bir inanca odaklandığı (Örn. adil dünya inancı, Dalbert, 1999), kimisinin ise belirli bir inancı ortaya koymaktan öte, dünyayı algılama çerçevesi sunduğu (Örn. kök metaforlar, Pepper, 1942) görülmektedir. Clifton ve diğerlerinin (2019) çalışması ise tek ve spesifik bir inanca odaklanmaktan öte, dünyanın nasıl bir yer olduğuna ilişkin inançların tümünü keşfetmeye yönelik en kapsamlı çalışmadır. Türkiye'de "Adil Dünya İnançları"," Rekabetçi Dünya İnancı" ve "Tehlikeli Dünya İnancı" dışında dünyaya dair inançlarla ilgili bir çalışmanın ya da ölçme aracının olmadığı, bu ölçme araçlarının ise sadece dünyaya dair spesifik bir konuyu ele aldığı görülmektedir. Bu anlamda Türkiye'de dünyaya dair inançların ne olduğu, nasıl bir yapı sergilediğini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Toplumsal olarak yıkıcı ve zararlı birtakım karanlık özelliklerin dünyaya dair inançlarla olan ilişkisinin incelenmesi, bu inançların kişilik üzerindeki rolünü daha da belirgin hale getirecektir. Bu sayede araştırmadan ortaya çıkan bilgilerin gelecekte dünyaya dair inançlar ile karanlık kişilik özellikleri arasında yapılabilecek deneysel çalışmalara bilgi sunması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Adler'in görüşleri doğrultusunda bireylerin dünyaya dair inançları (öznel mantık), sosyal ilginin hangi yöne doğru gelişeceğine yön vermekte; sosyal ilgi de yaşam tarzının toplumsal olarak yararlı olarak mı yoksa yıkıcı mı (karanlık kişilik özellikleri) olacağını şekillendirmektedir (Shelley, 2008, Eckstein, 2008). Karanlık kişilik özelliklerinin nasıl değiştirilebileceği henüz

bilinmese de Adler'in belirtmiş olduğu gibi sosyal ilgi, öğrenilir, öğretilir ve uygulanır. Sosyal ilgi bazı araştırmacılar tarafından pozitif psikoloji için anahtar bir unsur olarak görülmekle birlikte (Leak ve Leak, 2006) aynı zamanda önleyici ve koruyucu bir değişken olduğu vurgulanmaktadır (Watts, 2015). Bu doğrultuda Adler'in sosyal ilgi kavramının kuramsal açıdan bakıldığında bağlantısının olduğu dünyaya dair inançlar ve karanlık kişilik özellikleri ile olan ilişkisinin ortaya konması gerekli görülmekte olup özellikle de önemli bir yaşam dönemi olan üniversite öğrencilerinde incelenmesinin daha fazla öneme sahip olduğu söylenebilmektedir.

Ayrıca söz konusu öngörülen bu ilişkilerin ortaya konması ile;

1. Adler'in sosyal ilgi kavramı ile dünyaya dair inançlar ve karanlık kişilik özelliklerinin örtüşen tarafları arasında yapılan inceleme ile bireysel psikoloji alanyazınına yeni bilgiler sunması,
2. Karanlık kişilik özelliklerinin ortak tarafları hakkında devam eden güncel tartışmalara sosyal ilginin de eklenmesi ile yeni bir bakış açısı kazandırması,
3. Karanlık kişilik özellikleri ile dünya inançları hakkında alanyazının daha da netleşmesine katkıda bulunması,
4. Ulusal alanyazında, dünyaya dair inançların genel yapısı ortaya konulmadığı için, hangi inançların var olduğunun ve bu inançların nasıl işlevlerinin olduğunun belirsiz olmasından dolayı, dünyaya dair inançlar hakkında ulusal alanyazında yapılan ilk kapsamlı çalışma olması, araştırmanın önemi konusunda öne sürülebilecek faydalardan bazılarıdır.

Bunların yanı sıra, bu çalışmada ortaya konan dünya inançlarının ve bu inançların karanlık kişilik özellikleri ve sosyal ilgi ile olan ilişkisinin, psikolojik danışma ve rehberlik alanına da önemli katkıları olacağı söylenebilmektedir. Dünya'ya dair inançların ne olduğunun ve olumlu veya olumsuz kişilik özellikleri ile ilişkilerinin belirginleştirilmesinin ileride bu inançların kişilik gelişiminde nasıl katkıları olduğunu inceleyecek araştırmalara bilgi sunması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca "öğrenci kişilik hizmetleri" içerisinde yapılan ve öğrencilerin çocukluk yıllarından itibaren kişilik gelişimine katkıda bulunan psikolojik danışmanların, dünyaya dair mevcut inançların ne olduğu ve bunların sosyal ilgi ve karanlık kişilik özellikleriyle nasıl bir ilişkisinin olduğu hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlaması açısından da araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırmada kullanılan ölçme araçlarında verecekleri bilgilerin doğru olduğu kabul edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada ele alınan dünyaya dair inançlar değişkeni araştırmacı tarafından geliştirilen Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

Bu araştırmada ele alınan sosyal ilgi değişkeni Toplumsal İlgi Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

Bu araştırmada ele alınan Makyavelizm, narsisizm ve psikopati değişkenleri Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği'nin (Özsoy ve diğerleri, 2017) ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

Bu araştırma 2019'dan günümüze kadar devam eden Covid 19 (WHO, 2019) pandemisinin yarattığı olumsuz koşullar altında gerçekleştirilmiştir. Travmatik yaşantıların (Büyükdağ ve Bal, 2019) bireylerin dünyaya dair inançlarını etkileyebilmesi söz konusudur. Söz konusu bu durum, araştırmada incelenen dünyaya dair inançlar değişkeni açısından bir sınırlılık olarak ele alınmaktadır.

1.7.Tanımlar

Karanlık Kişilik Özellikleri: Adli olmayan, patolojik olmayan, normal popülasyonda yer alan bireylerin sahip olduğu kişilerarası zorluklarla ve potansiyel yıkıcı davranışlarla ilişkili sosyal olarak rahatsız edici karakteristik özelliklerdir (Ziegler-Hill ve Marcus, 2016).

Makyavelizm: Bencil çıkarlar uğruna yapılan stratejik planlar ve bu planları hayata geçirmede toplumun diğer bireylerine karşı soğukkanlı bir kayıtsızlığı kapsayan manipülatif bir kişilik özelliğidir (Jones ve Paulhus, 2010).

Narsisizm: Kendini aşırı derecede yüceltme ya da kendine karşı aşırı hassas olma ile ortaya çıkan kişisel, duygusal ve davranışsal uyumsuzluklardır (Dowgwillo, Daowood ve Pincus, 2016).

Sosyal İlgi: "Topluma iş birliği ile yaklaşarak kişinin ait olduğu grubun mükemmelleşmesi için evrilmesine katkıda bulunma çabası" (Dreikurs, 1950, s. 8).

Psikopati: Dürtüsellik, heyecan arayışı, duygusuzluk ve suçla karakterize olan kişilik özelliğidir (Jones ve Paulhus, 2010).

Dünya İnançları: Dünya'nın nasıl bir yer olduğuna ilişkin bilişler (Clifton ve diğerleri, 2019).

Güvenli Dünya İnancı: Dünyanın güven içerisinde zararsız bir yer olduğuna ilişkin bilişlerdir.

Cazip Dünya İnancı: Dünyanın ilgi çekici, yaşamaya elverişli, cazip bir yer olduğuna ilişkin bilişlerdir.

Sıkıcı Dünya İnancı: Dünyanın tatsız, yavan, sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin bilişlerdir.

Tehlikeli Dünya İnancı: Dünyanın tehditlerle dolu zararlı bir yer olduğuna ilişkin bilişlerdir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmada incelenen değişkenler ve onlara ait kuramsal ve ampirik bilgiler ışığında kişilik, karanlık kişilik özellikleri, sosyal ilgi ve dünyaya dair inançlar ve bu değişkenlerle yapılmış yurt içi ve yurt dışı çalışmalara yönelik bilgiler açıklanmıştır.

2.1. Kişilik

Latince kökeni tiyatrodan aktörlerin kullandığı “persona” kelimesinden gelen kişilik, psikoloji biliminin doğuşundan itibaren bu bilim dalının önemli parçalarından biri olmuştur. Hatta ilk modern psikoloji teorisini olarak anılan Freud’un (1923) teorisi, aynı zamanda bir kişilik teorisi olarak anılmıştır.

Kişilikle ilgili çalışmalar bireysel ve toplumsal dinamikler içerisinde o kadar önemlidir ki günümüzde siyasi liderlik (Örn. 2016 A.B.D. seçimi) ve uluslararası kararlara (Örn. İngiltere’nin Avrupa Birliğinden ayrılması, Brexit) yönelik yapılan seçim ve referandumların siyasi mesajları, bireylerin Facebook profillerinde yansıttığı beş faktör sosyal medya kişilik profillerine göre seçilerek gönderilmektedir (Grassegger ve Krogerus, 2017).

Howarth ve Cattell (1973, s.799) kişiliğin “bir kişinin belirli, tanımlanmış bir durumda ne yapacağını tahmin etmemizi sağlayan şey” olduğunu belirtmiştir. Howarth ve Cattell’in çalışmaları birçok kişilik teorisini faktör analizi kullanmaya ve onları kişiliği zaman içinde sabit olan ölçülebilir bir dizi özellik olarak tanımlama girişiminde bulunmaya teşvik etmiştir (McCrae ve Costa, 1985). Allport (1961, s.28) ise kişiliği “karakteristik davranışları belirleyen psikolojik sistemlerin birey içindeki dinamik organizasyonu” olarak tanımlamıştır. McCrae ve Costa (2003, s. 204), kişilik özelliklerinin “tutarlı düşünce, duygu ve eylem kalıplarına yol açan içsel temel eğilimler olduğunu” belirtmiştir. Otuz yılı aşkın kişilik araştırmasını gözden geçirdikten sonra kişiliğin “kişinin yaşamına yön ve tutarlılık veren bilişlerin, duygulanımların ve davranışların karmaşık organizasyonu” olduğunu öne süren Pervin (2003) tarafından daha zengin bir tanım yapılmıştır.

Kişilikle ilgili çalışmalardan bazıları, kişiliğin nasıl dinamiklere sahip olduğunu ele almakla birlikte kişilik özelliklerinin dinamikleri konusunda henüz fikir birliğine varılmadığı söylenebilmektedir. Bazı çalışmalar Eysenck’in (1967) görüşlerini temel alarak kişiliğin zaman içinde oldukça istikrarlı olduğu savunmakla birlikte (Funder, 2015; Roberts ve Jackson, 2008) kimisi zaman içinde değişime sahip olduğunu belirtmektedir (Fraley ve Roberts, 2005; Roberts ve DelVecchio, 2000). Kimi çalışmalarda kişilik değiştirilemez olarak belirtilmekteyken (John ve Srivastava, 1999) kimisi değiştirilebileceğini savunmaktadır (Hudson ve Fraley, 2015). Ayrıca kimileri kişilik özelliklerinin bağlamsal ve durumsal etkilerden bağımsız olduğunu ifade etmekteyken (Allport, 1961) kimileri ise durumlar arasında tutarsız olduğunu ve büyük ölçüde bağlama bağlı olduğunu iddia etmektedir (Shoda ve Mischel, 1996).

Kişilikle ilişkili çalışmalar kişiliğin dinamiklerine odaklandığı kadar neyin normal ya da neyin normal dışı olduğuna ilişkin açıklama girişimlerinde de bulunmuştur. Bu açıklama girişimi zaman zaman kişilik teorilerinin ele aldığı kuramsal görüşler çerçevesinde kimi zaman da tanısallık ölçütleri içerisinde yer almıştır. Örnek vermek gerekirse Freud (1923) için id ve süperego'nun yarattığı gerilimle sağlıklı bir şekilde başa çıkabilen ego, sağlıklı bir kişilik yapısının ölçütlerinden biri olmuştur. Ya da Erikson (1993) için yaşam evrelerinde ortaya çıkan görevlerin üstesinden gelen kişinin kişilik gelişimi de sağlıklı olacaktır. Örneklerden anlaşılacağı gibi kişilikle ilgili teorilerden bazıları sağlıklı kişiliğin ifadesi olarak kendi teorisinde yer alan kavramlara yüklediği "ideal ölçütü" savunmaktadırlar. Normal ve normal dışının değerlendirilmesinin diğer tarafında ise bozukluğun ne olduğu ve nasıl tanımlandığına ilişkin açıklamalar yapan tanısallık ölçütleri yer almaktadır. Bu ölçütlere göre ise normallik ya da normal dışılık belirli bir özellik ve/veya davranışların belirli koşullarda varlığına ya da yokluğuna bağlı olarak değerlendirilmektedir (APA, 2013).

Bu tanı ve sınıflandırma içerisinde de 'normal' ve 'anormal' kişilik olarak kabul edilenleri ayırt etmek her zaman kafa karıştırıcı bir konu olmuştur (Allport, 1937). Klinik olanlar, şu anda klinik veya tıbbi tedavi gören bireyleri kapsarken, subklinik olanlar herhangi bir tıbbi tedavi görmeyen ve daha geniş topluluklarda sürekli dağılımlara ait olan bireyleri ifade etmektedir. 'subklinik' kelimesinin kullanımı küçük bir grubu akla getirirse de, bu kesinlikle geniş bir popülasyon aralığını kapsamakta ve kaçınılmaz olarak, şu anda kendi topluluklarında tehlikeli olarak tanımlanmamış "aşırı" bireyleri nitelendirmektedir (Ray ve Ray, 1982). Psikiyatrik taksonomi ise bir klinik durumu sınıflandırırken geleneksel olarak net olmuştur. Örneğin suç işleyenler, ancak Hare'nin (1991) "Psikopati Kontrol Listesinde" 30'u geçmeleri halinde psikopat olarak sınıflandırılmaktadırlar.

Psikometrinin gelişimine bağlı olarak hem klinik tanı ve değerlendirme hem de klinik bir özelliğin subklinik formunu normal popülasyonda sürekli bir boyutta değerlendirme mümkün hale gelmiştir. Bu gelişmeler arasında oldukça önemli olan, bu yazının yazıldığı tarih içerisinde Google Akademik arama motoruna kayıtlı atıf sayısı 5094 olan kişilik yapılarından birisi Paulhus ve Williams (2002) tarafından ortaya konulan karanlık kişilik özellikleridir. Karanlık kişilik özelliklerinin hangi özellikler olduğu ve nasıl dinamiklere sahip olduğu ile ilgili bilgiler ilerleyen başlıklarda sunulmuştur.

2.1.1. Karanlık Kişilik Özellikleri

Karanlık kişilik özellikleri adli olmayan, patolojik olmayan, normal popülasyonda yer alan bireylerin sahip olduğu kişilerarası zorluklarla ve potansiyel yıkıcı davranışlarla ilişkili, sosyal olarak rahatsız edici karakteristik özellikler olarak tanımlanabilmektedir (Ziegler-Hill ve Marcus, 2016). Karanlık kişilik özelliklerine olan ilgi, bu kişilik özelliklerini psikopati ve Makyavelizm arasındaki benzerliklere özellikle dikkat ederek inceleyen McHoskey, Worzel ve

Szyarto (1998) ile başlamıştır (akt., Zeigler-Hill ve Marcus, 2016). Aslında söz konusu bu kişilik özelliklerinin “karanlık” olarak kabul edilebilmesi için neyin gerekli, yeterli ya da ön koşul olduğu hala tam olarak bilinmese de (Ziegler-Hill ve Marcus, 2016), bu kişilik özellikleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, karanlık üçlüyü belirleyen Paulhus ve Williams (2002) tarafından daha da genişletilmiş ve netleştirilmiştir. Paulhus ve Williams’ın (2002) ortaya koymuş olduğu modele göre karanlık kişilik özellikleri birbiri ile ortak noktaları bulunan ve aynı zamanda birbirinden ayrılan özellikleri olan Makyavelizm, narsisizm ve psikopati özellikleri olarak ifade edilmektedir. Sadizmin de eklenmesiyle birlikte “Karanlık Dörtlü”ye dönüşen bu yapının (Book ve diğerleri, 2016) gelecekte beşli, altılı, yedili diye devam eden bir seyirde büyümesi de muhtemel görünmektedir (Ziegler-Hill ve Marcus, 2016).

Bu araştırmada karanlık kişilik özellikleri olarak ele alınan Makyavelizm, narsisizm ve psikopati özellikleri hakkında bilgiler sunulmuştur.

2.1.1.1. Makyavelizm

Makyavelizm 16. Yüzyılda Nicolo Machiavelli’nin bir prensin siyasi iktidarı oluşturmak, sürdürmek ve korumak adına kullanabileceği stratejileri yazdığı “Prens” isimli kitaptan doğmuştur (Jonason ve diğerleri, 2010; Jones, 2016). Machiavelli’nin çalışması, psikoloji alanına Christie ve Geis’in (1970) kişilerarası manipülasyonu ve bu yönelime hangi faktörlerin katkıda bulunduğunu inceledikleri araştırmayla girmiştir. Christie ve Geis (1970), öncelikle başkalarını kontrol ve manipüle etme olasılığı olan bireyleri daha iyi anlamak için sosyal ve politik güç hakkındaki teorileri incelemişlerdir. Yazarlar, özellikle Machiavelli’nin Prens ve diğer eserlerinde, sadece başkalarını manipüle etme tekniklerini açıklamakla kalmadığı, aynı zamanda başarılı bir kontrol ve manipülasyon için gereken davranış ve tutumların altında yatan temel varsayımları da ele aldığı sonucuna varmışlardır.

Christie ve Geis (1970), manipülasyon ve kontrol ile ilgili yaptıkları bu incelemeler sonucu, söz konusu metinlerde bulunan iki temel varsayıma ulaşmışlardır. İlk varsayıma göre “İnsanların çoğu saf ve zayıftır”. Bu mantık temelinde oluşturulan ikinci varsayıma göre ise “Güçlü olanların kendi kazançları için bu zayıflıktan faydalanmaları gerekir”. Christie ve Geis (1970), etkili manipülasyona katkıda bulunan özellikler olduğuna inandıkları dört özellik belirlemişlerdir. Bunlar: (1)kişilerarası ilişkilerde düşük duygulanım, (2)ahlâkla ilgilenmeme, (3)psikopatoloji eksikliği ve (4)ideolojik bağlılık eksikliğidir.

Yazarlar daha sonra söz konusu bu varsayımları ve yönleri yansıtan ve psikolojik olarak bu varsayımlara uygun ifadeler belirlemişlerdir. Araştırmacılar, ölçek puanları ile kişilerarası manipülasyona yönelik eğilim arasında ilişki olduğunu bulmuşlardır. Her ne kadar tek boyutlu bir yapı olarak ele alınsa da, bağlı olarak bu öğeler kişilerarası taktikler, insan doğasına ilişkin görüşler veya soyut ahlâk olarak üç kategoride sınıflandırılmıştır.

Dowgwillo, Daowood ve Pincus (2016) Makyavelizm'i bencil çıkarlar uğruna yapılan planlar, stratejiler, manipölasyonlar, hilekâr ve ikiyüzlü davranışlarla tanımlamaktadırlar. Makyavelist bireyler genel olarak başarıya ulaşmak için uzun vadeli, temkinli ve soğukkanlı planlar kurmaktadır. Kişisel amaçları uğruna dürtüsel davranmak yerine kontrolcüdürler. Makyavelist bireyler için iyi ya da kötü davranış sadece çıkarlarına hizmet ediyorsa sergilenmektedir. Bu anlamda iyiliği iyi olmak, kötülüğü ise kötü olmak için yapmamaktadırlar. Kendilerine çıkar sağlayacaksa dürüst, yardımsever ve itaatkâr davranmalarıda olasıdır. Eğer amaçlarına götüren yol kötücül davranışlar gerektiriyorsa o zaman hilekâr ve aldatıcı da olabilirler. Bununla birlikte bu davranışlar özenli bir risk analizi ve davranışların sonuçlarına dair titiz bir maliyet-fayda hesabını gerektirmektedir. Gelişigüzel bir risk almaktansa en az maliyetle en çok faydaya götürecek yolları seçmektedirler (Jones ve Paulhus, 2010).

Makyavelist bireyler ahlâksız ya da antisosyal olmaktan ziyade amaçları uğruna ahlâki davranışları bir tarafa bırakmaktadırlar. Bu anlamda küçük çapta suçlar, dürtüsellik, uyuşturucu, vandalizm, saldırganlık gibi davranışların hiçbirini onları yansıtmamaktadır. Bunun sebebi bu davranışların makyavelist bireylerin ahlâk anlayışlarına uymamasından ziyade, sadece Makyavelizm tarafından önemsenecek kadar çok maddi ödül taşımamaları ya da çok fazla risk oluşturmalarıdır (Jones, 2016). Başka bir deyişle makyavelist bireyler bencil çıkarları uğruna işe yarayacağını düşündüğü tüm davranışları uygun görmektedir. Özetle Makyavelizm bencil çıkarlar uğruna yapılan stratejik planlar ve bu planları hayata geçirmede toplumun diğer bireylerine karşı soğukkanlı bir kayıtsızlığı kapsayan manipölatif bir kişilik özelliğidir (Jones ve Paulhus, 2010).

Makyavelist özelliği yüksek olan bireyler kişisel çıkarlarını başkalarının zararından önde tutmakta (Ryckman, Thornton ve Butler, 1994), aldatmaya ve manipölasyona dayalı kişilerarası taktikler kullanmakta (Hawley, 2006) ve dünya ve insanlar hakkında ahlâksız ve alaycı bir bakış açısına (Wiggins ve Broughton, 1991) sahip olmaktadır. Bu özelliğe sahip bireyler rekabetin odağı ne olursa olsun (Lee ve diğerleri, 2013; Ryckman ve diğerleri, 1994) grup çıkarı yerine bireysel kazanç motivasyonu ile hareket etmektedirler (Stewart ve Stewart, 2006). Bu nedenle, bu bireylerde düşük düzeyde dürüstlük-alçakgönüllülük (Lee ve Ashton, 2005), vicdanlılık ve uyumluluk (Jakobwitz ve Egan, 2006; Paulhus ve Williams, 2002) olması şaşırtıcı değildir.

Yüksek düzey makyavelist bireyler istenen sonucu elde etmek için ikna, yalakalık ve takdir gibi (Fehr, Sampson ve Paulhus, 1992; Grams ve Rogers, 1990) yumuşak bir yaklaşım gösterebildiği gibi aldatma, manipölasyon, suçlama gibi sert bir yaklaşım içinde bulunabilecek kadar esnektirler (Jonason, Slomski ve Partyka, 2012; Kumar ve Beyerlein, 1991; Vangelisti, Daly ve Rudnick, 1991). Temel olarak, başkalarını kendi kaderleri üzerinde çok az kontrole sahip "kuklalar"; kendilerini ise tam tersine "kukla ustaları" olarak görmektedirler (McHoskey, 1999).

Kuramsal ve istatistiksel açıdan benzer yönleri nedeni ile nedenleriyle (Egan, Chan ve Shorter, 2014; Lee ve Ashton, 2005; Pailing, Boon ve Egan, 2014) Makyavelizm ile psikopati birbirine daha yakın özelliklerdir. Dahası bazı teorisyenler Makyavelizm ve psikopatinin temelde farklı özellikler olmadığını öne sürmektedirler (McHoskey, Worzel ve Szyarto, 1998). Makyavelizm ve psikopatinin birçok yönünün örtüşmesine rağmen bu özelliklerin aynı oldukları görüşü desteklenmemektedir (Jakobwitz ve Egan, 2006; Paulhus ve Williams, 2002).

Temelde anti-sosyal doğasına rağmen Makyavelizm, evrimsel tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Bu durum söz konusu özelliğin birey açısından tamamen faydasız olmadığına bir göstergesidir. Geçmiş zaman içinde başkalarını sömürmeye ve kontrol etmeye yönelik eğilimler, özellikle istikrarsız sosyal ortamlarda hayatta kalma ve üremeye yönelik bir takım avantajlara yol açacaktır (Figueredo ve diğerleri, 2006). Makyavelist bireyler olumlu ilk izlenimler yaratmaktadırlar (Ickes, Reidhead ve Patterson, 1986). Küçük yaşlardan itibaren bile hem işbirlikçi hem de sömürücü stratejiler kullanmada esneklik gösterirler (Hawley, 2003; Newcomb, Bukowski ve Pattee, 1993; Wilson, Near ve Miller, 1998). Makyavelist bireylerin gerçekte aldatmaya dayalı olsa bile işbirlikçi stratejiler kullanmayı seçmedeki esnekliği, onların uzun vadeli ve ben-merkezli hedeflerini gizlemesine olanak sağlamaktadır (Wilson ve diğerleri, 1996). Bununla birlikte kişiye tamamen fayda sağlayan bir özellik olarak görmek doğru değildir. Yüksek düzey makyavelist bireylerin affetme davranışı düşük olup gruplara veya bireylere karşı sabotaj ve diğer zararlı eylemlerde bulunmaya meyillidirler (Dahling, Kuyumcu ve Librizzi, 2012). Makyavelizm, vergi kaçırma, akademik intihal veya anlaşmaları bozma gibi birçok alanda (Jones ve Paulhus, 2009) hile yapma eğilimi ile ilişkili bulunmuştur. Bununla ilgili olarak Wilson ve diğerleri (1996), yüksek makyavelist bireylerin yeteneklerinin yalnızca “bazı insanları, bazen” kandırmaya kadar uzandığını ifade etmektedir. Dolayısıyla makyavelist bireylerin yapma eğiliminde oldukları potansiyel riskli davranışlar, önemli zararlara yol açabilmektedir.

Makyavelizm’in kültürlerarasında farklılık gösterdiği ve kolektivist toplumlarda bireyci toplumlardan daha düşük olduğu sonuçlara rastlanmaktadır (Okane ve Murray, 1982; Oksenberg, 1971). Ayrıca, Batılı popülasyonda Mach-IV (Christie ve Geis, 1970) ölçeğinden alınan puanların son yıllarda arttığı gözlenmiştir (Jakobwitz ve Egan, 2006).

2.1.1.2. Narsisizm

Araştırmada ele alınan bir diğer karanlık kişilik özelliği olan narsisizm adını Narcissus'tan almaktadır. Efsaneye göre Narcissus, havuzdan yansıyan görüntüsüne o kadar hayran olmuştur ki kendi yansımasıyla ilgilenmekten yemek, içmek ve uyumak gibi faaliyetleri dahi yerine getiremez olup ölmüştür (Jonason ve diğerleri, 2012). Psikolojide narsisizm, klinik patoloji perspektifinden bir asırdan fazla bir süredir “narsistik kişilik bozukluğu” olarak incelenmektedir. DSM-5'te (2013) "Erken yetişkinlik döneminde başlayan ve çeşitli şekillerde ortaya çıkan, yaygın bir büyüklük (fantezi ve davranışta), beğenilme ihtiyacı ve empati eksikliği

örüntüsü” olarak ifade edilmektedir. Narsisizm klinik olarak tanınan bir bozukluğu ifade etmektedir. Buna karşın tıpkı psikopati gibi sürekli bir boyutta incelendiğinde, bir uçta oldukça uyumsuz olmasına karşın diğer uçta oldukça hafif ve işlevsellik üzerinde sınırlı etkiye sahip bir özelliktir. (Raskin ve Hall, 1979).

Narsisizm, kendini büyük görme, bencillik, dikkat çekmeye yönelik davranışlar, maddi zenginlik ve fiziksel görünümüne fazla önem verme gibi özellikler ile karakterize edilmektedir (Twenge ve Campbell, 2009). Bu özellikler başlangıçta bu özelliğin istenmeyen bir özellik olduğunu düşündürebilir ancak narsistler olumlu ilk izlenimler yaratmaya (Back, Schmukle ve Egloff, 2010) ve hiyerarşi içerisinde yüksek statüye ulaşmaya eğilimlidirler (Maccoby, 2000).

Narsisizm aslında Karanlık Üçlü'nün "en parlağı" (ya da "en hafifi") olarak konumlandırılmıştır. Bunun nedeni ise Makyavelizm ve psikopatiden daha olumlu kişilerarası izlenimlere sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Rauthmann, 2012). Bununla birlikte bu durum narsisizmin tamamen uyumlu olduğu anlamına gelmemektedir. Yüksek derecede narsistik bireylerin kişilerarası tarzları ve kendilerine odaklanmaları, zaman içerisinde olumsuz değerlendirmelerin oluşmasına neden olabilmektedir (Campbell, Bush, Brunell ve Shelton, 2005; Rauthmann, 2012). Bu nedenle kişiler arası ilişkileri sürdürmekte zorlanmaktadır (Campbell, 2005; Jonason, Li ve Buss, 2010). Ayrıca, beğenilme ve arzulanma hissine olan bağımlılıkları, zaman zaman sosyal problemlere maruz kalmalarına ve bu da sosyal çevrelerini değiştirmeleri gerekebileceği anlamına gelmektedir (Baumeister ve Vohs, 2004).

Narsisizm, aynı zamanda maddiyat, zaman ve enerji vb. kaynakları gerektiren bir özelliktir. Çünkü yüksek derecede narsistik bireyler pahalı süslemeler, giyim kuşam ve bakım vb. uğraşlarla meşgul olmaktadır (Holtzman ve Strube, 2013). Narsisizm genel olarak kendini önemli görme hakkı olarak tanımlanabilir. Narsistik bireyler, kendi ihtiyaçlarını ve hedeflerini diğerlerinden daha anlamlı gören ve şişirilmiş bir önemlilik ve hak etme duygusu sergileyen kişilerdir (Krizan, 2018).

Son derece narsistik bireylerin kendilerine dair şişirilmiş öz değerlendirmeleri, onları çevrelerindeki kişilerle anlaşmazlığa düşürmekte olup birey ile sosyal çevresi arasındaki ortaklığa zarar vermektedir (Campbell, Rudich ve Sedikides, 2002; Gabriel, Critelli ve Ee, 1994). Narsisizm ve benlik saygısı arasındaki ilişki tartışmalı olmakla birlikte (Jordan ve Zeigler-Hill, 2013), elde edilen bulgular narsistik bireylerin benlik saygısının yüksekliğinin kendilerini diğerlerinden daha üstün görmelerinden kaynaklandığını göstermektedir (Brown, Budzek ve Tamborski, 2009). Bundan dolayı özsaygıları daha büyüktür fakat daha kırılğandır ve kabaca ifade edilecek olursa fazla şişmiş bir balon gibi patlamaya hazırdır (Thomaes ve Bushman, 2011).

Narsisizmdeki bireysel farklılıklarla ilgili olarak sosyo-çevresel ve kültürlerarası farklılıklar da dikkate alınmaktadır. Narsisizm, bireyci Batılı sosyal çevrelerde (Kuzey Amerika;

Batı Avrupa), daha kolektivist olan Asya veya Orta Doğu ülkelerine göre daha yaygındır (Foster, Campbell ve Twenge, 2003). Ayrıca, bireyci bir sosyal çevrenin önde gelen bir örneği olan Amerika Birleşik Devletleri'nde, narsisizm seviyeleri son otuz yıldır istikrarlı bir şekilde artmaktadır (Twenge, Konrath, Foster, Campbell ve Bushman, 2008). Twenge (2011), sosyal çevrenin narsisizmi desteklediğini savunmaktadır. Buna uygun bir örnek çalışmada narsist Facebook profillerinin narsist olmayan profillerinden daha olumlu görüldüğü bulunmuştur (Buffardi ve Campbell, 2008).

2010'dan beri narsisizmi araştıran alanyazında bir artış olmasına rağmen, yapı hakkında gerçekte neyi temsil ettiği ve kavramsallaştırmanın altında hangi alt faktörlerin yattığı konusunda tartışmalar devam etmektedir. Bu tartışmanın çoğu, narsisizmin büyüklenmeci narsisizm ve kırılğan narsisizm olarak ikiye ayrılmasının bir sonucudur. Bu iki grup farklı değilmiş gibi görünebilir ancak daha yakından incelendiğinde hem kavramsal hem de davranışsal olarak ayrılmaktadır (Miller, Lynam, Hyatt ve Campbell, 2017). Gabbard'a göre (1989) büyüklenmeci ve kırılğan narsistler, kayıtsız ve tedirgin olmaları bağlamında birbirinden ayrılmaktadır. Kayıtsız olan büyüklenmeci narsistler, bencil ve kibirli tutumlara sahip olup çevrelerindeki diğer kişilerin duygu ve düşüncelerini yok saymaktadırlar. Büyüklenmeci narsistlerin çevreleri ile olan ilişkilerinde ihtiyaç duydukları temel şey onların merkezinde olmak ve onları etkilemektir. Tam tersi olarak tedirgin olan kırılğan narsistler öne çıkmaktan ve dikkat çekmekten kaçınmakta, diğerlerinin hedefi olmaya karşı hassas olmakta ve alabileceği tepkiler karşısında aşırı reaksiyon göstermektedirler.

İki faktörü bir arada ele alan genel bir narsisizm tanımına göre narsisizm, kendini aşırı derecede yüceltme ya da kendine karşı aşırı hassas olma ile ortaya çıkan kişisel, duygusal ve davranışsal uyumsuzluklardır (Dowgwillo, Daowood ve Pincus, 2016). Narsisizmin dikkat çekici kısmı paradoksal dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda narsisizm sıklıkla kendine güvenen ama kırılğan, sosyal onay isteyen ancak başkalarına ilgisiz, çekici ve iddialı olarak algılanan ama aynı zamanda kibirli ve saldırgan olarak da algılanan bir özelliktir. Akranlarını, partnerlerini ve iş arkadaşlarını daha hızlı bir şekilde etkiliyor görünmekle birlikte uzun vadede ilişki çatışması ve ilişkilerde kopmalara sebep olmaktadır (Back, 2018).

Cain, Pincus ve Ansell (2008) büyüklenmeci narsisizm (Örn. egoist, kayıtsız, manipülatif, psikopatik) ve kırılğan narsisizmle (Örn. utangaçlık, temastan kaçınma, tetikte, duygusal) ilişkili özelliklerin kapsamlı bir listesini oluşturmuşlardır. Genel olarak, büyüklenmeci narsisizm, kişilerarası baskınlık, kayıtsız ve manipülatif özelliklerle ilişkili olup ayrıca benlik saygısı ile pozitif, psikolojik stres ile negatif yönde ilişkilidir. Kırılğan narsisizm ise artan psikolojik stres ve olumsuz duygular (kaygı, utanç vb.), düşük benlik saygısı ve yetersizlik duyguları ile ilişkili olmasına karşın büyüklenmeci narsisizme benzer şekilde benmerkezci ve kişilerarası düşmanlıkla ilişkilidir. Narsistik açıdan kırılğan bireylerin özsaygıları düşük olup yetenekleri

konusunda oldukça koşullu inançları bulunmaktadır. Bununla birlikte, kırılgan narsist bireyler de diğerlerinden daha önemli olduklarını ve daha fazlasını hak ettiklerini düşünmekte olup ve görkem ve başarı fantezilerine sahiptirler (Hansen-Brown, 2018).

Büyüklenmecilik narsisizm için oldukça önemli bir sıfattır. Narsistler sadece kendileri hakkında iyi hissetmenin yanında doğuştan daha iyi ve üstün olduklarını ve dolayısıyla etrafındakilerin saygı ve hayranlığını hak ettiklerini hissetmektedirler (Jones ve Paulhus, 2010). Dolayısıyla narsisizm, tanınma ve hayranlık ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları aramaya ilişkin motivasyon, strateji ve savunmalarla ilişkili karmaşık bir kişilik özelliğidir (Dowgwillo, Daowood ve Pincus, 2016). Öyle ki Jones ve Paulhus (2010), narsistlerin benliğini güçlendirecek herhangi bir fırsatı yakaladıklarını, onlara bu fırsatı sağlayan kişilere yakın, bundan kaçınan ya da reddeden kişileri ise uzak durduklarını ifade etmektedirler.

Narsisizmin sahip olduğu bu büyüklenmeci benlik imajı, diğer karanlık özellikleri ile olan bütünleşmesini açıklamaya da yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak eğer birisi gerçekten üstünse bu diğerlerini sömürme, duygularını görmezden gelme ve onlardan daha fazla hak ve yetki sahibi olmayı beraberinde getirmektedir (Jones ve Paulhus, 2010). Jonason ve diğerlerinin (2012) de belirtmiş olduğu gibi bu özelliğin karanlık kişilik özelliklerine olan eşsiz katkısı, başkalarından daha fazla yetki ve üstünlüğe sahip olduğu algısında yatmaktadır. Bu anlamda narsistler de diğer karanlık özelliklerde olduğu gibi duyarsız/duygusuz ve manipülatiflerdir çünkü sahip oldukları üstünlük ve yetkiler diğerlerinin hiçe sayılmasına sebep olmaktadır.

2.1.1.3. Psikopati

1835'te Prichard tarafından ahlâki bir delilik olarak tanımlanan ve Schneider'in (1950) kişilik bozuklukları sınıflandırmasında sevgisiz kişilik olarak etiketlenen psikopati, en eski kişilik bozukluklarından biridir. Schneider'in Almanya'da yapmış olduğu çalışmaya paralel olarak Cleckley (1941), bir dizi yetişkin erkekle gözlem ve görüşme yapmış ve psikopatların özellikleri olarak nitelendirdiği bir dizi özellik tanımlamıştır. Cleckley'in (1941) ilk çalışması 21 özellikten oluşmakla birlikte, bu özellikler 1976'da 16'ya indirilmiştir. Bunu takiben, 1980'de Hare, suçlu topluluklarda psikopatiyi değerlendirmeye yönelik sistematik bir süreç oluşturmak için bir çerçeve olarak Cleckley'in çalışmasını (1941; 1976) kullanmıştır. Bunun sonucunda 20 maddelik bir kontrol listesi olan Psikopati Kontrol Listesi oluşturulmuştur. İlk çalışmalarında bu maddeler dürtüsel ve kararsız yaşam tarzı, benmerkezcilik ve empati eksikliği, başkalarıyla yüzeysel ilişkiler, antisosyal davranış ve suç olmak üzere 5 faktörden oluşmaktadır. Söz konusu özellikler Şekil 2.1.'de sunulmuştur.

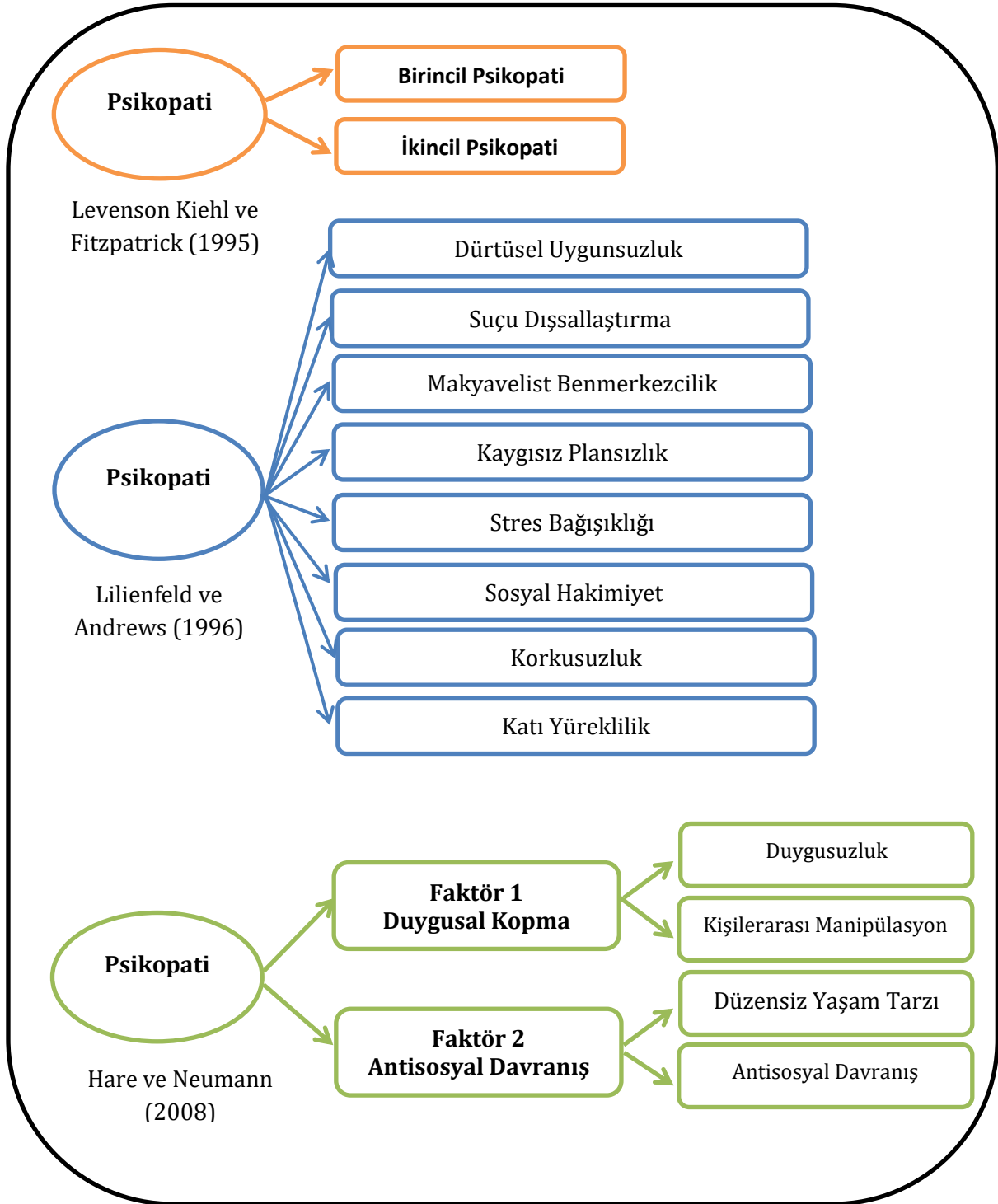
İlerleyen dönemde, farklı popülasyonlardan daha büyük örneklemelerle ve daha ileri analiz teknikleri ile revize edilen Psikopati Kontrol Listesi'nin 2 faktörlü bir yapıya sahip olduğu ortaya konmuştur (Hare ve diğerleri, 1990; Harpur, Hakstian ve Hare, 1988). Yeni versiyonunda bir psikopatın temel kişilik özelliklerini temsil eden iki faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu

faktörlerden birincisi bencillik, duygusuzluk ve empati eksikliği gibi özellikleri içeren duygusal kopukluğu, ikincisi ise antisosyal davranışları kapsamaktadır. Hare ve Neumann (2008) daha sonrasında birinci faktör olan duygusal kopukluk faktörünü, duygusuzluk ve kişilerarası manipülasyon olarak; ikinci faktör olan antisosyal davranış faktörünü ise düzensiz yaşam tarzı ve antisosyal davranış olarak ikiye ayırmışlardır.

Cleckley Kriterleri (1941; 1976)	Psikopati Kontrol Listesi (Hare, 1980)
1. Yüzeysel çekicilik ve iyi "zekâ" 2. Sanrıların ve diğer irrasyonel düşünce belirtilerinin olmaması 3. "Gerginlik" veya psikonevrotik belirtilerin olmaması 4. Güvenilmezlik 5. Yalancılık ve samimiyetsizlik 6. Pişmanlık veya utanç eksikliği 7. Herhangi bir uyarana gereksinim duymayan antisosyal davranış 8. Yetersiz muhakeme ve ders çıkarmama 9. Patolojik benmerkezcilik ve sevgi hissetmeme 10. Genel duygusal tepkilerde eksiklik 11. Spesifik içgörü kaybı 12. Kişilerarası ilişkilerde tepkisizlik 13. İçkiyle ve bazen de içmeden ortaya çıkan mantıksız davranış 14. Düşük intihar olasılığı 15. Sıradan, eşitliğe dayanmayan ve olumsuz bir şekilde tamamlanan cinsellik 16. Herhangi bir yaşam planına uyum sağlamama.	1. Yüzeysellik/yüzeysel çekicilik 2. Görkemli öz değer duygusu 3. Uyarılma ihtiyacı 4. Patolojik yalan 5. Yönlendirme/manipülasyon 6. Pişmanlık veya suçluluk eksikliği 7. Herhangi bir durumdan duygusal olarak etkilenmeme 8. Duygusuzluk/empati eksikliği 9. Parazit yaşam tarzı 10. Zayıf davranışsal kontroller 11. Seçici olmayan cinsel davranış 12. Erken dönem davranış sorunları 13. Gerçekçi hedeflerin olmaması 14. Dürtüsellik 15. Sorumsuzluk 16. Sorumluluğu kabul etmeme 17. Birçok kısa süreli ilişki 18. Çocuk yaşta suça sürüklenme 19. Şartlı tahliyeye uymama 20. Birbirinden farklı adli suçlar

Şekil 2.1. Psikopati'yi Değerlendirmede Kullanılan Tanısal Özellikler Listesi

Bu faktörler aynı zamanda birincil ve ikincil psikopati ayrımını da beraberinde getirmektedir. Sahip oldukları farklı kişilik bağıntıları ve semptomlar nedeniyle faktör 1 ve faktör 2 psikopatlarının farklı davranış kalıplarına sahip oldukları görülmektedir (Fowles ve Dindo, 2009). Psikopatları ve onların irkilme reflekslerini (Patrick, Bradley ve Lang, 1993) ve korku imgelerine verilen fizyolojik tepkilerini (Patrick, Cuthbert ve Lang, 1994) inceleyen araştırmalarda yüksek Faktör 1 puanlarına sahip psikopatların, irkilme ve korku hissinden yoksun olduğu bulunmuştur.

Şekil 2.2. Psikopati Yapıları

Psikopatinin normal popülasyon içerisinde sürekli bir boyut olarak incelenmesine yönelik ilk çalışma ise Levenson, Kiehl ve Fitzpatrick (1995) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar özellikle adli olmayan bireylerde Birincil ve İkincil Psikopati'nin ölçümüne yönelik bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Elde edilen sonuçlar psikopatinin normal bireylerden oluşan bir örnekleme sürekli bir yapıda işlediğini göstermiştir. Bunu takiben Lilienfeld ve Andrews (1996) tarafından da Psikopatik Kişilik Envanteri (PPI) olarak adlandırılan normal

popülasyon için tasarlanmış başka bir psikopati ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu yapıların özeti Şekil 2.2.'de görülmektedir.

Subklinik düzeyde bile psikopati, karanlık kişilik özelliklerinin en kötü üyesi olarak görünmektedir (Rauthmann, 2012). Psikopatinin karanlık kişilik özelliklerindeki belirgin boyutları dürtüsellik, heyecan arayışı, duygusuzluk ve suçla ilişkili davranışlardır. Jones ve Paulhus'a (2010) göre psikopatların benzersizliği dürtüsel davranışlarında yatmaktadır. Öyle ki bu dürtü eksikliği onları geniş çaplı uyumsuz davranışlara sürüklemektedir. Dürtü kontrolü hiç ile çok az arasındadır. Makyavelistlerde olduğu gibi doğru zamandan ziyade, herhangi bir zamanda atağa geçebilmektedirler. Bu anlamda psikopatlar istediklerini alma ve hemen alma yolunda hareket etmektedirler (Cleckley, 1988; Jones ve Paulhus, 2010).

Bu dürtüsellüğün yanına eksik içgörü, empati eksikliği, ahlâki kayıtsızlık ve davranışların sonuçlarından ders çıkaramama gibi özellikler eklendiğinde uyumsuz, yıkıcı ve hatta suçlu davranışları öngörmek zor olmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak psikopatlar genellikle çok küçük bir fayda için çok yüksek riskler alabilmektedir. Yüksek risk barındırmasına rağmen şaşırtıcı derecede küçük menfaatler için çalma, sahtekarlık, zina, dolandırıcılık vb. suçla ilişkili olaylar gerçekleştirebilmektedirler (Cleckley, 1988; Jones ve Paulhus, 2010).

2.1.1.5. Karanlık Özelliklerin Ölçümü

Alanyazında karanlık kişilik özelliklerinin ölçümünde her bir özelliğin ayrı ölçüldüğü standartlaşmış ölçme araçları ve tüm yapının birlikte ölçüldüğü birleşik ölçme araçları kullanılmaktadır (Paulhus ve Jones, 2015). Bunlardan her bir özelliğin birleşik ele alındığı ölçme araçlarından "Kirli Düzine" (Jonason ve Webster, 2010) 5'li Likert tipi 12 madde ve Makyavelizm, narsisizm ve psikopati olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir alt boyutta 4'er madde bulunmaktadır. Benzer şekilde Makyavelizm, narsisizm ve psikopati alt boyutlarına sahip bir diğer ölçek ise Jones ve Paulhus (2014) tarafından geliştirilmiş olup bu ölçekte 5'li Likert tipinde 27 madde bulunmakta olup her alt boyut 9'ar maddeden oluşmaktadır.

Her bir özelliğin ayrı olarak ele alındığı ölçme araçlarında karanlık kişilik alanyazınına hakim olan bazı ölçekler bulunmaktadır. Bunlar narsisizm için Narsistik Kişilik Envanteri (Raskin ve Hall, 1979), Makyavelizm için Mach IV (Christie ve Geis, 1970) ve psikopati için Öz Bildirim Psikopati Ölçeği'dir (Paulhus, Neuman ve Hare, 2007, akt., Furnham, Richards ve Paulhus, 2013). 40 maddeden oluşan Narsistik Kişilik Envanteri otorite, öz yeterlilik, üstünlük, teşhircilik, sömürücü, gurur ve yetkilenme olmak üzere 7 boyut içermektedir. 20 maddelik "Mach IV", manipulatif taktikler, insan doğasının alaycı görünümü ve geleneksel ahlâki göz ardı etme olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. 64 maddelik Öz Bildirim Psikopati Ölçeği ise kişilerarası manipülasyon, şefkatsizlik, düzensiz yaşam tarzı ve suç eğilimleri olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır.

Karanlık kişilik yapısına sonradan eklenen sadizm için de geliştirilmiş ölçme araçları mevcuttur. Bunlardan sadizm için geliştirilen Sadistik Eğilimlerin Kapsamlı Değerlendirilmesi Ölçeği (Buckels ve Paulhus, 2014) 18 maddeden oluşmakta ve doğrudan/fiziksel sadizm, doğrudan/sözel sadizm ve dolaylı sadizm olmak üzere 3 alt boyut içermektedir. “Sadistik Eğilim Çeşitliliği” (Paulhus, Jones, Dutton ve Klonksky, 2011) ise 16 maddeden ve doğrudan ve dolaylı sadizm olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Kısa Sadistik Eğilim Ölçeği (O’Meara ve Hammond, 2011) 10 maddeden oluşmakta olup bu ölçek tek faktörlüdür.

2.1.1.6. Karanlık Kişilik Özelliklerinin Yapısı Hakkındaki Tartışmalar

Karanlık kişilik olarak tabir edilen bu özelliklerin kavramsal olarak benzer ve iç içe olduğu ile birbirinden farklı özellikler olduğu konusunda bir uzlaşmazlık bulunmaktadır. Paulhus ve Williams (2002) farklı kökenlerine rağmen birtakım benzer özellikleri paylaşan Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaya ve ilgili alanyazını açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda yazarlar bu özelliklerin subklinik versiyonlarını beş faktör kişilik özelliklerinin temel kategorileri ile nasıl ilişkiler sergilediklerini incelemişlerdir. Ayrıca yazarlar bu özelliklerin “öz yüceltme” bağlamında örtüşüp örtüşmediklerini incelemek için gerçek bilişsel yetenekler ile algılanan bilişsel yetenekleri arasındaki tutarsızlığı incelemişlerdir. Tüm çalışmalarda bu üç özellik arasında görülen korelasyonların .25 ile .50 arasında olduğu görülmüştür. Ayrıca bu özelliklerin beş faktör üzerinde sadece düşük düzey “yumuşak başlılık” açısından ortaklık gösterdikleri ortaya konmuştur. Narsisizm ve psikopati dışadönüklük ve deneyime açıklık ile ilişkili olup Makyavelizm ve psikopati sorumluluk ile olumsuz ilişkilidir. Ayrıca bu özellikler ile öz yüceltme arasında en güçlü ilişki narsisizmde görülmüştür. Sonuç olarak araştırmacılar bu üç özelliğin hem ortak hem de birbirinden ayrılan noktaları olduğu öngörüsünü destekleyen bulgular elde etmişlerdir.

Furnham, Richards ve Paulhus (2013), bu özellikleri birbirinden ayırmaksızın tek bir çatıda değerlendirmenin ilgili özellikleri basite indirgemek olduğunu belirtmektedir. Paulhus ve Williams (2002) açısından bu özelliklerin aynı gibi görülmesinin sebebi karanlık özellikler için altta yatan ortak temel öğelerin bulunmasıdır. Bu öngörüü destekleyen bulgular karanlık kişilik özelliklerinin ortak temel öğeleri arasında düşük düzeyde dürüstlük-alçakgönüllülük (Lee ve Ashton, 2005), düşük düzeyde yumuşak başlılık (Jakobwitz ve Egan, 2006) ve duyarsızlık/duygusuzluk (Jones ve Figuerdo, 2013) olduğunu göstermektedir. Sadizm bu üçlü yapıya sonradan eklenen elemandır (Buckes, Jones ve Paulhus, 2013). Bununla birlikte sadizmi de içererek yapılan incelemede (Book ve diğerleri, 2015) diğer üç özelliğe benzer bir şekilde dürüstlük-alçakgönüllülükle olan ortaklığı paylaştığı ortaya konmuştur. Benzer bulgu Marcus, Zeigler-Hill, Mercer ve Norris tarafından (2014) kindarlık için de bulunmuştur.

Paulhus (2014), karanlık kişilik özellikleri açısından hem kuramsal hem de ampirik örtüşmelerin kaynağının duygusuzluk/duyarsızlık olduğunun üstünde önemle durmaktadır. Ayrıca her biri kendine özgü özelliklere sahip olduğundan dolayı “duygusuzluk/duyarsızlık” her birinde farklı yapılara sahiptir. Örneğin narsistik bireyler kendini sürekli olarak üstün gördükleri için diğerlerine karşı vurdumduymaz kalmaktadırlar. Makyavelist bireyler kendi bencil çıkarları ve planları doğrultusunda diğerlerine karşı duygusuz/duyarsızdır. Psikopat bireyler dürtüsel heyecanlar peşinde koşarken başkalarını önemsememektedir. Gündelik sadistler de yapısı gereği başkalarının çektiği acılardan beslenirken onların çektiği acıları önemsemeyecektir (Paulhus, 2014).

Karanlık kişilik özelliklerinin yapısal olarak birbirleri ile olan ilişkilerinin kaynağını açıklayan çalışmalar olduğu gibi birbirlerinden ayrılan noktaları ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Goodboy ve Martin (2015) Makyavelizm, narsisizm ve psikopati arasından psikopatinin zorbalığın tek yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Baughman, Dearing, Giammarco ve Vernon’da (2012) karanlık özellikler arasında zorbalıkla en güçlü ilişkinin psikopatiye ait olduğunu belirtmektedir. Jones ve Paulhus (2011), karanlık üçlü özellikleri arasından sadece Makyavelizm’in dürtüsellikle ilişkisi olmadığını bulgulamışlardır. Narsisizm (Paulhus ve Williams, 2002) diğer özelliklere göre öz yüceltme ile en çok ilişkili özellik olarak bulunmuştur. Sadizmin ise diğer üç özellikten farklı olarak (Buckels, Jones ve Paulhus, 2013) başka canlılara zarar vermeyi yordadığı ve bundan keyif aldığı belirtilmiştir.

2.2. Dünya’ya İlişkin İnançlar

“Derdi dünya olanın dünya kadar derdi olur” sözünün ünlü Anadolu şairi ve düşünürü Yunus Emre’ye ait olduğu belirtilmektedir (İnce, 2019). Bu sözün kuramsal formülasyonu ve ampirik çalışması ise 1960’lı yıllarda Beck tarafından ortaya konmuştur (Beck, 2014). Beck’in (2014) de üzerinde durmuş olduğu gibi yaşamın ilk yıllarından itibaren yaşadığımız deneyimler bizim birtakım inançlar geliştirmemize sebep olmaktadır. Sahip olduğumuz bu inançlar olaylara bakış açımızı, duygu ve davranışlarımızı etkilemektedirler. Katz’a göre (1960) inançlar, bir nesneye ve onun özelliklerine ilişkin tanımlamaları, algılamaları ve ilişkileri kapsamaktadır. Bem ise inançları (1970) iki şey arasında veya bir şey ile onun sahip olduğu özellikler arasında kişinin algıladığı ilişkiler olarak ifade etmektedir. Bar-Tal ise (1990) inançları bir kişinin asgari düzeyde güven duyduğu önermeleri olarak açıklamaktadır (akt. Leung ve diğerleri, 2002). Leung ve diğerleri (2002), tipik olarak bir inancın iki nesne veya kavram arasındaki algılanan bir ilişkiyi ifade ettiğini ve bu ilişkinin algılanan gücünün bireyler arasında değişebileceğini belirtmektedirler.

Clifton ve diğerleri, (2019) dünyaya ilişkin inançları dünyanın nasıl bir yer olduğuna ilişkin bilişler olarak tanımlamaktadır. Koltko-Rivera (2004), dünyaya ilişkin inançları, gerçekliği tanımlayan inanç ve varsayımlar kümesi olarak ifade etmektedir. Dünya’ya dair inançlar hem

evreni hem de içindeki yaşamı, ne olduğu ve ne olması gerektiği ile ilgili tanımlamanın bir yoludur. Bu anlamda belirli bir dünya inancı, insan doğası, yaşamın anlamı ve doğası, evrenin düzeni vb. birçok konu hakkındaki hipotezleri içermektedir. Dünya'ya ilişkin varsayımlarımız dünyada neyin bilinip bilinemeyeceği, nasıl bilinebileceği veya yapılabileceği, hayatta hangi hedeflerin aranabileceği ya da gerçekleştirilmesi gerektiği, neyin iyi veya kötü olduğunu belirleyen kanıtlanması gerekli olmayan bilişlerdir.

Chen ve diğerlerine göre (2016) dünyaya dair algılarımızın nasıl değerlendirildiği, araştırmacıların dünyaya dair algıları nasıl kavramsallaştırdıklarına bağlı olup farklı kültürlerin üyelerinde dünyaya dair farklı algı ve inançlar mevcut olabilmektedir. Dünya'nın nasıl bir yer olduğuna dair algıların insan davranışlarını açıklamada kullanımı uzun zamandır antropologlar tarafından ele alınmakta olup, psikoloji alanında genel olarak dünyaya dair algıların yaşam deneyimlerini nasıl yansıttığına ilişkin kültürel bağlamlarda incelemeler yapılmıştır (Ivey, Ivey ve Simek-Downing, 1987; İbrahim, 1985; Katz, 1985 akt., Chen ve diğerleri, 2016).

Koltko-Rivera'ya (2004) göre Dünya'ya ilişkin inançların başka isimler altında (değerler ya da şemalar gibi) yer aldığı kabul edildiğinde o zaman dünyaya dair inançların bilişsel, sosyal, kişilik ve kültürel psikoloji gibi birçok alt disiplinin içinde gizlendiği söylenebilir. Buna karşın uzun geçmişe ve geniş bir alana sahip bu kavram üzerinde ve bu kavramın kuramsal formülasyonunda ortak bir kanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimlerde dünya inancının ne tür şeyleri içinde barındırdığı ve insan psikolojisi içinde nasıl işlediği hakkında ortak bir anlayış ortaya koymak önem arz etmektedir.

Alanyazında dünyaya ilişkin inançlardan doğrudan ya da dolaylı olarak bahseden bazı kuramlar bulunmaktadır. Bu görüşlerden kimisi, aslında dünyaya ilişkin inançlarımızı doğrudan tanımlamak yerine, bir çeşit düşünme tarzı niteliği taşımaktadır. Bazıları ise doğrudan dünyaya dair inançların ne olduğunu tanımlama girişiminde bulunmuştur.

2.2.1.Freud ve Weltanschauun Kavramı

Freud (1933) Psikanalize Yeni Giriş Derslerinin sonunda weltanschauun (yaşam/dünya felsefesi) kavramını açıklamaktadır. Ona göre weltanschauun bir dünya hipotezi olarak varoluşumuzun tüm problemlerini çözmemizi sağlayan ve bununla ilgili her şeyi bir yere yerleştirmemizi sağlayan entelektüel bir yapıdır. Freud'a göre buna benzer bir dünya hipotezine sahip olmanın insanın ideal istekleri arasında olduğu aşikârdır. Bir kişinin hayatta kendini güvende hissedebileceğini bilmesi, neye çaba göstereceğini ve sahip olduğu duygularla nasıl baş edebileceğini bilmesini sağlamaktadır. Freud (1933) bilim, sanat, din ve felsefe olmak üzere 4 çeşit dünya görüşü tanımlamasına karşın Koltko-Rivera (2004) bu kısıtlamanın gereksiz olduğunu savunmaktadır.

2.2.2. Pepper'ın Dünya Varsayımları Görüşü

Pepper (1942), dünyayı anlamak ve anlamlandırmak için adına kök metafor demiş olduğu nedensellik ile ilgili bir açıklama sistemi ortaya koymuştur. Dünya'ya dair hipotezler, evrene dair gözlem ve çıkarımların bir modelini sunmaktadırlar. Kök metaforların her biri, dünyadaki olaylara neyin neden olduğunu açıklayabileceğimiz bir yol tarif eder. Bu hipotezler kapsamlılık, kesinlik ve yeterlik bakımından farklılıklar göstermektedir. Kapsamlılık, bir durumun ne kadar alternatif varsayımlar içerdiğini ifade ederken, kesinlik ise bir durum hakkındaki varsayımların doğruluğunu ifade etmektedir. Aslında kapsamlılık ve kesinlik birbirleriyle ters yönde ilerlemektedir. Belirli bir olayı "kesinlik" içerisinde yorumlamak o olaya yönelik alternatif varsayımların kapsamını daraltmaktadır. (Hayes, Hayes ve Reese, 1988; Koltko-Rivera, 2004). Pepper'ın (1942) adına kök metafor dediği bu hipotezler şunlardır;

Formizm: Bu varsayımın kök metaforu benzerliktir. Formizm, olguları birbirine benzer kategorilere sınıflandırarak gerçeği açıklamaktadır.

Mekanizm: Bu varsayımın dünyayı anlamak için kullandığı kök metafor makine metaforudur. Buna göre sebep-sonuç döngüsünü açıklamak ve her bir alt bileşenin parçalarının birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini anlamak, bütünün anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bağlamcılık: Bu varsayım gerçekliği tanımlamak için mevcut olaydan yola çıkmayı ifade etmektedir. Bu yaklaşım, günlük yaşamdaki olayların kişiye özgü olarak ve bağlam içinde anlaşılabilmesini varsaymaktadır ve bu yüzden dünya, sadece bağama göre anlamlı olan ve sürekli değişen bir olaylar dizisi olarak anlaşılmalıdır.

Organikçilik: Bu varsayım canlı organizma metaforunu kullanır. Organikciliğin kök metaforuna göre dünya, organik sistemlerde olduğu gibi canlı, büyüyen, organik bir gelişme sürecidir. Organikçilik, gerçekliği, yalnızca bir önceki durumda örtülü olan daha büyük bir bütünün ortaya çıkmasına neden olan karmaşık, bütünleşik, organik süreçler açısından anlamaya çalışır.

Yapılarda görüldüğü gibi adına "kök metafor" denilen bu modeller, dünyaya ilişkin inançların ne olduğunu açıklamaktan ziyade dünyayı açıklamada kullanılan sistematik bilişsel çerçeveler olarak ifade edilebilir.

2.2.3. Sosyal Aksiyomlar

Aksiyom, doğruluğu kendiliğinden apaçık ortada olan ve kendinden sonraki önermelere dayanak sayılan temel önermeler olarak tanımlanmaktadır. Leung ve diğerleri (2002) tarafından ortaya konulan sosyal aksiyomlar, kişinin kendisi, sosyal ve fiziksel çevresi veya manevi dünyası hakkındaki genelleştirilmiş olan önermeler olarak ifade edilmektedir. Araştırmacılar yaptıkları çalışmada 5 aksiyom türü tanımlamışlardır. Bunlar sosyal sinizm, sosyal karmaşıklık, çabaya karşı ödül, maneviyat ve kader kontrolüdür:

Sosyal sinizm: Bu aksiyoğun kapsamı belirli gruplarla ilgili olumsuz klişelerin yanı sıra tüm insanlara karşı olumsuz bakışı ve sosyal kurumlara duyulan güvensizliği içermektedir. Ayrıca Leung ve diğerleri (2002), bu boyutun diğer insanların önüne geçmek için genel bir strateji olarak manipölasyonu içermesinden dolayı Makyavelizmle benzerliği olduğunu ifade etmektedirler.

Sosyal karmaşıklık: Bu boyut sosyal dünyanın karmaşıklığını, genel geçer kuralların yokluğunu ve belirli davranışların belirli sosyal bağlamlarla olan ilişkisini ifade etmektedir. “Birey, işe yarayan yöntemleri her zaman ve her durumda kullanabilir mi ya da bireyin farklı durumlarda davranışlarını yönlendirmesi gerekmekte midir?” sorusunun yanıtını içeren bir aksiyom türüdür.

Çabaya karşı ödöl: Bu boyut çabalamanın ve sıkı çalışmanın karşılığının olduğu adil bir dünya temasını içermektedir.

Maneviyat: Doğüstü şeylerin varlığına ve dinin insanların yaşamları üzerindeki etkisine olan inancı ifade eden bir aksiyom türüdür.

Kader kontrolöl: Bu aksiyom bireyin belirli olaylar üzerinde kontrol gücünün olup olmaması açısından kontrol odağına benzerlik göstermekle birlikte aynı zamanda olayların hem önceden belirlenmiş hem de öngörülebilir olmasını da kapsamaktadır. Bu anlamda bu aksiyom kontrol odağı, kader ve öngörülebilirliği bir arada barındıran bir aksiyom türüdür.

2.2.4. Kluckhohn ve Strodtbeck’in Değer Yönelimleri

Kluckhohn ve Strodtbeck’in (1961) değer yönelimleri, insanın içinde yaşamak zorunda olduğu dünyanın doğası ile arzu edilen arasındaki varsayımları harmanlayan karmaşık bir modeldir (Graeber, 2001). Bu modelde bir bireyin veya bir kültürün dünyaya dair varsayımları, altı temel alandaki sorulara verdiği cevaplarla tanımlanmaktadır:

İnsan doğası yönelimi: İnsan doğasının doğuştan gelen karakteri nedir? İyi, kötü, nötr veya iyi ve kötünün karşımı mıdır?

İnsan-doğa yönelimi: İnsanın doğa ile ilişkisi nedir? İnsanlar doğaya boyun eğerek mi, uyum içinde mi, yoksa onu alt ederek mi yaşamaya çalışmalılar?

Zaman yönelimi: İnsan yaşamının zamansal odak noktası nedir? Kişi kararlarında geçmiş, şimdiki zaman veya gelecek arasında hangisine/hangilerine odaklanmalıdır?

Etkinlik yönelimi: Bireyin eylemlerinin tercih edilen şekli nedir? Kişinin eylemleri “olma” (bireyin kişiliğinin otantik bir ifadesi), “gelişirken olma” (bireyin benliğinin gelişimine yönelik hizmet etmesi) veya “yapma” (aktivite sonucunda elde edilen somut şey) şekillerinden hangisine odaklanmalıdır?

İlişkiyel yönelim: Kişilerarası ilişkilerde tercih edilen nedir? Başka bir deyişle, kişi hiyerarşik ilişki biçimlerini mi, dayanışma ve fikir birliğini vurgulayan “tamamlayıcı” ilişki biçimlerini mi yoksa bireyciliği mi tercih etmelidir?

2.2.5. Wrightsman'ın İnsan Doğa Felsefeleri (1964)

Lawrence S. Wrightsman (1964; 1992, akt. Koltko-Rivera, 2004), psikoloji alanındaki araştırmalarının çoğunu, insan doğasıyla ilgili varsayımların değerlendirmesine adanmıştır. Bunlar;

Güvenilmezliğe karşı güvenilirlik: Güvenilirlik, insanların güvenilir, ahlâklı ve sorumluluk sahibi olduğu inancını yansıtmaktadır. Güvenilmezlik ise, insanların güvenilmez, ahlâksız ve sorumsuz oldukları inancını yansıtmaktadır.

İrade ve rasyonellik eksikliğine karşı irade gücü ve rasyonellik: İnsanların belirli bir davranışın çıktıları üzerinde ne kadar mantık yürütebildikleri ve ne kadar kontrol sahibi oldukları hakkındaki varsayımları yansıtmaktadır.

Fedakârlık ve bencillik: Fedakârlık, insanların özgeci, bencil olmayan ve içtenlikle diğer insanlarla ilgilendiği konumdur. Bencillik ise, insanların kendi kendine odaklandıkları ve esasen kendinden başkasına yararı olmadıklarını yansıtmaktadır.

Grup Baskılarına Karşı Bağımsızlık ve Uyumluluk: Bağımsızlık, insanların grup baskılarına karşı kendi inanç, değer ve kimliklerini koruyabilecekleri inancını yansıtmaktadır. Uyumluluk ise, insanların grup ve toplumsal baskılara teslim olduklarını ifade etmektedir.

Karmaşıklık ve Sadelik: Karmaşıklık, insanların karmaşık ve anlaşılması zor olduğu, sadelik ise insanların basit ve anlaşılması kolay olduğu inancını yansıtmaktadır.

Benzerliğe Karşı Farklılık: Farklılık, insanların kişilik ve ilgi alanlarında birbirlerinden farklı olduğu ve insanların zaman içinde değişebileceği inancını ifade etmektedir. Benzerlik ise, insanların benzer olduğu ve zaman içinde değişmediği inancını yansıtmaktadır.

2.2.6. Adil Dünya İnancı

Lerner (1977) tarafından ortaya koyulan adil dünya inancı insanların hak ettiklerini aldıkları ya da aldıklarını hak ettikleri adil bir dünyaya olan inançlarını ifade etmektedir. Adil bir dünyaya inanan bireyler yaşadıkları ya da gözlemledikleri adaletsizliklerle karşı karşıya kaldıklarında adil olan dünyalarına karşı inançlarını savunmak için harekete geçmektedirler. Eğer süreç doğru ilerlerse adil dünyaya olan inançları pekişmektedir. Ancak haksızlık durumu çözülemezse bireyler dünyanın ne kadar adil bir yer olduklarına ilişkin inançlarını bilişsel olarak yeniden değerlendirmeye gitmektedirler. Bu süreç ise adaletsizliğin özümsemesi adı verilmektedir. Dalbert'a göre (1999) adil dünya inancı genel ve bireysel olmak üzere iki türe sahiptir. Genel olanı içinde yaşadığımız dünyanın, bireysel olanı ise kişinin sahip olduğu yaşantıların adil olup olmamasını ifade etmektedir. Dünya'nın adil bir yer olduğuna inanan bireyler a) çalışmanın ve üretmenin karşılığını alacaklarına b) iyiliğin bir şekilde ödüllendirileceğine ve c) dünyanın kaba ve ahlâksız olanları cezalandıracaklarına inanmaktadırlar. Dolayısıyla adil dünya inancı olan bireyler suçlu olmak bir yana, yoksulluğun,

hastalıkların ve hatta suç mağduru olmanın bile bireylerin kendi problemleri ve suçu olduğuna da inanmaktadırlar (Clifton ve diğerleri, 2019; Dalbert ve Donat, 2015; Koltko-Rivera, 2004).

2.2.7. Clifton ve Diğerlerinin Temel Dünya İnançları Modeli (Primal World Beliefs)

Clifton ve diğerleri (2019), dünya inançları ile ilgili kuramsal görüşlerin ve araştırmaların birbirinden bağımsız ve ayırık olmasından yola çıkarak dünya inançları ile ilgili kapsamlı bir araştırma projesi başlatmışlardır. Bu araştırma bağlamında 6 ölçüte dayalı olarak var olan tüm dünya inançlarını ortaya çıkarmayı hedeflemişlerdir. Söz konusu araştırmada Clifton ve diğerleri, 14 kutsal metin, 100 roman, 100 film, 100 konuşma ve 71 eser arasından dünya, evren, her şey, hiçbir şey ve yaşam ile ilgili olan tüm sözlerin incelemesini yapmışlardır. Sonrasında 2010-2013 yılları arasında “dünya”, “evren” ve “herşey” ile başlayan 80677 tweet derlemişlerdir. Ardından 1990-2012 yılları arasında beş türden seçilmiş 190.000 metin içeren 450 milyon kelimelik bir veri tabanı olan Çağdaş Amerikan İngilizcesi adlı kitaplığın en sık kullanılan 840 sıfatını analiz etmişlerdir.

Clifton ve diğerleri (2019) elde ettikleri verileri aşağıda ifade edilen 6 ölçüt ışığında derlemişlerdir;

Basitlik: Dilbilimsel ve kavramsal basitlik farklılık gösterse de, inançlar genellikle “Dünya X’tir.” gibi tek yönlü bir kavramla ifade edilmelidir.

Sıfat: Dünya’nın nasıl böyle olduğu ya da neden böyle olduğu gibi tanımlardan ziyade inançlar, dünyanın mevcut herhangi bir niteliğine atıfta bulunan (“-dır,-dir”) ifadeleri içermelidir.

Hedefe yönelik: Dünyaya dair inançlar bireyin menfaatleri, ihtiyaçları veya değerlerini içeren çevresel koşulları kapsamalıdır.

Azami Genel: Dünya’ya dair inançlar, dünyayı bir bütün olarak ele almalıdır. Fiziksel sınırlar yerine, bireyin en geniş ve psikolojik açıdan anlamlı yaşam alanını kapsamalıdır.

Otomatik: Dünya inançları öncelikle “Sistem 1” (otomatik) bilişsel farkındalığın altında çalışmalıdır.

Aktif: Diğer inançlarda olduğu gibi dünya inançlarının da bilgiyi organize etmek, basitleştirmek, filtrelemek ve davranışa rehberlik etmesi gibi dinamik yapıda olması gerekmektedir.

Clifton ve diğerleri (2019) yapmış oldukları derlemeler sonucunda elde ettikleri 500 maddeyi uzman görüşü ile 234 maddeye düşürmüş ve ardından açımlayıcı faktör analizi (N = 930) ve iki doğrulayıcı faktör analizi (N = 524; N = 529); sıra etkileri (N = 219) ve eş zamanlı geçerlilik (N = 122); ve 2 hafta (n = 122), 9 ay (n = 134) ve 19 aylık (n = 398) test-tekrar test çalışmaları yapmışlardır. Ortaya çıkan 99 maddelik “Temel Dünya İnançları Envanteri (PI-99)” ile bir temel faktör (iyi) üç ikincil faktör (güvenli, cazip ve canlı) ve 22 üçüncül düzey faktör

olmak üzere 26 faktörlü hiyerarşik bir yapı oluşmuştur. Bu birincil, ikincil ve üçüncül düzey faktörlerin neler olduğuna ilişkin tanım ve açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

2.2.7.1. İyi Dünya İnancı

Bu temel inanç, 22 üçüncül düzey ve 3 ikincil düzey inancın şemsiyesidir. Bir bakıma üç ikincil düzey dünya inancı (güvenli, cazip ve canlı) dünyayı iyi bir yer olarak görmenin üç temel sebebi olarak nitelendirilebilmektedir. Bununla birlikte “canlı” faktörü diğer iki faktörden daha az öneme sahiptir. Bu şemsiye inanç basit olarak “Dünya iyi bir yer midir?” sorusuna karşılık gelmektedir. Diğer tüm faktörler iyi temel inancının bir parçası olmasına karşın iyi dünya inancına en yakın olan faktör “keyifli” dünya inancıdır.

2.2.7.1.1. Güvenli Dünya İnancı

Güvenli dünya inancı, ikincil düzey 3 temel inançtan biri olup dünyayı iyi olarak görmenin temel bileşenlerinden biridir. Bu temel inanç, dünyayı ne kadar tehlikeli ya da güvenli bir yer olarak gördüğümüzle ilgilidir. Güvenli dünya inancı düşük olanlar Dünyayı sefalet, çürüme, kıtlık, vahşet vb. her türlü tehlikelerle tanımlanan bir yer olarak görmektedirler. Mikroplardan terörizme ve ihanete kadar dünyada yer alan tüm tehdit unsurlarının olasılıkları oldukça yüksek algılanmaktadır. Dünya’yı güvenli bir yer olarak görmeyenler, dış tehditlere cevap olarak tetiktedirler ve tetikte olmayanları sorumsuz olarak görmektedirler. Güvenli dünya inancı yüksek olanlar ise dünyayı iş birliğine yatkın, rahat, istikrarlı ve daha az tehditkâr görmektedirler. Onlara göre, aksi kanıtlanmadıkça riskler tehlikeli değildir, işler güvenle yürümektedir ve tetikte olmak biraz nevrotik görünmektedir. Güvenli temel inancı, daha spesifik olarak yedi alt inançtan oluşmaktadır:

- Keyifli (Acı dolu)
- Canlandırıcı/Yenileyici (Bozulmaya müsait)
- Gelişmekte (Düşüş halinde)
- Zararsız (Tehdit edici)
- İşbirlikçi (Rekabetçi)
- Dengeli/sağlam (Kırılgan)
- Adil (Adil değil)

Keyifli: Bu inanç, dünyanın ne kadar zevkli bir yer olduğuna ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Bu inancın altında dünya bir yandan yumuşak, hoş, zevkli, kolay ve sıcak bir yer olarak algılanırken öte yandan, çoğu şey insana batan, sinir bozucu, rahatsız edici ve zor olarak algılanmaktadır. Keyifli dünya inancı “iyi” dünya inancına diğer tüm inançlardan daha fazla katkı yapmaktadır. Dünya’yı keyifli bir yer olarak görmek ve iyi oluş arasında büyük bir ilişki varken rahat, yüksek gelirli bir yaşam tarzı arasında çok az ilişki olduğu görülmüştür. Bu durum dünyayı nasıl bir yer olarak gördüğümüz ile dünyadaki mevcut konumumuzun ne olduğunun birbiri ile pek alakalı şeyler olmadığını göstermektedir.

Canlandırıcı/Yenileyici Dünya: Bu inanç “Eğer dünya kendi haline bırakılsaydı tipik olarak nasıl bir yer olurdu?” sorusuna yanıt olarak dünyadaki doğal akışın, olağan halinin nasıl

olduğu ile ilgilenmektedir. Bu inanca göre dünyada birçok şey ve durum doğal olarak iyileşme, dengelenme ve güçlenme eğilimindedir ya da her şeyin yok olma, zayıflama ve bozulma eğilimi vardır. Clifton ve diğerleri (2019), bulmuş oldukları ilişkinin yanı sıra kuramsal olarak da dünyayı canlandırıcı bir yer olarak görmenin, iyimserlik açısından önemli olduğunu ifade etmektedirler.

Gelişmekte Olan Dünya: Bu inanç canlandırıcı/yenileyici dünyadaki iyileşme, dengelenme algısından farklı olarak dünyanın “somut anlamda” düzelip düzelmediği ile ilgilenmektedir. Gelişmekte olan dünya inancı oy verme davranışlarıyla da ilişkili bulunmuştur.

Zararsız Dünya: Bu inanç, dünyanın ne kadar zararsız ve iyi huylu olduğunu ya da tersi olarak dünyanın ne kadar tehlikeli ve korkutucu olduğunu ifade etmektedir. Zararsız dünya inancı Güvenli dünya inancının alt faktörüdür. Her ne kadar kavram olarak güvenli dünya inancı zararsız dünya inancına benzerlik gösterse güvenli dünya inancı içine “keyifli”, “yenileyici”, “gelişmekte olan” dünya inançlarını da almakta olup güvenli dünya inancının rahat, daha iyiye doğru giden ve tehdit edici olmayan çok yönlü zengin bir yapı olduğunu unutmamak gerekmektedir.

İşbirlikçi Dünya: Bu inanç, dünyanın zalimce, acımasız ve durmadan rekabet halinde olması ile güven, iş birliği ve ekip çalışması halinde olması arasındaki skalayı ifade etmektedir.

İstikrarlı Dünya: Bu inanç, çoğu şeyin kırılma ve parçalanma halinde olması ile dirençli ve kararlı yapıda olması arasındaki inanç farklarını ifade etmektedir.

Adil Dünya: Bu inanç, evrensel adalet, orantılılık, karma ya da adına ne denirse densin, doğruluğun ödüllendirildiği ve günahın yargılandığına olan inanç olarak ifade edilebilmektedir. Bu durumun tam tersi ise dünyanın temelde hak ettiğinin verilmediği bir yer olarak görülmesidir. Clifton ve diğerlerinin yaptığı çalışmaya göre Cumhuriyetçiler dünyayı Demokratlardan daha adil olarak görme eğilimindedirler. Ayrıca adil dünya inancı Cumhuriyetçilerin 2016 başkanlık seçimlerinde Donald Trump’ı desteklemesini yordamaktadır.

2.2.7.1.2. Cazip Dünya İnancı

Bu inanç, dünyanın ne kadar ilginç ve güzel veya sıkıcı ve çirkin bir yer olarak görüldüğünü yansıtmaktadır. Clifton ve diğerlerine göre (2019) dünyayı cazip bir yer olarak görmeyenler keşfetmenin gereksiz olarak algılandığı sıkıcı ve çirkin dünyalarda yaşamaktadırlar. Gerçekten güzel ve büyüleyici şeyleri görememektedirler. Bunları keşfetmeye ise sadece kesin bir sonuç olduğunda gönüllü olmaktadır. Dünya’yı cazip görenler hazinenin her yerde, her insanda, her kayanın altında olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle, yaşam bir hediyedir ve hayatı sıkıcı görmek yanlış biçimlendirilmiş bir yaşam tarzı seçimidir. Cazip dünya inancı ayrıca, daha spesifik yedi alt inançtan oluşur:

- İlgi çekici (sıkıcı)
- Güzel (çirkin)
- Bereketli (çorak)

- Keşfetmeye Değer (keşfetmeye değmez)
- Anamlı (anlamsız)
- Düzeltilebilir (iyileştirilmesi zor)
- Komik (komik değil).

İlgi Çekici Dünya: Bu inanç, dünyanın büyüleyici ve bilinmeyen şeylerin ilgi çekici olmasını ifade etmektedir. Tam tersi ise, çoğu şeyin sıkıcı olduğunu ve bilinmeyenin de böyle olabileceğini düşünmektir. Özellikle ilgi çekici dünya inancı merak, deneyime açıklık ve dışa dönüklük gibi çeşitli davranışları yordamaktadır.

Güzel Dünya: Bu inanç, evrenin genel estetik niteliğini tanımlamaktadır. Bu güzellik, farklı canlı türlerinden var olan herşeye uzanmaktadır. Bunun tersi ise çirkin olduğudur. Bu inanç, merak ve keşif davranışları için yordayıcı konumdadır.

Bereketli Dünya: Bu inanç, dünyadaki fırsatların ve kaynakların ne kadar bol olduğunu ifade etmektedir. Dünya'yı bereketli bir yer olarak görmek aynı zamanda güvenli dünya inancı ile de ilişkili bulunmuştur. Dünya'yı bereketli (ya da kısır) bir yer olarak görmek, fırsatları gözden kaçırmamayı sağlamaktadır. Dünya'yı bereketsiz bir yer olarak gören kişiler fırsatları gözden kaçırmaya eğilimli olabilmelerine karşın aynı zamanda olasılığı olmayan bir duruma da zaman ve emek harcamamaktadırlar. Benzer şekilde, dünyayı bereketli olarak görenler, fırsatları arama ve bulma konusunda iyi olsalar da genellikle pek olasılığı olmayan ve dolandırılmaya müsait şeyler için zaman ve emek harcayabilmektedirler.

Keşfetmeye Değer Dünya: Bu inanç, çoğu şeyin ve çoğu durumun denenmeye, araştırmaya veya hakkında daha fazla şey öğrenmeye değer olup olmadığını ifade etmektedir. Tam tersi durum ise herhangi bir sebebi olmasa da çoğu şeyi keşfetmeye değer olarak görmemektir.

Anamlı Dünya: Bu inanca göre dünyadaki çoğu şey bir yandan önemli ve değerli olmaktadır öte yandan, anlamsızdır. Lakin burada "önemli" olanın ne olduğu spesifik olarak ifade edilmemektedir. Clifton ve diğerlerine göre dünyayı oldukça anlamsız bir yer olarak görmek ve pozitif ruh sağlığı durumunu devam ettirmek zor bir ihtimal gibi görünmektedir.

Düzeltilebilir Dünya: Bu inanç, dünyadaki çoğu şey ve durumun onları daha iyi hale getirme çabalarına cevap verip vermeyeceğini ifade etmektedir. Tersisi durum ise dünyanın katı, sert ve onu düzeltme çabalarına tepkisiz olduğunu ifade etmektedir.

Komik Dünya: Bu inanç, dünyada mizahın her şeye nüfuz ettiğini ve kolayca bulunabileceğini ifade etmektedir. Bu inancın henüz komik bir insan olup olmamakla herhangi bir ilişkisi olup olmadığı bilinmezken yapılan ilk çalışmalar stresli durumlarla veya olumsuz olaylarla başa çıkmada yardımcı olabileceğini göstermektedir.

2.2.7.1.3. Canlı Dünya İnancı

İkincil düzeyde üç inançtan biri olan canlı dünya inancı, dünyayı bizimle ne kadar etkileşime giren ve yardım isteyen, amaç dolu bir yer olarak gördüğümüzü ifade etmektedir. Clifton ve diğerlerine göre (2019) dünyayı cansız bir yer olarak görenler, herhangi bir amacı mekanik dünyalarda yaşarlar. Evrenin herhangi bir mesajı yoktur ve duymaya çalışmaksa mantıklı değildir. Canlı dünya inancı yüksek olanlar, her şeyin bir amaç için gerçekleştiğini ve bu amaçlara karşı duyarlı olduklarını hissetmektedirler. Onlar için hayat, canlı, senkronize, iletişim halinde ve önemli durumlarda yardıma ihtiyacı olan aktif bir evrenle olan ilişkidir. Bu inanç, iyi dünya inancına yaptığı katkı açısından diğerlerinden daha önemsiz bir konumdadır ve üç alt inançtan oluşmaktadır;

- Kasıtlı (kasıtsız),
- Bana İhtiyaç Duyan Dünya (bana ihtiyacı yok)
- İnteraktif (ilgisiz).

Kasıtlı Dünya: Bu inanç, olayların ve durumların ardında bir maksat olup olmadığını belirtmekte olup bu maksadın ne olduğunu veya nereden geldiğini (Tanrı, Dünya Ana, kader vb.) belirtmemektedir.

Bana İhtiyaç Duyan Dünya: Bu inanç, önemli bir görev için ya da belirli bir rol için dünyanın spesifik olarak bize ihtiyacı olup olmadığını ifade etmektedir. Bunun tam tersi, dünyanın herhangi bir ihtiyacı olsa da, özel olarak bize ihtiyaç duymadığını ifade etmektedir. Bu inanç uzun vadeli hedeflere karşı hırs ve tutku gösteren cesur bir insan olmakla da ilişkili bulunmuştur. Clifton ve diğerlerine göre “dünyanın bana ihtiyacı olduğuna” inanmanın cesareti artıracakı oldukça muhtemeldir. Cesaretli olmak da, sırayla, beceri ve yetkinliği artırır ve dolayısıyla dünyanın bireye daha fazla ihtiyacı olur. Bu da, dünyanın kişiye ihtiyaç duyduğu inancını artırmakta olup bir döngü içerisinde devam etmektedir.

Etkileşimli Dünya: Bu inanç, dünyada meydana gelen şeylerin kişiyle ya da kişinin yaptığı bir şeyle ilgili olup olmamasını ifade etmektedir. Bu anlamda, hava durumu, trafik sıkışıklığı, iş teklifi veya eski bir arkadaşla çarpma gibi olaylar da dahil olmak üzere birçok olay kişiye bir mesaj gönderiyor veya eylemlerine yanıt olarak gerçekleşiyor olabilir. Karşıtı ise, dünyanın ve olan bitenin kişiyle herhangi bir bağlantısının olmadığına inanmaktır.

2.2.7.1.4. Diğer Üçüncül Düzey İnançlar

Bağlantılı Dünya: Bu inanç, dünyadaki canlı ve cansız tüm varlıkların ve olayların bir şekilde birbiri ile etkileşim halinde olduğunu ifade etmektedir. Karşıtı ise, dünyada olan bitenlerin birbiriyle herhangi bir bağlantısının olmadığına inanmaktır. Clifton ve diğerleri (2019) tarafından yapılan ilk araştırmalar, dünyayı bağlantılı bir yer olarak görmeyen, insanın kendini evrenle bir hissettiği aşkın deneyimlere sahip olmakla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Değişken Dünya: Bu inanç, dünyanın ne derece değişim içerisinde olduğunu ifade etmektedir. Değişken dünya inancı değişimin aynı kalmaktan daha iyi ya da daha kötü olduğu anlamına gelmemektedir. Daha çok her şeyin doğal durumunun uzun süre aynı kalıp kalmadığını ifade etmektedir. Bunun tersi, hiçbir şeyin değişmediği değildir.

Hiyerarşik Dünya: Bu inanç, olayların tipik olarak önem sırasına veya değer sırasına göre sıralanıp sıralanamadığıyla ilgilidir. Bu anlamda hiyerarşik dünya inancı yüksek olan bireyler bazı şeylerin değerinin daha yüksek olduğunu varsaymaktadırlar. Tersisi durumda ise farkın büyük ölçüde anlamsız olduğu ve herhangi bir değer farkının olmadığı inancıdır. Bu anlamda çoğu şey, durum ve hatta insanlar birbirlerinden daha iyi veya daha kötü değildir. Clifton ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırmada, liberaller ve muhafazakârlar arasında hiyerarşik dünya inancı açısından manidar farklılıklar vardır.

Anlaşılabilir Dünya: Bu inanç, dünyadaki çoğu durumu, varlığı ve konuları anlamının ve öğrenmenin ne kadar zor ya da kolay olduğunu ifade etmektedir.

Kabul Edilebilir Dünya: Bu inanç, çoğu şeyi ve durumu, mevcut koşulları ile kabul etmeyi ve bunları sürdürmeyi ya da tam tersi olarak reddetmeyi ve onları değiştirmeyi gerektirip gerektirmediğini ifade etmektedir.

2.2.8. Dünyaya Dair İnançlar ve Sosyal İlg

Her birey doğuştan sosyal ilginin gelişebilmesi için gereken kapasiteyle dünyaya gelmektedir (Murdock, 2016). Aslında sosyal ilgi bir nevi gelişimsel bir süreçtir. Çocukluktan itibaren bu ilgi, anne ve çocuk arasındaki ilişki ile başlar ve beslenmez ve geliştirilmezse birey başkaları üzerinde üstünlük kurma, kişisel çıkarları için kullanma veya kendini soyutlamaya sürüklenir. Böyle bir birey yapıcı hareketlerden yoksun bir şekilde toplumun üretken olmayan tarafında varlığını sürdürecektir (Murdock, 2016; Sharf, 2016). Sosyal ilgisi yüksek olan birey var olan yaşam amaçlarını ve ulaşmaya çalıştığı kişisel hedeflerini toplumun yararına ve diğer insanlara zarar vermeyecek bir biçimde belirler. Sosyal ilgisi gelişmemiş bireyse, topluma ve insanlara karşı herhangi yararlı duygulara sahip olmadığı gibi, var olan amaçlarını bencilce ve diğer insanlara üstünlük kuracak bir biçimde tasarlar (Gençtan, 1998). Çocuğun hayatındaki önemli kişiler çocuğa özen ve ilgiyle davranmışlarsa ve çocuğun başkaları ile iş birliği kurmalarına yardımcı olmuşlarsa, çocuk kendisi ve dünya hakkında olumlu duygulara sahip olacaktır. Davranış bozukluğu olan çocuğun temel hatası, insan ilişkilerini ve başkalarının iyiliğini hesaba katmak yerine benmerkezci olmaktır (Adler, 1956). Benmerkezci bir çocuk, sosyal ilgisi olmayan bir çocuktur.

Huber'e göre (2006) tüm bireyler için anahtar soru, var olan algı şemalarımızın ve dünyaya ilişkin görüşlerimizin sosyal ilgimizi temsil edip etmediğidir. Crandall (1981), sosyal ilginin kişinin yaşamına egemen olan değerlerden kaynaklanan bilişsel bir süreç olduğunu ifade etmektedir (Crandall, 1981). Bickhard ve Ford'a göre (1976) aslında sosyal ilginin birtakım

bilişsel ve motivasyonel ön koşullar gerektirdiğini kabul etmek, Adler'in anlayışıdır. Adler (1933, akt., Ansbacher ve Ansbacher, 1964) sosyal ilginin sosyal deneyimler aracılığı ile gelişmekte olduğunu belirtmektedir ve ona göre bu sosyal deneyimlerde önemli olan şey, kişinin bu deneyimleri nasıl anladığı, nasıl yorumladığı ve ne gibi yargılara vardığıdır. Dolayısıyla Adler, sosyal ilginin gelişimini kişinin sahip olduğu algı, inanç, varsayım vb. bilişsel yapılar ile ilişkilendirmektedir. Bununla ilgili Adler'in (akt., Ansbacher, 1956) şu ifadesi dikkat çekicidir; “Hayatın adaletsiz olduğuna ve diğer insanların her şeyin en iyisine sahip olduğuna inanan birisi, ‘Dünya bana bu şekilde davranacaksa, ben dünyaya neden iyi davranmalıyım?’ düşüncesine sahip olabilir”. Adler, bunun gibi inançları bireysel psikolojide temel hatalar olarak adlandırır ve dahası bu hatalardan birisi de dünyaya dair çarpık bilişler olarak geçmektedir (Murdock, 2016). Bu araştırmada karanlık kişilik özellikleri ile dünyaya dair inançlar arasındaki ilişkide aracı rolü incelenen sosyal ilgi kavramına yönelik detaylı bilgiler ilerleyen başlıkta sunulmuştur.

2.3. Sosyal İlgi

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Adler, cephede doktor olarak görev yaptıktan sonra, 1916'da Viyana'ya döndüğünde, eski grubuna orijinal adı gemeinschaftsgefühl olan sosyal ilgi kavramını sunmuştur. Bu Adler için tamamen yeni bir fikir olmasa da, ona verdiği ağırlık farklıdır çünkü “Artık insan ve kaderi arasındaki tek sorunun bu olduğunu biliyordu” (Bottome, 1957, s. 122). 1916'dan 1937'deki ölümüne kadar olan dönem, Adler'in Bireysel Psikoloji teorisinde yapılan son değişimleri barındırmaktadır. 1916'dan itibaren, Adler'in çabaları, sosyal ilgi kavramını geliştirmek için harcanmıştır.

Way'e göre (1962, s.186) Adler'in aradığı şey, nevrotik birey ve toplum arasında bir uzlaşma yaratmanın ve her ikisinin de taleplerini tatmin edecek basit ve rasyonel bir davranış kuralı yoluyla uyumsuz nevrotiklerin çevresiyle yeniden bütünleşmesini sağlamanın bir yoludur. Bu, Adler'in yaklaşımını tanımlayıcı bir yaklaşımdan normatif bir yaklaşıma doğru yönlendirmiş ve teorisinde artık etik ilkeler daha fazla önem kazanmıştır (Rietveld, 2004, s. 210).

Shelley ve King'in (2008, s. 97) belirtmiş olduğu gibi, “Adler ironik bir şekilde sosyal yönelimli psikoloji okuluna Bireysel Psikoloji adını vermeyi seçmiştir”. Adler'in birey (Elienberger, 1970; Ferguson, 2000; Rietveld, 2004) kullanımı aslında burada Latince bölünmez ve ayrılmaz (bütünsellik) anlamına gelen “individuus” a gizli bir göndermedir. Buna karşın Adler'in teorisi, başlangıcından ölümüne kadar, insanlığın sosyal yönüne vurgu yapmaktadır. Bu sosyal vurgu içerisinde orijinal ismi gemeinschaftsgefühl olan sosyal ilgi kavramı, Bireysel Psikolojideki en belirgin kavramdır (Shelley ve King, 2008, s. 97). Sosyal ilginin ne olduğu ve bireyin ruhsal yapısı içerisinde nasıl dinamiklere sahip olduğu ile ilgili kuramsal ve ampirik bilgiler ilerleyen başlıklarda sunulmuştur.

2.3.1. Sosyal İlginin(Gemeinschaftsgefühl) Kavramsallaştırılması

Adler, “toplum”dan birkaç kez söz etmesine rağmen, yazılarında açık bir tanım sunmadığından dolayı kastedilen anlamı deşifre etmek zordur (Rietveld, 2004, s. 210). Adler, toplumsal ilginin günümüzün herhangi bir topluluğu, siyasi veya dini biçimler meselesi olmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Adler için toplum geniş, şimdi ve burada sosyal bir bağlam ve aynı zamanda bir ütopyadır. Gelecekte bir yerde yatan ideal bir toplumdur (Rietveld, 2004, s. 210).

Bickhard ve Ford’a (1976) göre Adler'in topluluk duygusu ya da sosyal ilgi kavramı, tek bir kavram değil, zenginliği ve karmaşıklığı ile birlikte aynı zamanda belirginliğe de kavuşması gereken bir kavramdır. Gemeinschaftsgefühl yani sosyal ilgi teriminin zorluğu yalnızca çeviri sorunlarından kaynaklanmamakta olup aynı zamanda ne anlama geldiği sorununu da barındırmaktadır (Ansbacher, 1966). Almancada gemeinschaft “topluluk ve toplum” anlamına; gefühl ise duygu, tutum ya da motiv gibi anlamlara gelmektedir (Buchheimer, 1959, s. 242). Bu doğrultuda Buchheimer (1959), gemeinschaftsgefühl kavramının bireyin içsel, kişisel, öznel iradesinin ya da referans çerçevesinin topluma dönük olmasını ifade etmekte olduğunu belirtmektedir.

Gemeinschaftın anlamına ya da toplumsal ilgideki “toplumsal”ın anlamına, sıklıkla sosyal ilişkilerin sınırlı perspektifinden bakılmaktadır. Almanca terim aslında “sosyal” kelimesinde ima edilenden çok daha geniş bir anlama sahiptir (Ansbacher, 1968). Dreikurs (1950, s. 4), gemeinschaftsgefühl kavramının çeviri için yarattığı zorluğu anlatırken, asıl zorluğun Gemeinschaft teriminde yattığını belirtmiştir. “Çeşitli terimlerin tümü gemeinschaft kelimesinde ima edilen bazı çağrışımlara sahip olsa da, onun için kullanılan İngilizce kelimelerin hiçbirisiyle aynı değildir”. Sosyal ilgi yaşam boyunca kalır. Farklılaşır, sınırlandırılır veya genişler ve uygun durumlarda sadece aile üyelerine değil, aynı zamanda daha büyük gruba, ulusa, tüm insanlığa uzanır. Hatta daha da ileri giderek kendisini hayvanlara, bitkilere ve cansız nesnelere ve nihayet kozmosa kadar genişletebilir (Ansbacher ve Ansbacher, 1956, s. 138).

Bu nedenle, Adler'in terimi kullandığı şekliyle gemeinschaft, yalnızca sosyal toplulukla sınırlı olmayıp aynı zamanda insan ve kozmos arasındaki bütünsel bir ilişkiyi tanımlamaktadır. Way (1962, s. 201) bu ilişkiyi şöyle tanımlamaktadır: “Gemeinschaft, 'toplum' teriminin ima ettiğinden daha geniştir. Yalnızca insan topluluğuna değil, yaşamın tamamına bir bağlılık duygusunu kucaklar. Kişinin ufku genişledikçe, ilişkiler gitgide daha fazla yaşamı kapsamaya başlar ve nihayetinde tüm evren, toplum ve doğa ile bir bağlılık duygusu oluşur.”

Dreikurs (1950, s. 9), toplumsal ilgi kavramındaki “ilginin” temel unsurları olan iş birliği ve katkıda bulunma bileşenlerini vurgulayarak, her bireyin birbirine karşıt iki toplumsal düzeye uyum sağlaması gerektiğini belirtir. Sosyal görevleri yerine getirmek, sadece sosyal çevremizin ihtiyaçlarının bize sunduğu yükümlülükleri yerine getirmek değil, aynı zamanda toplumun

iyileşme ve gelişme ihtiyaçlarını da karşılamak anlamına gelmektedir. “Toplumsal ilginin ideal ifadesi, kişinin topluma iş birliği ile yaklaşarak, ait olduğu toplumun mükemmelleşmesi için evrilmesine katkıda bulunma çabasıdır” (Dreikurs, 1950, s. 8).

Dreikurs’a göre (1950) bireyin sosyal ilgisi yatay ve dikey olmak üzere iki düzlemde yer almaktadır. Yatay düzlem, sosyal yaşamın günlük taleplerinden oluşur ve şimdi ve buradan bir parçasıdır. Bireyin doğrudan veya dolaylı olarak temas ettiği her şeyle ve tüm kişilerle olan doğrudan ilişkilerini içerir. Dolayısıyla yatay düzlem, sosyal ilgi teriminin ima ettiği gibi yalnızca sosyal ilişkilerle sınırlı değildir, kişinin çevresinin bütünü olarak görülür. Bu düzlem, iş birliği olarak tanımlanabilir. Doğası gereği dikey olan ikinci düzlem, sürekli ve yukarı yönde olan bir tür evrimsel hareketten oluşmaktadır. Bu düzlem, katkıda bulunmaktır ve sosyal değişim ve gelişim çabasını ifade etmektedir. Yalnızca yatay düzlemde kalmak, bireyde toplumun gelişimine yönelik çabaya sahip olamayacağı bir tür konfor alanı oluşturacaktır. Tüm dikkati dikey olana vermek de, bireyi çevreyle iş birliğinden alıkoyan bir üstünlük çabasını ortaya çıkartacaktır. Bireyin, bir yandan mevcut çevrenin akut taleplerini karşılayabilmesi gerekmekte; yani iş birliği yapma kapasitesine sahip olması gerekmektedir. Öte yandan ise toplumsal iyileşme ve gelişme ihtiyacına yönelik katkıda bulunma kapasitesine sahip olmasını gerektirmektedir. Bu ikilemin çözümü, bireyin mevcut toplumsal ihtiyaçları ile gelecek arasındaki dengeyi bulmasını gerektirir (Dreikurs, 1950).

Kaplan (1986) sosyal ilgi kavramını belirginleştirmek ve görgül bir anlam kazandırmak üzere bu kavramı bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenlerine ayırmıştır. Bu anlamda toplumsal ilgi ile ilgili bilişler arasında herkesin eşit hak ve sorumluluklara sahip olması, kişinin sahip olduğu amaçların insanlığın faydasına olması gerektiğine inanması, toplumun refahının diğerlerinin birlikte uyum içinde yaşamasıyla olabileceğine inanması, tüm insanların kendisine davranılmasını istediği gibi diğerlerine davranmasının gerekli olduğuna inanması gibi bilişler yer almaktadır. Sosyal ilgi ile ilgili temel duygular ise ait olma, samimiyet ve toplumsallık, güven, iyimserlik ve yapıcı cesarettir. Sosyal ilginin davranışsal boyutunda ise saygılı olma, paylaşımcı olma, yardımsever olma, yapıcı, uzlaşmacı, dayanışmacı ve empatik olma gibi davranışlar yer almaktadır.

2.3.2. Etimolojik Tartışma: Sosyal İlgi mi Yoksa Topluluk Duygusu mu?

Ansbacher'e (1992) göre Alfred Adler, şüphesiz en ayırt edici kavramı olan *gemeinschaftsgefühl* kavramını 1918’de tanıtmıştır. Bu kavram kelimenin tam anlamıyla “topluluk duygusu” olarak çevirilmiş ve yaklaşık on yıl sonra Adler başka bir kavram olan “sosyal ilgi” kavramını eklemiştir. O zamandan beri iki terim eşanlamlı hale getirilmiş ve birbirinin yerine kullanılmıştır. Ansbacher, iki terimin farklı olduğunu savunmakta ve topluluk duygusu ile sosyal ilginin oldukça farklı olduğunu söylemektedir.

Gemeinschaftsgefühl kavramının anlamının üzerinde açık ve güçlü bir uzlaşma bulunmamaktadır. Adler'in düşüncesinde çok da açık olarak ifade edilmemiş olan bu kavramın gerçek anlamını saptamak için, söz konusu anlamların ayrımı zorunludur. Bu konuda Ansbacher (1992) oldukça iddialı olup gemeinschaftsgefühl kavramının birebir ve en iyi çevirisinin “topluluk duygusu” olduğunu belirtmektedir (Ansbacher, 1992). Bazı yorumcular gemeinschaftsgefühl kavramının hem topluluk duygusu hem de sosyal ilgi kavramını yeterince kapsadığına inanırken, diğerleri terimin İngilizce eşdeğerinin topluluk duygusu olduğu ve Adler'in niyetinin bu olması gerektiği konusunda kategorik olmuştur.

Ansbacher (1992, s. 403), Adler'in topluluk duygusuna ilişkin ilk gerçek tanımının 1922'de saldırganlık dürtüsü üzerine makalesinin yeni baskısının (1973) son paragrafında olduğunu öne sürerek tezini devam ettirmektedir. Bu tanımda Adler, topluluk hissini şu şekilde tanımlamaktadır:

Çocuğun insanlarla, hayvanlarla, bitkilerle ve nesnelerle olan her türlü ilişkisinin temelidir. Hayatımızla bir olmayı, onun olumlanmasını ve onunla uzlaşmayı ifade eder. Çok çeşitli hallerde (ebeveyn sevgisi, evlat sevgisi, cinsel sevgi, vatan sevgisi, doğa sevgisi, sanat, bilim, insanlık sevgisi) hücum edencesine hareket eden topluluk duygusu sayesinde, bir kişinin genel tutumu, dolayısıyla aslında kişinin psikolojik hayatı ortaya çıkar (Adler, 1973, s. 62, akt., Ansbacher, 1992, s. 403).

Ansbacher'in belirttiği gibi, daha sonra Adler, “topluluk duygusu aslında kozmik bir duygudur, içimizde yaşayan kozmik her şeyin tutarlılığının bir yansımasıdır... ve bu bize bedenimizin dışında kalan şeylerle empati kurma yeteneği verir” diye eklemektedir (Ansbacher, 1992, s. 403). Bu kavramın zaman içinde yeniden geliştirildiği ortadadır, çünkü Ansbacher'in belirttiği gibi, ertesi yıl Adler, topluluk hissini “evrenle uyum içinde olmak” diye ifade etmiştir (Ansbacher, 1992, s. 403).

Daha sonra “sosyal ilgi” terimi Adler'in 1929 tarihli kitabında yer almış ve aynı zamanda, yeni bir görünüme kavuşmuştur: “Soziales Interesse”. Ansbacher, bu terimde asla “topluluk duygusunun” veya gemeinschaftsgefühlün yerini almasının amaçlanmadığını savunmaktadır. Ansbacher'e (1992, s. 404) göre bu durum, iki terimin iki farklı kavramı temsil ettiğine dair yeterli kanıttır ve “iki kavramın ortak noktası, benmerkezcilikten uzak, kendi başına bireyin ötesine işaret etmeleridir”. Ayrıca, “duyguya karşı ilgi” bakımından farklılık gösterdiklerini de ileri sürmektedir. Yazara göre buradaki duygu, daha pasif bir şekilde zihinsel bir durumdur. Bu doğrultuda topluluk hissi, “daha büyük bir topluluğun, nihayetinde tüm ekolojinin parçası olma hissi, dünyada kendini evinde hissetme duygusudur” (Ansbacher, 1992, s. 404). İlgiyle ilgili olarak ise ilginin “davranışı belirli bir yönde motive eden, harekete geçiren ve yönlendiren” olduğunu öne sürmektedir. Sosyal ilgide, kişinin çabasının, sosyal açıdan faydalı bir şekilde insanlığa yönelik olduğunu öne sürmektedir (Ansbacher, 1992, s. 404). Dolayısıyla, Ansbacher'e göre, Adler, bu noktada sosyal ilgiyi genel olarak katkıda bulunma ve iş birliği ile

ilişkilendirmiştir. Bu doğrultuda yazar iki kavram olan “topluluk duygusu” ve “sosyal ilgi” arasındaki ana başlığın “topluluk duygusu” olduğunu belirtmektedir.

Adler'in iki kavramın ilişkisini açıkça tanımladığı herhangi bir kayıt olmamasına rağmen, Ansbacher'in tezine göre sosyal ilgi “topluluk duygusunun eylem çizgisi” haline dönüşmektedir (Ansbacher, 1992, s. 405). Bu, sosyal ilgiye, topluluk duygusunun ilham verdiği ya da en azından sosyal ilgiden önce geldiği sonucuna götürmektedir. Her iki kavram da mantıksal olarak diğeri olmadan var olamasa da aynı şey değildir. Başka bir deyişle, topluluk duygusu, var olduğu zaman sosyal ilgiyi doğurur. Sosyal ilgi bir boşluktan doğmaz. Halihazırda topluluk hissine sonuç olarak verilen bir yanıttır.

2.3.3. Sosyal İlgi(Gemeinschaftgefühl) Kavramının Felsefi Temelleri

Jaaskelainen (2000, s. 146), yüzyılın başında birçok Alman sosyoloğun gesellschaft(maddiyata ve çıkarlara bağlı topluluk) ve gemeinschaft(maneviyata ve samimiyete bağlı topluluk) kavramlarını tartıştığını belirtmektedir. Bu sosyologlardan biri olan Folkert Wilken, o günlerde Bireysel Psikologlardan oluşan bir çevrede aktiftir. Bu nedenle Jaaskelainen'e (2000, s. 146) göre, Adler'in gemeinschaftsgefühl kavramını benimsediği I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki günlerde gemeinschaft hakkındaki çağdaş tartışmalardan etkilenmiş olması muhtemeldir. “John Stuart Mill, arkadaşlık duygusu veya insanlığın sosyal duygusu olarak adlandırdığı benzer bir kavramı zaten kullanmıştır” (Jaaskelainen, 2000, s. 146).

Adler'in sosyal çevresinin onun düşüncesini ve buna bağlı olarak teorilerinin ve pratiğinin gelişimini etkilemesi dikkate değerdir. Bazı yazarlar, Adler'in başından beri yalnızca psikolojik değişimle değil, toplumsal değişimle de ilgilendiğini düşünmüşlerdir (Shelley, 2008, s. 101). Adler'in danışan kitlesinin özellikle toplumun yoksulları ve işçi sınıfı üyeleri olduğu düşünüldüğünde bu durum tutarlı görünmektedir. Bu danışanların uzun terapi süreçlerine gücü olmadığından, bu durum Adler'i danışan kitlesini başka bir psikoterapi ihtiyacından korumak için önleyici tedbirler almaya sevk etmiştir. Adler'in bu yaklaşımı, yüzeysel olduğu ve sonuç olarak derin veya radikal değişimi etkilemeyi imkansız hale getirdiği iddiası ile Adler'in muhalifleri tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir (Kaufmann, 2003).

Arkadaşlığının düşmanlığa dönüştüğü Freud'dan bu noktada sosyal, bağlamsal ve önleyici açıdan farklı olduğu açıkça görülebilmektedir (Shelley, 2008, s. 102). Freud, savaş dönemine ilişkin egemen olanın artık bireyin değil, topluluğun şiddeti olduğu görüşünde olup topluma güvensizlik duymaktadır (King ve Shelley, 2008, s. 102). Buna karşılık, Adler (1938), toplumu, içinde yaşamın en anlamlı yönlerinin bulunan yol gösterici bir ideal olarak görmektedir.

Adler'e göre toplum, bireyleri ayrı ayrı birimlere ayırmayı değil, onları birbirine bağlama işini temsil etmektedir. King ve Shelley'e göre (2008) Adler indirgemeci değildir. Aksine ondokuzuncu yüzyıl halk sağlığı aktivisti Rudolf Virchow (1859/1958, akt., King ve Shelley,

2008) ve “Apartheid”(ırksal ayrımcılık) öncesi Güney Afrikalı devlet adamı Smuts'tan (1926, akt., King ve Shelley, 2008) etkilenmiştir. Her ikisi de bütüncül görüşlerdir (Shelley, 2008, s. 103). Bu doğrultuda, benmerkezciliğe (Ichgebundenheit) karşı olan gemeinschaftsgefühl kavramı, başkalarıyla etkili bir birlik duygusunu, dünyanın ekolojisini ve daha geniş olarak evreni içerir. Herhangi bir çıkar ya da etkiye ihtiyaç duymadan bir aidiyet hissinin ifade eder (King ve Shelley, 2008, s. 104).

Adler'in sosyal çevresinin teorilerinin gelişimini etkilediği tartışılmaz olsa da, çok daha önceki düşünürlerin de Adler'in teorisine benzer fikirleri dikkate aldıkları yönler bulunmaktadır. Özellikle Adler (1931), Epiktetus'un görüşlerine oldukça paralel bir şekilde Yaşamın Anlamı ve Amacı adlı kitabında şöyle yazmıştır:

Hiçbir deneyim kendi başına bir başarı veya başarısızlık nedeni değildir. Deneyimlerimizle değil, onlara verdiğimiz anlamla kendi kendimizi belirleriz ve belirli deneyimleri gelecekteki yaşamımızın temeli olarak aldığımızda, bir dereceye kadar yanlış yönlendirileceğimizden neredeyse eminiz. Anlamlar, durumlar tarafından belirlenmez. Durumlara yüklediğimiz anlamlarla kendimizi belirleriz (Adler, 1931, s. 14).

Epiktetus'un ilk bilişsel psikologlardan biri olarak sayıldığı düşünüldüğünde (Linden, 1983) bu Adler'in bilişsel psikolojiye yaptığı katkısı da göstermektedir. Her ne kadar stoacılar genellikle baş rasyonalistler olarak düşünülse de akli savunmaları duygulara tamamen karşıt oldukları anlamına gelmemektedir. Epikuros'ta geçen Epiktetus'un sözleri, duygunun da gerekli görüldüğüne işaret etmektedir. Bu nedenle Linden (1983, s.257), stoacılar için tüm duyguların kötü olduğunu düşündüklerini söylemenin yanlış olduğunu ileri sürer. Stoacılar, duyguların yargıların sonuçları olduğuna inanmaktadırlar. Kişi, duyguları ile akli uyum içinde olduğunda eylemlerinin doğru olduğunu bilmektedir. Böylece Epiktetus'a (1940) göre, duygularının kölesi olmadan onlardan sorumlu olduğunu anlayabilir ve duygularını akıl ile uyumlu hale getirebilirse, arzu edilen hedefe (iç huzura) ulaşabilir.

Adler'in teorisine göre yetersizlik duyguları bağımlılığa ve sahte hırsla, üstünlük ve statü çabasına yol açar, ancak karakteri ve yaşam tarzını belirleyen eylem olduğundan, kişi bu yanlış hedeflerin yerine yenisini getirerek karşı koyabilir. Kişi, sosyal dünyadaki kendi işlevini yerine getirerek, iş ve arkadaşlık gibi yaşam görevlerini çözerek potansiyelini gerçekleştirir. Yanlış hareketin düzeltilmesi, sosyal ilginin uygulanmasıdır. Bunu yaparken, kişi insan topluluğuna hizmet eder ve nihayetinde, stoacıların meşhur tabiriyle, “evrenin vatandaşı” olur (Linden, 1983, s. 259).

Benzer şekilde Spinoza da insanların aşağılık duygusu yüzünden hayatın insan yararına yol açmayan zararlı tarafını seçtiğini söylemektedir. Adler teorisinde, hatalı bir öznel mantığın hatalı kanaatlere yol açtığı ve bunun sonucu olarak sağlıksız çabalama kalıplarına yol açtığı ileri sürülmektedir. Yetersizlik duygularının üstesinden gelmek için birey aşırı bir çaba içerisine

girmekte ve bu da gereksiz ve sağlıksız rekabet yaratmaktadır (Linden, 1983, s. 261). Spinoza, her şeyden önce, insanların topluluklar oluşturması ve onları tek vücut yapan bağlarla birbirlerine bağlanmalarının faydalı olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüş Adler'in gemeinschaftgefül kavramı ile tutarlıdır.

2.3.4. Sosyal İlgi Kavramının Adler'in Diğer Kavramlarıyla İlişkisi

Sosyal ilgi kavramını anlamamanın bir diğer yolu da, Adler'in diğer kavramlarıyla olan uyumunu incelemek olabilir. Adler'in bütüncül felsefesinin gereği olarak kavramların bütünsel ve birlikte işleyişini açıklamak önemlidir.

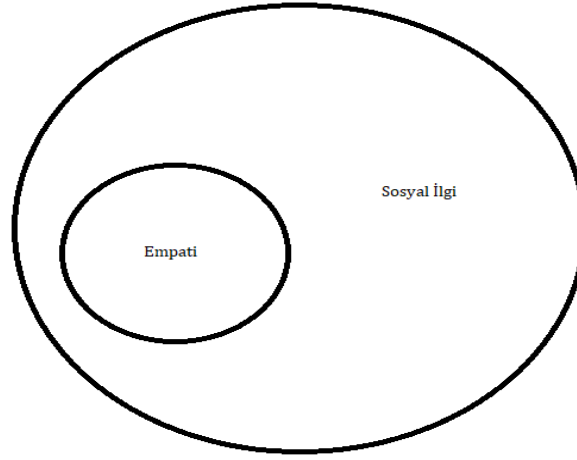
Öznel mantık, bir kişinin dünyaya bakma konusundaki benzersiz bakış açısıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, insanlar olaylara kendi anlamlarını vermektedirler. Öznel mantık bir yaşam tarzını ortaya koymak ve rasyonalize etmek için bireyin oluşturduğu düşünce kalıbıdır. Öznel mantık, kişinin kendine, başkalarına ve dünyaya ilişkin özel ve benzersiz değerlendirmesine ve yaşamın ondan ne gerektirdiğine dayanan kurgusal akıl yürütme çizgisini ifade etmektedir (Griffith ve Powers, 2007).

Çocukluktan itibaren gelişen öznel mantık, kişinin sosyal beklentilere sağlıklı bir şekilde uyum sağlamasına yardımcı olup olmamasına bağlı olarak yararlı veya yararsız olabilir. Gerçekliğin sübjektif bir yorumu olduğu için, uyumlu veya uyumsuz olarak belli bir ölçüde toplum yaşamını etkiler. Bu noktada bütüncül olarak Adler'in diğer iki kavramı olan **yetersizlik duygusu** ve **üstünlük çabası** da ele almak gereklidir. Öyle ki her birey yaşama yetersizlik duygularıyla gelmektedir ve bu yaşamın bir parçası olarak normaldir. Hayatta kalmak ve bireyi yukarı taşımak amacıyla gerekli olan bu duygu bireyi üstünlük çabasına sevk etmektedir. İnsanlar doğuştan itibaren deneyimler ve bu deneyimlerden öznel mantıkları aracılığı ile edindikleri anlamla birlikte genel olarak yaşam, başkaları ve kendileri hakkında sonuçlar çıkarırlar. Bireyin doğuştan sahip olduğu sosyal ilginin/toplumsal duygunun derecesi, genel aile ortamına ve bireyin bundan çıkardığı anlamlara bağlıdır. Bu noktada sosyal ilgisi gelişmeyen birey, sahip olduğu üstünlük çabasını benmerkezci bir çabaya dönüştürecektir ve düşüncelerine uygun hedefler ve **yaşam tarzı** yaratacaktır (Manaster, 2009, s. 5). Peluso (2006), altı yaşında öznel mantığa dayalı bir yaşam tarzının geliştiğini ve bu yaşta insanların dünyadaki yerleriyle ilgili kararlar aldıklarını savunmaktadır. Bu nedenle, aile veya aile eşdeğeri, çocuk için prototipik bir sosyal gruptur ve öznel mantığın, sosyal ilginin ve nihai yaşam tarzının gelişimi ile ilgili önemli bir role sahiptir (King ve Shelley, 2008, Eckstein, 2008).

2.3.5. Sosyal İlginin Farklı Kavramlarla İlişkisi: Aidiyet Duygusu ve Empati

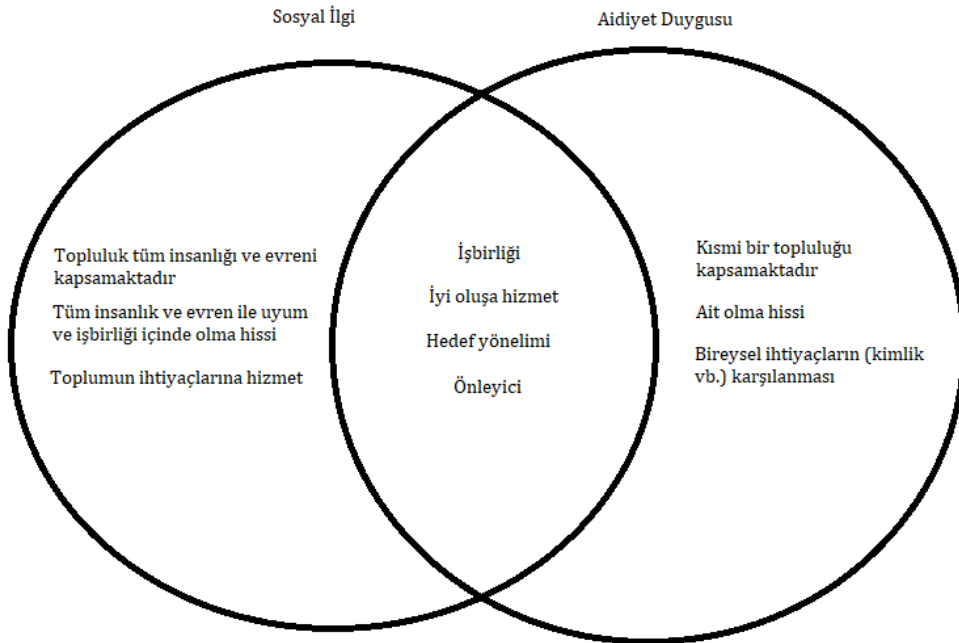
Adler'in sosyal ilgi kavramının farklı kavramlarla benzer ve farklı yönlerini açıklamak da kavramın daha net anlaşılması ve ayrımının yapılması açısından önemli olacaktır. Bu doğrultuda gemeinschaftsgefühl, "empati" ve "aidiyet duygusu" kavramları ile benzerlik göstermekle birlikte

bu kavramlardan farklılaşan bazı yönleri de sahiptir (Fisher, Sonn ve Bishop, 2002; Stasio ve Capron, 2006). Sosyal ilginin empati ile olan bağı Şekil 2.3.'te gösterilmiştir.

Şekil 2.3. Sosyal İlgî ve empati

Stasio ve Capron (2006) empati ve sosyal ilgi arasında dört fark belirlemiştir. Birincisi, empati, diğerinin perspektifinden bakma yönünü içermesi bakımından sosyal ilginin bir parçasıdır, ancak tek başına empati eksik bir sosyal ilgi biçimidir. İkincisi, empati, topluluk ve insanlıkla özdeşleşmeyi açıklamamaktadır. Üçüncüsü, empati daha çok şimdi ve burada bir durumdur fakat sosyal ilgi ise geleceğe yöneliktir. Son olarak, sosyal ilgi akıl sağlığı için bir ölçüt olarak kavramsallaştırılırken araştırmacılar empatinin kaygı ile pozitif ilişkisi olduğunu ve kaygının Adler'in akıl sağlığı anlayışıyla uyumsuz olduğunu ifade etmektedirler.

Şekil 2.4. Sosyal İlgî ve Aidiyet Duygusu

Sosyal ilgi, terimi “aidiyet duygusu” kavramına benzetmekle birlikte (Fisher, Sonn ve Bishop, 2002), bazı noktalarda belirgin ayrımlara sahiptir. Bu benzerlikler ve farklılıklar Şekil 2.4.’te özetlenmiştir. Şekil 2.4.’te görüldüğü gibi her iki kavram da insanın bilişsel/fenomenolojik yönlerini, topluluğa katkısı, amaç yönelimini ve sosyal sorunların önemini vurgulamaktadır. Ayrıca her iki kavram da bireyin iyi oluşuna hizmet etmekte ve önleyici işleve sahip olmaktadır. Bununla birlikte, aidiyet duygusu kısmi topluluğu ifade ederken sosyal ilgi açısından topluluk, daha geniş bir yelpazede tüm insanlığı kapsayacak şekilde geniştir. Ayrıca aidiyet duygusundaki topluluk, kişinin bireysel ihtiyaçlarının karşılamasına yönelik olmakla birlikte sosyal ilgide vurgu daha çok bireyin kendi ihtiyaçlarından ziyade kolektif ihtiyaçları referans çerçevesi haline getirmesi yönündedir (Fisher, Sonn ve Bishop, 2002).

2.4. Karanlık Kişilik Özellikleri, Sosyal İlgisi ve Dünya’ya Dair İnançlarla İlgili Araştırmalar

Araştırma kapsamında ele alınan karanlık kişilik özellikleri, sosyal ilgi ve dünyaya dair inanç değişkenlerinin dinamiklerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini daha detaylı açıklamak üzere bu değişkenlerle yapılmış yurt içi ve yurt dışı çalışmalardan örnekler alt başlıklarda sunulmuştur.

2.4.1. Yurt Dışında Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlgili Araştırmalar

Karanlık kişilik özellikleriyle ilgili yapılan yurt dışı çalışmalar incelendiğinde bu çalışmalarda söz konusu özelliklerin doğasını ve dinamiğini keşfetmek mümkündür. Bu çalışmaların içeriği göz önünde bulundurularak söz konusu araştırmaların kuramsal yapıyla ilişkisini daha iyi incelemek amacıyla bu çalışmalar kişisel, kişilerarası ve davranışsal olmak üzere üç kategoride incelenmiştir.

2.4.1.1. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişisel Özellikler

Araştırmalardan elde edilen bulgular, her bir özelliğin bazı kişisel özelliklerle birtakım örtüşen ve ayrışan tarafları bulunduğunu göstermektedir. Örtüşen taraflara örnek olarak Jonason, Lyons ve Bethell’in (2014) çalışması gösterilebilmektedir. Araştırmacılar karanlık üçlü özelliklerini ebeveyn bakımı ve bağlanma biçimleri açısından incelemişlerdir. Araştırmaya 153 öğrenci ve 199 sivil toplam 352 birey katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre tüm karanlık kişilik özellikleri anne bakımı tarafından negatif bir şekilde yordanmaktadır.

Bu özelliklerin başka bir ortak noktası da empati açısından görülmektedir. Jonason ve Krause (2013) ise karanlık üçlü kişilik özelliklerinin bilişsel ve duygusal empati ve aleksitimi düzeyleri ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular empatinin karanlık üçlü özelliklerini ve aleksitiminin ise empatik özellikleri negatif yönde yordadığını göstermektedir. Empati ile ilgili başka bir çalışma ise Jonason, Lyons, Bethell ve Ross (2013) tarafından yapılmıştır. Araştırmaya 25 yaş ortalamasına sahip 250 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular bütün karanlık kişilik özelliklerinin empati ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Diğer bir ortak nokta ise prososyallik özelliğinde görülmektedir. Aghababaei, Mohammadtabar ve Saffarinia (2014) karanlık üçlü ve prososyallik arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya Tahran'da 2 özel şirkette çalışan 223 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre prososyallik ile tüm karanlık üçlü özellikleri arasında negatif bir ilişki gözlemlenmiştir. Karanlık kişilik özelliklerinin bağışlama ile de ortak ve olumsuz bir ilişkisi görülmektedir.

Söz konusu özellikler bağışlama açısından da benzerlik göstermektedir. Giammarco ve Vernon (2014) ise karanlık üçlü özellikleri ile intikamcılık ve bağışlamanın arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmaya üniversitede öğrenim gören 219 lisans öğrencisi katılmıştır. Elde edilen bulgular tüm karanlık kişilik özelliklerinin bağışlama ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin ahlaki olarak da benzer yönleri bulunduğu görülmektedir. Djeriouat ve Tremoliere (2014), karanlık üçlü kişilik özellikleri, ahlaki açıdan zarar verme/yardım etme, dürüstlük alçak gönüllülük ve faydacı ahlaki yargılarını incelemişlerdir. Araştırmaya 180 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bütün karanlık üçlü özellikleri faydacı ahlaki yargıları pozitif olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Tüm bu benzer özelliklere ek olarak karanlık kişilik özelliklerinin mizah tarzlarında da ortak noktalar bulunmaktadır.

Başka bir ortak yön de mizah tarzları ile olan ilişkilerinde görülmektedir. Martin ve diğerleri (2012) karanlık kişilik özellikleri ile mizah tarzı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya yaşları 18 ile 27 arasında değişen 108 kadın ve 92 erkek toplam 200 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre tüm karanlık üçlü özellikleri saldırgan mizah ile pozitif yönde ilişkilidir.

Karanlık kişilik özellikleri olumsuz, yıkıcı ve zararlı birçok özellikle ortak bir benzerlik göstermekle birlikte her bir özelliğin kendine ait doğası çerçevesinde farklı oldukları birtakım kişisel özellikler de bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Jonason ve Tost (2010), karanlık kişilik özellikleri ile öz kontrol arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 18 ile 55 yaş arasında 259 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikopati öz kontrolle ilgili ölçülen bütün ölçeklerle negatif yönde ilişki göstermekteyken narsisizm ve Makyavelizm ile öz kontrol değişkenleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Psikopati bileşenleri arasında yer alan dürtüsellik boyutu, onun öz kontrolle negatif yönde ilişkisi açısından tutarlı görünmektedir.

Paulhus ve Jones (2011) ise bu özellikler arasındaki farklılıklardan bir diğerini dürtüsellik değişkeni açısından bulmuşlardır. Araştırmacılar karanlık üçlü özellikleri ile işlevsel ve işlevsel olmayan dürtüsellik ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmaya toplam 471 katılımcı katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, Makyavelizm'in fonksiyonel olsa da olmasa da dürtüsellikle herhangi bir ilişkisi bulunmadığını göstermektedir. Makyavelizm'in herhangi bir

dürtüsellikle ilişkisinin olmaması davranışsal olarak oldukça esnek olmasına ve planlarını uzun vadeli hesaplar kurarak gerçekleştirmelerine örnek teşkil etmektedir.

Her ne kadar tüm karanlık kişilik özellikleri faydacı ahlâk ile benzer ilişkilere sahip olsa da ahlaki değerler açısından birtakım farklı özelliklere sahiptirler. Jonason ve diğerleri (2015) karanlık kişilik özellikleri ile ahlaki değer yargıları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya yaşları 18 ile 76 arasında değişen 585 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Makyavelizm'in herhangi bir ahlaki boyut ile ilişkisi bulunmamakta olup narsisizm adalet, sadakat, otorite ve saflık boyutları ile pozitif yönde manidar ilişki göstermekteyken psikopati tam tersi ilişki göstermektedir. Söz konusu bu farklılıklar Makyavelizm'in ahlaki açıdan esnekliği, narsisizmin sosyal konuma karşı duyarlılığı ve psikopatinin ise duyarsız/kayıtsız doğası ile örtüşmektedir.

Öne çıkan başka bir farklılık ise duygusal zekâ açısından görülmektedir. Petrides, Vernon, Schermer ve Veselka (2011) karanlık üçlü özellikleri ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya 214 çift ikiz yetişkin katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular psikopati ve Makyavelizm'in duygusal zekâ özelliklerinin büyük bir kısmıyla negatif ilişkili olduğunu, narsisizmin ise pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca karanlık üçlü ve duygusal zekâ bileşenlerinin göstermiş olduğu ilişkiler ikiz çiftler arasında da tutarlılık göstermektedir.

Araştırmalardan elde edilen bulgular, her bir özelliğin birbirleri ile örtüşen tarafları olduğu gibi ayrışan tarafları da bulunduğunu göstermektedir. Bu anlamda araştırmalardan ortaya çıkan ortak bulgular hepsinin anne bakımı tarafından negatif yordandığı, empati, prososyallik ve bağışlama ile olumsuz ilişkili, faydacı ahlâk ve saldırgan mizah ile olumlu ilişkili ve zekâ ile ilişkisiz olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte psikopati, öz kontrol ve ahlaki değerler ile negatif ilişkili olması yönünden diğerlerinden ayrılmaktadır. Buna karşın Makyavelizm'in öz kontrol ve ahlaki değerler ile herhangi bir ilişkisi bulunmamakla birlikte faydacı ahlâkı yordayan tek değişkendir. Narsisizm ise diğerlerinden farklı olarak öz yıkıcı mizah ile ilişkisiz ve ahlaki değerler ve duygusal zekâ ile pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca Paulhus ve Jones'un (2011) elde etmiş olduğu bulgular her bir özelliğin birbirinden ayrılan taraflarını bir kez daha gözler önüne sermektedir. Psikopatinin işlevsel olmayan dürtüsel davranışlarla, narsisizmin ise işlevsel olan dürtüsel davranışlarla daha güçlü ilişkiler göstermesi bir yana, Makyavelizm'in doğası gereği dürtüsellikten uzak olması bu özelliklerle ilgili ayırıcı unsurları oldukça desteklemektedir. Buradan hareketle Paulhus ve Williams'ın (2002) savunduğu gibi her bir özelliğin hem ortak hem de ayrışan taraflarının olması, elde edilen bulgularla örtüşmektedir.

2.4.1.2. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişkiler

Karanlık kişilik özelliklerinin kişiler arası ilişkiler bağlamında incelendiği çalışmalar yine her bir özelliğin benzersiz yönü ile tutarlı bulgular olduğunu göstermektedir. Örneğin Rauthmann (2012) karanlık üçlü özelliklerini kişilerarası algılar açısından incelemiştir. Araştırmaya 186 psikoloji öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılara “NASA Oyunu” adlı bir oyun oynatılmış olup bu oyunun amacı, diğer katılımcılarla iş birliği yapmalarını ve etkileşime girmelerini sağlamaktır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre narsisizm düzeyine göre bireyler kendilerini oldukça olumlu, başkalarını nötr görmekte olup diğerleri tarafından da nötr olarak algılanmaktadırlar. Makyavelizm düzeyine göre ise katılımcılar kendilerini ve başkalarını oldukça olumsuz görmekte olup diğerleri tarafından da oldukça olumsuz algılanmaktadırlar. Psikopati düzeylerine göre ise katılımcılar kendilerini hem pozitif hem de negatif, başkalarını nötr fakat başkaları tarafından oldukça olumsuz görülmektedirler. Makyavelizm’in diğerleri tarafından olumsuz algılanması manipülatif ve çıkarıcı yönünden, psikopatininki ise dürtüsel ve antisosyal yönünden tutarlıdır. Narsisizmin kendini aşırı olumlu görmesi ise büyülenmeci yönüyle oldukça tutarlıdır.

Bu özelliklerin kendine özgü doğası sosyal baskınlık tarzlarında da görülmektedir. Semenyina ve Honer (2015) karanlık üçlü özellikleri ile sosyal baskınlık tarzları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 222 kadın ve 78 erkek toplam 300 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bütün karanlık üçlü özellikleri baskın liderlikle pozitif yönde ilişkilidir. Acımasızca kendini yükseltme Makyavelizm ve narsisizm ile pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir. İşbirliği kurma ile en yüksek olumsuz ilişki psikopatide görülmektedir. Ayrıca sadece narsisizm saygınlık mücadelesi ile pozitif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Psikopatinin iş birliği kurma ile en yüksek olumsuz ilişkiye sahip olması onun karanlık üçlü içerisinde neden en karanlık olarak nitelendirildiğini gözler önüne sermektedir. Makyavelizm’in kendini yükseltmesi kişisel çıkar boyutu ile; narsisizmininki ise kendini yüce görmesiyle oldukça uyumludur. Ayrıca saygınlık mücadelesi ile sadece narsisizmin ilişkili olması da diğer karanlık özelliklerden ayrılan en önemli boyutunu destekler bir bulgudur.

Karanlık kişilik özelliklerinin kişilerarası ilişkileri, karşı cinsle olan ilişkileri bağlamında da ele alınmıştır. Bunlardan Jonason ve Kavanagh’ın (2010) yaptığı çalışmada karanlık kişilik özellikleri ile aşk stilleri incelenmiş olup 302 katılımcıdan elde edilen bulgular her üç karanlık kişiliğin de oyun gibi aşk stili ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu ve karanlık kişilik özelliklerinin oyun gibi aşkın pozitif bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Söz konusu kişilik özelliklerinin oyun gibi aşk biçiminde ortak bir tutuma sahip olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte romantik ilişkilerde ayrışan tarafları da bulunmaktadır. Örneğin Brewer, Hunt, James ve Abell (2015) karanlık kişilik özellikleri ile romantik ilişkide intikam almayı incelemişlerdir. Araştırmaya yaşları 28 ile 40 arasında değişen 108 kadın katılmıştır. Araştırmada romantik ilişki intikamını değerlendirmek için katılımcılara partner sadakatsizliği

ile ilgili hipotetik bir senaryo verilmiş ve katılımcılardan böyle bir durum karşısındaki intikam isteği ve intikamın dolaylı ya da doğrudan olup olmayacağı sorulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre romantik ilişkide intikamın tek yordayıcısı psikopati olarak bulunmuş olup psikopati ve narsisizm sadakatsizlik niyetinin anlamlı bir yordayıcısı rolündedir.

Carter, Campbell ve Muncer (2014) ise karanlık kişilik özelliklerine sahip olmanın kadınlar açısından ne kadar çekici algılandığını incelemişlerdir. Araştırmaya Britanya Üniversitesinde lisans öğrenimi gören 128 kadın katılmıştır. Araştırmada düşük ve yüksek karanlık üçlü özellikleri gösteren profiller oluşturularak katılımcılardan bu profilleri ne kadar çekici algıladıklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular yüksek düzeyde karanlık kişilik özelliklerine sahip olan erkeklerin düşük düzeyde karanlık üçlü özellikleri gösteren erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha çekici algılandıklarını göstermektedir.

Carter, Campbell ve Muncer'in (2014) çalışmasına benzer bir çalışmada ise Jonason, Lyons ve Blanchard (2015) karanlık üçlü özellikleri ve eş seçimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre hem kadınlar hem de erkekler tek gecelik ilişki tercihlerinde yüksek derecede psikopati ve Makyavelizm'i, düşük derecede psikopati ve Makyavelizm'e tercih etmişlerdir. Aynı zamanda kadın katılımcılar tek gecelik ilişki tercihlerinde yüksek düzey narsisizmi, düşük düzey narsisizme göre daha fazla tercih etmişlerdir. Uzun süreli ilişki içinse hem kadınlar hem de erkekler düşük düzey narsisizm, psikopati ve Makyavelizm'i yüksek düzey olanlara göre daha çok arzu etmişlerdir. Uzun süreli ilişkiye benzer olarak katılımcıların gelecekteki çocuklarının anne babası olması açısından yaptıkları tercihe göre hem kadınlarda hem de erkeklerde tüm karanlık üçlü özelliklerinin düşük olması tercih edilmiştir.

Karanlık kişilik özelliklerinin kişiler arası ilişkiler bağlamında incelendiği çalışmalarda her bir özelliğin benzersiz yönü ile tutarlı bulgular olduğu söylenebilmektedir. Örneğin Rauthmann'ın bulgularında (2012) Makyavelizm'in diğerleri tarafından olumsuz algılanması manipülatif yönünden, psikopatininki ise antisosyal yönünden kaynaklanıyor olabilir. Narsisizm düzeyi yüksek olanların kendini aşırı olumlu görmesi zaten beklenen bir durumdur. Benzer şekilde Brewer, Hunt, James ve Abell'in (2015) ortaya koyduğu psikopatinin hem sadakatsizlik niyeti hem de romantik ilişkide intikam almayı yordaması, dürtüsel ve duygusuz/duyarsız tarafı ile örtüşmektedir. Ayrıca narsisizmin geçmiş sadakatsizlik deneyimlerini ve sadakatsizlik niyetini yordaması ise "kişisel haklılık" tarafıyla birlikte düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. Öyle ki herşeye hakkı olan birisinin sadakatsizliği yapmaya da hakkı olduğu düşünülebilir. Semenyna ve Honer'in (2015) sosyal baskınlık açısından yapmış oldukları çalışmanın bulguları göz önünde bulundurulduğunda psikopatinin iş birliği kurma ile negatif ilişkisi duygusuz/duyarsız yönü ile, Makyavelizm'in kendini yükseltmesi manipülatif ve çıkarıcı tarafı ile

ve narsisizmin saygınlık mücadelesi ise büyülenmeci yönüyle tutarlıdır. Carter, Campbell ve Muncer'in (2014) karanlık özelliklerin kadınlar tarafından daha çekici olarak algılanmasına ilişkin bulguları Jonason, Lyons ve Blanchard'ın (2015) elde ettiği bulgularla birlikte daha ayrıntılı açıklanmaktadır. Her ne kadar karanlık üçlü özellikleri çekici olarak algılanıyor olsa da bu durum kısa süreli ilişkide daha çok tercih edilmekte olup karanlık özellikler uzun süreli ilişki ve gelecekteki çocukların anne/babası olmaları konusunda istenmemektedirler. Bu durum karanlık özelliklerin sahip olduğu "sosyal itici" konumun hangi sosyal bağlamda ele alacağımıza göre değişebileceği ihtimalinin önemini vurgular niteliktedir.

2.4.1.3. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Davranışsal Özellikler

Karanlık kişilik özelliklerinin sosyal olarak istenmeyen, uyumsuz ve yıkıcı yönlerini en iyi örnekleyen bulgular, davranışsal değişkenlerle olan ilişkilerinin incelendiği çalışmalarda görülmektedir. Bunlardan Jones ve Neria (2013), yaptıkları çalışmada karanlık üçlü bileşenleri (Makyavelizm, narsisizm ve psikopati) ile karanlık üçlünün çekirdek yapılarının (duyarsızlık/duygusuzluk ve manipülasyon) saldırgan davranışları ne kadar yordadığını araştırmışlardır. Araştırmaya toplam 325 katılımcı katılmıştır. Araştırmadan psikopatinin fiziksel saldırganlığı pozitif bir şekilde yordadığı elde edilen bulgular arasındadır. Psikopatinin fiziksel saldırganlığı yordaması dürtüsel, antisosyal ve duygusuz tarafı ile tutarlıdır.

Benzer şekilde Chabrol, Bouvet ve Goutaudier'in (2017) çalışmasında karanlık dörtlü özellikleri ile birlikte sınırda kişilik özelliğinin antisosyal davranışları ne kadar yordadığı incelenmiştir. Araştırmaya 511 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sınır kişilik özellikleri kontrol edildiğinde psikopati ve sadizmin antisosyal davranışın benzersiz yordayıcıları olduğunu göstermektedir. Başkalarının acı duymasından zevk alan sadizm özelliği bu yönüyle oldukça antisosyal bir özelliği yansıtmakta olup antisosyal davranışlar zaten psikopati yapısı içerisinde bulunmaktadır. Bu açıdan psikopati ve sadizmin antisosyal davranışları yordaması söz konusu özelliklerle oldukça tutarlıdır.

Kavanagh, Signal ve Taylor (2013) karanlık üçlü ile hayvanlara karşı tutum ve davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya 261 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, tüm karanlık üçlü özellikleri arttıkça hayvanlara ilişkin tutumların olumsuzlaştığını göstermektedir. Ayrıca karanlık üçlü özelliklerinden psikopati hayvanlara ilişkin kötü muamelenin bir yordayıcısıdır. Söz konusu bulgu yine psikopatinin antisosyal ve duygusuz tarafıyla örtüşmektedir.

Alanyazında karanlık kişilik özelliklerinin zorbalık davranışlarıyla incelendiği çalışmalara da rastlanmaktadır. Bunlardan Baughman, Dearing, Giammarco ve Vernon (2012) karanlık üçlü özellikleri ile zorbalık davranışları ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre karanlık üçlü özellikleri ile zorbalık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki

bulunmaktadır. Bu özellikler arasından en güçlü ilişki gösteren psikopati olup ardından Makyavelizm ve narsisizm takip etmektedir.

Goodboy ve Martin (2015) ise karanlık üçlünün siber zorbalık davranışları ile olan ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre karanlık üçlünün bütün kişilik özellikleri siber zorbalık davranışları ile pozitif ilişki göstermektedir. Ayrıca bu ilişki içerisinde psikopati siber zorbalık davranışlarının anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur.

Siber zorbalığa örnek başka bir çalışma Pabian, Bacler ve Vandebosch (2015) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar karanlık üçlü özelliklerinin, ergenlerin facebook üzerinden siber zorbalık davranışlarını ne kadar yordadığını araştırmışlardır. Araştırmaya 14-18 yaşları arasında 324 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, karanlık üçlü özelliklerinden Makyavelizm ve narsisizm siber zorbalık davranışlarını yordamazken psikopatinin siber zorbalık davranışlarını yordadığını göstermektedir.

Her ne kadar bu özellikler zorbalık davranışı ile pozitif yönde ilişkili olsalar da söz konusu yapıya sadizmin dahil edilmesiyle birlikte bu ilişki daha da aydınlanmaktadır. Van Geel, Goemans, Toprak ve Vedder (2017), karanlık dörtlü (Makyavelizm, narsisizm, psikopati ve sadizm) ve beş faktörlü kişilik yapısının geleneksel ve siber zorbalığı ne kadar yordadıklarını araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgular, karanlık üçlü kişilik özellikleri, beş faktör kişilik özellikleri ve sadizmin hem geleneksel hem de siber zorbalık davranışlarını yordadığı görülmektedir. Bununla birlikte sadece sadizm, diğer bütün özellikler kontrol edildiğinde, hem geleneksel hem de siber zorbalığın eşsiz bir yordayıcısıdır. Söz konusu bulgunun, sadizmin diğerlerinden ayrılan en önemli farkı olan başkalarının acısından keyif alma durumuna güzel bir örnek olduğu söylenebilir.

Yukarıda bahsedilen araştırmalardan elde edilen bu bulgular her bir özelliğin kendine özgü yanı düşünülüğünde tutarlı görünmektedir. Örneğin Jones ve Neria'nın (2013) elde ettiği bulgular göz önünde bulundurulursa psikopatinin fiziksel saldırganlığı sahip olması antisosyal ve duygusuz/duyarsız tarafıyla örtüşmektedir. Benzer şekilde Chabrol, Bouvet ve Goutaudier'in (2017) çalışmasından hareketle psikopatin antisosyal özellikleri soğuk duygusallık/duyarsızlık ve dürtüsel yapısından, sadizmin ise başkalarının acısından duyduğu zevkten beslendiği söylenebilir. Makyavelizm'in antisosyal davranışı yordamıyor olması, onun için bir davranışın antisosyal olup olmamasının, tamamen sahip olduğu çıkarlar ve hedeflere bağlı olmasıyla açıklanabilir. Narsisizm ise kendi benliğini yüceltebileceği arayışlar içerisinde olduğundan eğer herhangi bir bağlam göz önünde bulundurulmazsa antisosyal davranışlar sergilememesi beklenebilir bir durumdur. Her ne kadar bu özellikler istenmeyen davranışlarla ilişkilendiriliyor olsalar da üçlünün hayvanlara olumsuz tutumla ilişkisi (Kavanagh, Signal ve Taylot, 2013) olmasını sahip oldukları özelliklerle açıklamak doğru olmayabilir. Bununla birlikte psikopatinin

hayvanlara kötü muamelenin bir yordayıcısı olması antisosyal ve soğuk/duyarsız tarafıyla örtüşmektedir.

Araştırmalardan görüldüğü gibi karanlık kişilik özelliklerinin zorbalık davranışları, sadizmin eklenmesi ve regresyona dayalı analizler yapılması ile daha belirgin ve anlamlı hale gelmektedir. Örneğin Baughman, Dearing, Giammarco ve Vernon (2012) üç özelliğin de zorbalıkla ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın Goodboy ve Martin'in (2015) bulgularına göre her üç özellik de siber zorbalık davranışları ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olmasına karşın zorbalığın tek yordayıcısını psikopati olarak bulmuşlardır. Benzer şekilde Pabian, Bacler ve Vandebosch (2015) da narsisizm ve Makyavelizm'in zorbalığı yordamadığını, psikopatinin ise anlamlı bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadırlar. Bunlarla birlikte daha aydınlatıcı bir bulgu (van Geel, Goemans, Toprak ve Vedder, 2017) diğer tüm değişkenlerin kontrol edildiğinde sadece sadizmin geleneksel ve siber zorbalığın eşsiz bir yordayıcısı olduğunu gözler önüne sermektedir. Özetle, tüm özelliklerin zorbalıkla ilişkisi olsa da psikopati ve özellikle sadizm bu davranışları yordamaktadır. Bu özelliklerin yordayıcı gücü psikopatinin duygusuz/duyarsız ve antisosyal yapısıyla; sadizmin ise diğerlerinin acılarından beslenmesiyle örtüşmektedir.

2.4.2. Yurt İçinde Karanlık Kişilik Özellikleri İle İlgili Araştırmalar

Tıpkı yurt dışında yapılan çalışmalarda olduğu gibi yurt içinde yapılan çalışmalarda da bu özelliklerin kuramsal yapısını destekleyen bulgulara rastlanmaktadır. Daha durumu daha iyi göstermek için yurt içinde yapılan çalışmalar da kişisel, kişilerarası ve davranışsal olmak üzere üç kategoride incelenmiştir.

2.4.2.1. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişisel Özellikler

Alanyazın incelendiğinde yurt içinde karanlık kişilik özellikleri ile bazı kişisel değişkenlerin incelenmiş olduğu araştırmalar bulunmaktadır. Bunlardan Cömert (2018), farklı fakültelerde öğrenim gören 388 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada farklı kişilik özelliklerinin karanlık kişilik özelliklerini yordayıp yordamadığını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular Makyavelizm ve psikopatinin dürüstlük, deneyime açıklık, duyarlılık ve uyumluluk tarafından; narsisizmin ise dışadönüklük, dürüstlük, sorumluluk ve deneyime açıklık tarafından anlamlı bir şekilde yordandığını göstermiştir. Dürüstlük faktörünün tüm karanlık kişilik özelliklerini negatif bir şekilde yordaması karanlık kişilik arasındaki ortak faktörleri inceleyen araştırmalarla tutarlıdır (Lee ve Ashton, 2005). Ayrıca Jones ve Paulhus'un (2010), belirtmiş olduğu gibi narsisizm özelliğine sahip bireyler, kimliğini güçlendirecek herhangi bir fırsatı sağlayan kişilerle yakın olmakta, bundan kaçınan ya da reddeden kişileri ise uzak tutmaktadırlar. Dışa dönüklük tarafından yordanan tek özelliğin narsisizm olması da kendini yüceltmeye yönelik dış kaynaklar arayışı ile tutarlı bir bulgudur.

Görüldüğü gibi yurt içinde karanlık kişilik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda daha önce yurt dışında yapılan araştırmaları destekleyen bulgular bulunmaktadır. Bunlara başka bir örnek olarak Havare (2019), karanlık kişilik özelliklerinin Mersin Üniversitesinde öğrenim gören 626 kadın ve 423 erkek öğrencinin affetme düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Makyavelizm ve psikopati başkalarını affetmenin anlamlı ve negatif bir yordayıcısı olduğunu ve narsisizm ise kendini affetmenin anlamlı ve pozitif bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Karanlık kişilik özellikleri ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalarda aktarıldığı gibi Giammarco ve Vernon (2014) da tüm karanlık kişilik özellikleri ile affetme arasında negatif bir ilişkinin olduğu bulgusunu elde etmiştir. Bu doğrultuda Havare'nin (2019) elde etmiş olduğu bulguların yurt dışında Giammarco ve Vernon (2014) tarafından elde edilen bulguları desteklediği söylenebilmektedir.

Satıcı ve diğerleri (2019) ise 198 kadın ve 134 erkek üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmalarında, dürtüsellik ve heyecan arama davranışları ile karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgularda Paulhus ve Jones'un (2011) araştırmalarına benzer bir şekilde dürtüsellüğün psikopati ve narsisizm tarafından yordandığı fakat Makyavelizm tarafından yordanmadığı görülmüştür. Heyecan arama ise sadece psikopati tarafından yordanmıştır. Dolayısıyla yurt içinde Satıcı ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmanın bulgularının yurt dışında Jones ve Paulhus (2011) tarafından yapılan çalışmanın bulgularını desteklediği söylenebilmektedir.

Yurt içinde yapılan çalışmalar arasında karanlık kişilik özelliğinin bazı koruyucu, pozitif ruh sağlığı değişkenleri ile de çalışıldığı görülmektedir. Bunlardan Saltoğlu (2018) yaşları 18 ile 65 arasında değişen 297 katılımcı ile başa çıkma stilleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide karanlık kişilik özelliklerinin aracı rolü olup olmadığını incelemiştir. Araştırmada karanlık kişilik özelliklerinin etkisiz başa çıkma stillerini kullandığı ve iyi oluş ile negatif yönde ilişkili olduğu bulgusu elde edilmiş olup karanlık kişilik özelliklerinin başa çıkma ve iyi oluş arasındaki ilişkide aracı rolü bulunmaktadır. Buna paralel başka bir bulgu da Tozar (2019) tarafından elde edilmiştir. Eskişehir, Konya ve Ankara illerinden 516 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada karanlık kişilik özellikleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular yüksek narsisizm puanı bulunan bireylerin yaşam doyumlarının düşük narsisizm puanı olanlara göre daha az olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bu bulgular söz konusu özelliğın sadece toplumsal olarak değil kişisel olarak da olumsuz maliyetleri olduğuna örnek olarak düşünülebilir.

Yurt içinde karanlık kişilik özelliklerinin kişisel özellikleriyle yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalardan elde edilen bulgulardan özetle, karanlık kişilik özelliklerinin dürüstlük/alçak gönüllülük kişilik özelliğı tarafından negatif olarak yordandığı (Cömert, 2018), psikopati ve Makyavelizm'in başkalarını affetmenin negatif, narsisizmin ise kendini affetmenin pozitif bir

yordayıcısı olduğu (Havare, 2019), karanlık kişilik özelliklerinin etkisiz başa çıkma stillerine sahip ve iyi oluş ile negatif yönde ilişkili olduğu (Saltoğlu, 2018) ve yüksek narsisizm puanı bulunanların daha az yaşam doyumuna sahip olduğu (Tozar, 2019) görülmüştür. Yurt içinde yapılan bu çalışmalar karanlık kişilik özelliklerinin doğası ile tutarlı görünmektedir. Öyle ki tüm karanlık özelliklerin dürüstlük/alçak gönüllülük tarafından yordanması bu kişilik özelliklerinin ortak yönüne, kendini affetmenin sadece narsisizm tarafından yordanması ise bu özelliğin spesifik bileşeni olan kendini önemli görmeye örnek teşkil etmektedir. Ayrıca söz konusu bulguların daha önce yurt dışında yapılmış olan çalışmalarla benzer bulgulara sahip olması da bu çalışmaların alanyazını desteklediğini göstermektedir.

2.4.2.2. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişkiler

Karanlık kişilik özelliklerinin kişilerarası ilişkiler bağlamında incelendiği yurt içi çalışmaların odağında genel olarak romantik ilişkinin bulunduğu söylenebilmektedir. Bu çalışmalardan Yurdakul (2019) Adana ve İstanbul illerinden seçilen 226 çift ile yapmış olduğu araştırmada karanlık üçlü kişilik özellikleri ile eş uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiş olup elde edilen bulgular tüm karanlık kişilik özelliklerinin evli çiftlerde eş uyumunu negatif yönde yordadığını göstermektedir.

Uysal (2016) ise karanlık kişilik özellikleri ile aşk biçimleri ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 131 erkek ve 205 kadın üniversite öğrencisinden elde etmiş olduğu veriler doğrultusunda Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin oyun gibi aşk ile ilişkili olduğunu ve psikopatinin ilişki doyumunu negatif yönde yordadığını ortaya koymuştur. Bu araştırmada elde edilen bulguların daha önce Jonason ve Kavanagh'ın (2010) yaptığı çalışmayla benzer olduğu görülmekte olup karanlık kişilik özelliklerinin oyun gibi aşk stili ile olan ilişkisinin farklı kültürler ve farklı zamanlarda yapılan araştırmalarda tutarlılık gösterdiği söylenebilmektedir.

Karaaslan ise (2019) karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ilişkisel saldırganlık üzerindeki yordayıcı rolünü incelediği araştırmada Mersin Üniversitesinde öğrenim gören farklı fakültelerdeki 725 katılımcıdan elde etmiş olduğu veriler doğrultusunda Makyavelizm ve psikopatinin ilişkisel saldırganlığı pozitif yönde yordadığı, narsisizmin ise ilişkisel saldırganlık üzerinde yordayıcı rolünün bulunmadığı bulgusunu elde etmiştir.

Özkul (2020) farklı ilişki durumlarına ve sürelerine sahip olan 377 katılımcı ile yürütmüş olduğu çalışmasında karanlık kişilik özellikleri ile sadakatsizlik arasındaki ilişkiyi incelemiş olup araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikopati kişilik özelliği duygusal sadakatsizlik açısından kendi davranışlarını; diğer tüm sadakatsizlik davranışları açısından da partnerinin davranışlarını pozitif yönde yordamaktadır. Psikopati ve sadakatsizlik ile ilgili elde edilen bulgular Brewer, Hunt, James ve Abell'in (2015) elde ettiği bulgularla tutarlı olmakla birlikte yurt dışında yapılmış olan çalışmada narsisizmin de sadakatsizlik niyetini yordadığı

görülmektedir. İki farklı kültürde narsisizm açısından elde edilen bu fark, bireyci ve kolektivist toplumlarda narsisizmin kültürel anlamda daha farklı dinamikleri olabileceğini düşündürmektedir.

Özetle, yurt içinde karanlık kişilik özellikleri ile kişilerarası ilişkiler bağlamında yapılan çalışmalarda Makyavelizm ve psikopatinin ilişkisel saldırganlığı pozitif yönde yordadığı (Karaaslan, 2019) ve psikopatinin kendine ve partnerine yönelik algıladığı sadakatsizlik davranışlarını pozitif yönde yordadığı (Özkul, 2020) görülmekte olup tüm karanlık kişilik özellikleri düşük eş uyumu (Yurdakul, 2019) ve oyun gibi aşk (Uysal, 2016) açısından benzerlik göstermektedir. Ayrıca Uysal'ın (2016) çalışmasında sadece psikopatinin ilişki doyumunu negatif yönde yordaması diğer çalışmalarda görülen psikopatinin ilişkisel saldırganlığı ve sadakatsizlik davranışlarını yordaması bulgularıyla tutarlı görünmektedir. Romantik bir ilişkide saldırgan ve sadakatsiz davranışlara sahip bir bireyin içinde bulunduğu ilişkiden doyum almasının akla yatkın olduğu söylenememektedir. Ayrıca yurt içinde yapılan çalışmalarda elde edilen bulguların daha önce yurt dışında yapılan çalışmalardan elde edilen bulguları desteklediği de görülmekte olup kültürel farklılıklardan kaynaklı olarak bazı özelliklerin dinamiklerinin değişkenlik gösterebileceğini düşündürmektedir.

2.4.2.3. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Davranışsal Özellikler

Yurt içinde karanlık kişilik özelliklerinin bazı davranışsal değişkenlerle incelendiği çalışmalara bakıldığında tıpkı yurt dışında yapılan çalışmalarda olduğu gibi bu özelliklerin olumsuz ve yıkıcı taraflarını gözler önüne serdiği görülmektedir. Aynı zamanda yurt içinde yapılan çalışmalarla yurt dışında yapılan çalışmalar arasında tutarlı sonuçlar olduğu görülmektedir. Bunlar arasında Erdoğan (2018), karanlık kişilik özellikleri ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, 183 kadın ve 69 erkek üniversite öğrencisinden elde etmiş olduğu verilerin sonucunda sadizm de dahil olmak üzere tüm karanlık kişilik özelliklerinin fiziksel ve sözel saldırganlık ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Erdoğan'ın (2018) çalışmasından ortaya çıkan bu bulgular, Jones ve Neria'nın (2013) psikopatinin fiziksel saldırganlığı pozitif yönde yordaması yönünde elde ettiği bulguları desteklemektedir.

Saldırganlıkta olduğu gibi zorbalık davranışında da yurt dışı ve yurt içi çalışmalarında benzer bulguların elde edildiği görülmektedir. Örneğin Öztürk (2020), karanlık kişilik özelliklerinin siber zorbalık davranışı ile ilişkisini incelediği çalışmada 372 üniversite öğrencisinden elde ettiği bulgulara göre Makyavelizm ve psikopatinin siber zorbalık davranışı ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Benzer şekilde Demircioğlu'nun (2020) reddedilme duyarlılığı ve bağlanmadan kaçınma ile siber zorbalık arasındaki ilişkide karanlık kişilik özelliklerinin aracı rolünü incelediği araştırmasında 595 üniversite öğrencisinden elde edilen bulgular, Makyavelizm ve psikopatinin siber zorbalığı yordadığını ve arkadaşlık kalitesi

ve bağlanmadan kaçınma ile siber zorbalık arasındaki ilişkide aracı rolü olduğunu göstermektedir. Söz konusu bu bulgular, daha önce yurt dışında karanlık üçlünün siber zorbalıkla ilişkisini inceleyen diğer çalışmaların elde ettiği bulgularla tutarlılık göstermektedir (Goodboy ve Martin, 2015; Pabian, Bacler ve Vandebosch, 2015).

Bunların dışında yurt içinde karanlık kişilik özelliklerinin birtakım davranışsal değişkenlerle incelendiği diğer çalışmalarda, Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin olumsuz sürücü davranışları ile pozitif yönde ilişkili olduğunu (Bıçaksız, 2019) ve psikopati ve Makyavelizm'in yardım davranışı ile negatif, zarara sevinme davranışı ile ise pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu (Erzi, 2020) gösteren çalışmalar mevcut olup söz konusu kişilik özelliklerinin olumsuz taraflarına örnek teşkil etmektedirler.

Yurt içinde karanlık kişilik özelliklerinin davranışsal değişkenlerle birlikte incelendiği çalışmalardan özetle, karanlık kişilik özelliklerinin saldırganlık (Erdoğan, 2018), siber zorbalık (Demircioğlu, 2020; Öztürk, 2020), olumsuz sürücü davranışları (Bıçaksız, 2019) gibi olumsuz davranışlarla pozitif yönde; yardım davranışı (Erzi, 2020) gibi olumlu davranışlarla ise negatif yönde ilişkisinin olduğu görülmekte olup bu çalışmalarda elde edilen bulguların yurt dışında yapılan çalışmalarla tutarlı sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

2.4.3. Karanlık Kişilik Özellikleri ve Dünyaya Dair İnançlarla İlgili Araştırmalar

Alanyazında söz konusu karanlık kişilik özelliklerinin dünyaya dair inançlarla çalışıldığı çalışmalar da bulunmaktadır;

Bu çalışmalardan Juneman ve Pane'in (2013) yaptığı çalışmada araştırmacılar narsisizm, rekabetçi dünya inancı ve çevreye karşı duyarsızlık arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmaya yaş ortalaması 18.25 olan 138 erkek 87 kadın toplam 225 katılımcı katılmıştır. Araştırmada narsisizm, Pincus ve diğerleri tarafından (2009) geliştirilen 52 maddelik ölçeğin; çevreye karşı duyarsızlık Thompson ve Barton (1994) tarafından geliştirilen 9 maddelik ölçeğin ve rekabetçi dünya inancı Duckitt ve diğerleri tarafından (2010) geliştirilen 14 maddelik ölçeğin uyarlaması ile ölçülmüştür. Araştırmacılar bu üç değişken arasındaki ilişkileri narsisizm ile çevreye karşı duyarsızlık arasında rekabetçi dünya inancının aracı rolü açısından incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre narsisizm ile çevreye karşı duyarsızlık arasında rekabetçi dünya inancının aracı rolü bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak araştırmacılar, dünyanın rekabetçi bir yer olarak algılanma düzeyi arttıkça bireyin narsisizm düzeyinin de yükseldiği ve bunun bir sonucu olarak çevreye karşı olan duyarlılığın azaldığı yorumunda bulunmuşlardır.

Rekabetçi dünya inancını karanlık kişilik özellikleri ile inceleyen başka bir çalışmada Okan (2017), karanlık kişilik özellikleri, HEXACO kişilik özellikleri ve tehlikeli ve rekabetçi dünya inancı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya 217 erkek ve 339 kadın olmak üzere toplam 556 kişi katılmıştır. Araştırmada karanlık kişilik özellikleri Jones ve Paulhus tarafından

(2014) geliştirilen Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği ile, HEXACO kişilik özellikleri Ashton ve Lee tarafından (2007) geliştirilen 60 maddelik HEXACO Kişilik Envanteri ile tehlikeli dünya inancı Duckitt ve Fisher tarafından (2003) geliştirilen 10 maddelik Tehlikeli Dünya İnancı Ölçeği ile ve rekabetçi dünya inancı yine Duckitt ve Fisher tarafından geliştirilen 10 maddelik Rekabetçi Orman İnancı Ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre rekabetçi dünya inancı ile Makyavelizm, narsisizm ve psikopati arasında pozitif, dürüstlük/alçakgönüllülük, duygusallık, dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellikleri arasında negatif yönde manidar bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde tehlikeli dünya inancı ile Makyavelizm, narsisizm ve psikopati arasında pozitif; dürüstlük alçakgönüllülük ve dışa dönüklük arasında negatif yönde manidar ilişki olduğu araştırmadan elde edilen bulgular arasında görülmektedir.

Rekabetçi ve tehlikeli dünya inancının dışında Kaufman, Yaden, Hyde ve Tsukayama (2019), karanlık kişilik özellikleri ile bireyin kendisine, geleceğe ve dünyaya ilişkin inançları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmaya 267 kişi katılmıştır. Araştırmada karanlık kişilik özellikleri Jones ve Paulhus tarafından geliştirilen (2014) 27 maddelik Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği ile ve bilişsel inançlar Beckham ve diğerleri tarafından (1987) geliştirilen Bilişsel Üçlü Ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırmacıların elde ettiği bulgulara göre dünyanın olumlu olarak algılanması karanlık üçlüyü negatif olarak yordamaktadır.

Dünya'ya dair inançların kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelendiği bir diğer çalışma da Clifton ve diğerleri (2019) tarafından yapılmış olup araştırmacılar dünyaya dair inançları ortaya koydukları çalışmada bu inançların kişilik özelliklerini yordamadaki gücünü incelemişlerdir. Araştırmaya 562 kişi katılmıştır. Araştırmada beş faktör kişilik özellikleri Jogn, Donahue ve Kentle (1991) tarafından geliştirilen 44 maddelik Beş Faktör Envanteri ile ve karanlık kişilik özellikleri 12 maddelik Kirli Düzine ile (Jonason ve Webster, 2010) ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre dünyanın iyi, güvenli ve cazip olduğuna dair inançlar, duygusal dengesizliği negatif yönde; uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışa dönüklük özelliklerini ise pozitif yönde yordamaktadır. Ayrıca canlı dünya inancı dışadönüklük ve uyumluluğu pozitif yönde yordamaktadır. İyi, güvenli ve cazip dünya inancı Makyavelizm'i ve psikopatili negatif yönde yordamaktayken narsisizmi pozitif yönde yordamaktadır.

2.4.4. Yurt İçi ve Yurt Dışında Sosyal İlgili ile İlgili Araştırmalar

Sosyal ilgi ile yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalar incelendiğinde hem Adler'in kuramsal çerçevesinde sunduğu tanımı destekleyen hem de karanlık kişilik özellikleri ile olan zıtlığını ortaya koyan bazı bulgulara rastlamak mümkündür. Söz konusu bu çalışmalar kavramın kuramsal yapısının ve karanlık kişilik özellikleri ile olan zıtlığının daha iyi anlaşılması açısından pozitif ruh sağlığı, kişisel özellikler, kişilerarası ilişkiler ve davranışsal özellikler alt başlıklarında sunulmuştur.

2.4.4.1. Sosyal İlgî ve Pozitif Ruh Sağlığı

Adler'in sosyal ilgî kavramı, koruyucu ve önleyici (Watts, 2015) bir işleve sahip olan ve ruh sağlığının bir ölçütü (Ansbacher, 1991) kabul edilen bir kavram olup Adler'in tüm teorisini ve sosyal ilgî kavramını geliştirmesinde temel unsurun bireyi ve toplumu psikoterapi ihtiyacından koruyacak temeller oluşturmak olduğu daha önceden belirtilmiştir. Alanyazında Adler'in bu çabasını destekleyen yurt dışı ve yurt içi kaynaklar bulunduğu görülmektedir.

Söz konusu bu çalışmalar arasından Barlow, Tobin ve Schmidt (2009) danışmanlık programına kayıtlı olan 43 öğrenci ile yapmış oldukları araştırmada sosyal ilginin umut ve iyimserlik ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkisi olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Başka bir çalışmada ise Gilman (2001) tarafından 9 ile 12. sınıf arasında okumakta olan 321 ergen öğrenciyle sosyal ilgî ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelenmiş olup elde edilen sonuçlar sosyal ilginin yaşam doyumunun pozitif ve anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Crandall ve Forman (1986), sosyal ilginin akılcı olmayan inançlar ile olan ilişkisini incelediği araştırmada 159 katılımcıdan elde edilen veriler doğrultusunda sosyal ilgî ile akılcı olmayan inançlar arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Hilewsky'nin ise (2008) bilinçli farkındalık ile sosyal ilgî arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada 88 katılımcıdan toplanan veriler aracılığı ile elde ettiği bulgular doğrultusunda sosyal ilgî ile bilinçli farkındalık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Söz konusu çalışmalarda görüldüğü gibi sosyal ilginin pozitif ruh sağlığı ile ilgili değişkenlerle pozitif bir ilişkisi bulunmaktadır. Bunlara ek olarak alanyazında sosyal ilginin hem yurt içi hem de yurt dışında başka bir pozitif ruh sağlığı kavramı olan iyi oluşla incelendiği araştırmalara da rastlanmaktadır. Örneğin Leak ve Leak (2006), sosyal ilginin pozitif ruh sağlığının bir ölçütü olduğunu savundukları araştırmalarının birinci çalışmasında, 165 üniversite öğrencisinden elde etmiş oldukları bulgular sosyal ilginin iyi oluş, uyum ve kişisel erdemler ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğunu göstermektedir. İkinci çalışmasında 115 üniversite öğrencisinden elde etmiş oldukları bulgular ise sosyal ilginin ahlaki muhakeme becerisi ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Terzioğlu'nun (2016) sosyal ilgî ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada ise 834 üniversite öğrencisinden toplanan veriler doğrultusunda sosyal ilginin öznel iyi oluşun pozitif ve anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmekte olup bu bulgu Leak ve Leak'in (2006) bulgularını desteklemektedir.

Bu değişkenlere ek olarak, koruyucu ve önleyici rolü açısından oldukça öneme sahip olan psikolojik sağlamlık değişkeni ile sosyal ilgî arasında yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalar sosyal ilginin de koruyucu ve önleyici işlevine destekleyici kanıtlar ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar içerisinde Leak ve Williams'ın (1989) üniversite öğrencilerinin sosyal ilgî, psikolojik sağlamlık ve yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmanın sonuçlarına

göre sosyal ilgi, psikolojik sağlamlığı yordamakta olup sosyal ilgi ile yabancılaşma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kayacı'nın (2014) sosyal ilgi ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelediği başka bir çalışmada ise 438 üniversite öğrencisinden elde edilen bulgulara göre sosyal ilgi ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Tekinalp ve Terzi'nin (2016) sosyal ilgi, psikolojik sağlamlık ve başa çıkma stratejilerini incelediği çalışmada yaşları 18 ile 60 arasında değişmekte olan 247 kişiden elde edilen veriler doğrultusunda sosyal ilgi ile olumlu baş etme stratejileri ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda yurt içinde sosyal ilginin psikolojik sağlamlıkla olan ilişkisinin incelendiği araştırmalardan elde edilen bulguların daha önce yurt dışında yapılmış olan çalışmaların sonuçları ile tutarlı olduğu söylenebilmektedir.

Söz konusu araştırmalarda görülmekte olduğu gibi sosyal ilgi, günümüzde yaygın olarak araştırılan ve üstünde durulan bazı koruyucu ve önleyici değişkenlerle ilişkili olup Adler'in yaklaşık 100 yıl önce ruh sağlığının temeli olarak belirlediği teoriyi desteklemektedir. Son olarak yakın zamanda yapılan bir çalışmada Fung ve Reid (2018) sosyal ilgi ile sosyal destek algısı ve ruh sağlığı arasındaki ilişkileri incelemiş olup 102 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleşen araştırmada sosyal destek ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sosyal ilginin tam aracılık rolünün olduğu bulgusu elde edilmiştir. Söz konusu çalışmadan da anlaşıldığı gibi sosyal ilginin koruyucu ve önleyici işlevlerine ek olarak ruh sağlığını yordamada da önemli bir rolü bulunmaktadır.

Sosyal ilgi ve ruh sağlığı değişkenleri arasında yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar özetlenecek olursa sosyal ilginin umut, iyimserlik (Barlow, Tobin ve Schmidt, 2009), iyi oluş, kişisel erdemler, ahlaki muhakeme becerisi (Leak ve Leak, 2006) ve psikolojik sağlamlık (Kayacı, 2014) gibi değişkenlerle pozitif yönde ilişkili olduğu ve öznel iyi oluşun (Terzioğlu, 2016), yaşam doyumunun (Gilman, 2001) ve ruh sağlığının (Fung ve Reid, 2018) anlamlı ve pozitif bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmaların birbirine benzer bulgular gösterdiği görülmekle birlikte bu çalışmalar Adler'in sosyal ilgiyi ruh sağlığının ölçütü olarak değerlendirmesini ampirik olarak desteklemektedirler.

2.4.4.2. Sosyal İlgi ve Kişisel Özellikler

Alanyazında sosyal ilginin birtakım kişisel özellikler ile incelendiği yurt dışı ve yurt içi çalışmalara da rastlanmaktadır. Bu çalışmalar içerisinde sosyal ilginin kuramsal boyutunda yer alan iş birliği boyutunu destekleyen bazı çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Crandal ve Harris (1976) tarafından 30 kadın ve 55 erkek üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada sosyal ilgi ile iş birliği davranışları incelenmiştir. Araştırmacılar katılımcıların iş birliği davranışlarını tutsak ikilemi oyunu aracılığı ile değerlendirmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre iş birliği davranışı gösteren katılımcıların sosyal ilgi düzeyleri göstermeyenlerden anlamlı olarak

daha yüksektir. Aynı araştırmacıların (Crandal ve Harris, 1991) üniversite öğrencilerinin sosyal ilgileri ile iş birliği, empati ve yardımsever davranışlar arasındaki ilişkileri incelediği başka bir çalışmanın sonuçlarına göre sosyal ilgisi yüksek bireylerin iş birliği yapma ve yardımsever davranışları daha fazla olup sosyal ilgi ile empati arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Benzer sonuçlar yurt içinde yapılan çalışmalarda da görülmüştür. Öyle ki Kaplan (2003), sosyal ilgi ile iş birliği davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 9. sınıf ile 12. sınıf arasında bulunan 290 öğrencinin sosyal ilgi puanlarını düşük ve yüksek olarak ayırmış ve bu katılımcıların iş birliği davranışlarını tutsak ikilemi oyunu ile değerlendirmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, yüksek sosyal ilgisi bulunan öğrencilerin daha fazla iş birliği davranışında bulunduğunu göstermiştir. Araştırmalar, sosyal ilginin kuramsal yapısında yer alan iş birliği boyutunun ampirik çalışmalarla desteklendiğini göstermektedir.

İşbirliği özelliğine ek olarak, sosyal ilgi ile birtakım kişisel değişkenler arasında yapılan çalışmalar, yüksek sosyal ilginin olumlu özellikler ile; düşük sosyal ilginin ise olumsuz özelliklerle bağdaştığını göstermektedir. Örneğin Crandall'ın (1975) 46 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada sosyal ilgi ile düşmanlık arasındaki ilişki incelenmiş olup elde edilen bulgular sosyal ilgi ile düşmanlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Greever, Tseng ve Friedland (1973) ise sosyal ilginin bazı kişilik özellikleriyle olan ilişkisini incelediği çalışmada sosyal ilginin hoşgörü, topluma uyum sağlayarak başarı elde etme, entelektüel yeterlilik, toplumsallık, sosyallik, iyi oluş, sorumluluk ve iyi izlenim gibi değişkenlerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Makinson (2001), sosyal ilgi ile ahlaki gelişim arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada 9 ile 12. sınıf arasında öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin sosyal ilgi düzeyleri ile ahlaki gelişim düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusunu elde etmiştir. Jı ve diğerleri (2021), sosyal ilginin dürtüsellik ile olan ilişkisini incelemiş olup araştırmaya katılan 237 ortaöğretim öğrencisinden toplanan veriler doğrultusunda sosyal ilgi ile dürtüsellik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar, karanlık kişilik özelliklerinin uyumsuz bazı kişisel özelliklerine sahip olduğu kadar sosyal ilginin de uyumlu kişisel özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

2.4.4.3. Sosyal İlgi ve Kişilerarası İlişkiler

Alanyazında sosyal ilginin kişiler arası ilişkileri konu alan değişkenlerle incelendiği hem yurt dışı hem de yurt içi kaynaklar bir arada incelendiğinde, sosyal ilginin ruh sağlığı açısından önemli olduğu kadar kişilerarası ilişkiler açısından da önemli olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışmalar içerisinde Kalkan (2009), üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerindeki istismar ile sosyal ilgi arasındaki ilişkiyi araştırmış olup 300 katılımcıdan elde edilmiş olan bulgulara göre sosyal ilgi duygusal ve fiziksel istismarı negatif yönde yordamaktadır. Küçük Helvacı (2012) ise 330 üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada sosyal ilgi ile aşk biçimleri arasındaki

ilişkiyi incelemiş olup sosyal ilginin özgeci, arkadaşça ve tutkulu aşkla pozitif, oyun gibi aşk ile negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur.

Söz konusu değişkenlerle olan ilişkisi ile birlikte sosyal ilginin romantik ilişkide olumlu bir faktör olduğu düşünülebilmektedir. Bunu destekleyen bir çalışmada Rennebohm, Seebeck ve Thoburn (2017) sosyal ilginin romantik ilişkide çift uyumu ile olan ilişkisini incelemiş ve 246 katılımcıdan elde edilmiş olan bulgular, sosyal ilginin çift uyumu ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bunu destekleyen başka bir çalışmada Özaydınlık (2014), evli kişilerin evlilik uyumları, kişilik özellikleri ve sosyal ilgileri arasındaki ilişkiyi incelemiş olup 200 katılımcıdan (100 çift) elde etmiş olduğu bulgulara göre katılımcıların evlilik uyumları ile sosyal ilgi düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Son olarak Akarsu'nun (2018) bulgusu tüm bu olumlu ilişkilerin katkısını yansıtmakta olup romantik ilişki içerisinde olan 18 ile 35 yaş arasındaki 400 üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada sosyal ilginin ilişki doyumunun pozitif ve anlamlı bir yordayıcısı görülmüştür.

2.4.4.4. Sosyal İlgi ve Davranışsal Özellikler

Alanyazında sosyal ilginin davranışsal değişkenlerle birlikte ele alındığı sınırlı sayıda araştırmalara rastlansa da karanlık kişilik özellikleri ile olan zıtlığına örnek olması açısından önemli görülmektedir. Bu çalışmalardan Poorseyed ve diğerleri (2018) sosyal ilgi psikoeğitim programının lise öğrencilerinin zorbalık düzeylerine olan etkisini incelemişlerdir. Deney ve kontrol gruplu yarı deneysel desen tasarlanarak 40 lise öğrencisi ile yapılan 12 haftalık sosyal ilgi psikoeğitim programının ardından deney grubunun zorbalık puanlarının kontrol grubuna göre manidar düzeyde azaldığı görülmüştür. Başka bir çalışmada ise Locasio (2003), sosyal ilginin intikam, saldırganlık ve ahlaki sorumlulukla olan ilişkisini incelemiş olup 121 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler doğrultusunda sosyal ilginin saldırganlıkla ve intikam düzeyi ile negatif, ahlaki sorumlulukla ise pozitif yönde anlamlı ilişkisinin olduğu görülmüştür. Söz konusu bu bulgular sosyal ilginin yıkıcı davranışlarla olan zıtlığını göstermekte olup karanlık kişilik özelliklerinin bu davranışlarla olan pozitif bağları düşünüldüğünde sosyal ilgi ve karanlık kişilik arasındaki zıtlığa örnek teşkil ettikleri söylenebilmektedir.

2.4.5. Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri

Her ne kadar sosyal ilgi ile karanlık kişilik özellikleri yapısını bütün olarak ele alan herhangi bir çalışma olmasa da alanyazında Adler'in sosyal ilgi kavramının karanlık kişilik özelliklerinden Makyavelizm, narsisizm ve psikopati ile birlikte incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan McHoskey'in (1999), Makyavelizm ile sosyal ilgi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada 95 kadın ve 34 erkek toplam 129 kişi katılımcıdan elde edilen bulgulara göre sosyal ilgi düzeyi ile Makyavelizm arasında negatif yönde manidar bir ilişki bulunmaktadır.

Tıpkı Makyavelizm gibi narsisizmin de sosyal ilgiyle negatif yönde ilişkili olduğu çalışmalar bulunmaktadır. Joubert (1986), narsisizm ile sosyal ilgi arasındaki ilişkiyi incelemiş

olup yaşları 18 ile 24 arasında 17 erkek ve 40 kadın toplam 57 katılımcıdan elde edilen bulgular, narsisizm ile sosyal ilgi arasında negatif yönde manidar bir ilişki olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Wilkinson ve Tobayck'ın (1987) yaşları 25 ile 54 arasında değişen 41'i kadın 37'si erkek toplam 78 kişi ile yapmış olduğu araştırmada narsisizm ile sosyal ilgi arasında negatif yönde manidar bir ilişkinin olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sosyal ilgi ile narsisizm arasındaki ilişkiyi inceleyen en yakın tarihli çalışma ise Wielobob, Strus ve Ciecuch (2020) tarafından yapılmış olup 520 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen bulgular sosyal ilginin narsisizmin negatif yönde anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir.

Narsisizme ek olarak psikopati de sosyal ilgiyle zıt yönde ilişki göstermektedir. Noble'nin (2006), suçlu bireylerde sosyal ilgi ve psikopati arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada 91 erkek suçlu katılımcıdan elde edilen veriler doğrultusunda sosyal ilgi ile psikopati arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. White ise (2009) sosyal ilgi ve psikopati arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 109 suçlu katılımcıdan elde edilen bulgulardan psikopatinin sosyal ilgi ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Alanyazındaki çalışmalardan yola çıkarak karanlık kişilik özelliklerinin sosyal ilgi ile negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğu söylenebilmektedir.

Söz konusu bu çalışmalar bütüncül olarak değerlendirildiğinde karanlık kişilik özellikleri ile yapılan çalışmalarda elde edilen bulguların tam tersini yansıttığı görülmektedir. Bu durumu daha detaylı göstermek açısından hem sosyal ilgi hem de karanlık kişilik özellikleri ile yapılan çalışmalar arasında görülen ortak değişkenlerdeki bulgulara dair karşılaştırma Tablo 2.1.'de sunulmuştur.

Tablo 2.1. bütüncül olarak değerlendirildiğinde aynı araştırma içerisinde karanlık üçlü kişilik özellikleri ve sosyal ilgi değişkenleri bir arada ele alınmamış olsa bile sosyal ilgi değişkeninin tüm olumlu özellikler ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmekte olup karanlık kişilik özelliklerinin ise tüm olumlu özellikler ile negatif yönde ilişkili olduğu görünmektedir. Tersine ise tüm olumsuz değişkenlerle karanlık kişilik özelliklerinin pozitif yönde ilişkili olduğu, sosyal ilginin ise negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Söz konusu bu çalışmalarda görülen bulgular karanlık kişilik özelliklerinin kişisel, kişilerarası ve toplumsal olarak olumsuz ve zararlı durumuna, sosyal ilginin ise olumlu ve faydalı durumuna örnektir. Bu çalışmalardan hareketle sosyal ilgi ile karanlık kişilik özellikleri arasında da zıt yönlü bir ilişkinin olması muhtemel görünmektedir.

Tablo2.1.

Karanlık Kişilik Özellikleri ve Sosyal İlgili ile Yapılan Çalışmalarda İncelenen Değişkenlere İlişkin Karşılaştırma

İncelenen Ortak Değişkenler	Karanlık Kişilik Özellikleri	Sosyal İlgili	Kaynaklar
Empati	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Crandal ve Harris, 1991; Jonason ve Krause, 2013; Jonason, Lyons, Bethell ve Ross, 2013)
Ahlâk	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Djeriouat ve Tremoliere, 2014; Jonason ve diğerleri, 2015; Leak ve Leak, 2006; Locasio, 2003; Makinson, 2001)
İntikam	Pozitif ilişki	Negatif ilişki	(Giammarco ve Vernon, 2014; James ve Abell, 2015; Locasio, 2003)
Saldırganlık	Pozitif ilişki	Negatif ilişki	(Erdoğan, 2018; Jones ve Neria, 2013; Karaaslan, 2019; Locasio, 2003)
Zorbalık	Pozitif ilişki	Negatif ilişki	(Baughman, Dearing, Giammarco ve Vernon, 2012; Demircioğlu, 2020; Goodboy ve Martin, 2015; Pabian, Bacler ve Vandebosch, 2015; Poorseyed ve diğerleri, 2018; van Geel, Goemans, Toprak ve Vedder, 2017)
Dürtüsellik	Pozitif ilişki	Negatif ilişki	(Jı ve diğerleri, 2021; Paulhus ve Jones, 2011; Satıcı ve diğerleri, 2019)
Yaşam Doyumu	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Gilman, 2001; Tozar, 2019)
Psikolojik İyi Oluş	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Greever, Tseng ve Friedland, 1973; Leak ve Leak, 2006; Saltoğlu, 2018; Terzioğlu, 2016)
Başa Çıkma Stilleri	Olumsuz stiller	Olumlu stiller	(Saltoğlu, 2018; Tekinalp ve Terzi, 2016)
Eş uyumu	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Özaydınlık, 2014; Rennebohm, Seebeck ve Thoburn, 2017; Yurdakul, 2019)
Aşk Stilleri	Oyun gibi aşk ile pozitif	Oyun gibi aşk ile negatif	(Helvacı, 2012; Uysal, 2016)
İlişki Doyumu	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Uysal, 2016; Akarsu, 2018)
Romantik İlişki	Pozitif ilişki	Negatif ilişki	(Direk, 2020; Kalkan, 2010)
İstismarı	Negatif ilişki	Pozitif ilişki	(Bıçaksız, 2019; Crandal ve Harris, 1991)
Yardım Davranışı	Pozitif ilişki	Negatif ilişki	(Crandall, 1975; Curtis ve Jones, 2020)

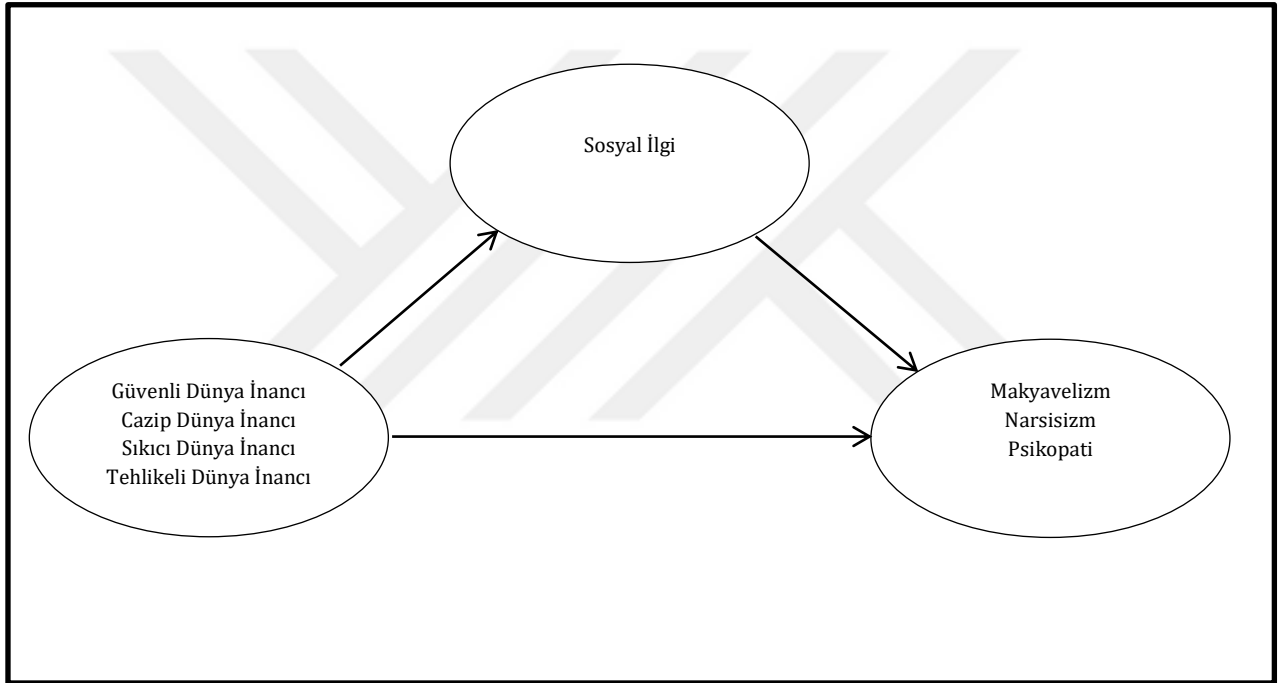
Karanlık kişilik özellikleri, sosyal ilgi ve dünyaya dair inançlarla ilgili yapılan çalışmalar bütüncül olarak değerlendirildiğinde karanlık kişilik özelliklerinin kişisel, kişilerarası ve davranışsal olarak olumsuz özelliklerle; sosyal ilginin ise olumlu özelliklerle ilişkili olduğu görülmektedir. Karanlık kişilik özelliklerinin dünyaya dair inançlarla olan ilişkisi bütüncül olarak değerlendirildiğinde ise genel olarak olumsuz inançlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Alanyazında sosyal ilgi ile dünyaya dair inançlar arasında yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamasına karşın Adler'in görüşü sosyal ilginin birtakım kişisel, kişilerarası ve dünyaya dair inançlar tarafından şekillendiği yönündedir. Tüm bu kuramsal açıklamalar ve araştırma bulguları çerçevesinde oluşturulan araştırma problemlerine yönelik tasarlanan birinci ve ikinci çalışmaya dair detaylı bilgiler ilerleyen bölümlerde sunulmuştur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma kapsamında oluşturulan araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizleri ile ilgili bilgiler alt başlıklarda sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada incelenen bütün problem ve alt problemler, katılımcılar ve değişkenler üzerinde herhangi bir değişimleme ya da denetimleme yapılmadan gerçekleştirilmekte olup katılımcılar ve ilgili değişkenler açısından var olan durum ortaya konmaya, betimlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla Erkuş'un da (2013) belirtmiş olduğu gibi var olan bir durumu olduğu gibi açıklamaya, betimlemeye çalışan araştırmalar betimsel araştırma türü araştırmalar olarak sayıldığından bu araştırma da betimsel bir araştırmadır. Araştırmada incelenen değişkenlere ilişkin model Şekil 3.1.'de sunulmuştur.

Şekil 3.1. Araştırmada Sınanan Model

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Mersin Üniversitesinde lisans düzeyinde 4 yıllık öğrenim gören 1018 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya dair veriler 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz ve bahar dönemi içerisinde toplanmıştır. Çalışma grubuna yapılan uygulamalar yüzyüze yapılmış olup Covid 19 sürecinde derslerin hibrit (hem uzaktan hem de yüzyüze) yürütülmesinden dolayı veri toplanan fakültelerde yapılan uygulamalar “o anda orada” bulunan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Erkuş (2013) rastlantısal/gelişigüzel örneklemeyi o anda orada bulunan katılımcılar ile gerçekleştirilen örnekleme yöntemi olarak ifade etmekte olup bu doğrultuda çalışma grubundan toplanan verilerin rastlantısal/gelişigüzel örnekleme yöntemi ile edildiği söylenebilmektedir. Katılımcıların yaşları 18 ile 25 arasında ($\bar{x}_{yaş}=20.91$, $SS=1.7$) değişmekte olup katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3.1.
Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Fakülteler	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf		Toplam	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Spor Bilimleri	25	27	23	27	13	8	0	0	84	62
Mühendislik	25	15	12	21	18	25	14	23	81	84
Fen Edebiyat	15	16	24	12	38	8	21	5	122	41
Turizm	10	12	14	15	15	9	12	9	65	45
İktisadi İdari Bilimler	13	9	9	16	18	17	19	26	68	68
Sağlık Bilimleri	32	5	27	8	44	9	29	8	159	30
Eğitim	13	8	18	9	20	15	15	10	84	42
İletişim	8	6	10	3	10	6	13	5	51	20
Güzel Sanatlar	9	3	5	1	9	5	13	4	41	13
Toplam	150	101	142	112	185	102	136	90	613	405
Genel Toplam	251		254		287		226		1018	

Tablo 3.1. incelendiğinde katılımcıların %60.2'sinin kadın, %39.8'inin ise erkek olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyi açısından incelendiğinde katılımcıların %24.6'sı birinci sınıf, %24.9'u ikinci sınıf %28.1'i üçüncü sınıf ve %22.2'si dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Fakültelere göre ele alındığında örneklem grubunun %14.3'ü Spor Bilimleri Fakültesinde, %16.2'si Mühendislik Fakültesinde, %16'sı Fen-Edebiyat Fakültesinde, %10.3'ü Turizm Fakültesinde, %13.3'ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde, %18.5'i Sağlık Bilimleri Fakültesinde, %12.3'ü Eğitim Fakültesinde, %6.9'u İletişim Fakültesinde ve %5.2'si Güzel Sanatlar Fakültesinde öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın ikinci çalışmasında ele alınan Makyavelizm, narsisizm, psikopati, sosyal ilgi ve dünyaya dair inançlar değişkenleri için kullanılan ölçme araçlarına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3.3.1. Karanlık Üçlü Ölçeği: Orijinal formu Jones ve Paulhus (2014) tarafından geliştirilen Kısaltılmış “Karanlık Üçlü Ölçeği” karanlık kişilik özelliklerinden Makyavelizm, narsisizm ve psikopatiyi ölçmek için kullanılan 27 maddeli ve 5'li Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekten her bir alt boyutta en düşük 9 en yüksek 45 puan alınabilmektedir. Orijinal formun iç tutarlılık katsayıları .71 ile .77 arasında değişmektedir. Ölçme aracının Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Özsoy ve diğerleri (2017) tarafından yapılmış olup ölçme aracından elde edilen ölçümün iç tutarlılık anlamında güvenirlik katsayıları alt boyutlarda .70 ile .79 arasında değişmektedir. Bu çalışmada ise ölçme aracıyla yapılan ölçümden elde edilen iç tutarlılık katsayıları Makyavelizm için .75, narsisizm için .73 ve psikopati için .75 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nin Geliştirilmesi

Araştırma kapsamında dünyaya dair inançları ölçmek için bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu kapsamda;

Aday forma ait madde oluşturma sürecinde öncelikle ilgili alanyazın incelenmiştir. Dünya inançlarının kültürümüzde nasıl bir yapısının olduğu ve hangi göstergelerden oluştuğu bilinmediğinden dolayı bu göstergeleri tanımlamada ölçme aracının geliştirileceği coğrafyada kullanılan dilde yer alan sıfatlardan faydalanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu anlamda Dünya'ya dair inançları tanımlamada Büyük Türkçe Sözlükte (2019) yer alan her bir sıfat tek tek taranarak dünyaya dair anlam ifade eden bütün sıfatlar incelenmiştir. Bu kapsamda ilk aşamada dünyayı nitelemeye katkısı olabileceği düşünülen 452 sıfat havuzu belirlenmiştir.

Madde havuzu eleme sürecinde 452 sıfatın elenmesi sürecinde öncelikle araştırmacı tarafından 3 kriter belirlenmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak hedefe yönelik olmadığı tespit edilen (Örn. "ebedi") 95 madde elenmiştir. Ardından aynı anda hem olumlu hem olumsuz anlama gelebilen (Örn: "çılgınca") 33 madde elenmiştir. Son olarak başka canlı ya da insana özgü olan (Örn: "çalışkan") 43 sıfat elenmiştir. Bu üç kriter dışında kalan sıfat havuzu içerisinde birbiriyle eş anlam ifade eden 219 sıfat belirlenmiştir. Eş anlamlı sıfatların elenmesinde günlük dilde yaygın kullanım kriteri göz önünde bulundurulmuştur. Bunun tespitinde Google arama motorunun kayıtlarından faydalanılmış olup eş anlamlı olan her bir kelime Google arama motorunda Türkçe sonuçlar içerisinde aratılarak bulunan sonuç sayısı arasından en yüksek olanlar seçilmiştir. Söz konusu seçimler sonucunda 219 sıfat içerisinde 75 sıfat belirlenmiştir.

Uzman görüşü alınması ve kapsam geçerlik oranlarının hesaplanması için ön eleme süreci sonrasında belirlenen 137 sıfat, altısı Psikolojik Danışma ve Rehberlik, biri Psikoloji ve ikisi Ölçme ve Değerlendirme alanında uzman toplam 9 uzman tarafından değerlendirilmiştir. Söz konusu uzmanlardan mevcut 137 maddeyi "Gerekli", "Yararlı Fakat Yetersiz" ve "Gereksiz" olmak üzere değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmelerin incelenmesinde Lawshe (1975)'nin yönteminden faydalanılmış ve kapsam geçerlik oranları hesaplanmıştır. Elde edilen kapsam geçerlik oranlarından 0.75 ($\alpha=0.05$) değerinin altında kalan 45 madde çıkarılmış (Yurdugül, 2005) olup 92 maddeden oluşan aday form 18-25 yaş aralığında yer alan 523 katılımcıya uygulanmıştır.

3.3.2.1. Çalışma Grubu

Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nin faktör yapısını keşfetmek için yaşları 18 ile 25 aralığında olan ($\bar{x}=20.87$, $SS=1.69$) 523 katılımcıdan veri toplanmıştır. Sonrasında, Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği için gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi için yaşları 18 ile 41 aralığında ($\bar{x}=23.76$, $SS=5.29$) 724 katılımcıdan veri toplanmıştır. Söz konusu veriler 2020 ve 2021 yılı içerisinde yüz yüze olarak kolaylıkla bulunabileni örnekleme yöntemi ile (Erkuş, 2013) toplanmış olup toplanan verilere ilişkin frekanslar Tablo 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3.2.
Ölçek Geliştirme Çalışmasına Katılan Katılımcıların Demografik Bilgileri

Açımlayıcı Faktör Analizi Çalışması			Doğrulamalı Faktör Analizi Çalışması		
Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
370	153	523	419	305	724

3.3.2.2. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

92 maddeden oluşan aday form içerisindeki yer alan maddelerin oluşturduğu örtük yapıyı keşfetmek, bu örtük yapı içerisinde yer alan boyutları ve bu boyutlar içerisinde yer alan maddelerin birbirleriyle ilişkilerini saptamak ve bu doğrultuda da bütüncül ve anlamlı bir yapı elde etmek amacıyla temeli maddeler arası korelasyona dayalı olan açımlayıcı faktör analizinden faydalanılmıştır (DeVellis, 2017; Erkuş, 2013; Tabachnick ve Fidell, 2015).

Açımlayıcı faktör analizini gerçekleştirmeden önce söz konusu aday formda yer alan maddeler aracılığı ile elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizinin sayıtlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda örneklem büyüklüğü, aykırı değerler, normallik, çoklu bağlantı problemi olup olmadığı, hataların otokorelasyonu kriteri, örneklem uygunluğu ve değişkenler arası korelasyonların faktör analizine uygun olup olmadığı sayıtları incelenmiştir (Alpar, 2014; Kalaycı, 2014; Tabachnick ve Fidell, 2015). Ardından sayıtları karşılayan veriler aracılığı ile gerçekleştirilen faktör analizinde güçlü bir yapı elde etmek amacıyla maddelerin ortak varyanslarının .50'nin üzerinde olması (Yaşlıoğlu, 2017) ve faktör yüklerinin .63'ün üzerinde (Tabachnick ve Fidell, 2017) olması ölçüt olarak alınmıştır.

Açımlayıcı faktör analizinin sayıtlarından örneklem büyüklüğüne ilişkin birçok görüş bulunmakta olup Tavşacı'ya (2002) göre madde sayısının 5 ile 10 katı arası örneklem büyüklüğü ideal sayılmakta iken Tabachnick ve Fidell (2015), örneklem sayısının en az 300 olması gerektiğini ifade etmektedir. Araştırmada 523 katılımcıdan toplanan gözlem sayısı, Tabachnick ve Fidell'in (2015) kriterine uymakta olup mevcut madde sayısının 5 katından fazladır. .

Araştırmada toplanan veriler içerisinde tek değişkenli aykırı değerlerin ayıklanmasında Z değerinin ± 3.29 yer aralığında olması göz önünde bulundurulmuş olup çok değişkenli aykırı değerler Mahalanobis uzaklığı aracılığı ile incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Bu doğrultuda Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği için toplanan 523 veriden 61 adet gözlem, tek ve çok değişkenli uç değer barındırmasından dolayı analiz dışında bırakılmıştır.

Normallik sayıtlarını incelemek için araştırmada yer alan maddelerin basıklık çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bu doğrultuda basıklık ve çarpıklık konusunda ölçüt olarak Kim'in (2013) 300 üstü örneklem için önermiş olduğu kriter göz önünde bulundurulmuş olup çarpıklık değerinin ± 2 basıklık değerinin ise ± 7 aralığında olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan

inceleme sonucunda Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nde yer alan 92 maddenin çarpıklık değerlerinin ± 2 , basıklık değerlerinin ise ± 7 arasında olduğu görülmüştür.

Örneklem uygunluğunun değerlendirilmesinde Kaiser-Meyer-Olkin'in (KMO) "Örnekleme Uygunluğunun Ölçümü Testi"nden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'ne ilişkin KMO değerinin .964 olması gözlemlerin açımlayıcı faktör analizine mükemmel düzeyde uygun olduğunu (Kalaycı, 2014) ifade etmektedir.

Maddeler arası korelasyonların faktör analizine uygunluğunun incelenmesinde Bartlett'in Küresellik Testi'nden faydalanılmış olup korelasyon matrisinin anlamlılığı test edilmiştir. Bu doğrultuda Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'ne $[\chi^2_{(4186)} = 34700.074, p < 0.001]$ dair elde edilen bulgular maddeler arası korelasyonların faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Ölçme araçlarının açımlayıcı faktör analizi çalışmalarından ortaya çıkan yapılar ile farklı bir örnekleme yapılan ölçümlerin geçerliği ve güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizinden faydalanılmıştır. Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği için doğrulayıcı faktör analizinin sayıtlarının incelenmesinde tek değişkenli ve çok değişkenli aykırı değerler, z değeri ve Mahalanobis uzaklığı aracılığı ile elenerek verilerin analizine 641 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem büyüklüğü için bu sayı 24 madde için yeterli görülmektedir. Normallik için 24 maddeye ilişkin hesaplanan çarpıklık değerlerinin ± 2 , basıklık değerlerinin ise ± 7 arasında olduğu görülmüştür.

3.3.2.3. Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nin Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizinden Elde Edilen Bulgular

Verilerin açımlayıcı faktör analizi sayıtlarını karşıladığı görüldüğünden 92 madde ile açımlayıcı faktör analizi yapılmış olup bulgular Tablo 3.3.'te sunulmuştur.

Tablo 3.3.

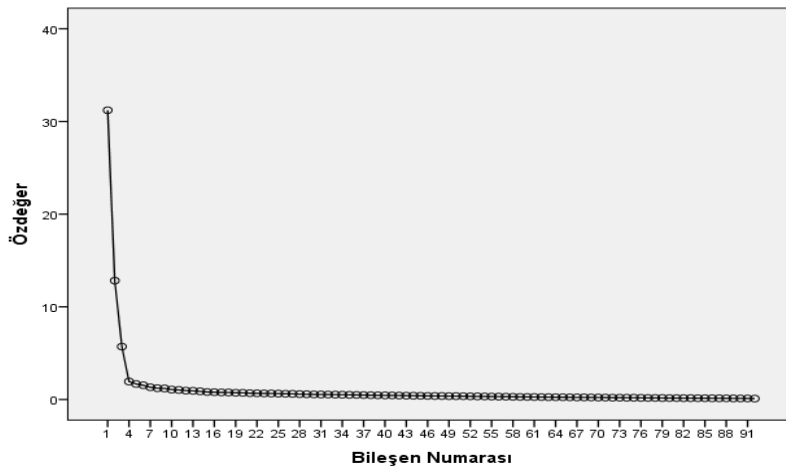
Açıklanan Varyans Tablosu

Bileşenler	Başlangıç Özdeğerleri			Karesi Alınan Yüklerin Toplam Çıkarımı		
	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Varyansın Birikimli Yüzdesi	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Varyansın Birikimli Yüzdesi
1	31.211	33.925	33.925	31.211	33.925	33.925
2	12.829	13.945	47.870	12.829	13.945	47.870
3	5.702	6.198	54.068	5.702	6.198	54.068
4	1.936	2.104	56.172	1.936	2.104	56.172
5	1.671	1.816	57.988	1.671	1.816	57.988
6	1.538	1.672	59.660	1.538	1.672	59.660
7	1.318	1.433	61.093	1.318	1.433	61.093
8	1.220	1.326	62.418	1.220	1.326	62.418
9	1.192	1.296	63.714	1.192	1.296	63.714
10	1.069	1.162	64.876	1.069	1.162	64.876
11	1.026	1.115	65.991	1.026	1.115	65.991

Tablo 3.3. incelendiğinde özdeğeri 1'den büyük 11 faktörün olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %65.99'unu açıkladığı görülmektedir. Bu 11 faktör içerisinde ilk faktöre ait özdeğerin 31.211 ve açıkladığı varyansın %33.925 olduğu görülmektedir. Elde edilen bileşenlerin özdeğerlerinin ilk üç faktörden sonra hızlı bir düşüş yaşadığı söylenebilmektedir. Bununla birlikte bu aşamada henüz bileşenlere ve bu bileşenlerde yer alan maddelere karar vermek mümkün olmamaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018, s.229).

3.3.2.3.1. Faktör Sayısının ve Döndürme Yönteminin Kararlaştırılması

Açımlayıcı faktör analizinden elde edilen faktörlerden anlamlı ve tutarlı bir yapı oluşturabilmek adına faktör sayısının belirlenmesi gerekmektedir (DeVellis, 2017). Alanyazında faktör sayısının kestiriminde yamaç eğim grafiği, Kaiser'in özdeğer >1 kriteri, varyansın %'si metodu, Horn'un Paralel Analizi ve Velicer'in Minimum Ortalama Kısmi Korelasyon Testi gibi yöntemler kullanılmakta olup doğru faktör sayısına karar verebilmek için sadece bir döndürme yöntemine bağlı kalmamak daha faydalıdır (DeVellis, 2017; Erkuş, 2013; Kalaycı, 2005). Faktör sayısının belirlenmesinde bu kriterler incelendiğinde Kaiser kriterine göre özdeğeri 1'den büyük 11, varyansın %'si metoduna göre açıklanan varyansı en az %5 olan 3 bileşen bulunmaktadır. Diğer yöntemlere ilişkin Şekil 3.2.'de yamaç eğim grafiği ve Tablo 3.4.'te Horn'un Paralel Analizi'nden ve Tablo 3.5.'de Velicer'in MAP Testi'nden elde edilen bulgular verilmiştir.

Şekil 3.2. Özdeğerlere Ait Yamaç Eğim Grafiği

Şekil 3.2.'de yer alan yamaç eğim grafiği incelendiğinde bileşenlere ait öz değerin 3. faktörden itibaren yatay bir şekil aldığı görüldüğünden yamaç eğim grafiği doğrultusunda söz konusu yapının 3 bileşenli olabileceği görülmektedir. Bununla birlikte DeVellis'in (2017) de ifade etmiş olduğu gibi yamaç eğim grafiği öznel bir değerlendirme olup faktör sayısının belirlenmesinde tek bir kriter ele almak doğru değildir. Dahası Erkuş (2013), faktör sayısının belirlenmesinde Horn'un Paralel Analizi ve Velicer'in MAP Testi gibi yöntemlerin daha doğru sonuçlar verebileceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla yamaç eğim grafiği ile birlikte diğer

istatistiksel yöntemlerin de göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda Tablo 3.4.'te Horn'un Paralel Analizi'ne ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 3.4.
Gerçek ve Üretilen Öz Değerlerin Karşılaştırılması

Horn'un Paralel Analizi		
	Gerçek Özdeğer	Üretilen Özdeğer
1. Faktör	31.211	2.022
2. Faktör	12.829	1.953
3. Faktör	5.702	1.901
4. Faktör	1.935	1.854
5. Faktör	1.538*	1.817*

Horn'un Paralel Analizi, mevcut gözlem ve değişken sayısı ile aynı gözlem ve değişken sayısını içeren simülatif verilerden özdeğer üretmektedir. Horn'un Paralel Analizinde faktör sayısına karar verilirken, analiz sonucunda gerçek veri setinden elde edilen bileşenlerin, üretilen bileşenlerden daha düşük özdeğere sahip olduğu noktaya kadar olan bileşen sayısı göz önünde bulundurulur (Ladesma ve Valero-Mora, 2007; O'Connor, 2000; Zwick ve Velicer, 1986). Tablo 3.4. incelendiğinde gerçek veri setinden elde edilen öz değerlerin 5. Faktöre kadar üretilen özdeğerden daha büyük olduğu görüldüğünden Horn'un Paralel Analizi'nin 4 faktörlü bir yapı önerdiği söylenebilmektedir.

Horn'un Paralel Analizi gibi istatistiksel bir faktör belirleme yöntemi olan Velicer'in Minimum Ortalama Kısmi Korelasyon Testi'nde boyut sayısının belirlenmesinde sırayla önce ilk bileşen, ardından ilk iki bileşen, ardından ilk üç bileşen şeklinde toplam bileşen sayısının bir eksiğine kadar devam ederek bileşenler korelasyon matrisinden çıkarılmakta ve geriye kalan korelasyon matris köşegenlerinin kısmi korelasyonlarının karelerinin ortalamaları elde edilmektedir. Elde edilen bu kısmi korelasyon ortalamalarında en düşük ortalama kısmi korelasyona kadar olan sayı boyut sayısı olarak belirlenmektedir. Tablo 3.5.'te Velicer'in MAP Testi'ne ilişkin elde edilen ortalama kısmi korelasyonlar gösterilmektedir.

Tablo 3.5.
Velicer'in MAP Testi'nden Elde Edilen Kısmi Korelasyon Kare Ortalamaları

Velicer'in MAP Testi		
	Özdeğerler	Kısmi Korelasyon Kare Ortalaması
0	31.211	0.0503
1	12.829	0.0145
2	5.702	0.0065
3	1.936	0.0059
4	1.671	0.0055
5	1.538	0.0053
6	1.318	0.0052

Tablo 3.5. incelendiğinde en düşük kısmi korelasyon kare ortalamasının 7. bileşende olduğu görülmekte olup buna göre Velicer'in MAP Testi'nden elde edilen bulgular söz konusu veri setinde bulunan değişkenlerin 6 boyut altında kümelenebileceğini ifade etmektedir. Söz konusu faktör sayısı belirleme yöntemlerinden çıkan sonuçlar özetlendiğinde yamaç eğim grafiği 3, Horn'un Paralel Analizi 4, Velicer'in MAP Testi ise 6 boyut önermektedir. Erkuş'un da (2013) belirtmiş olduğu gibi faktör sayısının belirlenmesinde tek bir yöntemle bağlı kalmak yerine birden çok yöntemi denemek gerekmektedir.

Farklı yöntemler aracılığı ile önerilen boyut sayılarına ilişkin yeniden açımlayıcı faktör analizine başlamadan önce, söz konusu boyutlardan daha anlamlı sonuçlara ulaşmak için yapılacak olan döndürme tekniklerinden hangisinin kullanılması gerektiğini belirlemek amacıyla boyutlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell'in (2015) önermiş olduğu gibi boyutlar arasında .32'den fazla korelasyon bulunmasından dolayı eğik döndürme yöntemlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Erkuş'un da (2013) belirtmiş olduğu gibi tutarlı bir yapı olduğunda farklı döndürme yöntemleri birbiriyle benzer sonuçlara ulaştıracağından dolayı eğik döndürme yöntemlerinden promax ve direct oblimin bir arada denenmiş, faktör sayıları ise 3, 4 ve 6 şeklinde sınırlandırılarak incelenmiştir. Direct oblimin yöntemiyle yapılan döndürmede $\delta=0$, promax döndürme yönteminde ise $\kappa=4$ baz alınmıştır.

3 faktörlü yapılan denemede promax döndürme sonrası 3 boyut altında toplanan maddeler bulunduğu görülmekle birlikte direct oblimin ile döndürülen yapının 3. boyutunda hiçbir maddenin yük vermediği ve maddelerin ilk 2 boyut altında toplandığı görülmüştür.

6 faktörlü yapılan denemede ise hem promax hem de direct oblimin ile yapılan döndürme sonrasında maddelerin 6 boyut altında toplanmadığı ve her iki döndürme yönteminde de maddelerin 4 boyut altında toplandığı görülmüştür. Söz konusu üç ve 6 faktörlü denemelerde birbirinden tutarsız sonuçların olması ya da söz konusu maddelerin daha az sayıda faktöre yük vermesinden dolayı işlevsiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

4 boyutlu olarak açılan yapıda ise hem promax hem de direct oblimin döndürme yöntemlerinden elde edilen sonuçların birbiri ile %100 uyumlu olduğu ve her bir boyut altında yeterli düzeyde ve sayıda yük veren madde olduğu sonucuna ulaşmıştır. 4 boyutlu yapıya ilişkin elde edilen bulgular diğer başlıklarda detaylı olarak açıklanmıştır.

3.3.2.3.2. Dört Boyutlu Açılan Yapıya İlişkin Döndürme Sonrası Bulgular

462 veri ve 92 değişken ile 4 boyutla sınırlandırılarak yapılan faktör analizinde 27 madde, ortak varyansının .50 altında olması nedeniyle analizden çıkarılmıştır. Ardından tekrar tekrar gerçekleştirilen faktör analizleri sonrasında 41 maddenin faktör yükü .63 değerinin altında kaldığından dolayı analizden çıkarılmıştır. Son aşamada 4 boyut ve 24 madde ve eğik döndürme tekniklerinden promax ve direct oblimin ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz

sorasında hem 24 madde, 462 gözlem sayısı ve 4 faktörlü yapının açıkladığı varyansın %67.84 olduğu görülmüş olup 24 maddenin iç tutarlılık anlamında ölçüm güvenilirliği değeri olan Cronbach alfa değeri .923 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca elde edilen alt boyutlara ilişkin hesaplanan iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde birinci boyutun Cronbach alfa değerinin.910, ikinci boyutun .905, üçüncü boyutun .898 ve dördüncü boyutun .889 olduğu görülmektedir.

Söz konusu yapıya ilişkin her iki döndürme yöntemiyle açılanan yapının faktörlerine ait özdeğerler, iç tutarlılık katsayıları (α) ve maddelerine ait faktör yükleri, madde ortak varyansları (h^2), merkezi eğilim ölçüleri ve madde toplam korelasyonlarına ilişkin bulgular Tablo 3.6.'da sunulmuştur.

Tablo 3.6.

Döndürme Sonrası Faktör Yükleri, Özdeğerler Merkezi Eğilim Ölçüleri ve Madde Toplam Korelasyonlarına İlişkin Bulgular

Madde No	Faktör 1		Faktör 2		Faktör 3		Faktör 4		(h^2)	$\bar{x}$	SS	Madde Top. Kor.
	D.O.*	Prx**	D.O.*	Prx**	D.O.*	Prx**	D.O.*	Prx**				
m59	0.77	0.78							0.70	2.55	1.12	0.73
m92	0.80	0.82							0.68	2.87	1.02	0.75
m81	0.87	0.89							0.73	2.91	1.02	0.77
m72	0.77	0.79							0.71	3.01	1.02	0.77
m84	0.83	0.85							0.73	3.05	1.03	0.77
m38	0.78	0.80							0.64	2.73	1.03	0.71
m89			0.82	0.83					0.71	2.25	1.05	0.77
m83			0.80	0.81					0.70	2.27	1.05	0.75
m69			0.69	0.70					0.72	2.53	1.08	0.77
m86			0.84	0.86					0.70	2.35	1.04	0.74
m68			0.81	0.82					0.64	1.97	0.87	0.70
m66			0.78	0.79					0.67	2.11	1.01	0.71
m49					0.80	0.81			0.71	3.53	0.96	0.76
m53					0.77	0.77			0.73	3.58	0.95	0.77
m28					0.85	0.86			0.68	3.69	0.96	0.73
m23					0.78	0.79			0.68	3.73	0.94	0.73
m26					0.81	0.82			0.67	4.19	0.87	0.70
m36					0.75	0.76			0.58	3.83	0.91	0.66
m63							0.69	0.70	0.68	3.50	1.19	0.72
m9							0.83	0.85	0.68	3.29	1.13	0.72
m11							0.83	0.85	0.68	3.47	1.08	0.72
m52							0.75	0.76	0.62	3.14	1.12	0.69
m43							0.75	0.76	0.60	3.31	1.17	0.67
m17							0.74	0.75	0.65	3.36	1.19	0.71
Özdeğerler	5.995		5.902		5.965		6.085					
α	0.91		0.905		0.898		0.889					

* Direct Oblimin

**Promax

Tablo 3.6. incelendiğinde her bir maddenin ait olduğu boyuta .63'ün üzerinde faktör yükü verdiği, ortak varyansının .50'nin üzerinde olduğu ve madde toplam korelasyonlarının da .30'un üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca hem direct oblimin hem de promax döndürme ile yapılan döndürme işleminde maddelerin faktörlere dağılımının aynı olduğu ve maddelere ait faktör yüklerinin birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Söz konusu yapıda yer alan maddeler Şekil 3.3.'te verilmiştir.

Birinci Boyut	m59	Barışçıl bir yerdir.	İkinci Boyut	m89	Açgözlü bir yerdir.
	m92	Fedakâr bir yerdir.		m83	Yıpratıcı bir yerdir.
	m81	Kardeşçe bir yerdir.		m69	Saldırgan bir yerdir.
	m72	Dost canlısı bir yerdir.		m86	Kavgacı bir yerdir.
	m84	İnsancıl bir yerdir.		m68	Çıkarıcı bir yerdir.
	m38	Merhametli bir yerdir.		m66	Ayrımcı bir yerdir.
Üçüncü Boyut	m49	Çekici bir yerdir.	Dördüncü Boyut	m63	Gereksiz bir yerdir.
	m53	Heyecan Verici bir yerdir.		m9	Çirkin bir yerdir.
	m28	Cezbedici bir yerdir.		m11	Uğursuz bir yerdir.
	m23	Renkli bir yerdir.		m52	Vasat bir yerdir.
	m26	Keşfetmeye değer bir yerdir.		m43	Hapishane gibi bir yerdir.
	m36	Yeniliklerle dolu bir yerdir.		m17	Rezalet bir yerdir.

Şekil 3.3. Ölçme Aracının Boyut ve Maddeleri

Şekil 3.3.'te yer alan boyutlar ve bu boyutlara yüklenen maddeler incelendiğinde her bir boyutun içerisinde yer alan maddelerin birbiriyle anlamsal olarak uyumlu ve tutarlı oldukları düşünülmektedir. Ayrıca faktörler arasında da bütünsel olarak birbirine zıt anlamlarda kümelenen maddelerin olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda birinci ve ikinci boyutun içerisinde yer alan maddeler kavramsal olarak incelendiğinde birbirine zıt (merhametli – saldırgan, dost canlısı – kavgacı gibi) anlamlar içeren maddelerden oluştukları görülmektedir. Benzer şekilde üçüncü ve dördüncü boyutlardaki maddeler incelendiğinde üçüncü boyutun dünyanın ne kadar cazip bir yer olduğunu niteleyen maddeler içerdiği, dördüncü boyutta ise bu durumun tersini niteleyen sıfatların yer aldığı görülmektedir.

Ölçme aracıda yer alan bu dört boyut anlamsal bütünlük açısından ele alındığında farklı kuramsal görüşlerde ortaya konan temel inançları yansıttığı da söylenebilmektedir. Örneğin Clifton ve diğerlerinin (2019) temel olarak “iyi” dünya inancının altında yer alan güvenli dünya inancı, dünyayı iş birliğine yatkın, barışçıl, rahat, istikrarlı ve daha az tehditkâr bir yer olduğu anlamına gelmektedir. Benzer şekilde Wrightsman'ın (1964) insan-doğa felsefesi görüşlerinde yer alan varsayımlardan fedakârlık ve güvenilirlik varsayımları, güvenilirliği, ahlâklı olmayı, özgeciliği ve içtenliği içeren varsayımlardır. Birinci boyutun bütünsel olarak yarattığı anlam göz önünde bulundurulduğunda Clifton ve diğerlerinin (2019) güvenli dünya inancına ve Wrightsman'ın (1964) güvenilirlik ve fedakârlık varsayımlarına karşılık geldiği

söylenebilmektedir. Bu doğrultuda alanyazında yer alan kuramsal görüşler ve mevcut faktörün anlamsal bütünlüğü bir arada değerlendirilerek birinci boyuta **“Güvenli Dünya İnancı”** ismi verilmiştir.

Ölçme aracında yer alan ikinci boyutun içerisindeki maddeler anlamsal olarak ele alındığında birinci boyutun zıttı olarak, dünyanın ne kadar zarar verici bir yer olduğunu ifade ettiği söylenebilmektedir. Bu doğrultuda da kuramsal olarak yine Clifton ve diğerlerinin (2019) güvenli dünya ve inancına zıt ve Wrightsman’ın (1964) bencil ve güvenilmez olarak ifade ettiği varsayımlar ile tutarlı olduğu söylenebilmektedir. Söz konusu boyutun içerdiği maddelerin içerdiği anlam bütünsel olarak değerlendirilerek ikinci faktöre **“Tehlikeli Dünya İnancı”** ismi verilmiştir.

Ölçme aracının üçüncü boyutunda yüklenen maddelere bakıldığında bu maddelerin birbiri ile tutarlı bir anlamsal bütünlükte dünyanın cazip ve yaşamaya değer çekicilikte bir yer olduğunu ifade ettiği söylenebilmektedir. Söz konusu bu maddeler anlamsal olarak Clifton ve diğerlerinin (2019) dünyaya dair inançlar modelinin 2. temel inancı olan “cazip” dünya inancını yansıtmaktadırlar. Clifton ve diğerlerine göre (2019) dünyanın cazip bir yer olduğu inancı dünyanın ne kadar ilginç, güzel, keşfetmeye değer, ilgi çekici bir yer olarak görmektir. Buna göre üçüncü boyutta yer alan maddelerin anlamsal olarak Clifton ve diğerlerinin (2019) cazip dünya inancına karşılık geldiği söylenebilmektedir. Bu doğrultuda söz konusu boyuta ilişkin kuramsal altyapı ve maddelerin anlamsal bütünlüğü doğrultusunda **“Cazip Dünya İnancı”** ismi verilmiştir.

Üçüncü boyut ile anlamsal olarak tam zıt bir bütünlüğe sahip olan dördüncü boyutun maddelerine bakıldığında dünyanın tatsız, itici ve sıkıcı bir yer olduğu anlamını yansıttıkları söylenebilmektedir. Benzer şekilde Clifton ve diğerleri (2019) dünyayı sıkıcı bir olarak gören bireylerin dünyayı gereksiz, keşfetmeye değmez, çirkin bir yer olarak gördüğünü ve cazip dünya inancının zıttının sıkıcı dünya inancı olduğunu ifade etmektedirler. Söz konusu kuramsal bilgiler ve maddelerin içerdiği anlamsal bütünlük doğrultusunda bu boyuta **“Sıkıcı Dünya İnancı”** ismi verilmiştir.

3.3.2.3.3. Yapı Geçerliliği

Açımlayıcı faktör analizinden sonra elde edilen 4 boyut ve 24 maddenin farklı bir örneklem üzerinde yapıyı koruyup korumadığını incelemek ve yapı geçerliliğine ilişkin kanıt oluşturmak amacıyla 641 gözlem ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Dört boyutlu yapıya ilişkin kestirim değerleri Tablo 3.7.’de verilmiştir.

Tablo 3.7. incelendiğinde 4 boyut içerisinde yer alan maddelerin standardize edilmiş yük değerleri .63 ile .82 arasında değişmekte olup z değerlerinin hepsi anlamlıdır ($p < .001$). Maddelerin determinasyon katsayılarının .40 ile .68 arasında olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.7.
Dört Boyutlu Modele Ait Standardize Edilmiş Yük, Z, ve R² Değerleri

Boyutlar ve Maddeler		λ	z	R ²
Birinci Boyut	m1	0.75	35.95***	0.57
	m2	0.72	30.33***	0.53
	m10	0.82	43.36***	0.68
	m11	0.80	38.42***	0.65
	m14	0.82	45.66***	0.68
	m18	0.75	31.12***	0.56
İkinci Boyut	m8	0.80	32.28***	0.59
	m9	0.67	23.37***	0.44
	m15	0.79	39.80***	0.68
	m16	0.78	35.68***	0.63
	m20	0.76	33.26***	0.40
	m21	0.71	27.38***	0.49
Üçüncü Boyut	m3	0.80	33.33***	0.64
	m6	0.78	31.36***	0.61
	m7	0.77	26.52***	0.59
	m13	0.73	28.19***	0.54
	m17	0.64	20.80***	0.42
	m24	0.63	19.24***	0.40
Dördüncü Boyut	m4	0.72	25.85***	0.52
	m5	0.72	24.79***	0.51
	m12	0.77	35.09***	0.59
	m19	0.70	27.00***	0.49
	m22	0.67	24.14***	0.46
	m23	0.76	29.30***	0.59

*** p<.001

Yapıya ilişkin ölçüt alınan ve elde edilen ki kare uyum testinin yanı sıra GFI (Goodnes-of-fit index), CFI (Comparative fit index), RMSEA (Root mean squared error of approximation), TLI (Tucker-Lewis index) ve AGFI (Adjusted Goodnes-of-fit index) uyum iyiliği skorlarına dair istatistikler Tablo 3.8.'de sunulmuştur.

Tablo 3.8.
Uyum İyiliği Olarak Ölçüt Alınan ve Elde Edilen Skorlara İlişkin İstatistikler

İstatistik	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Değer
χ^2/sd	<3	<5	2.561
RMSEA	<.05	<.08	.049
GFI	>.95	>.85	.92
AGFI	>.95	>.90	.90
TLI	>.95	>.90	.94
CFI	>.95	>.90	.95

(Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018; Meydan ve Şeşen, 2015).

Tablo 3.8.'de 4 faktörlü yapıya ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri incelendiğinde CFI, NFI, χ^2/sd , RMSEA, GFI ve AGFI değerlerinin kabul edilebilir düzeyde uyuma karşılık geldiği görülmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018; Meydan ve Şeşen, 2015). Doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen istatistikler doğrultusunda standardize edilmiş yük değerlerinin .50'den büyük, z değerlerinin manidar, R² değerlerinin .30'dan büyük olması ve uyum iyiliğine

ilişkin elde edilen skorların kabul edilebilir düzeyde olması, 24 madde ve 4 boyuttan oluşan “Dünya’ya Dair İnançlar Ölçeği’nin” yapı geçerliğinin bulunduğu işaret etmektedir.

Özet olarak, “güvenli”, “tehlikeli”, “cazip” ve “sıkıcı” olmak üzere 4 boyut ve 24 maddeden oluşan, toplam varyansın %67’sini açıklayan, mükemmel düzeyde faktör yüklerine ve yüksek düzeyde iç tutarlılık katsayısına sahip olan ve farklı yöntemlerle yapılan döndürmeler arasında uyuma ve tutarlılığa sahip olan yapıdan elde edilen bulgular, bu ölçme aracına dair elde edilen faktör yapısının farklı örneklerde de doğrulandığını ve farklı örneklerde yapılan ölçümlerin iç tutarlılık anlamında güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada faktör yapısı incelenen Dünya’ya Dair İnançlar Ölçeği’ne dair madde eleme süreci sonrasında oluşturulan 92 maddelik ön deneme formunun açılmasından sonra, 4 boyutlu ve 24 maddeli yapının açıkladığı varyansın oldukça yüksek olduğu ve yapılan ölçümün iç tutarlılık anlamında yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Söz konusu bu yapıya ilişkin doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen bulgular değerlendirilecek olursa 4 boyutlu ve 24 maddeli Dünya’ya Dair İnançlar Ölçeği’nin hem kestirim değerleri hem de uyum iyiliği değerleri doğrultusunda farklı bir örnekte yapılan ölçümlerin yapı olarak geçerli sonuçlar verdiği söylenebilmektedir.

Elde edilen bu yapı güvenli, cazip, tehlikeli ve sıkıcı olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu yapının dünyaya dair inançların ne kadarını temsil ettiği, bu alanda ulusal düzeyde yapılan ilk çalışma olmasından dolayı belirsizliğini korusa da Clifton ve diğerlerinin (2019) yaptığı çalışmada yer alan boyutları desteklediği söylenebilmektedir. Tıpkı bu çalışmada olduğu gibi Clifton ve diğerlerinin (2019) dünyaya dair inançlarla ilgili elde etmiş olduğu yapı da cazip/sıkıcı ve güvenli/tehlikeli olan iki inancı barındırmaktadır. Buna karşın Clifton ve diğerlerinin yapıda ortaya koyduğu üçüncü bir inanç olan “canlı” inancı bu yapıda görülmemiştir. Clifton ve diğerleri “canlı” dünya inancı için, yapı içerisinde en az öneme sahip olan inanç olduğunu belirtmekte olup canlı dünya inancını “pastanın üzerindeki süs” olarak nitelendirmişlerdir. Bu doğrultuda çalışmada “canlı” dünya inancının yapı içerisinde yer almamasının, diğer inançlar kadar öneme sahip olmadığından kaynaklanabileceği olasılığı bulunmakla birlikte kültürel farklılıklardan da kaynaklanabileceğinin göz bulundurulması gerektiği söylenebilir.

Söz konusu bu ölçme aracında yer alan maddeler “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Tamamen Katılıyorum” arasında 1 ile 5 puan arasında puanlanmaktadır. Her bir alt boyuttan alınabilecek en düşük puan 6 olup en yüksek puan 30’dur. Ölçme aracında her bir alt boyuttan alınan puanlar yükseldikçe, o alt boyutu tanımlayan dünyaya olan inancın da yükseldiği anlamına gelmektedir.

3.3.3. Toplumsal İlgil Ölçeği: Soyer (2004), sosyal ilgiyi ölçebilmek amacıyla öncelikle orijinal formu Greever, Tseng ve Friedland’a (1973) ait olan “Social Interest Index” isimli ölçme aracı,

10 kişilik bir uzman grubu ile birlikte incelemiş olup ölçme aracının Türkiye'nin mevcut kültürünü tam olarak yansıtmada eksik kalacağını tespit etmiştir. Ardından konuyla ilgili madde yazımı yoluna giderek 110 maddelik bir havuz oluşturmuş ve ardından uzman görüşüyle birlikte 80 maddelik ön formu 400 üniversite öğrencisine uygulamıştır. Elde edilen verileri temel bileşenler analizi ile açımlayan Soyer (2004), analiz sonucunda 52 maddelik tek faktörlü bir yapı oluşturmuştur. Araştırmacı, ölçeğin kararlılık anlamında güvenilirliğini hesaplamak amacıyla bu ölçeği 31 kişilik bir katılımcı grubuna iki haftalık ara ile tekrar uygulamış olup test tekrar test yöntemi ile elde edilen .82 katsayısı sonucunda kararlı bir ölçüm yaptığını bulgulamıştır. Ölçeğin yapmış olduğu ölçümün iç tutarlılık anlamında güvenilirliği için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı ise .88 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçme aracı ile yapılan ölçüm sonucu elde edilen verilerden hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Söz konusu ölçme aracı katılımcıların sosyal ilgi düzeyini ölçmektedir. Ölçekten alınacak puanlar 0 ile 208 puan aralığında olup alınan puanların artması sosyal ilgi düzeyinin yükselmesi anlamına gelmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Yapısal eşitlik modelleri en basit anlamıyla örtük değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini doğrudan, dolaylı ve karmaşık bir yapıda ele alabilmeyi sağlayan ve bu ilişkileri incelerken gözlenen değişkenlerde yer alan ölçme hatalarını da hesaba katan ikinci nesil veri analiz yöntemidir. Burada gözlenen değişken ve örtük değişkeni açıklamak önemlidir. Gözlenen değişkenler doğrudan ölçülebilen değişkenlerdir. Gizil değişkenler ise üzerinde herhangi bir ölçümün yapılamadığı soyut değişkenler olup gözlenen değişkenler aracılığı ile tanımlanan değişkenlerdir. Bu anlamda yapısal eşitlik modelleri gizil değişkenler arasındaki karmaşık ilişkilerin incelerken, gözlenen değişkenleri de hesaba katmaktadır. Dolayısıyla yapısal eşitlik modellerinin regresyon temelli analizlere kıyasla en büyük avantajı, gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki ilişkileri ve dolayısıyla ölçme hatalarını da içermesidir denilebilir. Bunun yanı sıra çoklu regresyon analizi gibi analizlerde tek seferde incelenemeyecek karmaşık ilişkiler yapısal eşitlik modelleri aracılığı ile tek bir modelde incelenebilmektedir (Civelek, 2018; Dursun ve Kocagöz, 2010; Tezcan, 2008).

Yapısal eşitlik modellerinde değişkenler bağımlı ve bağımsız olmak yerine içsel ve dışsal olarak ifade edilmektedir. Basit olarak ifade edilecek olursa içsel değişkenler dışsal değişkenler tarafından tahmin edilen bağımlı yapıda değişkenlerdir. Bu anlamda dışsal değişkenler içsel değişkenleri tahmin etmede kullanılan bağımsız değişkenlerdir denilebilir. Bu değişkenlerin içsel ve dışsal olarak nitelendirilmesindeki sebep şudur ki içsel bir değişken aynı model içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken konumunda olabilmektedir. Görüldüğü gibi yapısal eşitlik modelleri regresyondan daha ileri düzeyde karmaşık ilişkiler sunabilmektedir (Civelek, 2018; Tezcan, 2008).

Yapısal eşitlik modeli aynı zamanda araştırmacının ilgilendiği kuramsal bir yapının sorgulanmasını da içermekte olup temelde incelenen kuramsal çerçevedeki değişkenlerin ilişki örüntüleri belirlenerek elde edilen yapının veriler tarafından doğrulanıp doğrulanmadığı test edilmektedir (Şimşek, 2007). Bu doğrultuda yapısal eşitlik modellerinin oluşturulma sürecinde öncelikle incelenmesi planlanan kuramsal model tasarlanmakta ve bu kuramsal eşitlikler örtük değişkenlerin içsel ve dışsal konumlarına ve birbiriyle olan ilişkilerine göre modellenmektedir. Ardından her analizin gerektirdiği gibi gerekli ölçümler elde edildikten sonra model parametreleri kestirilmekte ve bu kestirimlerin uygunluğu çeşitli uyum indekslerinden faydalanılarak gerçekleştirilmektedir (Civelek, 2018; Tezcan, 2008).

Uyum indeksleri genel olarak yapısal eşitlik modelinde test edilen model ile var olan bu modelin kestiriminde kullanılan veri arasındaki uyumu inceleyen istatistiklerdir. Bunlardan en yaygın kullanılanları başta χ^2 istatistiği olmak üzere İyilik Uyum İndeksi [Goodness of Fit(GFI)], Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comperative Fit Index(CFI)], Normlaştırılmamış Uyum İndeksi [Non-Normed Fit Index (NNFI-TLI)]'dir (Sümer, 2000).

Uyum iyiliği değerlerinin başında gelen χ^2 , oluşturulan modele ait kovaryans matrisi ile örneklem ait kovaryans matrisi arasındaki uyumu değerlendiren bir uyum iyiliği istatistiğidir. Bu doğrultuda da yokluk hipotezinin doğrulanması iki kovaryans matrisi arasındaki uyumu göstermektedir. Bununla birlikte serbestlik derecesinin büyük olduğu durumlarda yokluk hipotezi doğrulanmama eğiliminde olup bu doğrultuda ölçüt olarak serbestlik derecesine bölümünün 3'ten küçük olması mükemmel uyumu, 5'ten küçük olması ise kabul edilebilir uyumu göstermektedir. GFI'nın χ^2 'den farkı ise iki kovaryans matrisinin uyumu yerine kurulan modelin örneklemdeki varyans ve kovaryansı ne derece ölçtüğünü hesaplaması olup 0 ile 1 arasında değer almakta ve .95 üzeri değerler mükemmel uyumu gösterirken .85 üzeri değerler kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir. AGFI ise GFI'nın örneklem genişliği dikkate alınarak düzenlenmiş halidir. RMSEA'nın χ^2 'den farkı ise modelin uyumunun "tam" uyumdan ne kadar farklı olduğunu değil, uyuma yakın bir uyumdan ne kadar farklı olduğunu test eden formüllere sahip olmasıdır. RMSEA için .05 altı değerler mükemmel uyumun, .08 altı değerleri ise kabul edilebilir uyumun göstergesidir. CFI ve TLI ise uyumu değerlendirirken kurulan modelin uyumunu hiçbir ilişkinin olmadığı yokluk (null) modeli ile karşılaştırmaktadır. CFI ve TLI da 0 ile 1 arasında değer almakta olup .95 üzeri değerler mükemmel, .90 üzeri değerler ise kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018; Schermelleh, MoosBrugger ve Müller, 2003; Sümer, 2000; Sürücü, Şeşen ve Maşlakçı, 2021).

Bu araştırmanın dört problemine ilişkin incelenen aracılık ilişkileri yapısal eşitlik modeli ile yürütülmüştür. Aracı değişken, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin arasında bağlantı rolü oynayan ve söz konusu iki değişken arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan

değişkendir. Bu doğrultuda bir değişken aracı role sahipse söz konusu bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin gücünü azaltabilir ya da ortadan kaldırabilir. Böyle bir durumda söz konusu bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin aracı değişken tarafından açıklandığı ya da ortaya çıktığını ortaya koyar ve bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin nasıl olduğu hakkında daha detaylı bir bilgi sağlamış olur (Gürbüz, 2021; Sürücü, Şeşen ve Maşlakçı, 2021; Yılmaz ve Dalbudak, 2018).

Söz konusu aracı değişkenin belirlenmesinde aracı değişkene yönelik geliştirilmiş bazı testler bulunmaktadır. Bu testlerden geleneksel yaklaşım olan Baron ve Kenny (1986) yöntemi birbiri ardına dört temel koşul yerine geldiğinde aracı bir değişkenin var olduğunu ifade etmektedir. Bu koşullardan üçü sırayla bağımlı değişkenin bağımsız değişken tarafından tahmin edilmesi, aracı değişkenin bağımsız değişken tarafından tahmin edilmesi, bağımlı değişkenin aracı ve bağımsız değişken tarafından tahmin edilmesidir. Söz konusu ilişki yolları içerisinde bağımsız değişkenin aracı değişken olmadan bağımlı değişkeni tek başına tahmin gücüne toplam, aracı değişken kontrol edildiğinde yine tek başına olan tahmin gücüne doğrudan, aracı değişkenin aracılığı ile olan tahmin gücüne ise dolaylı etki denilmekle birlikte burada terim olarak yer alan etki neden sonuçla asla karıştırılmamalı ve tahmin gücünü belirten sayısal bir ifade olduğu unutulmamalıdır. Bu koşullar yerine getirildikten sonra eğer bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişki anlamlı değilse tam aracı, hala anlamlı fakat ilişkinin değeri zayıflamışsa kısmi aracı olarak nitelendirilmektedir. Baron ve Kenny yönteminde bu dört aşama tamamlandığında dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığı Sobel Testi (Sobel, 1982) ile değerlendirilmektedir (Gürbüz, 2021; Sürücü, Şeşen ve Maşlakçı, 2021; Yılmaz ve Dalbudak, 2018).

Baron ve Kenny (1986) yöntemi, her bir koşulun tek tek incelenmesi sebebiyle I. Tip hata yapma olasılığını barındırması, dolaylı etkinin kestiriminde toplam etkinin göz önünde bulundurulmasının gereksiz olduğu, bundan dolayı toplam etkiye bakarak tam ya da kısmi aracılık terimlerinin kullanımının yanlış olduğu ve Sobel Testinin katı ve güvenilirliğinin düşük olduğu yönünde eleştirilmektedir. Bu doğrultuda modern yaklaşım genel olarak dolaylı etkinin anlamlılığı üzerine odaklanmakta ve bunu yaparken örneklemde elde edilen veriler aracılığı ile alt örneklem oluşturarak söz konusu model parametrelerini bu alt örneklemde (bootstrap) sınamaktadır. Bu sına sonucunda doğrudan ve dolaylı etkilerin anlamlılık düzeyleri, yanlışlığı düzeltilmiş bir biçimde alt ve üst güven aralığı sınırlarına dayandırılarak ortaya konulmaktadır. Yapılan çalışmalar bootstrap testinin Sobel Testi'nden çok daha güçlü olduğunu ortaya koymakta olup birçok araştırmacı bootstrap testinin kullanımının daha gerçekçi sonuçlara ulaştırdığı konusunda hemfikir olmaktadır (Gürbüz, 2021; Hayes, 2009; MacKinnon, 2008; Preacher ve Hayes, 2008; Sürücü, Şeşen ve Maşlakçı, 2021). Bu doğrultuda aracılık modellerinin

sınanmasında bootstrap testi ölçüt alınmış olup dolaylı etkiler 5000 bootstrap örnekleme ve %99 anlamlılık düzeyinde alt ve üst güven aralığı sınırları içerisinde test edilmiştir.

Yapısal eşitlik modelinde parselleme, iki ya da daha fazla gözlenen değişkeni bir araya getirerek gizil değişkenlerin göstergeleri olarak kullanılmasına denmektedir (Kishton ve Widaman, 1994). Özellikle ölçme araçlarında yer alan madde sayısının fazla olduğu durumlarda örneklem büyüklüğünü pratik hale getirmeye yarayan parsel oluşturma süreci (Little ve diğerleri, 2013) yapısal eşitlik modeli içeren makalelerde %20 ile (Bandalos ve Finney, 2001) %50 (Plummer, 2000) arasında kullanılan bir yaklaşımdır. Yapılan çalışmalarda doğru bir şekilde parselleme işlemi yapıldığında gözlenen değişkenler ya da parselleme aracılığı ile yapılan analizlerinden elde edilen sonuçların birbirinden farklı olmadığı ve parsel kullanımının herhangi bir sapmaya sebep olmadığı görülmektedir (Orçan ve Yang, 2016; Sass ve Smith, 2006). Bu çalışmada sosyal ilgi değişkenine ait gözlenen değişkenler parsellere ayrılmış ve yeni göstergeler oluşturulmuştur. Parsel oluşturma sürecinde ölçme aracının faktör yapısının göz önünde bulundurulması (Kline, 2011) ve gözlenen değişkenlerin faktör yükünün birbirine yakın olması (.20, Sass ve Smith, 2006) önerilmektedir. Bu doğrultuda söz konusu değişkenin faktör yapısı gözetilmiş ve faktör yükleri arasındaki farkın .15'ten az olduğu görülmüş olup sosyal ilgi değişkenine ait gözlenen değişkenler parsellere ayrılarak yeni göstergeler oluşturulmuştur.

Yapısal eşitlik modeli ile yapılan analizler ölçüm modelini de barındırmaktadır. Bu anlamda Kline'in (2011) önermiş olduğu gibi yapısal eşitlik modeli "iki aşamalı kural" doğrultusunda yürütülmüştür. İki aşamalı yönteminin ilk aşaması yapısal modele dahil edilen tüm gizil değişkenler ve gözlenen değişkenlerin bir araya getirilerek bütüncül bir şekilde birbirleriyle olan kovaryanslarının ve uyumunun incelendiği ölçüm modelinden oluşmaktadır. İkinci aşamada ise ölçüm modelinde kovaryans bağlantıları ile incelenen bu gizil değişkenler arasındaki sınanacak ilişkiler regresyon bağlantıları ile modellenmektedir (Bowen ve Guo, 2011; Schumacker ve Whittaker, 2022). Bu doğrultuda önce araştırmada kurulan yapısal eşitlik modeline ilişkin ölçüm modelinin sayıltıları kontrol edilmiştir. Bu kapsamda tek değişkenli ve çok değişkenli aykırı değerler z değeri ve Mahalanobis uzaklığı aracılığı ile elenerek verilerin analizine 877 katılımcı ile devam edilmiştir. Normallik için her bir gözlenen değişkenin çarpıklık değerlerinin ± 2 , basıklık değerlerinin ise ± 7 arasında olduğu görülmüştür (Kim, 2013).

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada ele alınan sorulara yönelik katılımcılardan toplanan veriler doğrultusunda karanlık kişilik özellikleri, dünyaya dair inançlar ve sosyal ilgi değişkenlerine ait korelasyonlar ve aracılık modellerine ait analizlerden elde edilen bulgular sunulmuş olup söz konusu değişkenlere ait betimsel istatistikler Tablo 4.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 4.1.
Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Sosyal İlg	62.00	208.00	149.42	27.68	-1.381	-1.91
Makyavelizm	10.00	45.00	29.15	7.66	.781	-.78
Narsisizm	9.00	45.00	27.30	6.85	1.199	1.93
Psikopati	9.00	43.00	21.05	6.46	1.692	-.885
Güvenli Dünya İnancı	6.00	30.00	17.54	4.69	.620	-1.95
Cazip Dünya İnancı	13.00	30.00	22.05	3.65	-1.445	-.99
Sıkıcı Dünya İnancı	6.00	26.00	14.62	4.10	1.469	-1.83
Tehlikeli Dünya İnancı	10.00	30.00	20.89	3.61	-1.691	.17

Tablo 4.1. incelendiğinde sosyal ilgi değişkenine ait en düşük puanın 62, en yüksek puanın ise 208 olduğu, bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 149.42 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 27.68 'lik bir puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4.1.'de karanlık kişilik özelliklerinin puan dağılımına bakıldığında Makyavelizm kişilik özelliğine ilişkin puanlar 10 ile 45 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 29.15 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 7.66 'lık bir puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir. Narsisizm kişilik özelliğine ilişkin puanlar ise 9 ile 45 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 27.30 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 6.85 'lik bir puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir. Psikopati kişilik özelliğine ilişkin puanlar ise 9 ile 43 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 21.05 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 6.46 'lık bir puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4.1.'de dünyaya dair inançların dağılımları incelendiğinde güvenli dünya inancı değişkenine ilişkin puanlar 6 ile 30 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 17.54 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 4.69 'luk bir puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir. Cazip dünya

inancına ilişkin puanlar ise 13 ile 30 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 22.05 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 3.65 'lik bir puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir. Sıkıcı dünya inancına ilişkin puanlar ise 6 ile 26 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 14.62 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 4.10 'luk puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir. Tehlikeli dünya inancına ilişkin puanlar ise 10 ile 30 aralığında dağılmakta olup bu aralıktaki puanlardan katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ortalama puanın 20.89 olduğu ve dağılımın ortalama değer etrafında ± 3.61 'lik puan aralığında sıklık gösterdiği görülmektedir. Son olarak Tablo 4.1.'de tüm değişkenlere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu görülmekte olup ele alınan değişkenlerin normal dağılım ölçütünü karşıladığı görülmektedir.

4.1. Araştırmanın 1. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın "Üniversite öğrencilerinin güvenli, cazip, tehlikeli ve sıkıcı dünya inançları, karanlık kişilik özellikleri ve sosyal ilgi düzeyleri arasında ilişki bulunmakta mıdır?" alt problemine yanıt aramak için sosyal ilgi, karanlık kişilik özellikleri ve iyi dünya inancı yanıtları arasındaki ilişkilere yönelik hesaplanan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayıları Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2.
Karanlık Kişilik Özellikleri, Dünyaya Dair İnançlar ve Sosyal İlgi Arasındaki Korelasyon Katsayıları

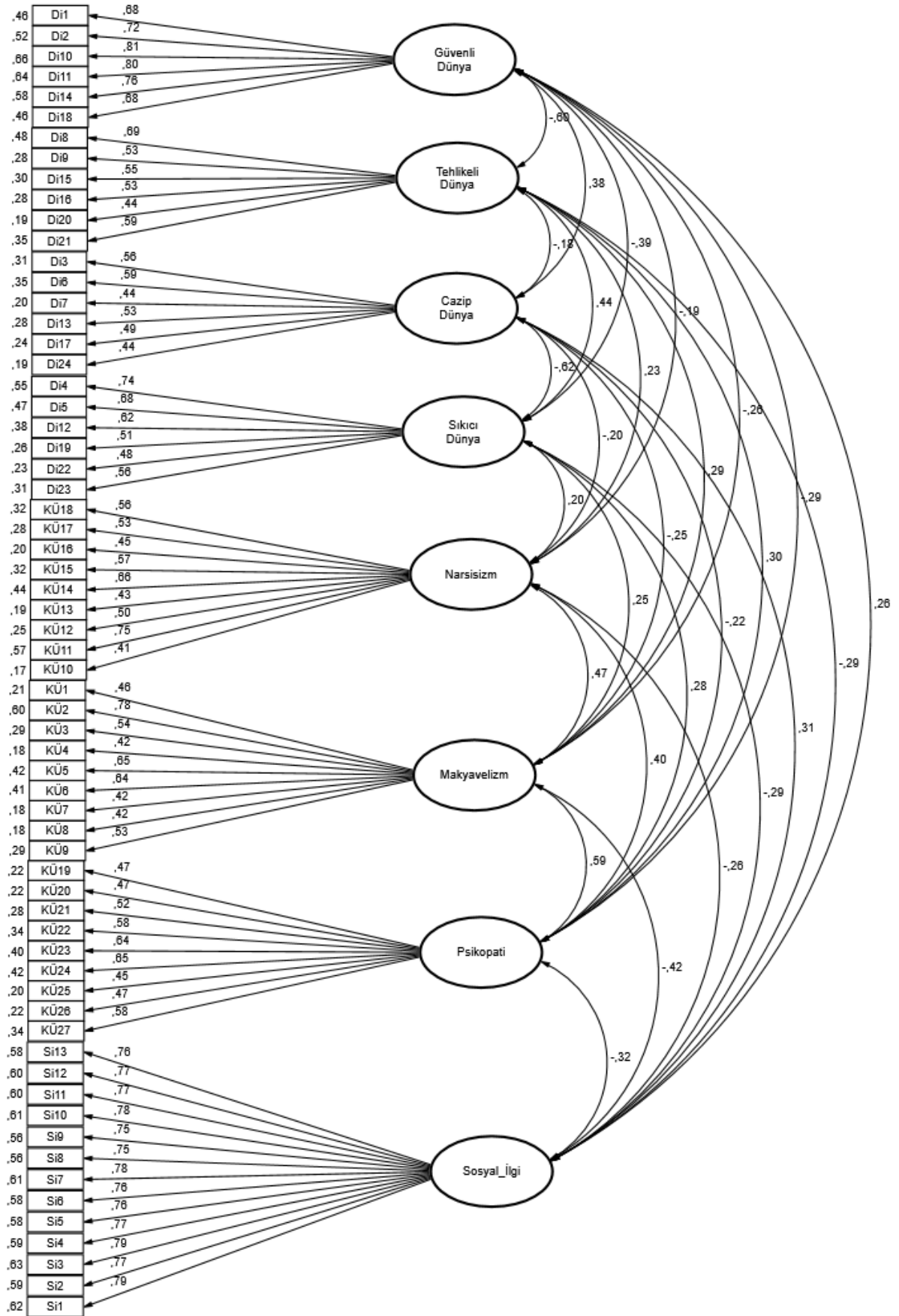
	1	2	3	4	5	6	7	8
(1) Sosyal İlgi	-	-.368**	-.226**	-.282**	.235**	.245**	-.256**	-.247**
(2) Makyavelizm	-	-	.396**	.447**	-.207**	-.172**	.209**	.224**
(3) Narsisizm	-	-	-	.345**	-.180**	-.155**	.184**	.199**
(4) Psikopati	-	-	-	-	-.239**	-.168**	.210**	.232**
(5) Güvenli Dünya İnancı	-	-	-	-	-	.288**	-.309**	-.493**
(6) Cazip Dünya İnancı	-	-	-	-	-	-	-.456**	-.112**
(7) Sıkıcı Dünya İnancı	-	-	-	-	-	-	-	.316**
(8) Tehlikeli Dünya İnancı	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 4.2. incelendiğinde sosyal ilgi puanları ile güvenli ($r=.235$, $p<.001$) ve cazip ($r=.245$, $p<.001$) dünya inancı puanları arasında pozitif; sıkıcı dünya inancı ($r=-.256$, $p<.001$), tehlikeli dünya inancı ($r=-.247$, $p<.001$), Makyavelizm ($r=-.368$, $p<.001$), narsisizm ($r=-.226$, $p<.001$) ve psikopati ($r=-.295$, $p<.001$) puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Benzer şekilde güvenli dünya inancının cazip dünya inancı ($r=.288$, $p<.001$) ile pozitif sıkıcı dünya inancı ($r=-.309$, $p<.001$), tehlikeli dünya inancı ($r=-.493$, $p<.001$), Makyavelizm ($r=-.207$, $p<.001$), narsisizm ($r=-.180$, $p<.001$) ve psikopati ($r=-.239$, $p<.001$) değişkenleri ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Yine cazip dünya

inancının da karanlık kişilik özelliklerinden Makyavelizm ($r=-.172$, $p<.001$), narsisizm ($r=-.155$, $p<.001$) ve psikopati ($r=-.168$, $p<.001$) değişkenleri ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Araştırmada ele alınan karanlık kişilik özelliklerinden Makyavelizm'in narsisizm ($r=.396$, $p<.001$) ve psikopati ($r=.447$, $p<.001$) ile ve narsisizmin psikopati ($r=.345$, $p<.001$) ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu ve dolayısıyla tüm karanlık kişilik özelliklerinin birbirleri ile pozitif yönde korelasyon gösterdiği görülmektedir.

Bu araştırmada yanıt aranan dünyaya dair inançlar ile karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunup bulunmadığına yönelik oluşturulan aracılık modellerinden önce söz konusu değişkenlerin uyumunu ve kovaryans ilişkilerini incelemek amacıyla ölçme modeli test edilmiştir. Ölçme modelinin uyumuna ilişkin elde uyum iyiliği değerleri [χ^2 (1924, $N = 877 = 3426.91$, $\chi^2/sd = 1.781$, $RMSEA = .03$, $SRMR = .038$, $GFI = .90$, $AGFI = .88$, $TLI = .92$, $CFI = .92$] söz konusu gözlenen ve gizil değişkenlerle kurulan ölçüm modelinin kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada aracılık ilişkileri sınanan değişkenlere ilişkin oluşturulan ölçüm modeli Şekil 4.1.'de sunulmuştur.

Şekil 4.1. incelendiğinde güvenli dünya inancının göstergelerinin faktör yüklerinin .68 ile .81 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Tehlikeli dünya inancının göstergelerinin faktör yüklerinin .44 ile .69 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Cazip dünya inancının göstergelerinin faktör yüklerinin .44 ile .59 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Sıkıcı dünya inancının göstergelerinin faktör yüklerinin .48 ile .74 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Narsisizmin göstergelerinin faktör yüklerinin .41 ile .75 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Makyavelizmin göstergelerinin faktör yüklerinin .42 ile .75 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Psikopatının göstergelerinin faktör yüklerinin .47 ile .65 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Sosyal ilginin göstergelerinin faktör yüklerinin .75 ile .79 arasında olduğu ve tüm göstergelerin ait olduğu örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlı olduğu görülmektedir. Söz konusu tüm göstergelerin ait oldukları örtük değişkene anlamlı bir şekilde bağlandığı görülmektedir. Şekil 4.1.'de yer alan örtük değişkenler arasındaki kovaryansların -.62 ile .59 arasında olduğu ve tüm örtük değişkenler arasındaki kovaryansların anlamlı olduğu görülmektedir.

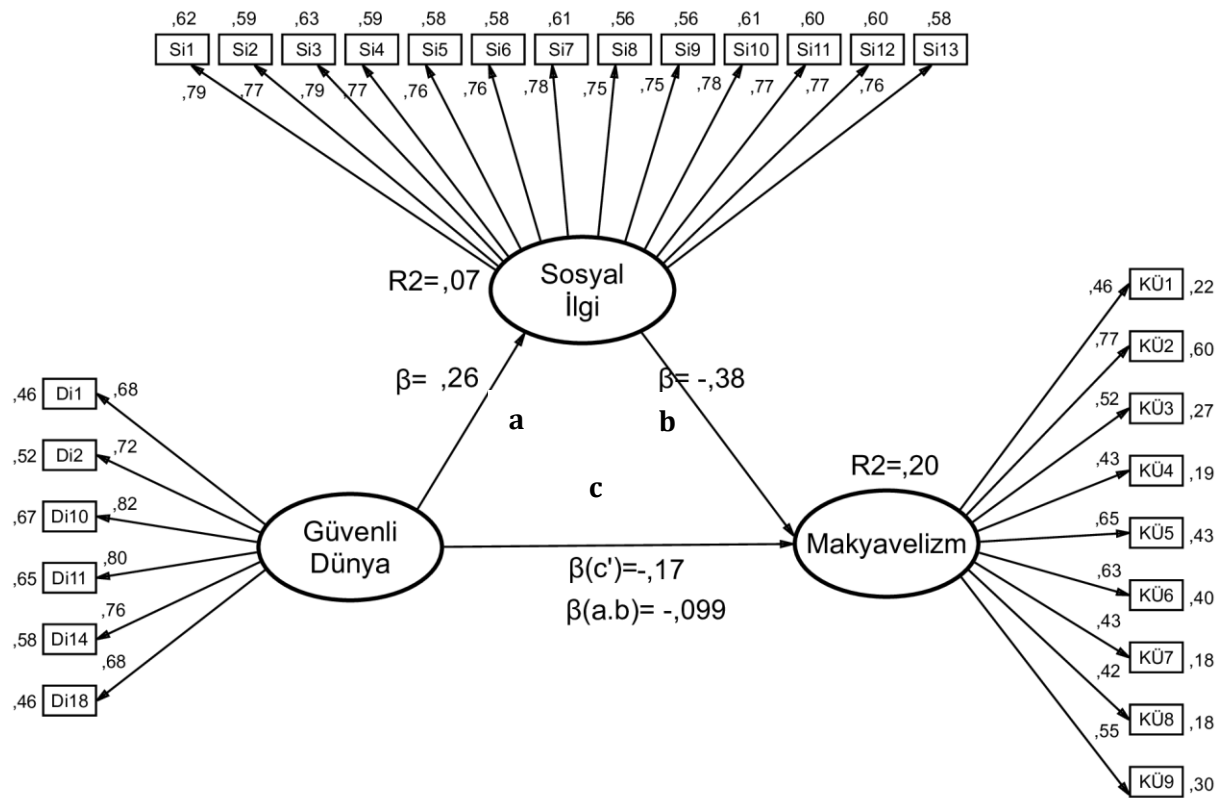
Şekil 4.1. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlere İlişkin Ölçüm Modeli

4.2. Araştırmanın 2. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu araştırmada “Güvenli dünya inancı ile a)Makyavelizm, b)narsisizm ve c)psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunmakta mıdır?” alt problemini yanıtlamak amacıyla kurulan aracılık modelleri alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.2.1. Güvenli Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.2.’de sunulmuştur.

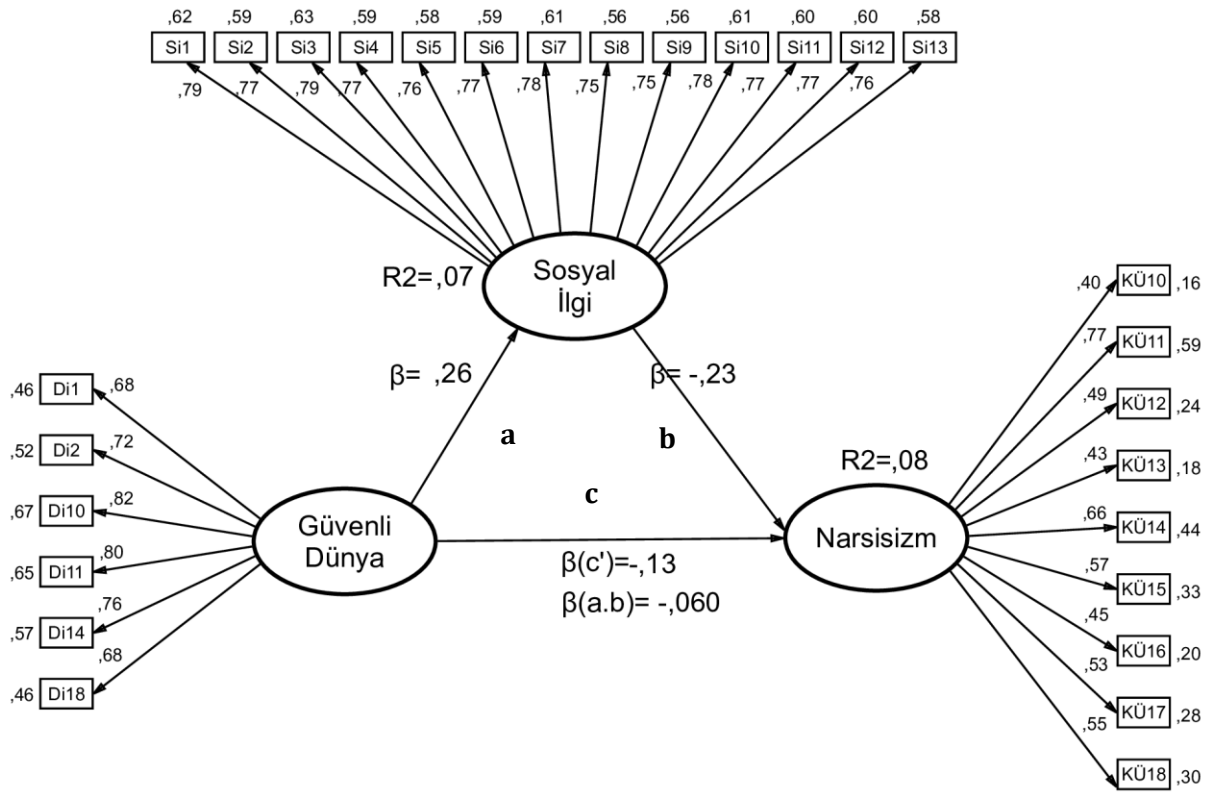
Şekil 4.2. Güvenli Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = .26$, $SH = .038$, $p < .001$) ve Makyavelizm ($\beta = -.17$, $SH = .039$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca güvenli dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden Makyavelizm’e olan doğrudan yol ($\beta = -.38$, $SH = .041$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise güvenli dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile Makyavelizm’e olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = -.10$, $SH = .018$, $GA(-.150, -.058)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın güvenli olduğuna dair inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 677.280$, $\chi^2/sd = 1.952$, $RMSEA = .033$, $SRMR = .033$, $GFI = .94$, $CFI = .97$, $TLI =$

.97 ve AGFI = .93] dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair inanç ile Makyavelizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Güvenli Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.3.'te sunulmuştur.

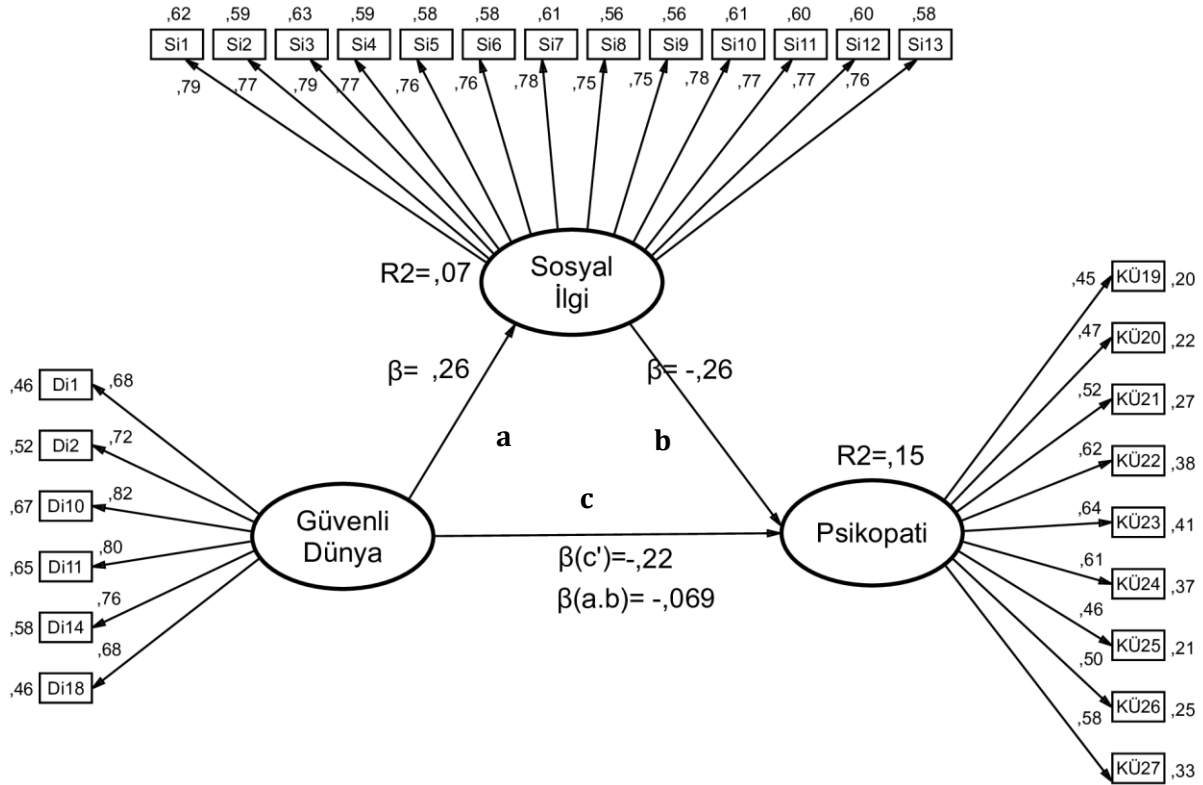

Şekil 4.3. Güvenli Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = .26$, $SH = .038$, $p < .001$) ve narsisizm ($\beta = -.13$, $SH = .040$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca güvenli dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden narsisizme olan doğrudan yol ($\beta = -.23$, $SH = .043$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise güvenli dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile narsisizme olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = -.06$, $SH = .015$, $GA(-.105, -.026)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın güvenli olduğuna dair inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 532.837$, $\chi^2/sd = .536$, $RMSEA = .025$, $SRMR = .030$, $GFI = .95$, $CFI = .98$, $TLI = .98$ ve $AGFI = .95$] dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair inanç ile narsisizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.2.3. Güvenli Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.4.'te sunulmuştur.

Şekil 4.4. Güvenli Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

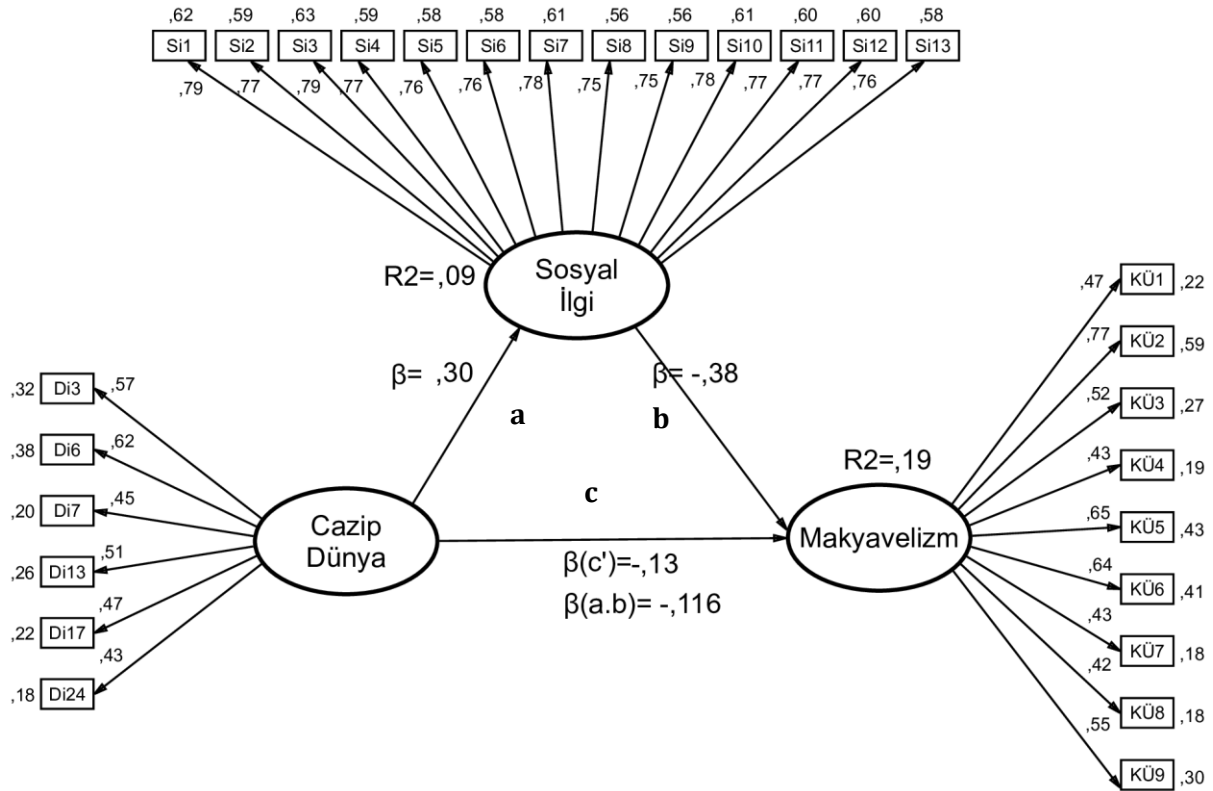
Dünya'nın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın güvenli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = .26$, $SH = .038$, $p < .001$) ve psikopati ($\beta = -.22$, $SH = .042$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca güvenli dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden psikopatiye olan doğrudan yol ($\beta = -.26$, $SH = .043$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise güvenli dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile psikopatiye olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = -.07$, $SH = .016$, $GA(-.114, -.033)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın güvenli olduğuna dair inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 648.633$, $\chi^2/sd = 1.869$, $RMSEA = .032$, $SRMR = .031$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI = .97$ ve $AGFI = .94$] dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair inanç ile psikopati arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.3. Araştırmanın 3. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu araştırmada “Cazip dünya inancı ile a)Makyavelizm, b)narsisizm ve c)psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunmakta mıdır?” alt problemini yanıtlamak amacıyla kurulan aracılık modelleri alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.3.1. Cazip Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.5.’te sunulmuştur.

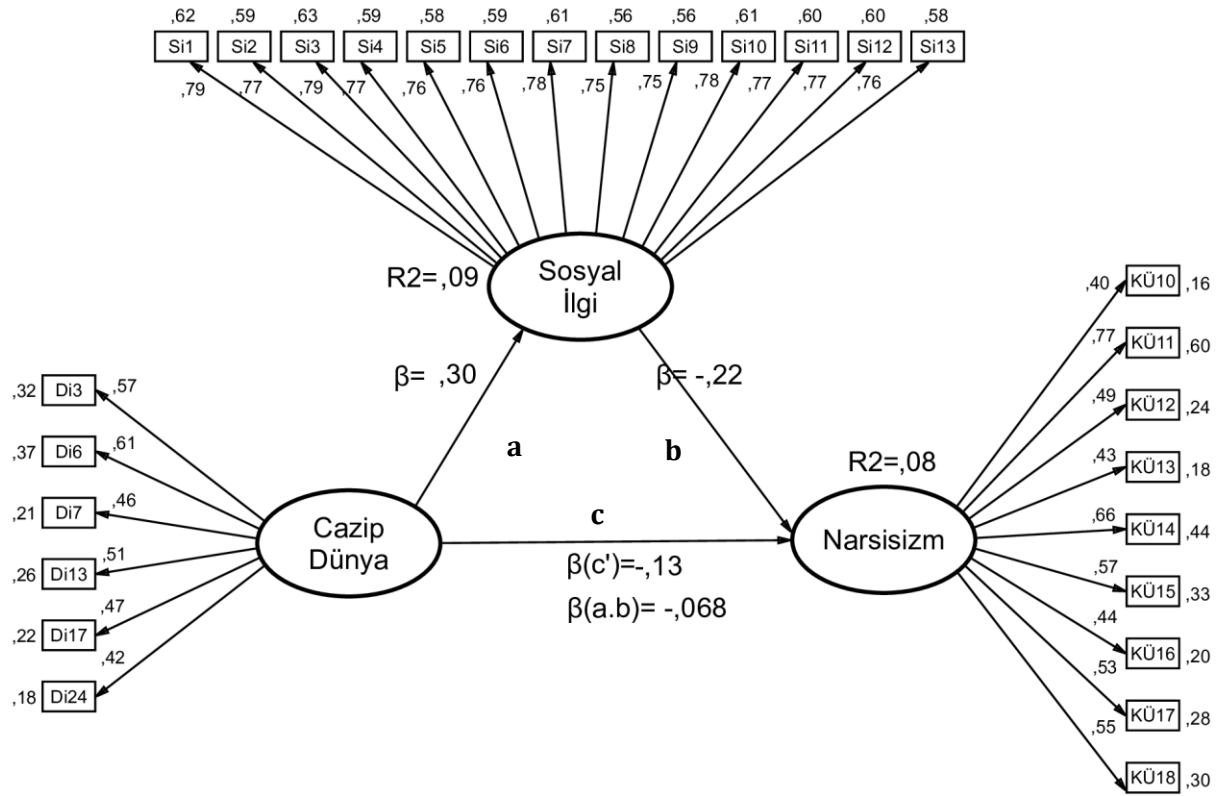
Şekil 4.5. Cazip Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta=.30$, $SH=.041$, $p<.001$) ve Makyavelizm($\beta=-.13$, $SH=.047$, $p<.001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca cazip dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden Makyavelizm’e olan doğrudan yol($\beta=-.38$, $SH=.041$, $p<.001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise cazip dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile Makyavelizm’e olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B=-.12$, $SH=.021$, $GA(-.177, -.068)$, $p<.001$] görülmekte olup dünyanın cazip olduğuna dair inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877)=643.983$, $\chi^2/sd = 1.856$, $RMSEA = .031$, $SRMR = .033$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI = .96$ ve

AGFI = .94] dünyanın cazip bir yer olduğuna dair inanç ile Makyavelizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.3.2. Cazip Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.6.'da sunulmuştur.

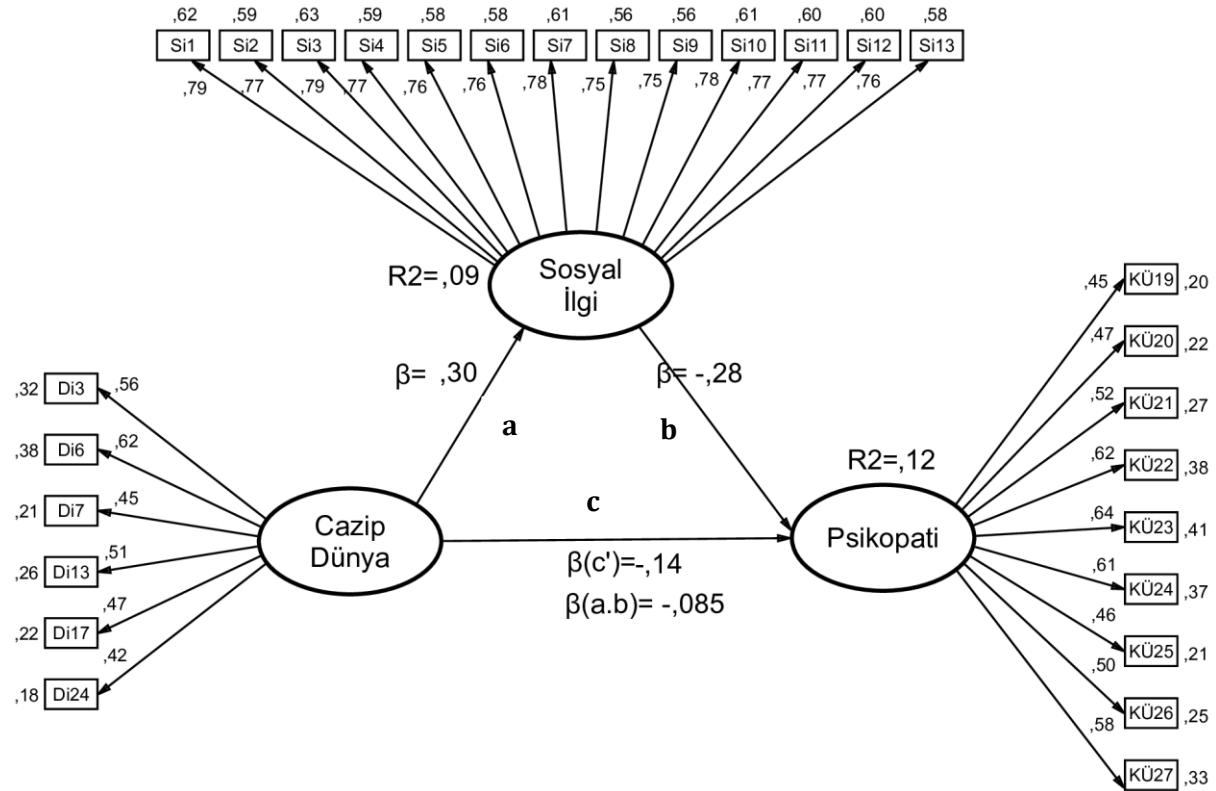

Şekil 4.6. Cazip Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = ,30$, $SH = .041$, $p < .001$) ve narsisizm ($\beta = -,13$, $SH = .052$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca cazip dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden narsisizme olan doğrudan yol ($\beta = -,22$, $SH = .044$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise cazip dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile narsisizme olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = -.07$, $SH = .017$, $GA(-.120, -.029)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın cazip olduğuna dair inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 502.042$, $\chi^2/sd = 1.447$, $RMSEA = .023$, $SRMR = .030$, $GFI = .96$, $CFI = .98$, $TLI = .98$ ve $AGFI = .95$] dünyanın cazip bir yer olduğuna dair inanç ile narsisizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.3.3. Cazip Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.7.'de sunulmuştur.

Şekil 4.7. Cazip Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

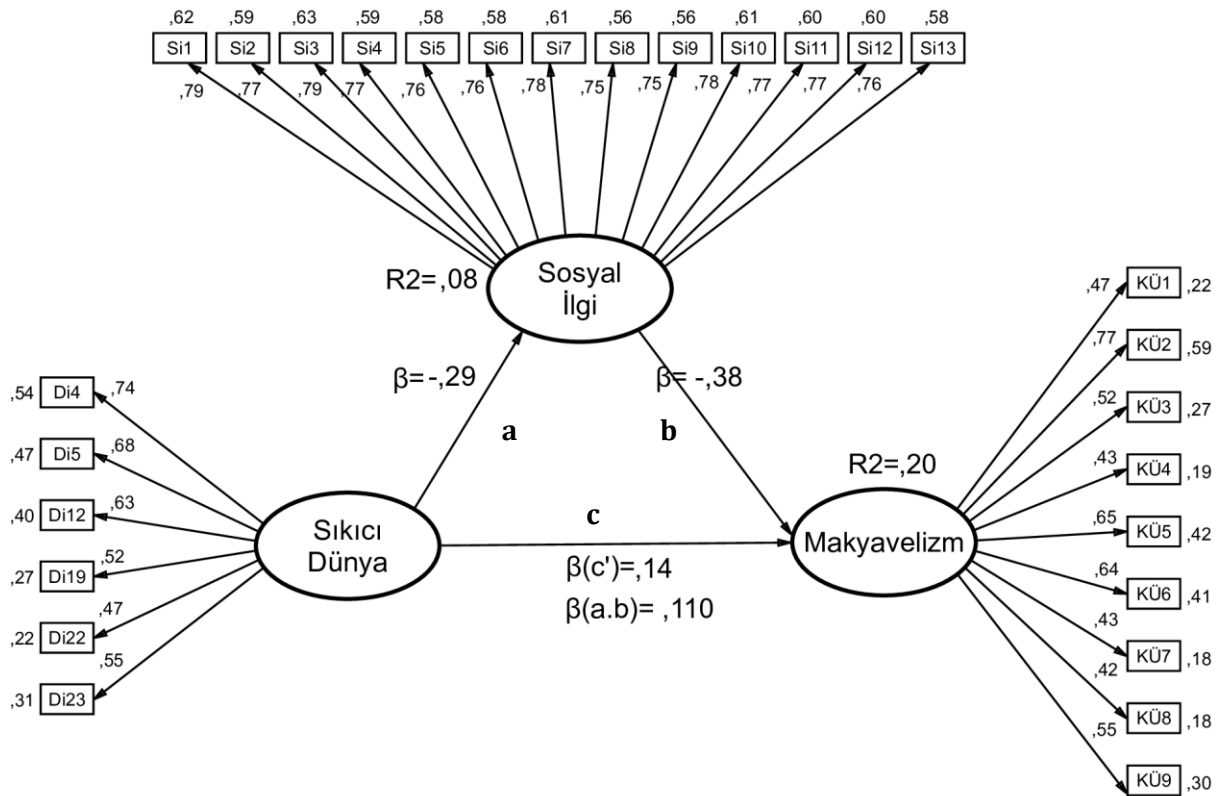
Dünya'nın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın cazip bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = .30$, $SH = .041$, $p < .001$) ve psikopati ($\beta = -.13$, $SH = .049$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca cazip dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden psikopatiye olan doğrudan yol ($\beta = -.28$, $SH = .044$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise cazip dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile psikopatiye olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = -.08$, $SH = .018$, $GA(-.141, -.044)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın cazip olduğuna dair inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877)=619.792$, $\chi^2/sd = 1.786$, $RMSEA = .030$, $SRMR = .032$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI = .97$ ve $AGFI = .94$] dünyanın cazip bir yer olduğuna dair inanç ile psikopati arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.4. Araştırmanın 4. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu araştırmada “Sıkıcı dünya inancı ile a)Makyavelizm, b)narsisizm ve c)psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunmakta mıdır?” alt problemini yanıtlamak amacıyla kurulan aracılık modelleri alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.4.1. Sıkıcı Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.8.’de sunulmuştur.

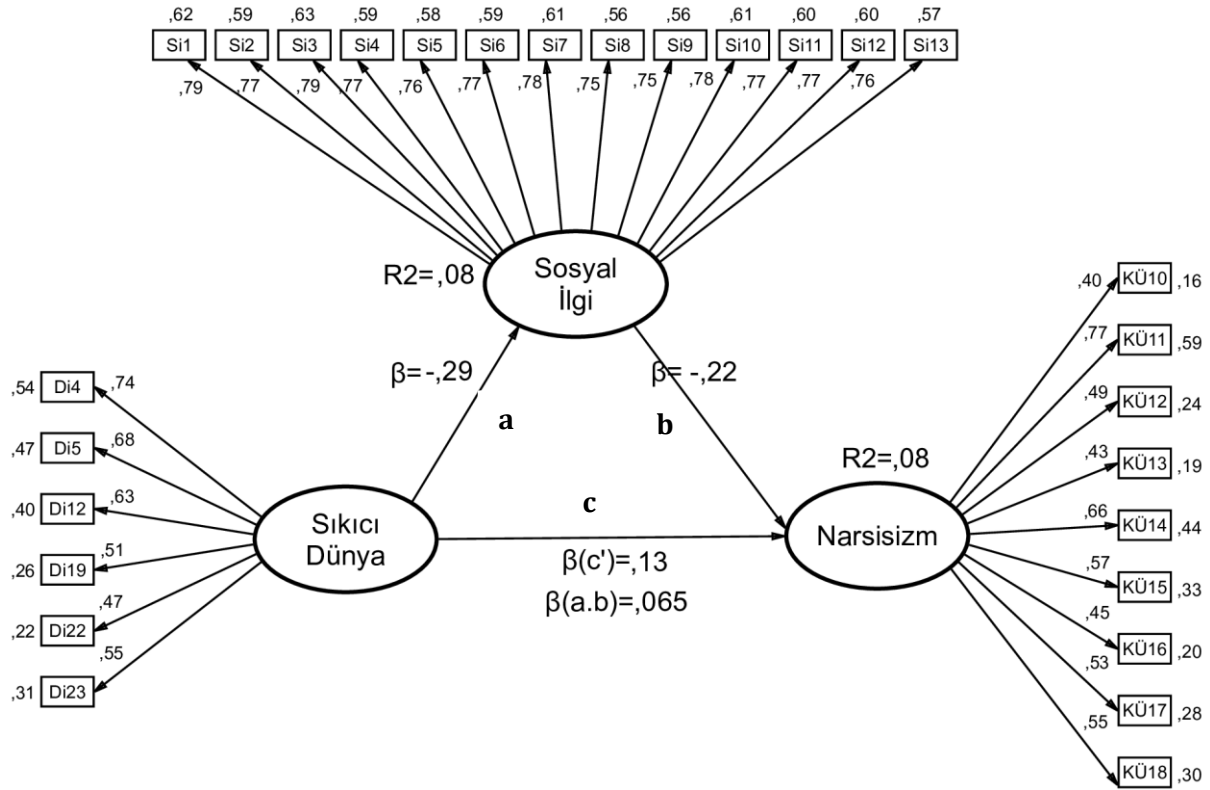
Şekil 4.8. Sıkıcı Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta=-,29$, $SH=.039$, $p<.001$) ve Makyavelizm ($\beta=.144$, $SH=.044$, $p<.001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca sıkıcı dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden Makyavelizm’e olan doğrudan yol ($\beta=-,38$, $SH=.041$, $p<.001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise sıkıcı dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile Makyavelizm’e olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B=.11$, $SH=.019$, $GA(.067, .167)$, $p<.001$] görülmekte olup dünyanın sıkıcı olduğuna dair inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 646.454$, $\chi^2/sd = 1.863$, $RMSEA = .031$, $SRMR = .032$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI = .97$ ve $AGFI = .94$] dünyanın sıkıcı bir yer olduğuna dair inanç ile Makyavelizm arasında sosyal

ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.4.2. Sıkıcı Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.9.'da sunulmuştur.

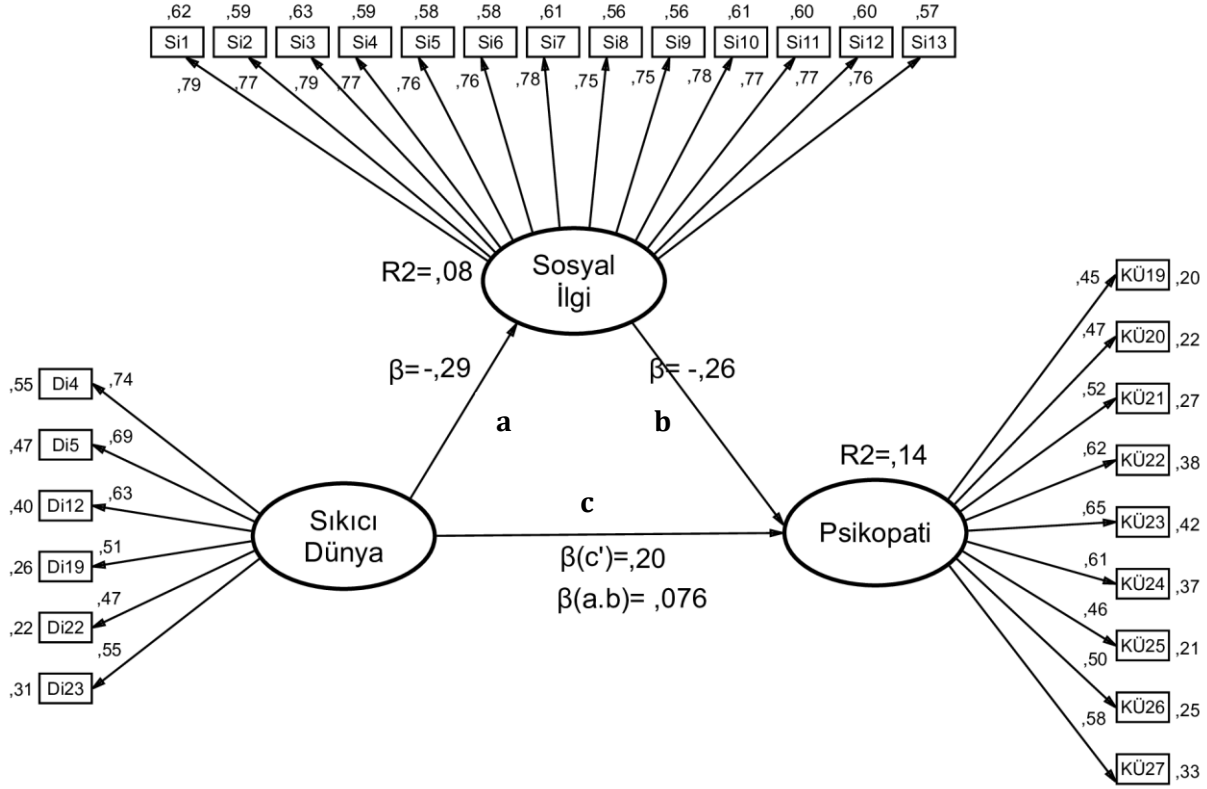

Şekil 4.9. Sıkıcı Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = -.29$, $SH = .039$, $p < .001$) ve narsisizm ($\beta = .13$, $SH = .045$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca sıkıcı dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden narsisizme olan doğrudan yol ($\beta = -.22$, $SH = .044$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise sıkıcı dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile narsisizme olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = .06$, $SH = .016$, $GA(.029, .113)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın sıkıcı olduğuna dair inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 519.852$, $\chi^2/sd = 1.498$, $RMSEA = .024$, $SRMR = .030$, $GFI = .96$, $CFI = .98$, $TLI = .98$ ve $AGFI = .95$] dünyanın sıkıcı bir yer olduğuna dair inanç ile narsisizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.4.3. Sıkıcı Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.10.'da sunulmuştur.

Şekil 4.10. Sıkıcı Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

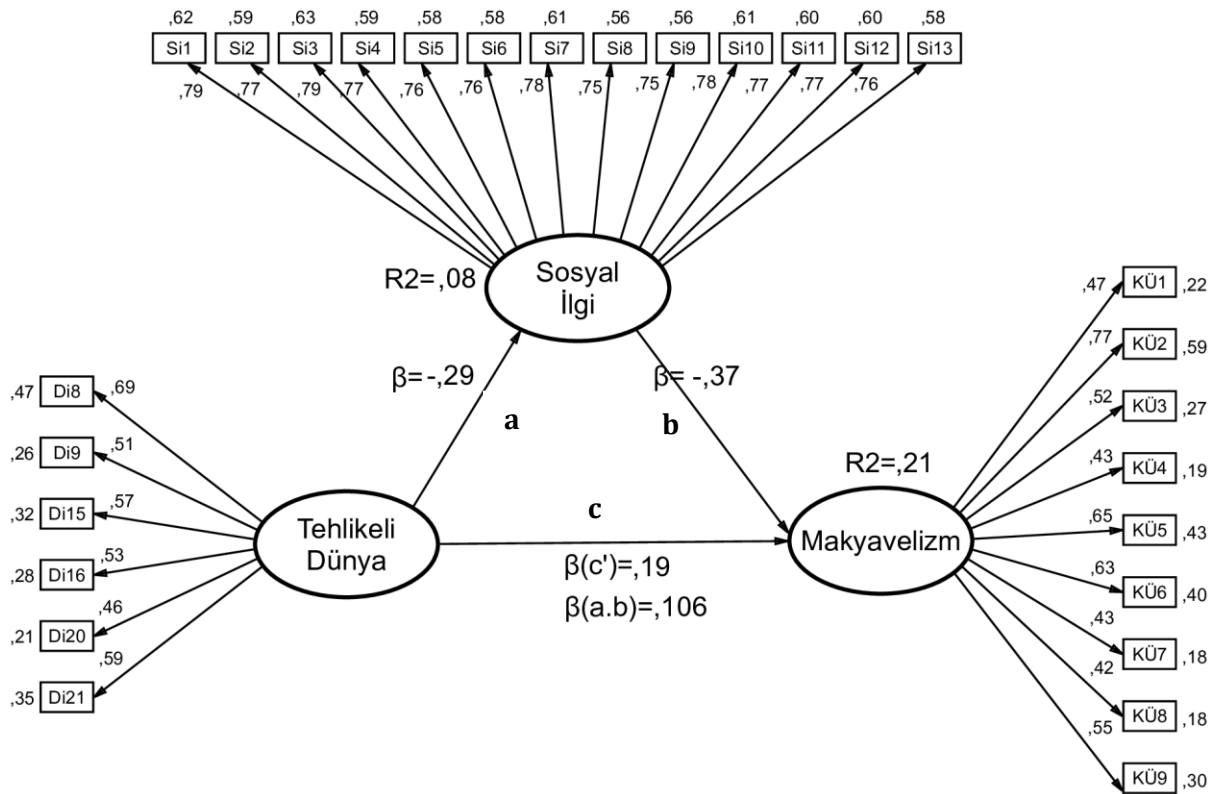
Dünya'nın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın sıkıcı bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = -.29$, $SH = .039$, $p < .001$) ve psikopati ($\beta = .20$, $SH = .043$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca sıkıcı dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden psikopatiye olan doğrudan yol ($\beta = -.26$, $SH = .044$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise sıkıcı dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile psikopatiye olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = .08$, $SH = .017$, $GA(.038, .124)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın sıkıcı olduğuna dair inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 612.155$, $\chi^2/sd = 1.706$, $RMSEA = .030$, $SRMR = .031$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI = .97$ ve $AGFI = .94$] dünyanın sıkıcı bir yer olduğuna dair inanç ile psikopati arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.5. Araştırmanın 5. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Bu araştırmada “Tehlikeli dünya inancı ile a)Makyavelizm, b)narsisizm ve c)psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunmakta mıdır?” alt problemini yanıtlamak amacıyla kurulan aracılık modelleri alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.5.1. Tehlikeli Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.11.’de sunulmuştur.

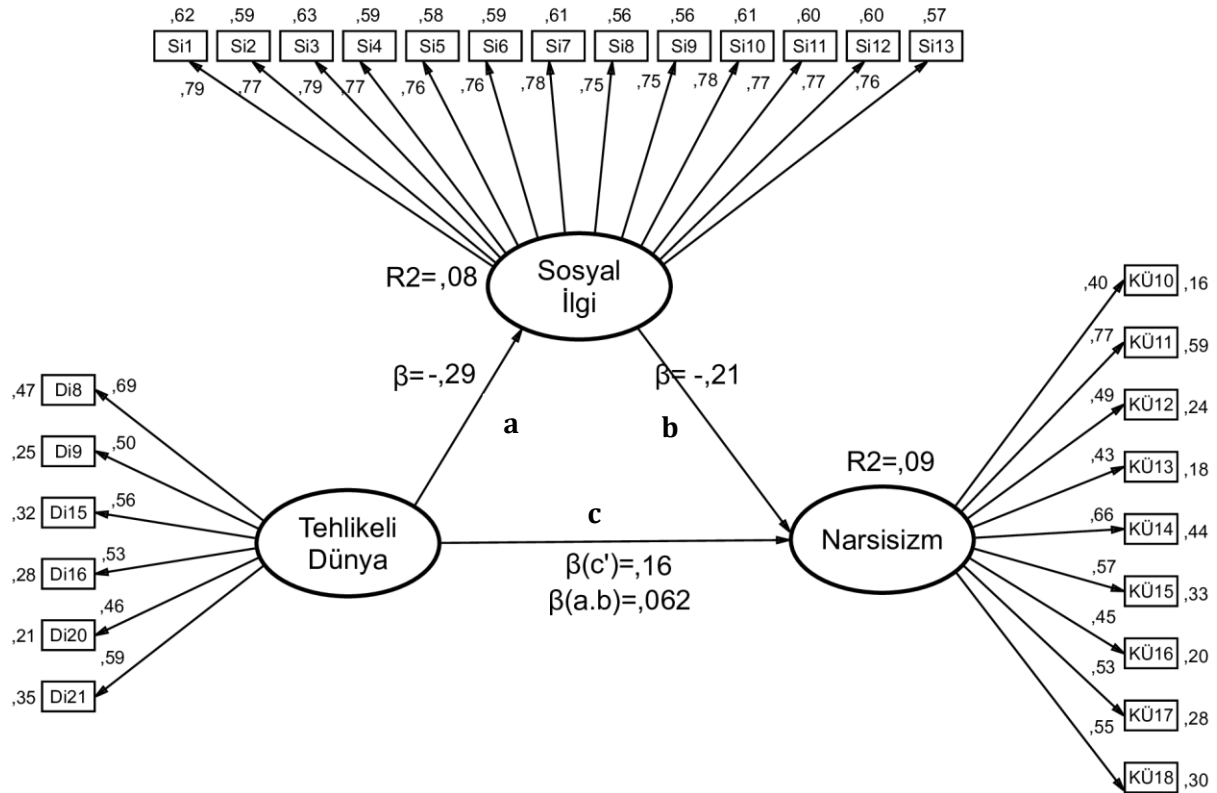
Şekil 4.11. Tehlikeli Dünya İnancı ile Makyavelizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya’nın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile Makyavelizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = -.29$, $SH = .042$, $p < .001$) ve Makyavelizm ($\beta = .19$, $SH = .042$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca sıkıcı dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden Makyavelizm’e olan doğrudan yol ($\beta = -.37$, $SH = .041$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise tehlikeli dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile Makyavelizm’e olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = .11$, $SH = .020$, $GA(.061, .159)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın tehlikeli olduğuna dair inanç ile Makyavelizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 657.403$, $\chi^2/sd = 1.895$, $RMSEA = .032$, $SRMR = .032$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI =$

.96 ve AGFI = .94] dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna dair inanç ile Makyavelizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.5.2. Tehlikeli Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.12.'de sunulmuştur.

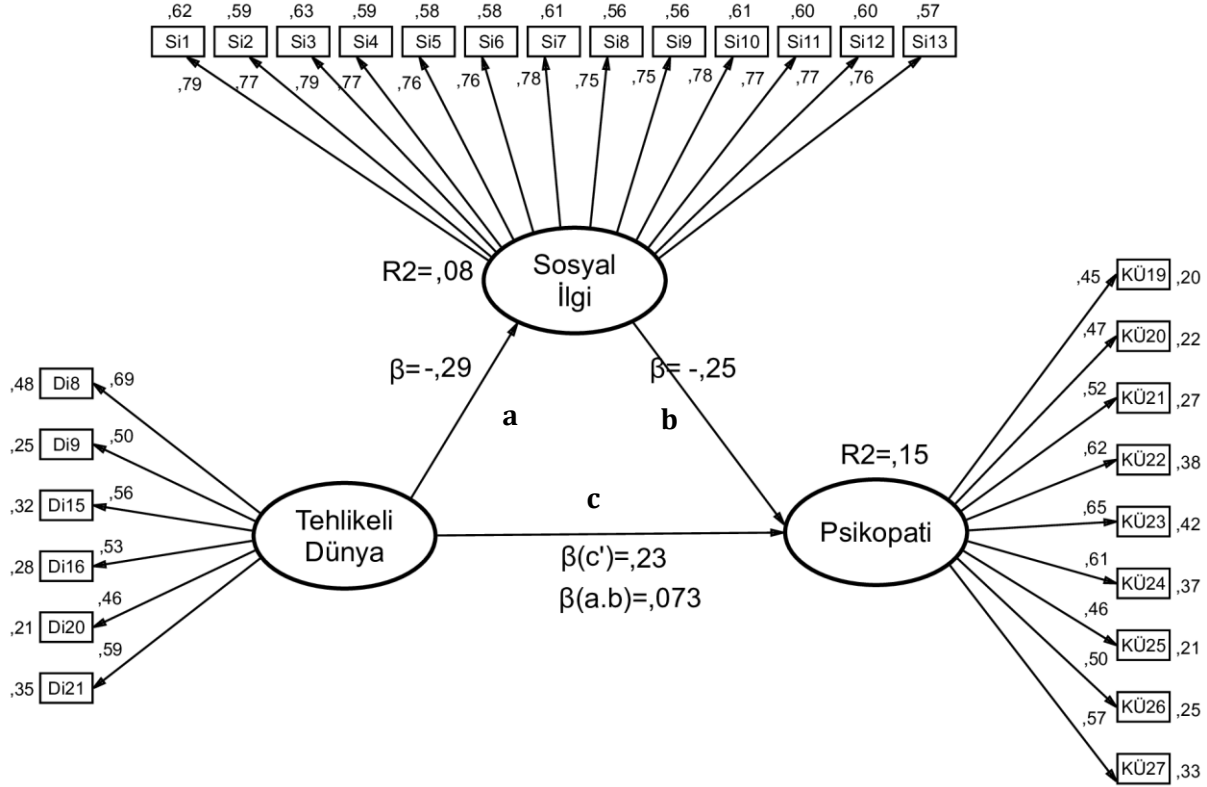
Şekil 4.12. Tehlikeli Dünya İnancı ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile narsisizm arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = -.29$, SH=.042, $p < .001$) ve narsisizm ($\beta = .132$, SH=.045, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca tehlikeli dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden narsisizme olan doğrudan yol ($\beta = -.21$, SH=.043, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise tehlikeli dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile narsisizme olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = .06$, SH=.016, GA(.027, .106), $p < .001$] görülmekte olup dünyanın tehlikeli olduğuna dair inanç ile narsisizm kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 564.721$, $\chi^2/sd = 1.627$, RMSEA = .027, SRMR = .032, GFI = .95, CFI = .97, TLI = .97 ve

AGFI = .94] dünyanın iyi bir yer olduğuna dair inanç ile narsisizm arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.5.3. Tehlikeli Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne ilişkin kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.12.'de sunulmuştur.

Şekil 4.13. Tehlikeli Dünya İnancı ile Psikopati Arasındaki İlişkide Sosyal İlginin Aracı Rolü

Dünya'nın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile psikopati arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolüne dair oluşturulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgulara göre dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin inanç ile sosyal ilgi ($\beta = -.29$, $SH = .042$, $p < .001$) ve psikopati ($\beta = .23$, $SH = .046$, $p < .001$) kişilik özelliği arasındaki doğrudan yol anlamlıdır. Ayrıca tehlikeli dünya inancı kontrol edildiğinde, sosyal ilgiden psikopatiye olan doğrudan yol ($\beta = -.25$, $SH = .043$, $p < .001$) anlamlıdır. 5000 bootstrap örnekleme ve %99 güven aralığında yapılan inceleme sonucunda ise tehlikeli dünya inancının sosyal ilgi aracılığı ile psikopatiye olan dolaylı etkisinin anlamlı olduğu [$B = .07$, $SH = .017$, $GA(.035, .123)$, $p < .001$] görülmekte olup dünyanın tehlikeli olduğuna dair inanç ile psikopati kişilik özelliği arasındaki ilişkide sosyal ilgi değişkeni aracı role sahiptir. Söz konusu modele ilişkin elde edilen uyum iyiliği değerleri [$\chi^2(347, N=877) = 645.028$, $\chi^2/sd = 1.859$, $RMSEA = .031$, $SRMR = .032$, $GFI = .95$, $CFI = .97$, $TLI = .67$ ve $AGFI = .94$] dünyanın iyi bir yer olduğuna dair inanç ile psikopati arasında sosyal ilginin aracı rolüne dair kurulan modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu göstermektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın birinci ve ikinci çalışmasından elde edilen bulgular, alanyazında bulunan kuramsal ve ampirik çalışmaların ışığında değerlendirilmiş olup bu değerlendirmelerden yola çıkarak gelecekte yapılacak araştırma ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Tartışma

5.1.1. Güvenli Dünya İnancının, Sosyal İlgı ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü

Araştırmadan elde edilen bulgular, güvenli dünya inancının sosyal ilgi ile pozitif; Makyavelizm, narsisizm ve psikopati kişilik özellikleri ile negatif yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişkide güvenli dünya inancının yordayıcı rolünün bulunduğunu göstermektedir.

Güvenlik algısı olası tehlike ve tehdit önsezisidir (Lljuan ve Zhong, 2003). İnsanların hayatta kalmalarına ve güvenliklerine yönelik tehdit algılarını ve duygularını yansıtan, insanların temel psikolojik ihtiyaçlarının önemli bir bileşenidir (Milberg ve diğerleri, 2014). Güçlü güvenlik algısına sahip bireyler başkalarını tehdit olarak görmemekte, başkaları tarafından duygusal olarak incineceklerini düşünmemekte, izolasyon, kaygı, düşmanlık ve karamsarlık gibi olumsuz duygular yaşamamaktadırlar (Yang ve diğerleri, 2022). Güvende olma algısı işlerin yolunda olacağı, diğerlerinin güvenilir olduğu ve eylemlerimizle dünyanın daha iyi bir yer yapılabileceği gibi inanışlarla dünyayı yardımsever ve iyi bir yer ve diğerlerinin iyi niyetine olan inancını temsil etmektedir (Seligman, 1997; Yamagishi ve Yamagishi, 1994). Tıpkı güvenlik algısına benzer şekilde, güvenli dünya inancı yüksek olanlar da dünyayı iş birliğine yatkın, rahat, istikrarlı ve daha az tehditkâr görmektedirler (Clifton ve diğerleri, 2019).

Fukuyama (1995), iş birliğinin en önemli koşullarından birinin güven olduğunu ifade etmektedir. Güvenli Dünya inancı yüksek olanlar ise dünyayı iş birliğine yatkın bir yer olarak görmektedirler (Clifton ve diğerleri, 2019). Balliet ve Van Lange'nin (2012) meta analiz çalışması güven ile iş birliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırmada güvenli dünya inancının sosyal ilgiyi pozitif yönde yordaması bu görüş ve bulgular doğrultusunda tutarlı görünmektedir. Çünkü sosyal ilginin en önemli bileşenlerinden birisi iş birliği davranışıdır. Güvenmediği bir dünyada yaşayan birinin onunla iş birliği içerisinde olması mantıksal olarak da tutarsız görünmektedir. Dolayısıyla dünyanın ne kadar güvenli bir yer olduğuna dair “özel mantığımız” onunla yaptığımız iş birliğini yordama rolüne sahip gibi görünmektedir.

Aynı durum karanlık kişilik özellikleri için de düşünülebilir çünkü sosyal olarak “uyumsuz” olarak nitelendirilen bu özelliklerle ilgili yapılan çalışmalar, karanlık kişilik özelliklerinin iş birliği davranışı ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (Semenyna ve Honer, 2015). Ayrıca yapılan araştırmalarda Makyavelizm (Ináncsi ve diğerleri, 2018;

Wrightsmen 1964) ve narsisizm (Kwiatkowska ve diğerleri, 2019; Szymczak, Sawicki ve Jaworski, 2020) ile güven düzeyi arasında negatif yönde korelasyon bulunduğu da görülmektedir. Yaşadığı dünyaya güven içinde bakmayan bireylerin onunla iş birliği kurmak yerine uyumsuz olması akla daha yatkın gelmektedir.

Araştırmada güvenli dünya inancının karanlık kişilik özelliklerinden psikopati ve Makyavelizm'i negatif yönde yordaması bulgusu, Clifton ve diğerlerinin (2019) güvenli dünya inancı ve karanlık kişilik özellikleri ile ilgili bulgularını destekler nitelikte olmasına karşın araştırmacıların çalışmasında güvenli dünya inancı ile narsisizm arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağına ilişkin yeterli araştırma ve bilgi olmamasına karşın hem dünyaya dair inançların hem de narsisizm özelliğinin kültürlerarası farklılıklarını göz önünde bulundurmak önemli gibi görünmektedir. Chen ve diğerlerinin (2016) ve Dweck'in de belirtmiş olduğu gibi (2008) dünyaya ilişkin inançlarda kültürlerarası farklılık olabilmektedir. Ayrıca daha önce yapılmış çalışmalar narsisizmin sosyo-çevresel ve kültürlerarası farklılıklar barındırdığını göstermektedir. Narsisizm, bireyci Batılı sosyal çevrelerde (Kuzey Amerika; Batı Avrupa), daha kolektivist olan Asya veya Orta Doğu ülkelerine göre daha yaygın (Foster, Campbell ve Twenge, 2003) olup sosyal çevre narsisizmi destekleyici olabilmektedir (Buffardi ve Campbell, 2008). Dolayısıyla buna dair yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamasına karşın iki çalışmadaki bulguların farklı olması, ele alınan örneklemin farklı kültürel özelliklere sahip olmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada güvenli dünya inancı, sosyal ilgi ve karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkilere yönelik elde edilen bulguları bağlanma teorisi çerçevesinde de değerlendirmek önemli görünmektedir. Çünkü güven konusu bağlanma alanyazınında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bowlby'nin bağlanma teorisine (1988) göre, diğer tüm canlılar gibi insan yavrusu da güvende olma ve hayatta kalma amacı doğrultusunda yakınlık aramayı ve sürdürmeyi amaçlayan bir davranış repertuarı ile hayata gelmektedir. Bu yakınlık arayışı, bireyi fiziksel ve psikolojik tehditlerden koruma ve sıkıntıyı hafifletme işlevlerine sahiptir. Bu işlevin başarılı bir şekilde yerine getirilmesi, güvenli bağlanma ile sonuçlanmakta olup dünyanın güvenli olduğu, insanlara güvenilebileceği ve diğer insanlar ve çevreyle güvenli bir etkileşim kurulabileceği yönünde kazanımlar sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar kaygılı ve kaçınan bağlanma stili ile dünyayı tehlikeli ve rekabetçi bir yer olduğuna ilişkin inanç arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir (Weber ve Federico, 2007).

Shulman ve Watts (1997), güvenli bağlanma ile sosyal ilgi arasındaki benzerliğe ve bunların birey üzerindeki gelişimsel etkilerine dikkat çekmiştir. Her iki yapının da ebeveyn ve çocuğun etkileşimine bağlı olduğunu ve her iki yapının da çocuğa daha geniş bir sosyal dünyaya adım atması ve diğer bireylerle etkileşimde bulunması için gerekli araçları sağladığını belirtmişlerdir. Bu nedenle, güvenli bağlanan çocukların ve yüksek düzeyde sosyal ilgiye sahip

çocukların, hayata karşı iyimser bir dünya görüşü olması ve onunla uyum içinde olmayı sağlayacak yetenekler geliştirmesi daha olasıdır (Shulman ve Watts, 1997). Farklı araştırmalar, çocuklarda güvenli bağlanma düzeyleri ile akran yeterliliği, arkadaşlık kalitesi, iş birliği ve empati gibi sosyal ilgi göstergeleri arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir (Kestenbaum, Farber ve Sroufe, 1989; Shulman, Elicker ve Sroufe, 1994; Suess Grossman ve Sroufe, 1992; Tibbetts ve Scharfe, 2015; Verschueren, Marcoen ve Schoefs, 1996;). Ayrıca Rennebohm, Seebeck ve Thoburn'ün çalışmasında (2017) ise sosyal ilgi ile kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Söz konusu ilişkinin zıttı, karanlık kişilik özellikleri açısından da değerlendirilebilir. Nitekim eğer güvenli bağlanma yaşayan bireyler sosyal olarak olumlu özelliklere sahip oluyorsa, o zaman güvenli bağlanma sosyal açıdan uyumsuz olarak nitelendirilen karanlık kişilik özellikleri ile zıtlık içerisindedir. Bu görüş doğrultusunda yapılan çalışmalar, Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin güvenli bağlanma ile negatif yönde ilişkisi olduğunu göstermektedir (Cramer, 2019; Jonason, Lyons ve Bethell, 2014).

Bu durum bütüncül olarak değerlendirildiğinde güvenli bağlanmanın dünyanın ne kadar güvenilir olduğu inancı, sosyal ilgi ve karanlık kişilik özellikleri ile kuramsal ve ampirik bir bağı bulunmaktadır. Bu doğrultuda da araştırmadan görülen dünyanın güvenli olduğuna ilişkin inancın sosyal ilgi üzerinde pozitif, karanlık kişilik özellikleri üzerinde ise negatif yönde yordayıcı rolü bulunması, her üç değişkenin güvenli bağlanma ile olan kuramsal ve ampirik ilişkisi açısından bakıldığında tutarlı görünmektedir.

5.1.2. Cazip Dünya İnancının, Sosyal İlgi ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü

Araştırmadan elde edilen bulgular, cazip dünya inancının sosyal ilgi ile pozitif; Makyavelizm, narsisizm ve psikopati kişilik özellikleri ile negatif yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişkide cazip dünya inancının yordayıcı rolünün bulunduğunu göstermektedir.

Clifton ve diğerlerine göre (2019) dünyanın cazip bir yer olduğu inancı, dünyayı ilginç, güzel, keşfetmeye değer, ilgi çekici bir yer olarak görmektir. Cazip dünya inancına sahip bireyler çok meraklı insanlardır. Daha fazlasını keşfetmek için neredeyse her zaman heyecanlıdır. Hayatın sunduğu her şeyden minnettar olup mümkün olduğunca çok şey görmek ve yapmak istemektedirler. İnsanlar gerçekten cazip bir yer olduğuna inandığı bir yerde olduklarında, onlardan minnettar olma, meraklı olma, deneyime açık olma, dışa dönük olma gibi belirli davranışları ve özellikleri beklemek olasıdır. Dünya'yı cazip görmeye gelince, benzer bir durum ortaya çıkmaktadır.

Clifton ve diğerlerinin (2019) de belirtmiş olduğu gibi "cazip dünya inancı" daha önce dünyaya dair inançlarla ilgili yapılan çalışmalarda kuramsal ve ampirik olarak ele alınmamış olmakla birlikte benzer yapının bu çalışmada da ortaya çıkmış olması tesadüfi olmadığı yönünde

kanıt oluşturmaktadır. Bu yapıyla ilgili Clifton ve diğerlerinin (2019) ortaya koymuş olduğu en belirgin bulgu, cazip dünya inancının minnettarlık ve merak özelliklerini diğer tüm inançlardan daha yüksek düzeyde yordama rolüne sahip olmasıdır. Dahası, Clifton ve diğerlerine göre (2019) bu ilişki o kadar yüksek ki cazip dünya inancından yüksek puan almadan minnettar ve meraklı birisi olmak neredeyse imkânsız görünmektedir. Bu doğrultuda cazip dünya inancı ve diğer değişkenlerle ilgili bu araştırmada elde edilen bulguların değerlendirilmesini merak ve minnettarlık özellikleri açısından ele almak gerekli görülmüştür.

Bir karakter özelliği olarak merak, çok çeşitli şeyler hakkında daha fazla bilgi edinmek veya öğrenmek isteme eğilimidir. Kişi bu karakter özelliğine ne kadar sahip olursa, o kadar sık ve- yoğun bir şekilde araştırma ve hakkında daha fazla şey öğrenme arzusu veya eğilimi yaşayacaktır. Sadece insana özgü bir özellik olmasa bile, insana özgü olan merak diğer canlılarda bulunan meraktan farklı olarak bir seçim ve yargılamayı, yani bazı şeyleri seçme ve bir şeyin araştırmaya, incelemeye ve ilgilenmeye değer olduğu yargısını içermektedir. Bu anlamda insana özgü merak sadece araştırma, keşfetme, öğrenme vb. eğilimlerin dışında öncül olarak ona duyulan ilgi ve değer vermeyi de barındırmaktadır (Baumgarten, 2001).

Merak kelimesi dilsel olarak Latince “bakım”, “tedavi” anlamına gelen “cūrāre” kelimesinden türemiştir. Dilsel kökeni açısından değerlendirildiğinde, merak ile ilgi, bakım, özen, endişe vb. anlamlarla bağ kurmak mümkündür. Örneğin, anne ve babanın çocuklarının fiziksel, sosyal ve ruhsal gelişimi için gerekli olan bilgi ve becerileri edinmesi, ona karşı sahip olduğu sevgi ve şefkatin bir sonucudur. Bu sevgi ve şefkat, merakın öncülü olan “değerin”; çocuğunun gelişimi için yapılan araştırma, inceleme ve öğrenmeler de “merakın” göstergesidir. Yani bir şeye karşı duyulan, cazibe, o şeye karşı hissedilen merakın motivisi olmaktadır ve merak da o şeye karşı gösterilen ilginin öncülü olmaktadır (Baumgarten, 2001).

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi sosyal ilgi, belirli bir coğrafyayı, kültürü ya da insan topluluğunun ötesinde tüm dünyaya hatta tüm evrene kadar genel bir ilgiyi ifade etmektedir. Bu doğrultuda sosyal ilgi de, dünyaya duyulan merak ve bu merakın kaynağı olan cazibenin aktif ve özerk bir eyleme dönüşmüş haline benzemektedir. İçinde yaşadığımız dünyayı ne kadar cazip, ilgi çekici bir yer olarak görüyorsak ona olan merakımız da o kadar fazla olabilir ve bu da bizi onunla “ilgilenmeye” götürüyor olabilir. Benzer durum karanlık kişilik özellikleri ve onların sahip olduğu özellikler açısından da mevcut olabilir. Öyle ki psikopati özelliği yüksek bireylerin sahip olduğu kayıtsızlık ve duygusuzluk düşünüldüğünde dünyaya karşı herhangi bir cazibe duymaması olası görünmektedir. Makyavelistlerin çıkarıcı ve pragmatik yapısı, dünyanın kendisinden öte sadece kendine faydası olan şeyleri cazip görebileceği izlenimi yaratmaktadır. Narsisizm zaten tüm cazibe ve ilgiyi kendisine yöneltmiş olan bir özellik olarak tanınmaktadır. Tüm bu açıklamalar *a priori* bir değerlendirme olarak sunulmuş olup araştırmadan elde edilen bulgularla tutarlı olsa bile daha fazla ampirik bulguya ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Pozitif psikoloji alanyazınında önemli bir karakter gücü olarak sıklıkla incelenen (Algoe, 2012; Peterson ve Seligman, 2004; Tudge ve Freitas, 2018) minnettarlık kavramı, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığına (Lavelock ve diğerleri, 2016) ve iyi oluşuna (Wood, Froh ve Geraghty, 2010) katkı sağlamakta olup olumlu sosyal davranışlara (Bartlett ve DeSteno, 2006) yol açan önemli bir özelliktir. Minnettarlık, kelime olarak şükran duyma, değer bilme ifadesine denk gelen “gratia” kelimesinden ortaya çıkmıştır (Ma, Tunney ve Ferguson, 2017). Bu minnet, belirli bir faydanın karşılığında borçlu olmak anlamına gelmemekte olup (McCullough ve diğerleri, 2001) hayatın sunduklarına karşı değerbilir, hayran ve hoşnut bakmaktır (Uysal ve Bingöl, 2013). Bu anlamda minnettarlık aynı zamanda pozitif, değerbilir ve insan yönelimli bir dünya görüşünün göstergesidir (Puthillam ve diğerleri, 2021).

Minnettarlık özelliği olan bireylerin yaşadığı hayata değerbilir, hayran ve hoşnut bir şekilde bakışı cazip dünya inancı ile anlamsal olarak oldukça yakın görünmektedir. İçinde yaşanılan dünya yaşamaya değer, ilgi çekici ve heyecan verici bir yer olmadan onun içinde sürdürülen hayata şükran ve hayranlık duymak tutarsız bir durumu yansıtmaktadır. Clifton ve diğerlerinin (2019) elde ettiği bulgular bu anlamda tutarlı görülmektedir.

Bu doğrultuda cazip dünya inancının sosyal ilgi ve karanlık kişilik özelliklerini yordayıcı rolü minnettarlık özelliği bağlamında da değerlendirilebilir. Öyle ki yapılan araştırmalar minnettarlığın empati (Pang, Song ve Ma, 2022) ve iş birliği (Yost-Dubrow ve Dunham, 2017) özelliklerini pozitif yönde yordadığını göstermektedir. Bu doğrultuda, cazip dünya inancının sosyal ilgi ile olan ilişkisi, minnettarlık bağlamında tutarlıdır. Çünkü empati ve işbirliği, sosyal ilginin önemli bileşenlerindendir. Buradan hareketle, içinde yaşadığı dünyanın ilgi çekici, cazip ve heyecan verici bir yer olduğuna inanan kişilerin bu dünyada yaşadıkları hayata karşı minnettarlık duymaları mümkündür. Bu minnettarlığın olumlu bir faydası olarak da dünyaya karşı işbirlikçi ve empatik bir sosyal ilgiyle yaklaşmaları olasıdır. Benzer durum karanlık kişilik özellikleri açısından da düşünülebilir. Makyavelizm’in çıkarıcı yönü hayata şükran ile bakmak yerine onun sunduklarını ele geçirmeye yöneliktir. Narsisizm özelliğine sahip bireylerin hayranlık ve şükran duyduğu şey zaten kendisidir. Kendi haklarını herkes ve her şeyden üstte tutan yapısı doğrultusunda hayatın ona sunduğu güzellikler zaten hakkıdır. Psikopati ise sahip olduğu empati yoksunluğu ve duygusuzlukla dünyaya karşı şükranlık ve hayranlık besleyebilecek bir özellik gibi görünmemektedir. Puthillam ve diğerlerinin (2021) çalışması, karanlık kişilik özellikleri ile minnettarlık arasındaki ilişkilerin negatif yönlü olduğunu göstermekte olup söz konusu değerlendirme ile tutarlıdır. Buna karşın cazip dünya inancı, sosyal ilgi ve karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye minnettarlık bağlamında yapılan bu değerlendirme, tıpkı merak bağlamında yapılan değerlendirme kadar *a priori* bir değerlendirme olup daha fazla araştırma ile test edilmesi gerekmektedir.

5.1.3. Tehlikeli Dünya İnancının, Sosyal İlgisi ve Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi ve Yordayıcı Rolü

Araştırmadan elde edilen bulgular tehlikeli dünya inancının sosyal ilgi ile negatif; Makyavelizm, narsisizm ve psikopati kişilik özellikleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişkide tehlikeli dünya inancının yordayıcı rolünün bulunduğunu göstermektedir.

Tehlikeli dünya inancı, kişinin sosyal dünyasının tehditkâr ve öngörülemez olduğu algısıdır (Altemeyer, 1996). Clifton ve diğerlerine (2019) göre dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna inananlar, dünyayı sefalet, çürüme, kıtlık, vahşet vb. her türlü tehlikelerle tanımlanan bir yer olarak görmektedirler. Mikroplardan terörizme ve ihanete kadar, dünyada yer alan tüm tehdit unsurlarının olasılıkları oldukça yüksek algılanmaktadır. Dünya'yı tehlikeli bir yer olarak görenler, dış tehditlere cevap olarak tetiktirler ve tetikte olmayanları sorumsuz olarak görmektedirler.

Beklenti teorisine göre insan davranış ve kararlarının temelini zarardan kaçınma motive etmektedir (Kahneman ve Tversky 1979; Tversky ve Kahneman 1973). Duckitt ve Fisher'ın (2003) çalışmasına göre ise algılanan tehdit durumu yükseldikçe dünyanın daha tehlikeli bir yer olduğu inancı artmaktadır. Bu açıdan, karanlık kişilik özelliğine sahip bireylerin dünyayı tehlikeli bir yer olarak görmesi, bu özelliklerin, tehlikeli bir dünyada zarardan kaçınmanın bir yolu olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Tıpkı organizmanın tehdit altında olduğunda verdiği savaş, kaç ve don tepkilerine benzer şekilde, karanlık kişilik özellikleri, tehlikeli olan bir dünyaya karşı verilen genel ve tutarlı davranış kalıpları olarak işlev görüyor olabilir. Örneğin, travmalar kişide dünyanın güvenilmez, tehlikeli ve kontrol edilemez bir yer olduğu inancına ve bireylerin diğerleri ile olan etkileşiminde korunmacı olmalarına yol açmaktadır (Büyükdağ ve Bal, 2020). Yapılan araştırmalar çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ve ihmal ve istismar yaşantıları ile karanlık kişilik özellikleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Jia, Wang ve Lin Lin, 2020; Jonason, Lyons ve Bethell, 2014; Merluşcă ve Chiracu, 2018). Tehlikeli bir dünyada zarardan kaçmak için diğerlerini kontrol etmek (Makyavelizm), kendini diğerlerinden daha önemli konuma getirmek (narsisizm) ve zarardan korunmak için duygusuz ve saldırgan olmak (psikopati) olumsuz bir baş etme şeklini yansıtır olabilir. Tüm bu değerlendirmeler, tehlike algısı bağlamında yapılan ön değerlendirmeler olmakla birlikte, Jonason, Okan ve Özsoy'un çalışmasında da (2019) karanlık kişilik özellikleri ile tehlikeli dünya inancı arasında pozitif yönde ilişki bulunduğu görülmektedir. Bu açıdan, tehlikeli dünya inancının karanlık kişilik özelliklerini yordayıcı rolüne sahip olması bulgusunun, Jonason, Okan ve Özsoy'un (2019) bulgularını desteklediği söylenebilmektedir.

Sosyal ilgi açısından değerlendirilecek olursa, Adler'e göre sosyal ilgi, zaten çocukluk yaşantı ve deneyimlerine göre oluşan bir özelliktir. Jirsaraie, Ranby ve Albeck'in (2018) araştırması, erken çocukluk dönemi travmalarının iş birliği davranışını olumsuz yönde

yordamakta olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada tehlikeli dünya inançlarının sosyal ilgiyi negatif yönde yordaması, her iki değişkenin de (tehlikeli dünya inancı ve sosyal ilgi) travma ve algılanan tehdit ile olan bağlantısı yönünde tutarlıdır.

5.1.4. Sıkıcı Dünya İnancının, Sosyal İlgisi ve Karanlık Kişilik Özellikleri İlişkisi ve Yordayıcı Rolü

Araştırmadan elde edilen bulgular, sıkıcı dünya inancının sosyal ilgi ile negatif; Makyavelizm, narsisizm ve psikopati kişilik özellikleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişkide sıkıcı dünya inancının yordayıcı rolünün bulunduğunu göstermektedir.

Clifton ve diğerlerine göre (2019) dünyayı sıkıcı bir yer olarak görenler keşfetmenin gereksiz olarak algılandığı çirkin dünyalarda yaşamaktadırlar. Gerçekten güzel ve büyüleyici şeyleri görememektedirler. Bu anlamda sıkıcı dünya inancı ile cazip dünya inancı birbirine oldukça zıttır. Clifton ve diğerlerinin (2019) çalışmasında cazip dünya bileşeninin zıt ucu olarak yer alan sıkıcı dünya inancı, tıpkı cazip dünya kadar yeni ele alınıyor olmasından dolayı bu inancın başka değişkenlerle nasıl ve ne kadar ilişkili olduğunun netleşmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Bununla birlikte, bu araştırmada sıkıcı dünya inancı ile ilgili elde edilen bulguları tartışırken psikolojik bir kavram olarak sıkılma/sıkıcı bulma çerçevesinde yapılan kuramsal açıklamalardan ve ampirik bulgulardan yararlanılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

Psikolojik olarak sıkılma “Çevredeki uyaranlarla etkileşim eksikliğinden kaynaklanan bıkkınlık veya usanma hali” olarak tanımlanabilmektedir (APA, 2022). Goldberg ve diğerleri ise (2011) sıkılmayı bilişsel açıdan ortamla bağ kuramama ve ortamdan memnuniyetsiz olma durumu olarak ifade etmektedirler. Bilişsel kuramcılar, sıkılan bireylerin içinde bulunduğu ortamı hem monoton hem de yavan olarak algıladıklarını belirlemişlerdir (Chin ve diğerleri, 2017). Sıkılmanın hem genel hem de bilişsel tanımı, etkileşim ve bağ kurmayı vurgulamaktadır. Bu anlamda daha önce belirtildiği üzere sosyal ilgi kavramı topluluk hissi olarak ele alındığında dünya ile bir bağlantı ve onun bir parçası olma hissini yansıtmaktadır. Dolayısıyla sıkılma kavramı, genel ve bilişsel olarak bağ ve etkileşim kurma açısından ele alındığında, sıkıcı dünya inancının sosyal ilgiyi negatif olarak yordaması tutarlıdır. Çünkü sıkıcı bir dünya -bu tanımlar doğrultusunda- bağ ve etkileşim kurulamayan bir dünyayı yansıtmakta olup topluluk hissini tamamen zıttı bir konumdadır.

Alanyazın incelendiğinde sıkılma eğilimi ile karanlık kişilik özelliklerinin oldukça benzerlik gösterdiği araştırma bulgularına rastlanmaktadır. Yapılan araştırmalar, tıpkı karanlık kişilik özelliklerinde olduğu gibi sıkılma eğiliminin de alkol kötüye kullanımı (LePera, 2011), kumar bağımlılığı (Mercer ve Eastwood, 2010), sürekli öfke ve saldırganlık (Dahlen ve diğerleri, 2004), dürtüsellik (Moynihan, Igou ve van Tilburg, 2017) ve düşmanlık gibi (Struk ve diğerleri, 2015) olumsuz ve yıkıcı özelliklerle ilişkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca alanyazında

karanlık kişilik özelliklerinin (Driscoll, Patrick ve Arsal, 2014; Ksinan, Malis ve Vazsonyi, 2019; Nocera, 2019; Oprea ve diğerleri, 2019; Pfattheicher ve diğerleri, 2020; Zondag, 2013) sıkılma eğilimi ile pozitif yönde ilişkili olduğunu gösteren birçok çalışma mevcuttur.

Sıkılma eğilimi ile karanlık kişilik özellikleri arasında var olan ilişkiler, bu çalışmada bulgularan sıkıcı dünya inancının karanlık kişilik özelliklerini yordayıcı rolü ile dolaylı bir şekilde tutarlı görünse de söz konusu ilişkiye net bir açıklama getirmemektedir. Buna karşın Pfattheicher ve diğerlerinin (2020) araştırması söz konusu ilişkinin yapısı hakkında doğruluğu şüpheli bir değerlendirmeyi mümkün hale getirmektedir. Pfattheicher ve diğerleri (2020) tarafından yapılan deneysel çalışmada, sıkıcı bir ortama maruz kalan bireylerin agresiflik düzeylerinin arttığı görülmektedir. Eğer ki içinde bulunulan ortamın sıkıcı olması, kişiyi o ortam içerisinde daha agresif yapıyorsa, içinde yaşanan tüm ortamın (dünyanın) sıkıcı olması ise kişide daha geniş kişilik özelliklerine yol açıyor olabilir. Bu açıdan, tıpkı sıkıcı bir ortamda bulunan çocuğun uyumsuz davranması gibi, tüm dünyanın sıkıcı olması ile uyumsuz kişilik özellikleri arasında bir ilişki mevcut olması muhtemel gibidir. Bu ampirik olmayan değerlendirmeye benzer bir görüş Erich Fromm'un (1972) New York Times gazetesinde bulunan açıklamasında şöyle ifade edilmiştir:

“İnsan, uyarılmaya ihtiyacı olan tutkulu bir varlıktır, can sıkıntısına ve monotonluğa zor bir şekilde tahammül eder ve eğer hayatın içinde gerçek bir ilgi bulamazsa, can sıkıntısı onu yıkım ve şiddetin sapkın bir yolunda aramaya zorlayacaktır.”

5.1.5. Sosyal İlginin Karanlık Kişilik Özellikleri ile İlişkisi, Yordayıcı ve Aracı Rolü

Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal ilginin karanlık kişilik özellikleri ile negatif yönde ilişkisinin olduğunu, bu ilişki içerisinde sosyal ilginin yordayıcı rolünün bulunduğunu ve güvenli, cazip, tehlikeli ve sıkıcı dünya inançları ile Makyavelizm, narsisizm ve psikopati karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunduğunu göstermektedir.

Daha önce bu araştırmanın diğer bölümlerinde aktarılmış olduğu gibi, sosyal ilgi ve karanlık kişilik özellikleri, hem bu değişkenlere atfedilen ilgili özellikler açısından hem de farklı değişkenlerle olan bağlantıları açısından birbirlerine zıt bir noktada bulunmaktadır. Karanlık kişilik özellikleri saldırgan eğilimler (Jones ve Paulhus, 2010), sınırlı empatik yetenekler (Jonason ve Krause, 2013; Jonason, Lyons, Bethell, ve Ross, 2013), baskınlık ve düşmanlığın bir karışımını yansıtan kişilerarası stiller (Jonason ve Webster, 2012; Jones ve Paulhus, 2011; Southard, ve diğerleri, 2015), arzu edilen kaynakları zorla elde etme (Zeigler-Hill, Southard ve Besser, 2014), diğerleri için nispeten az endişe duyma ve kendine odaklanma (Zuroff, Fournier, Patall ve Leybman, 2010) ve hile eğilimi (Baughman, Jonason, Lyons ve Vernon, 2014; Zeigler-Hill, Southard ve Besser, 2014) gibi olumsuz ve yıkıcı özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Söz konusu bu bulgular, karanlık kişilik özelliklerini toplumsal olarak istenmeyen bir tarafa koymaktadır. Oysa sosyal ilgi ise toplumsal olarak faydalı ve olumludur. Sosyal ilgi arttıkça,

empatinin (Crandal ve Harris, 1991), ahlâkın (Leak ve Leak, 2006), topluma uyum sağlamanın (Greever, Tseng ve Friedland, 1973), yardım (Crandal ve Harris, 1991) ve iş birliğinin (Kaplan, 2003) arttığı; düşmanlığın (Crandal, 1975), zorbalığın (Poorseyed ve diğerleri, 2018), dürtüselliğin (Jı ve diğerleri, 2021), intikam ve saldırganlığın (Locasio, 2003) ise azaldığı gözlenmektedir. Her iki özellik, toplumsal fayda/zarar ölçütünde ele alındığında, aralarındaki negatif ilişki oldukça tutarlıdır.

Bunlara ek olarak yazında sosyal ilginin Makyavelizm (McHoskey, 1999), narsisizm (Joubert, 1986; Kałużna-Wielobób, Strus ve Cieciuch, 2020; Miller ve diğerleri, 1987) ve psikopati ile (Noble, 2006; White, 2009) negatif yönde ilişkisinin olduğu çalışmalar olduğu görülmekte olup araştırmada bulgularan ilişkilerin alanyazında daha önce yapılan çalışmaları desteklediği söylenebilmektedir.

Sosyal ilginin karanlık kişilik özellikleri ile ilişkisinde aynı zamanda yordayıcı bir rolünün olması, Adler'in bu kavrama kuramsal olarak atfettiği rolle de tutarlıdır. Çünkü Adler (1931), hangi şekilde ifade edilirse edilsin ya da ne türde olursa olsun her kişilik özelliğinin içerisinde bir miktar sosyal ilgi bulunduğunu belirtmektedir. Ona göre ister kalıcı ya da geçici olsun isterse de birçok açıdan farklı olsun, "tüm yanlış kişilik özellikleri, sosyal ilgi yetersizliğinden kaynaklanır". Her ne kadar araştırmanın bulguları, Adler'in atfettiği nedenselliği karşılamıyor olsa da söz konusu bulguların bu açıklamaları destekler nitelikte olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmada sosyal ilginin aracı rolüne dair elde edilen bulgular, Adler'in bireysel psikoloji kuramının önermeleri ile tutarlı sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi Adler'in (akt., Ansbacher, 1956) "Hayatın adaletsiz olduğuna ve diğer insanların her şeyin en iyisine sahip olduğuna inanan birisi, 'Dünya bana bu şekilde davranacaksa, ben dünyaya neden iyi davranmalıyım?' düşüncesine sahip olabilir" ifadesi söz konusu bu ilişkileri güzel yansıtan bir açıklamaya benzemektedir.

Önceki bölümlerde Adler'in kuramsal görüşlerine dair açıklanan bilgilere kısaca yer vermek gerekirse, Adler teorisine göre insanlar doğuştan itibaren yaşadığı deneyimler ve bu deneyimlerden öznel mantıkları aracılığı ile edindikleri anlamlarla birlikte genel olarak yaşam, başkaları ve kendileri hakkında sonuçlar çıkarırlar. Öznel mantık, kişinin kendine, başkalarına ve dünyaya ilişkin özel ve benzersiz değerlendirmesini ve yaşamın ondan ne gerektirdiğine dayanan kurgusal akıl yürütme çizgisini ifade etmektedir (Griffith ve Powers, 2007). Adler'e göre kendimize, başkalarına ve dünyaya olan inançlarımız, öznel mantığımızın temelini oluşturur ve bu da dünya görüşümüzü şekillendirmektedir (Slavik ve Carlson, 2006). Yaşamın nasıl olduğuna dair bakış açımız, gerçek yaşamın nasıl olduğundan daha da önemlidir (Adler, 1938). "İnsanlığın çıkarına olan ilgi" (Ansbacher, 1991) olarak basitçe tanımlanabilen sosyal ilgi kavramı ise Adler'e (1956) göre bir duygudan da öte hayata karşı değerlendirici bir

tutumdur(Adler, 1933; akt., Ansbacher ve Ansbacher, 1964)kişinin yaşadığı deneyimleri öznel mantığı ile nasıl anladığı, nasıl yorumladığı ve ne gibi yargılara vardığı ile gelişmektedir. Bireyin doğuştan sahip olduğu sosyal ilginin derecesi, genel aile ortamına ve bireyin bundan çıkardığı anlamlara bağlıdır. Sosyal ilgisi gelişmeyen birey, sahip olduğu üstünlük çabasını benmerkezci bir çabaya dönüştürecektir ve düşüncelerine uygun hedefler ve **yaşam tarzı** yaratacaktır (Manaster, 2009, s. 5). Çocuğun hayatındaki önemli kişiler çocuğa özen ve ilgiyle davranmışlarsa ve çocuğun başkaları ile iş birliği kurmasına yardımcı olmuşlarsa, çocuk kendisi ve dünya hakkında olumlu duygulara sahip olacaktır. Davranış bozukluğu olan çocuğun temel hatası, insan ilişkilerini ve başkalarının iyiliğini hesaba katmak yerine benmerkezci olmaktır. Benmerkezci bir çocuk, sosyal ilgisi olmayan bir çocuktur (Adler, 1956).

Söz konusu açıklamalardan hareketle eğer ki dünyaya dair inançları dünyaya dair geliştirilen “öznel mantık” olarak ve karanlık kişilik özelliklerini de uyumsuz ve yıkıcı bir “yaşam tarzı” olarak varsayarsak bu araştırmada sosyal ilginin aracı rolünün incelendiği yapısal eşitlik modelleri aslında bir çeşit bireysel psikoloji varsayımlarının test edilmesine dönüşmektedir ve araştırmadan elde edilen bulgular bu varsayımları destekler niteliktedir.

Her ne kadar ele alınan kuramsal görüşler bağlamında destekleyici sonuçlar elde edilmiş olsa da Preacher ve Hayes (2011), 0.09’a kadar olan standardize dolaylı yol katsayısının düşük, 0.09 ile 0.25 arasının orta ve 0.025 üstü standardize dolaylı yol katsayısının yüksek düzey olduğunu ifade etmektedirler. Bu doğrultuda araştırmada dünyaya dair inançlar ile Makyavelizm hariç diğer tüm karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin düşük düzey aracılık rolüne sahip olduğu görülmektedir. Makyavelizm açısından ise orta düzey bir aracılık rolü bulunduğu söylenebilmektedir. Sosyal ilginin Makyavelizm üzerinde diğer karanlık kişilik özelliklerine göre daha yüksek düzey aracılık rolünün bulunmasının neden ve nasıl olduğu ya da olabildiği konusunda değerlendirme yapmak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Buna karşın Makyavelizm’in diğer karanlık kişilik özelliklerine nazaran insanlar hakkında alaycı ve ahlâksız bakış açısına (Wiggins ve Broughton, 1991) sahip olması topluluk duygusuna, kişisel çıkarını ön planda tutma eğilimine sahip olması ise iş birliğine oldukça zıt olup daha yüksek bir ilişkinin olması bu dinamikler açısından tutarlı görünmektedir.

5.2. Sonuç

Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlar şunlardır;

- Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin sıkıcı ve tehlikeli dünya inancı ile pozitif, güvenli ve tehlikeli dünya inancı arasında negatif yönde ilişkisi bulunmaktadır.
- Makyavelizm, narsisizm ve psikopatinin sosyal ilgi ile negatif yönde ilişkisi bulunmaktadır.
- Makyavelizm, narsisizm ve psikopati, güvenli ve cazip dünya inancı tarafından negatif, sıkıcı ve tehlikeli dünya inancı tarafından pozitif yönde yordanmaktadır.

- Makyavelizm, narsisizm ve psikopati, sosyal ilgi tarafından pozitif yönde yordanmaktadır.
- Güvenli, cazip, sıkıcı ve tehlikeli dünya inançları ile makyavelizm, narsisizm ve psikopati karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü bulunmaktadır.
- Araştırmadan elde edilen bu bulgular, daha önce yapılmış olan kuramsal ve ampirik çalışmaları doğrudan ya da dolaylı olarak desteklemektedir.

5.3. Öneriler

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırmada geliştirilen Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği'nde güvenli, tehlikeli, cazip ve sıkıcı olmak üzere 4 boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Elde edilen yapıya dair güvenilirlik geçerlik kanıtları bulunmakla birlikte farklı kültürler içerisinde farklı yapıların ortaya çıkabileceği (Chen ve diğerleri, 2016) göz önünde bulundurularak bu konuyla ilgilenen araştırmacılara söz konusu yapının farklı kültürlerde nasıl olduğunun ya da dünyaya dair farklı inançların olup olmadığının araştırılması önerilmektedir.

Chen ve diğerlerinin (2016) belirtmiş olduğu gibi alanyazında kişinin kendine yönelik inançlar (örneğin benlik saygısı, öz kontrol vb.) dünyaya dair inançlarına göre daha ön planda tutulmuştur. Bu doğrultuda dünyaya dair inançların nasıl geliştiği, hangi faktörlerden etkilendiği, hangi değişkenlerle ilişkisi olduğu, diğer kişisel ve kişilerarası inançlarla nasıl bir bağlantısı olduğu, ruh sağlığı açısından ne gibi artıları ya da eksileri olabileceği gibi birçok problem araştırılmayı beklemektedir. Bu konuyla ilgilenen araştırmacılara ilgili alanyazının zenginleşmesi adına dünyaya dair inançlarla farklı değişkenleri bir arada ele alan araştırmalar tasarımları önerilmektedir.

Bu araştırmada dünyaya dair inançlar, karanlık kişilik özellikleri içerisinde Makyavelizm, narsisizm ve psikopati karanlık kişilik özellikleri ile bir arada ele alınmıştır. Bununla birlikte dünyaya dair inançların karanlık kişilik özellikleri olabileceği tartışılan sadizm, kindarlık ve statü odaklı risk alma gibi değişkenlerin farklı kişilik özellikleri ile birlikte incelenmesinin de hem ilgili alanyazının zenginleşmesi açısından hem de inançlar ile karanlık kişilik özellikleri arasındaki bağlantının daha da belirginleşmesi açısından katkısı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca kişilik özellikleri sadece olumsuz özelliklerden oluşmamaktadır. Bu karanlık kişilik özelliklerinin dışında yer alan beş faktör kişilik özellikleri ya da HEXACO gibi kişilik yapılarının da dünyaya dair inançlar açısından incelenmesinin bu konudaki alanyazının genişlemesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal ilginin dünyaya dair inançlar ile sadece karanlık kişilik özellikleri arasındaki aracı rolüne değil, diğer kişilik özellikleri açısından da aracı rolünün nasıl olduğunun incelenmesi önerilmektedir.

Araştırmada dünyaya dair inançların sosyal ilgiyi ve karanlık kişilik özelliklerini yordama rolüne sahip olduğu görülmüştür. Buna karşın bu bulgular herhangi bir neden sonuç ilişkisi kurmayı mümkün kılmamaktadır. Bu doğrultuda konuyla ilgilenen araştırmacılara dünyaya dair inançları değiştirmenin sosyal ilgi ve karanlık kişilik özellikleri üzerinde herhangi bir değişime yol açıp açmadığının incelenmesi tavsiye edilmektedir.

Bu araştırmada ele alınan sosyal ilgi değişkeni, dünyaya dair inançlar ve karanlık kişilik özellikleri arasında aracı role sahip olmakla birlikte bu aracılığın düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum da dünyaya dair inançlar ile karanlık kişilik özellikleri arasında başka değişkenlerin de aracı rolünün olup olamayacağı sorusunu akla getirmektedir. Dolayısıyla konuyla ilgili olan araştırmacılara iki değişken arasında farklı değişkenlerin aracı rolü olup olmadığının sınanması önerilmektedir.

Son olarak hem sosyal ilginin hem de dünyaya dair inançların karanlık kişilik özellikleriyle olan ilişkisi göz önünde bulundurularak araştırmacılara sosyal ilginin ve dünyaya dair inançların olumlu bir şekilde gelişimini sağlayabilecek önleyici değişkenlerin araştırılmasının alanyazına ve uygulamalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

5.3.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Bu araştırmada dünyaya dair inançlar ve karanlık kişilik özellikleri arasındaki ilişkide sosyal ilginin aracı rolü üniversite öğrencileri açısından incelenmiştir. Daha önce belirtilmiş olduğu gibi üniversite dönemi birçok problemle mücadele edilen, farklı yaşantılar deneyimlenen, yeni bir uyum sürecine girilen ve öğrenme süreci kadar kişilik gelişiminin de önemli olduğu bir dönemdir (Arlı, 2013; Gizir, 2005). Akıcı zekâlarının ve yeni öğrenmelerinin dinamik bir işleve sahip olduğu bu dönemde bireylerin dünyaya dair inançlarının gelişebilir ya da değişebilir olması ileri yaşlara göre daha muhtemel görünmektedir (Salthouse, 2004). Her ne kadar bu bulgulardan yola çıkarak dünyaya dair inançların ve sosyal ilginin karanlık kişilik özellikleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı hakkında yorum yapılamasa da üniversite öğrencilerine hizmet veren Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezleri ya da ruh sağlığı ve kişilik gelişimine yönelik hizmet veren diğer kurum ve kuruluşlarda çalışan uzmanlara, üniversite öğrencilerinin dünyaya dair olumlu inançlarının gelişmesine katkıda bulunabilecek uygulamalar geliştirmeleri ve sağlamalarının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Benzer şekilde sosyal ilginin de öğrenilen, öğretilen ve geliştirilip değiştirilebilen bir özellik olmasından dolayı üniversite öğrencilerinin sosyal ilgi gelişimine katkı sağlayacak uygulamaların faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Her ne kadar bu çalışma üniversite öğrencileri ile yapılmış olsa da Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri eğitim öğretim hayatının tüm aşamalarında bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm bu eğitim ve öğretim süreci içerisinde aktif bir role sahip olan okul psikolojik danışmanlarına, dünyaya dair inançların ne olduğu ve öğrencilerin gelişimi içerisinde dünyaya

dair olumlu inançların nasıl kazandırılabilceği konusunda kendilerini geliştirmeleri önerilmektedir. Dahası erken yaşlarda ve farklı gelişim dönemlerinde bu inançların gelişimine yönelik kazanımlar geliştirilerek kişisel ve sosyal gelişim içerisinde bu kazanımlara yer verilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir. Her ne kadar sosyal ilginin bazı boyutlarına (örneğin empati ve iş birliği) yönelik kazanımlar anaokulundan başlayıp ardışık olarak devam eden rehberlik kazanımları içerisinde bulunuyor olsa da (MEB, 2020) sosyal ilgiyi arttırmaya yönelik farklı programlar ve kaynaklar oluşturma'nın bireyin gelişimi açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Daha önce belirtmiş olunduğu gibi travmalar bireylerin dünyaya dair inançlarını olumsuz yönde etkilemekte olup (Büyükdağ ve Bal, 2019) sosyal ilginin gelişiminde de olumlu ya da olumsuz deneyimlerin rolü bulunmaktadır (Murdock, 2016). Göç, doğal afet, terör gibi toplumsal olduğu kadar istismar, ölüm, intihar gibi bireysel yaşantılardan oluşan travmalar ülkemizi de etkilemektedir (Baloğlu ve diğerleri, 2018). Ülkemizde travmatik yaşantılara dair okul ortamında yapılan önleyici ve güçlendirici çalışmalar, Milli Eğitim Bakanlığının (2019) Okullarda Psikososyal Koruma ve Krize Müdahale Ekibi'nin sorumluluğu altında düzenlenmiştir. Söz konusu bu ekiplerin önleyici ve güçlendirici rol ve sorumluluklarının yanı sıra travmatik yaşantılarla ilgili okul ve aile arasında işbirliğini dinamik tutması, rehberlik servisi, aile, yöneticiler ve okulun tüm çalışanları ve çevre ile güçlü bir işbirliği ve etkileşimin olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Dahası Soysal (2020) okul ekiplerinin çalışmalarının müfredattan bağımsız çalışmalar olduğunu vurgulamaktadır. Bu doğrultuda çocukların travma geçmişini dikkate alarak oluşturulan, bu çocukların ihtiyaçları doğrultusunda okul ortamını düzenlemeyi kapsayan çocukların travma yaşantıları doğrultusunda ortaya çıkan tepkileri azaltmayı hedefleyen travmaya duyarlı okul programlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Bu programlar genel olarak travmalar konusunda eğitim veren, bu konuda ortak bir anlayış geliştiren, okul aile arası etkileşim ve işbirliği kuran, bakım verenlerin bu konuda eğitilmesini sağlayan ve öğrencilerin dayanıklılığını arttıran hedeflere odaklanmaktadır (Milwaukee Public Schools, 2015; akt. Soysal, 2020). Bireyin yaşamında meydana gelen travmatik yaşantılara duyarlı olarak onları güçlendirmek, yeni travma yaşantılarının oluşmasını engellemek ve daha sonra oluşabilecek travmalara karşı bireye beceriler kazandırmak söz konusu dünyaya dair inanç ve sosyal ilginin karanlık kişiliklerle olan ilişkisi ve rolü düşünüldüğünde dolaylı bir kazanç sağlayacağı öngörülmektedir.

Eğitim ve öğretim sürecinin tüm aşamaları öğrencilerin sosyal ve ruhsal gelişimi açısından önemli ve faydalı olmasıyla birlikte hem inançların hem de sosyal ilginin ilk geliştiği yer bireyin doğumundan itibaren ona bakım veren kişilerle deneyimlediği ilk çocukluk yılları olmaktadır. Söz konusu bu yaşantıların olumlu ya da olumsuz olması, sosyal ilginin düzeyi ve dünyaya dair inançların olumlu ya da olumsuz olması bakımından önemlidir. Dolayısıyla bu

inançların ve ilginin olumlu bir şekilde gelişmesi yönünden çocuğa bakım veren kişilere oldukça önemli bir rol düşmektedir. Bu doğrultuda aileler için bu deneyimlerin yaratacağı etkilerin farkında olunması, bunun olumsuz inançlara ve düşük düzey sosyal ilgiye sebep olabileceği, bu durumun da kişilik özellikleri açısından önemi hakkında duyarlılık ve farkındalık kazandırılması önemli görünmektedir. Hem olumlu inançların hem de sosyal ilginin sağlıklı gelişiminin bebeğin ileride sahip olacağı kişilik özellikleri ve bunun dolaylı olarak tüm hayatına yansımaları açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, anne, baba ve diğer tüm bakım verenleri bilgilendiren, eğiten ve yönlendiren uzmanlara, söz konusu dünyaya dair inançların ve sosyal ilginin ne olduğu, nasıl geliştiği, çocukluk çağı deneyimlerinin bunlar üzerinde nasıl etkisi olduğu, bunları geliştirmenin çocuk yetiştirme pratikleri içerisinde nasıl yapılabileceği gibi bilgi ve beceriler konusuna hem kendilerini geliştirmeleri hem de ailelere bu konuda bilgi ve beceri kazandırmalarının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, yukarıda sayılan tüm öneriler, bu alana ilgi duyan araştırmacılara ve uzmanlara yönelik olmakla birlikte unutulmaması gereken en önemli noktalardan biri, hem sosyal ilginin hem de dünyaya dair inançların, bireyin yaşamında ilk yıllardan itibaren edindiği deneyimler aracılığı ile oluştuğudur. Bu doğrultuda gerçekten kötü bir dünyada yaşayan birisinden dünyanın güvenli ve cazip bir yer olduğuna inanmasını beklemek olası değildir. Bu yüzden en büyük iş, bireyin içinde yaşadığı toplumu ve dünyayı düzenleyen kişi ve kurumlara düşmektedir. Yaşadığı toplumun en küçük biriminden en geniş birimine kadar güven, sevgi, sıcaklık ve iyiliği deneyimleyen bireylerin elde edeceği deneyimlerden çıkaracağı anlam, büyük olasılıkla dünyanın iyi ve insanların güvenilir olduğudur. Bu nedenle toplum ve toplum içerisinde bulunan bireylerin iyiliği, refahı, güvenliği ve mutluluğuna yönelik doğru politikalar mevcut olursa, bu politikaların alandaki uzmanların bu inançları ya da sosyal ilgiyi geliştirmeye yönelik çabaları kadar ve belki de daha fazla katkısı olması muhtemeldir. Doğuştan itibaren sosyal ilgi kapasitesiyle dünyaya gelen birey, bu deneyimlerin bir sonucu olarak kendisi de toplumun ve dünyanın gelişmesi yönünde katkıda bulunacak ve toplum ve birey arasında birbirini besleyen bir “iş birliğine” yani Rietveld’in (2004) ifadesiyle Adler’in ideal toplum olarak gördüğü şeye dönüşecektir. Adler’in sosyal yönelimli olan teorisine bireysel psikoloji adını vermesinin ardındaki sebep belki de budur.

6. KAYNAKLAR

- [1].A.P.A. (1980). *DSM-III-R: Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Washington: American Psychiatric Association.
- [2].A.P.A. (2013). *DSM-5: Ruhsal bozuklukların tanıs ve sayımsal elkitabı*. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: HYB.
- [3].A.P.A. (2022). Boredom. <https://dictionary.apa.org/boredom> adresinden 01.05.2022 tarihinde erişildi.
- [4].Adler, A. (1929). *The science of living*. New York: Greenberg.
- [5].Adler, A. (1931). *What life should mean to you*. Boston: Little, Brown & Co.
- [6].Adler, A. (1938). *Social interest: a challenge to mankind*. Londra: Faber & Faber.
- [7].Adler, A. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings*. New York: Basic Books,
- [8].Aghababaei, N., Mohammadtabar, S. ve Saffarinia, M. (2014). Dirty dozen vs. the h factor: comparison of the dark triad and honesty-humility in prosociality, religiosity, and happiness. *Personality and Individual Differences*, 67, 6-10.
- [9].Akalin, Ş.H., Toparlı, R., Argunşah, M., Demir, N., Gözaydın, N., Özyetgin, M. ... Tekeli, S. (2019). *Büyük Türkçe sözlük*.Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [10]. Akarsu, K.Ş. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ilişki istikrarı ile sosyal ilgi, ilişkisel benlik saygısı ve maneviyatları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [11]. Algae, S. B. (2012). Find, remind, and bind: The functions of gratitude in everyday relationships. *Social and Personality Psychology Compass*, 6, 455-469.
- [12]. Allport, G. W. (1937). *Personality*. New York: Henry Holt & Company.
- [13]. Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- [14]. Allport, G.W. (1964). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt.
- [15]. Alpar, R. (2014). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*.Ankara: Detay Yayıncılık.
- [16]. Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, Harvard University Press.
- [17]. Ansbacher, H. L (1966). Gemeinschaftsgeuehl. *Individual Psychology News Letter* , 17, 13-15
- [18]. Ansbacher, H. L (1968). The concept of social interest. *Journal of Individual Psychology*, 24, 131-149.
- [19]. Ansbacher, H. L ve Ansbacher, R. (1964). *Superiority and social interest*. Evanston: Northwestern University Press.
- [20]. Ansbacher, H. L. (1991). The concept of social interest. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 47(1), 28-46.
- [21]. Ansbacher, H. L. (1992). Alfred Adler's concepts of community feeling and of social interest and the relevance of community feeling for old age. *Individual Psychology* , 48(4), 402-412.
- [22]. Ansbacher, H. L. ve Ansbacher, R. R. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler*. New York: Harper Perennial.
- [23]. Ansbacher, H. L. ve Ansbacher, R. R. (1965). *Superiority and social interest: A Collection of later writings: With a biographical essay by Carl Furtmüller*. Londra: Routledge.
- [24]. Arlı, E. (2013). Barınma yerinin üniversite öğrencilerinin kişisel ve sosyal gelişim ve akademik başarı üzerindeki etkilerinin odak grup görüşmesi ile incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(2), 173-178.
- [25]. Ashton, M. C., Lee, K., Pozzebon, J. A., Visser, B. A. ve Worth, N. C. (2010). Status-driven risk taking and the major dimensions of personality. *Journal of Research in Personality*, 44(6), 734-737.
- [26]. Back, M.D. (2018). The narcissistic admiration and rivalry concept. Anthony D. Hermann, Amy B. Brunell ve Joshua D. Foster (Ed.), *Handbook of Trait Narcissism Key Advances, Research Methods, and Controversies içinde* (s. 57-68). Cham: Springer.

- [27]. Back, M.D., Schmukle, S.C. ve Egloff, B. (2010). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism–popularity link at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(1), 132-145.
- [28]. Balcı, A. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.
- [29]. Balliet, D. ve Van Lange, P. A. M. (2013). Trust, conflict, and cooperation: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 139, 1090–1112.
- [30]. Bandalos, D. L. ve Finney, S. J. (2001). Item parceling issues in structural equation modeling. *New developments and techniques in structural equation modeling*, 269-296.
- [31]. Barlow, P. J., Tobin, D. J. ve Schmidt, M. M. (2009). Social Interest and Positive Psychology: Positively Aligned. *Journal of Individual Psychology*, 65(3), 191-202.
- [32]. Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.
- [33]. Bartlett, M. Y. ve DeSteno, D. (2006). Gratitude and prosocial behavior: Helping when it costs you. *Psychological Science*, 17, 319–325.
- [34]. Bass, M.L., Curlette, W.L., Kern, R.M. ve McWilliams Jr., A.E. (2006). Social interest: a meta-analysis of a multidimensional construct. Steve Slavik ve Jon Carlson (Ed.), *Readings in the theory of individual psychology* içinde (s. 123-150). New York: Roudledge.
- [35]. Baughman, H. M., Dearing, S., Giammarco, E. ve Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviours and the Dark Triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences*, 52(5), 571-575.
- [36]. Baughman, H. M., Jonason, P. K., Lyons, M. ve Vernon, P. A. (2014). Liar liar pants on fire: Cheater strategies linked to the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 71, 35-38.
- [37]. Baumeister, R.F. ve Vohs, K.D. (2004). Sexual economics: Sex as female resource for social exchange in heterosexual interactions. *Personality and Social Psychology Review*, 8, 339-363.
- [38]. Baumgarten, E. (2001). Curiosity as a moral virtue. *International Journal of Applied Philosophy*, 15(2), 1-16.
- [39]. Beck, J.S. (2014). *Bilişsel davranışçı terapi: Temelleri ve ötesi*. Ankara: Nobel
- [40]. Bıçaksız, P. (2019). Karanlık üçlü kişilik özellikleri ve sürücü davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Trafik ve Ulaşım Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 66-77.
- [41]. Bickhard, M. H. ve Ford, B. L. (1976). Adler's concept of social interest: A critical explication. *Journal of Individual Psychology*, 32(1), 27.
- [42]. Bollmann, G., Krings, F., Maggiori, C. ve Rossier, J. (2015). Differential associations of personal and general just-world beliefs with the five-factor and the HEXACO models of personality. *Personality and Individual Differences*, 87, 312-319.
- [43]. Book, A., Visser, B.A., Blais, J., Hosker-Field, A., Methot-Jones, T., Gauthier, N.Y., Volk, A., Holden, R.R. ve D'Agata, M.T., (2016). Unpacking more “evil”: What is at the core of the dark tetrad?. *Personality and Individual Differences*, 90, 269-272.
- [44]. Bottome, P. (1957). *Alfred Adler: A portrait from life*. New York: Vanguard Press
- [45]. Bowen, N. K. ve Guo, S. (2011). *Structural equation modeling*. Oxford: Oxford University Press.
- [46]. Bowlby, J. (1988). *A secure base*. London: Routledge.
- [47]. Brewer, G., Hunt, D., James, G. ve Abell, L. (2015). Dark Triad traits, infidelity and romantic revenge. *Personality and Individual Differences*, 83, 122-127.
- [48]. Brown, R. P., Budzek, K. ve Tamborski, M. (2009). On the meaning and measure of narcissism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(7), 951-964.
- [49]. Buchheimer, A. (1959). From group to “gemeinschaft.” In Adler, K. A. ve Deutsch, D. (Ed.). *Essays in individual psychology* içinde (s. 242-247). New York: Grove Press.
- [50]. Buckels, E. E., Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2013). Behavioral confirmation of everyday sadism. *Psychological science*, 24(11), 2201-2209.
- [51]. Buffardi, L. E. ve Campbell, W. K. (2008). Narcissism and social networking web sites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(10), 1303-1314.
- [52]. Bulut, T. (2017). The concept of sadism in the current empirical literature. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 36(1), 23-41.

- [53]. Büyükdağ, Y. ve Bal, F. (2020). Kişilerarası ilişkilerde güven düzeyi ile travma sonrası hayata küsmeye düzeyinin cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 126-142.
- [54]. Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.
- [55]. Cai, H., Kwan, V. S. ve Sedikides, C. (2012). A sociocultural approach to narcissism: The case of modern China. *European Journal of Personality*, 26(5), 529-535.
- [56]. Cain, N.M., Pincus, A.L. ve Ansell, E.B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28, 638-656.
- [57]. Campbell, W. K., Bush, C. P., Brunell, A. B. ve Shelton, J. (2005). Understanding the social costs of narcissism: The case of the tragedy of the commons. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(10), 1358-1368.
- [58]. Campbell, W. K., Rudich, E. A. ve Sedikides, C. (2002). Narcissism, self-esteem, and the positivity of self-views: Two portraits of self-love. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(3), 358-368.
- [59]. Campbell, W. K. (2005). *When you love a man who loves himself*. Naperville: Sourcebooks, Inc.
- [60]. Carter, G. L., Campbell, A. C. ve Muncer, S. (2014). The dark triad personality: Attractiveness to women. *Personality and Individual Differences*, 56, 57-61.
- [61]. Chabrol, H., Bouvet, R. ve Goutaudier, N. (2017). The Dark Tetrad and antisocial behavior in a community sample of college students. *Journal of forensic psychology research and practice*, 17(5), 295-304.
- [62]. Chen, S. X., Lam, B. C., Wu, W. C., Ng, J. C., Buchtel, E. E., Guan, Y. ve Deng, H. (2016). Do people's world views matter? The why and how. *Journal of Personality and Social Psychology*, 110(5), 743.
- [63]. Chin, A., Markey, A., Bhargava, S., Kassam, K. S. ve Loewenstein, G. (2017). Bored in the USA: Experience sampling and boredom in everyday life. *Emotion*, 17(2), 1-10.
- [64]. Christie, R. ve Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Massachusetts: Academic Press.
- [65]. Civelek, M. (2018). *Yapısal eşitlik modellemesi metodolojisi*. İstanbul: Beta.
- [66]. Cleckley, H. (1941). *The mask of sanity*. St. Louis: C. V. Mosby
- [67]. Cleckley, H. (1976). *The mask of sanity (5th Ed)*. St. Louis: C. V. Mosby
- [68]. Cleckley, H. (1988). *The mask of sanity*. St. Louis: C. V. Mosby
- [69]. Clifton, J. D., Baker, J. D., Park, C. L., Yaden, D. B., Clifton, A. B., Terni, P., ... ve Seligman, M. E. (2019). Primal world beliefs. *Psychological assessment*, 31(1), 82.
- [70]. Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- [71]. Cömert, E. (2018). *Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinde karanlık üçlü: Hexaco kişilik özelliklerinin yordayıcı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- [72]. Cramer, P. (2019). Narcissism and attachment. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 207(2), 69-75.
- [73]. Crandall, J. E. (1991). A scale for social interest. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research ve Practice*, 47(1), 106-114.
- [74]. Crandall, J. E. ve Harris, M. D. (1976). Social interest, cooperation, and altruism. *Journal of Individual Psychology*, 32(1), 50.
- [75]. Crandall, J. E. ve Harris, M. D. (1991). Social interest, cooperation, and altruism. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research ve Practice*, 47(1), 115-119.
- [76]. Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- [77]. Dahlen, E. R., Martin, R. C., Ragan, K. ve Kuhlman, M. M. (2004). Boredom proneness in anger and aggression: Effects of impulsiveness and sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 37, 1615-1627.

- [78]. Dahling, J. J., Kuyumcu, D. ve Librizzi, E. (2014). Machiavellianism, unethical behavior and wellbeing in organizational life. R. Giacalone ve M. D. Promislo (Ed.), *Handbook of unethical work behavior: Implications for individual well-being*: içinde (s. 183-195). New York, NY: Routledge.
- [79]. Dalbert, C. (1999). The world's more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social Justice Research*, 12, 79-98.
- [80]. Dalbert, C. ve Donat, M. (2015). Belief in a just world. J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social ve behavioral sciences* içinde (s. 487-492). Oxford: Elsevier.
- [81]. Dallago, F., Mirisola, A. ve Roccato, M. (2012). Predicting right-wing authoritarianism via personality and dangerous world beliefs: Direct, indirect, and interactive effects. *The Journal of social psychology*, 152(1), 112-127.
- [82]. Davidson, I.J. (2020). *Personal politis: The rise of personality traits in the century of eugenics and psychoanalysis*. Doktora Tezi, York Üniversitesi, Toronto.
- [83]. Davison, G. C., Neale, J. M. (1997). *Anormal Psikolojisi*. Dağ, İ. (Ed.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- [84]. Demircioğlu, Z. (2020). *Antecedents of social media addiction and cyberbullying among adolescents: attachment, the dark triad, rejection sensitivity and friendship quality*. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [85]. DeVellis, R.F. (2017). *Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar*. (T. Totan, Çev.) Ankara: Nobel.
- [86]. DeVellis, R.F. (2017). *Ölçek Geliştirme: Kuram ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [87]. Direk, H. (2020). *Üniversite öğrencilerinde romantik ilişkide algılanan istismar, karanlık kişilik özellikleri ve bağlanma stillerinin ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Yakındoğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- [88]. Djeriouat, H. ve Trémolière, B. (2014). The Dark Triad of personality and utilitarian moral judgment: The mediating role of Honesty/Humility and Harm/Care. *Personality and Individual Differences*, 67, 11-16.
- [89]. Dowgwillo, E.A., Daowood, S. ve Pincus, A.L. (2016). The darkside of narcissism. Virgil Zeigler-Hill ve David K. Marcus (Ed.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* içinde (s. 25-44). Washington: APA.
- [90]. Dreikurs, R. (1950). *Fundamentals of Adlerian Psychology*. New York: Greenberg.
- [91]. Drislane, L. E., Patrick, C. J. ve Arsal, G. (2014). Clarifying the content coverage of differing psychopathy inventories through reference to the triarchic psychopathy measure. *Psychological Assessment*, 26(2), 350-362
- [92]. Duckitt, J. ve Fisher, K. (2003). The impact of social threat on worldview and ideological attitudes. *Political Psychology*, 24, 199-222.
- [93]. Dursun, Y. ve Kocagöz, E. (2010). Yapısal eşitlik modellemesi ve regresyon: Karşılaştırmalı bir analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (35), 1-17.
- [94]. DüNDAR, S. (2009). Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 139-150.
- [95]. Dweck, C. S. (2008). Can personality be changed? The role of beliefs in personality and change. *Current directions in psychological science*, 17(6), 391-394.
- [96]. Eckstein, D. (2008). A "SUPER" theory: An introduction to the theory of individual psychology. *Adlerian Yearbook 2008* içinde (s. 136-151). Londra: Adlerian Society and Institute for Individual Psychology.
- [97]. Egan, V., Chan, S. ve Shorter, G. W. (2014). The Dark Triad, happiness and subjective well-being. *Personality and individual differences*, 67, 17-22.
- [98]. Egan, V., Chan, S. ve Shorter, G. W. (2014). The Dark Triad, happiness and subjective well-being. *Personality and individual differences*, 67, 17-22.
- [99]. Elienberger, H. L. (1970). *The discovery of the unconscious: The history and evolution of dynamic psychiatry*. New York: Basic Books.
- [100]. Erdoğan, B. (2018). *Karanlık üçlü kişilik özelliklerine sahip üniversite öğrencileriyle kendine zarar verme davranışı gösterenlerin saldırganlık ve risk alma davranışlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

- [101]. Ergüner-Tekinalp, B. ve Terzi, Ş. (2016). Coping, social interest, and psychological birth order as predictors of resilience in Turkey. *Applied Research in Quality of Life*, 11(2), 509-524.
- [102]. Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*. New York: WW Norton & Company.
- [103]. Erkuş, A. (2013). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin.
- [104]. Erzi, S. (2020). Zararına sevinme (schadenfreude) ve yardım davranışlarının karanlık üçlü; benlik saygısı, empati ve bakış açısı alma bakımından incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1), 215-236
- [105]. Eysenck, H. J. (1967). *The biological basis of personality*. New Jersey: Transaction publishers.
- [106]. Fehr, B., Samson, D. ve Paulhus, D. L. (1992). The construct of Machiavellianism: Twenty years later. C. D. Spielberger ve J. M. Butcher (Ed.), *Advances in Personality Assessment* içinde(s. 77-116). Hillsdale: Erlbaum.
- [107]. Fehr, B., Samson, D. ve Paulhus, D. L. (1992). The construct of Machiavellianism: Twenty years later. C. D. Spielberger ve J. M. Butcher (Ed.), *Advances in Personality Assessment* içinde(s. 77-116). Hillsdale: Erlbaum.
- [108]. Ferguson, E. D. (2000). Individual psychology is ahead of its time. *Journal of Individual Psychology*, 56(1), 14-20.
- [109]. Figueredo, A. J., Vásquez, G., Brumbach, B. H., Schneider, S. M., Sefcek, J. A., Tal, I. R., ... ve Jacobs, W. J. (2006). Consilience and life history theory: From genes to brain to reproductive strategy. *Developmental Review*, 26(2), 243-275.
- [110]. Fisher, A. T., Sonn, C. C. ve Bishop, B. J. (2002). *Psychological sense of community: Research, applications, and implications*. New York, NY: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- [111]. Forman, B. D. ve Crandall, J. E. (1991). Social interest, irrational beliefs, and identity. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research ve Practice*, 47(1), 141-149.
- [112]. Foster, J. D., Campbell, W. K. ve Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486.
- [113]. Fowles, D. C. ve Dindo, L. (2009). Temperament and Psychopathy: A dualpathway model. *Current Directions in Psychological Science*, 18(3).179-183.
- [114]. Fraley, R. C. ve Roberts, B. W. (2005). Patterns of continuity: a dynamic model for conceptualizing the stability of individual differences in psychological constructs across the life course. *Psychological review*, 112(1), 60.
- [115]. Freud, S. (1923). A neurosis of demoniacal possession in the seventeenth century. *Collected Papers*, 4, 436-472.
- [116]. Freud, S. (1933). *New introductory lectures on psychoanalysis*. New York: WW Norton & Company.
- [117]. Fromm, E. (1972). Fromm's theory of aggression. *The New York Times Magazine*. <https://nyti.ms/2Gcd2Ve> adresinden 10.05.2022 tarihinde erişildi.
- [118]. Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. New York, Free Press Paperbacks.
- [119]. Funder, D. C. (2015). *The personality puzzle: Seventh international student edition*. New York: WW Norton & Company.
- [120]. Fung, Y.T. ve Reid, W. (2018). Perceived social support, social interest, and mental health: Testing a mediator model. *Journal of Individual Psychology*, 74(2), 157-171.
- [121]. Furnham, A., Richards, S. C. ve Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of personality: A 10 year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199-216.
- [122]. Gabbard, G. (1989). Two subtypes of narcissistic personality disorder. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 53, 527 - 532.
- [123]. Gabriel, M.T., Critelli, J.W. ve Ee, J.S. (1994). Narcissistic illusions in self evaluations of intelligence and attractiveness. *Journal of Personality*, 62(1), 143-155.
- [124]. Geçtan, E. (1988). *Psikanaliz ve sonrası*. Remzi Kitabevi.
- [125]. Giammarco, E.A. ve Vernon, P.A. (2014). Vengeance and the dark triad: The role of empathy and perspective taking in trait forgivingness. *Personality and Individual Differences*, 67, 23-29.

- [126]. Gilman, R. (2001). The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of youth and adolescence*, 30(6), 749-767.
- [127]. Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 196-213.
- [128]. Goldberg, Y. K., Eastwood, J. D., LaGuardia, J. ve Danckert, J. (2011). Boredom: An emotional experience distinct from apathy, anhedonia, or depression. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 30(6), 647-666.
- [129]. Goodboy, A. K. ve Martin, M. M. (2015). The personality profile of a cyberbully: Examining the Dark Triad. *Computers in Human Behavior*, 49, 1-4.
- [130]. Graeber, D. (2001). Değer teorisi: Antropolojik bir giriş. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- [131]. Grams, W. C. ve Rogers, R. W. (1990). Power and personality: Effects of Machiavellianism, need for approval, and motivation on use of influence tactics. *The Journal of General Psychology*, 117(1), 71-82.
- [132]. Grams, W. C. ve Rogers, R. W. (1990). Power and personality: Effects of Machiavellianism, need for approval, and motivation on use of influence tactics. *The Journal of General Psychology*, 117(1), 71-82.
- [133]. Grassegger, H. ve Krogerus, M. (2017). The data that turned the world upside down. *Vice Motherboard*, 28.
- [134]. Greever, K. B., Tseng, M. S. ve Friedland, B. U. (1973). Development of the Social . Index *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 41(3), 454-458.
- [135]. Griffith, J. ve Powers R. (2007). The lexicon of Adlerian psychology. Port Townsend: Adlerian Psychology Associates.
- [136]. Gürbüz, S. (2021). Sosyal bilimlerde aracı, düzenleyici ve durumsal etki analizleri. Ankara: Seçkin.
- [137]. Hansen-Brown, A.A. (2018). Perceived control theory of narcissism. Anthony D. Hermann, Amy B. Brunell ve Joshua D. Foster (Ed.), *Handbook of trait narcissism key advances, research methods, and controversies içinde* (s. 27-36). Cham: Springer.
- [138]. Hare, R. D. (1985). Comparison of procedures for the assessment of psychopathy. *Journal of Consulting and Clinical psychology*, 53(1), 7.
- [139]. Hare, R. D. (1991). The Hare psychopathy checklist-revised: Manual. Toronto: Multi-Health Systems Incorporated.
- [140]. Hare, R. D. ve Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4(1), 217-246.
- [141]. Hare, R. D., Harpur, T. J., Hakstian, A. R., Forth, A. E., Hart, S. D. ve Newman, J. P. (1990). The Revised Psychopathy Checklist: Reliability and factor structure. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2(3), 338-341.
- [142]. Harpur, T. J., Hakstian, A. R. ve Hare, R. D. (1988). Factor structure of the Psychopathy Checklist. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(5), 741-747.
- [143]. Havare, A.Ö. (2019). Üniversite öğrencilerinde kendini ve başkalarını affetme: Karanlık üçlü kişilik özelliklerinin rolü. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- [144]. Hawley, P. H. (2003). Prosocial and coercive configurations of resource control in early adolescence: A case for the well-adapted Machiavellian. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49(3), 279-309.
- [145]. Hawley, P. H. (2006). Evolution and personality: A new look at Machiavellianism. D. Mroczek ve T. Little (Ed.), *Handbook of Personality Development içinde* (s. 147-161). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- [146]. Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication monographs*, 76(4), 408-420.
- [147]. Hayes, S. C., Hayes, L. J. ve Reese, H. W. (1988). Finding the philosophical core: A review of Stephen C. Pepper's World Hypotheses: A Study in Evidence. *Journal of the experimental analysis of behavior*, 50(1), 97.

- [148]. Hilewsky, A.M. (2008), Social interest and mindfulness: A correlational study. Doktora Tezi, Adler School of Professional Psychology, Chicago.
- [149]. Holtzman, N. S. ve Strube, M. J. (2013). People with dark personalities tend to create a physically attractive veneer. *Social Psychological and Personality Science*, 4, 461-467.
- [150]. Howarth, E. ve Cattell, R. B. (1973). The multivariate experimental contribution to personality research. *Handbook of general psychology*. New Jersey: Prentice Hall.
- [151]. Huber, J. (2006). In Search of Social Interest. Steve Slavik ve Jon Carlson (Ed.), *Readings in the theory of individual psychology içinde* (s. 113-122). New York: Routledge.
- [152]. Hudson, N. W. ve Fraley, R. C. (2015). Volitional personality trait change: Can people choose to change their personality traits? *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(3), 490.
- [153]. Ickes, W., Reidhead, S. ve Patterson, M. (1986). Machiavellianism and self-monitoring: As different as "me" and "you." *Social Cognition*, 4, 58-74.
- [154]. Ináncsi, T., Pilinszki, A., Paál, T. ve Láng, A. (2018). Perceptions of close relationship through the machiavellians' dark glasses: Negativity, distrust, self-protection against risk and dissatisfaction. *Europe's Journal of Psychology*, 14(4), 806-830.
- [155]. Jaaskelainen, M. (2000). A comparative study of Adler and Buber: From contact to cooperation. *The Journal of Individual Psychology*, 56 (2), 141-154.
- [156]. Jakobwitz, S. ve Egan, V. (2006). The dark triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 331-339.
- [157]. Jakobwitz, S. ve Egan, V. (2006). The dark triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 331-339.
- [158]. Ji, J., Kim, M., KO, S., Jung, M., HAN, J. ve Seo, B. K. (2021). Effect of Stress, Impulsivity, Peer Attachment and Social Interest on Gambling Behavior. *The Korean Journal of Food ve Health Convergence*, 7(2), 11-24.
- [159]. Jia, X., Wang, Q. ve Lin, L. (2020). The Relationship between childhood neglect and malevolent creativity: The mediating effect of the dark triad personality. *Frontiers in Psychology*, 11.
- [160]. Jirsaraie, R.J., Ranby, K.W. ve Albeck, D.S. (2019). Early life stress moderates the relationship between age and prosocial behaviors. *Child Abuse & Neglect*, 94.
- [161]. John, O. P. ve Srivastava, S. (1999). The Big Five Trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. L. A. Pervin ve O. P. John (Ed.) *Handbook of personality: Theory and research içinde* (ss. 102-138). New York: Guilford Press.
- [162]. Johnston, T. B. (1988). Validation of the life style personality inventory and the prediction of success in treating pain. Doktora tezi, Georgia State University, Athens.
- [163]. Jonason, P. K. ve Kavanagh, P. (2010). The dark side of love: Love styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 606-610.
- [164]. Jonason, P. K. ve Krause, L. (2013). The emotional deficits associated with the Dark Triad traits: Cognitive empathy, affective empathy, and alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 55(5), 532-537.
- [165]. Jonason, P. K. ve Tost, J. (2010). I just cannot control myself: The Dark Triad and self-control. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 611-615.
- [166]. Jonason, P. K. ve Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the dark triad. *Psychological assessment*, 22(2), 420-432.
- [167]. Jonason, P. K., Li, N. P. ve Buss, D. M. (2010). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and individual differences*, 48(4), 373-378.
- [168]. Jonason, P. K., Li, N. P. ve Buss, D. M. (2010). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and individual differences*, 48(4), 373-378.
- [169]. Jonason, P. K., Lyons, M. ve Bethell, E. (2014). The making of Darth Vader: Parent-child care and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 67, 30-34.

- [170]. Jonason, P. K., Lyons, M., Bethell, E. J. ve Ross, R. (2013). Different routes to limited empathy in the sexes: Examining the links between the Dark Triad and empathy. *Personality and Individual Differences*, 54(5), 572-576.
- [171]. Jonason, P. K., Strosser, G. L., Kroll, C. H., Duineveld, J. J. ve Baruffi, S. A. (2015). Valuing myself over others: The Dark Triad traits and moral and social values. *Personality and Individual Differences*, 81, 102-106.
- [172]. Jonason, P. K., Webster, G. D., Schmitt, D. P., Li, N. P. ve Crysel, L. (2012). The antihero in popular culture: Life history theory and the dark triad personality traits. *Review of General Psychology*, 16(2), 192.
- [173]. Jonason, P.K., Lyons, M. ve Blanchard, A. (2015). Birds of a “bad” feather flock together: The Dark Triad and mate choice. *Personality and Individual Differences*, 78, 34-38.
- [174]. Jonason, P.K., Okan, C. ve Özsoy, E. (2019). The dark triad traits in Australia and Turkey. *Personality and Individual Differences*, 149, 123-127.
- [175]. Jonason, P.K., Slomski, S. ve Partyka, J. (2012). The Dark Triad at work: How toxic employees get their way. *Personality and Individual Differences*, 52, 449-453.
- [176]. Jonason, P.K., Slomski, S. ve Partyka, J. (2012). The Dark Triad at work: How toxic employees get their way. *Personality and Individual Differences*, 52, 449-453.
- [177]. Jones, D. N. ve Figueredo, A. J. (2013). The core of darkness: Uncovering the heart of the Dark Triad. *European Journal of Personality*, 27(6), 521-531.
- [178]. Jones, D. N. ve Neria, A. L. (2015). The Dark Triad and dispositional aggression. *Personality and Individual Differences*, 86, 360-364.
- [179]. Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. Mark R. Leary ve Rick H. Hoyle (Ed.), *Handbook of individual differences in social behavior* içinde (s. 93-108). New York: Guilford Press.
- [180]. Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2010). Differentiating the 15 dark triad within the interpersonal circumplex. Leonard M. Horowitz ve Stephen Strack (Ed.), *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment and therapeutic interventions* içinde (s. 249-267), New York: John Wiley & Sons.
- [181]. Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 679-682.
- [182]. Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- [183]. Jones, D.L. (2016). The nature of machiavellianism: Distinct patterns of misbehavior. The darkside of narcissism. Virgil Zeigler-Hill ve David K. Marcus (Ed.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* içinde (s. 82-108). Washington: APA.
- [184]. Jordan, C. H. ve Zeigler-Hill, V. (2013). Fragile self-esteem: The perils and pitfalls of (some) high self-esteem. V. Zeigler-Hill (Ed.) *Self-Esteem* içinde (s. 80-99). Hove: Psychology Press.
- [185]. Joubert, C. E. (1998). Narcissism, need for power, and social interest. *Psychological reports*, 82(2), 701-702.
- [186]. Juneman ve Pane, M. M. (2013). Apathy towards environmental issues, narcissism, and competitive view of the world. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 101, 44-52.
- [187]. Kahneman, D. ve Tversky, A. (1979). Prospect theory: an analysis of decision under risk. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 47, 263-291.
- [188]. Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS Uygulamaları Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*(6. Baskı). Ankara: Asil Yayınevi.
- [189]. Kalaycı, Ş., Albayrak, A. S., Eroğlu, A., Küçüksille, E., Ak, B., Karaltı, M., ... ve Antalyalı, Ö. L. (2005). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım
- [190]. Kalkan, M. (2009). Adlerian Social Interest Scale-Romantic Relationship Form: Scale Development and Psychometric Properties. *Individual Differences Research*, 7(1), 40-48.
- [191]. Kałużna-Wielobób, A., Strus, W. ve Cieciuch, J. (2020). Community feeling and narcissism as two opposite phenomena. *Frontiers in Psychology*.

- [192]. Kaplan, H. (2003). The relationship of social interest to cooperative behavior. *Journal of Individual Psychology*, 34(1), 36-39.
- [193]. Kaplan, H. B. (1991). Aguide for explaining social interest to laypersons. *Individual Psychology*, 47, 82-85.
- [194]. Kaplan, H. B. (1991). Sex differences in social interest. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 47(1), 120-123.
- [195]. Karaaslan, N. (2019). Üniversite öğrencilerinde ilişkisel saldırganlık: Karanlık üçlü kişilik özelliklerinin rolü. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- [196]. Kaufman, S. B., Yaden, D. B., Hyde, E. ve Tsukayama, E. (2019). The Light vs. Dark Triad of Personality: Contrasting Two Very Different Profiles of Human Nature. *Frontiers in psychology*, 10, 467.
- [197]. Kaufmann, W. (2003). Freud, Adler and Jung: Discovering the mind. Piscataway: Transaction Publishers.
- [198]. Kavanagh, P. S., Signal, T. D. ve Taylor, N. (2013). The Dark Triad and animal cruelty: Dark personalities, dark attitudes, and dark behaviors. *Personality and Individual Differences*, 55(6), 666-670.
- [199]. Kayacı, Ü. (2014). Üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sıraları ve sosyal ilgi düzeylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini yordamadaki rolünün incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [200]. Kelley, H. H. (1967). Attribution theory in social psychology. *Nebraska Symposium on Motivation*, 15, 192-238.
- [201]. Kestenbaum, R., Farber, E. A. ve Sroufe A. L. (1989). Individual differences in empathy among preschoolers: Relation to attachment theory. *New Directions for Child Development*, 44, 51-64.
- [202]. Kiran, B. (2019). Orta yetişkinlik. Filiz Yurtal (Ed.), Yaşam boyu gelişim içinde (s. 242-268). Ankara: Nobel.
- [203]. Kim HY. Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics* 38(1):52-54.
- [204]. King, R. A. ve Shelley, C. A. (2008). Community feeling and social interest: Adlerian parallels, synergy and differences with the field of community psychology. *Journal of Community ve Applied Social Psychology*, 18(2), 96-107.
- [205]. Kishton, J. M. ve Widaman, K. F. (1994). Unidimensional versus domain representative parceling of questionnaire items: An empirical example. *Educational and psychological measurement*, 54(3), 757-765.
- [206]. Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling. New York: Guilford publications
- [207]. Kline, R.B. (2019). Yapısal eşitlik modellemesinin ilkeleri ve uygulaması, (S. Şen Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- [208]. Kluckhohn, F. R. ve Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Evanston, Illinois: Row, Peterson.
- [209]. Koltko-Rivera, M. E. (2004). The psychology of worldviews. Review of general psychology, 8(1), 3-58.
- [210]. Krizan, Z. (2018). The Narcissism spectrum model: a spectrum perspective on narcissistic personality. Anthony D. Hermann, Amy B. Brunell ve Joshua D. Foster (Ed.), *Handbook of trait narcissism key advances, research methods, and controversies içinde* (s. 15-26). Cham: Springer.
- [211]. Ksinan, A., Mališ, J. ve Vazsonyi, A.T. (2019). Swiping away the moments that make up a dull day: Narcissism, boredom, and compulsive smartphone use. *Current Psychology*, 40(6), 2917-2926.
- [212]. Kumar, K. ve Beyerlein, M. (1991). Construction and validation of an instrument for measuring ingratatory behaviors in organizational settings. *Journal of Applied Psychology*, 76(5), 619-627.
- [213]. Kumar, K. ve Beyerlein, M. (1991). Construction and validation of an instrument for measuring ingratatory behaviors in organizational settings. *Journal of Applied Psychology*, 76(5), 619-627.

- [214]. Küçük Helvacı, F. (2012). Romantik ilişkilerde sorun çözme ve sosyal ilginin aşka ilişkin tutumlarla ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- [215]. Kwiatkowska, M., Jułkowski, T., Rogoza, A., Żemojtel-Piotrowska, M. ve Fatfouta, R. (2019). Narcissism and trust: Differential impact of agentic, antagonistic, and communal narcissism. *Personality and Individual Differences*, 137, 139-143.
- [216]. Lambiotte, R. ve Kosinski, M. (2014). Tracking the digital footprints of personality. *Proceedings of the IEEE*, 102(12), 1934-1939.
- [217]. Langston, C. A. ve Sykes, W. E. (1997). Beliefs and the Big Five: Cognitive bases of broad individual differences in personality. *Journal of Research in Personality*, 31(2), 141-165.
- [218]. Lavelock, C. R., Griffin, B. J., Worthington, E. L., Benotsch, E. G., Lin, Y., Greer, C. L., ... Hook, J. N. (2016). A qualitative review and integrative model of gratitude and physical health. *Journal of Psychology and Theology*, 44, 55-86.
- [219]. Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- [220]. Leak, G. K. (1991). Two social interest measures and social desirability response sets. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 47(1), 136-140.
- [221]. Leak, G. K. ve Leak, K. C. (2006). Adlerian Social Interest and Positive Psychology: A Conceptual and Empirical Integration. *The Journal of Individual Psychology*, 62(3), 207-223.
- [222]. Leak, G. K. ve Williams, D. E. (1989). Relationship between social interest, alienation, and psychological hardiness. *Individual Psychology*, 45(3), 369.
- [223]. Ledesma, R. D. ve Valero-Mora, P. (2007). Determining the number of factors to retain in EFA: An easy-to-use computer program for carrying out parallel analysis. *Practical assessment, research, and evaluation*, 12(1), 2.
- [224]. Ledesma, R. D. ve Valero-Mora, P. (2007). Determining the number of factors to retain in EFA: An easy-to-use computer program for carrying out parallel analysis. *Practical assessment, research, and evaluation*, 12(1), 2.
- [225]. Lee, K. ve Ashton, M. C. (2004). Psychometric properties of the HEXACO personality inventory. *Multivariate behavioral research*, 39(2), 329-358.
- [226]. Lee, K. ve Ashton, M. C. (2005). Psychopathy, Machiavellianism, and narcissism in the Five-Factor Model and the HEXACO model of personality structure. *Personality and Individual Differences*, 38(7), 1571-1582.
- [227]. Lee, K., Ashton, M. C., Wiltshire, J., Bourdage, J. S., Visser, B. A. ve Gallucci, A. (2013). Sex, power, and money: Prediction from the Dark Triad and Honesty-Humility. *European Journal of Personality*, 27(2), 169-184.
- [228]. Leone, L., Desimoni, M. ve Chirumbolo, A. (2012). HEXACO, social worldviews and socio-political attitudes: A mediation analysis. *Personality and Individual Differences*, 53(8), 995-1001.
- [229]. LePera, N. (2011). Relationships between boredom proneness, mindfulness, anxiety, depression, and substance use. *The New School Psychology Bulletin*, 8(2), 15-25.
- [230]. Lerner, M. J. (1977). The justice motive: Some hypotheses as to its origins and forms. *Journal of Personality*, 45(1), 1-52.
- [231]. Leung, K., Bond, M. H., de Carrasquel, S. R., Muñoz, C., Hernández, M., Murakami, F., ... ve Singelis, T. M. (2002). Social axioms: The search for universal dimensions of general beliefs about how the world functions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(3), 286-302.
- [232]. Levenson, M. R., Kiehl, K. A. ve Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 151-158.
- [233]. Lijuan, A. ve Zhong, C. (2003). A Review of Research on Sense of Security. *Chinese Journal of Behavioral Medicine and Brain Science*, (6), 698-699.
- [234]. Lilienfeld, S. O. (1994). Conceptual problems in the assessment of Psychopathy. *Clinical Psychology Review*, 14(1), 17-38.
- [235]. Linden, G. W. (1983). Some philosophical roots of Adlerian psychology. *Individual Psychology*, 40(3), 254-269.

- [236]. Little, T. D., Rhemtulla, M., Gibson, K. ve Schoemann, A. M. (2013). Why the items versus parcels controversy needn't be one. *Psychological methods*, 18(3), 285.
- [237]. Locasio, A.N. (2003). Should I retaliate? The role of aggression, forgivingness, moral responsibility, and social interest in the decision to return harm for harm. Doktora Tezi, The University of Texas, Austin.
- [238]. Lyons, M., Morgan, K., Thomas, J. ve Al Hashmi, A. (2013). Patterns of Parental Warmth, Attachment, and Narcissism in Young Women in United Arab Emirates and the United Kingdom. *Individual Differences Research*, 11(4), 149-158.
- [239]. Ma, L. K., Tunney, R. J. ve Ferguson, E. (2017). Does gratitude enhance prosociality?: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*.
- [240]. Maccoby, M. (2000). Narcissistic leaders: The incredible pros, the inevitable cons. *Harvard Business Review*, 78(1), 68-78.
- [241]. MacKinnon, D. P. (2008). Introduction to statistical mediation analysis. Londra: Roudledge.
- [242]. Makinson, L. (2001). The relationship of moral identity, social interest, gender, and wellness among adolescents. Doktora Tezi, University of North Carolina, Greensboro.
- [243]. Manaster, J. G. (2009). Private logic and the logic of social living. *Journal of Individual Psychology*, 65 (1), 4-12.
- [244]. Marcus, D. K., Zeigler-Hill, V., Mercer, S. H. ve Norris, A. L. (2014). The psychology of spite and the measurement of spitefulness. *Psychological Assessment*, 26(2), 563.
- [245]. Martin, R. A., Lastuk, J. M., Jeffery, J., Vernon, P. A. ve Veselka, L. (2012). Relationships between the Dark Triad and humor styles: A replication and extension. *Personality and Individual Differences*, 52(2), 178-182.
- [246]. Masten, A.S. ve Reed, M.G. (2002). Resilience in development. C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Ed.), *The handbook of positive psychology* içinde (s. 74-88). New York: Oxford University Press.
- [247]. McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1985). Updating Norman's "adequacy taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of personality and social psychology*, 49(3), 710.
- [248]. McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (2003). *Personality in Adulthood, Second Edition: A Five-Factor Theory Perspective*. The Guilford Press.
- [249]. McCullough, M. E., Kilpatrick, S. D., Emmons, R. A. ve Larson, D. B. (2001). Is gratitude a moral affect? *Psychological Bulletin*, 127, 249-266.
- [250]. McHoskey, J. W. (1999). Machiavellianism, intrinsic versus extrinsic goals, and social interest: A self-determination theory analysis. *Motivation and Emotion*, 23(4), 267-283.
- [251]. McHoskey, J. W., Worzel, W. ve Szyarto, C. (1998). Machiavellianism and psychopathy. *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 192.
- [252]. Mercer, K. B. ve Eastwood, J. D. (2010). Is boredom associated with problem gambling behaviour? It depends on what you mean by 'boredom'. *International Gambling Studies*, 10, 91-104.
- [253]. Merkle, E. C., You, D. ve Preacher, K. J. (2016). Testing nonnested structural equation models. *Psychological Methods*, 21(2), 151.
- [254]. Merlușcă, B-I., Chiracu, A. (2018). The role of adverse childhood experiences, self control and Dark Triad in the development of criminal behaviour. Correlative and differential aspects. *Studia Doctoralia. Psychology and Educational Science*, 15, 18-37.
- [255]. Meydan, C. M. ve Şeşen, H. 2015. Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- [256]. Milberg, A., Friedrichsen, M., Jakobsson, M., Nilsson, E., Niskala, B., Olsson, M., Wählberg, R. Ve Krevers, B. (2014). Patients' sense of security during palliative care-what are the influencing factors? *Journal Of Pain And Symptom Management*, 48(1), 45-55.
- [257]. Miller, J. D., Lynam, D. R., Hyatt, C. S. ve Campbell, W. K. (2017). Controversies in Narcissism. *Annual Review of Clinical Psychology*, 13(1), 291-315.
- [258]. Miller, M. J., Smith, T. S., Wilkinson, L. ve Tobacyk, J. (1987). Narcissism and social interest among counselors-in-training. *Psychological reports*, 60(3), 765-766.

- [259]. Miller, M. J., Smith, T. S., Wilkinson, L. ve Tobacyk, J. (1987). Narcissism and social interest among counselors-in-training. *Psychological Reports*, 60, 756-766.
- [260]. Millon, T., Millon, C. M., Meagher, S., Grossman, S. ve Ramnath, R. (2012). Personality disorders in modern life. New Jersey: John Wiley ve Sons.
- [261]. Mosak, H.H. ve Maniachi, M.P. (2012). Adlerci psikoterapi. Raymond J. Corsini ve Danny Wedding (Ed.), Modern psikoterapiler içinde (s. 115-178). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- [262]. Moynihan, A. B., Igou, E. R. ve van Tilburg, W. A. (2017). Boredom increases impulsiveness. *Social Psychology*, 48, 293-309.
- [263]. Murdock, N. L. (2016). Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- [264]. Newcomb, A. F., Bukowski, W. M. ve Pattee, L. (1993). Children's peer relations: A metaanalytic review of popular, rejected, neglected, controversial, and average sociometric status. *Psychological Bulletin*, 113(1), 99-128.
- [265]. Nikelly, A. G. (1962). Social interest: a paradigm for mental health education. *Journal of individual Psychology*, 18(2), 147.
- [266]. Noble, A.H. (2006). *The relationship of psychopathy and social interest to prison adjustment*. Doktora Tezi, Indiana State University, Indiana.
- [267]. Nocera, T.R. (2021). *Assessing the effects of psychopathy, sadism, aggression, and boredom proneness on cyber aggression perpetration in emerging adults: Is moral disengagement to blame?* Doktora Tezi, The University of Southern Mississippi, Mississippi.
- [268]. Nudelman, G. (2013). The belief in a just world and personality: A meta-analysis. *Social Justice Research*, 26(2), 105-119.
- [269]. O'Boyle, E. H., Forsyth, D., Banks, G. C. ve Story, P. A. (2013). A meta-analytic review of the Dark Triad-intelligence connection. *Journal of Research in Personality*, 47(6), 789-794.
- [270]. O'Connell, W. E. (1991). Humanistic identification: A new translation for Gemeinschaftsgefühl. *Individual Psychology*, 47(1), 26-27.
- [271]. O'connor, B. P. (2000). SPSS and SAS programs for determining the number of components using parallel analysis and Velicer's MAP test. *Behavior research methods, instruments ve computers*, 32(3), 396-402.
- [272]. O'Meara, A. Ve Hammond, S. (2016). Sadistic impulse and relating to others. John Birtchnell, Michelle Newberry ve Argyroula Kalaitzaki (Ed.). *Relating theory – clinical and forensic applications* içinde (s. 277-291). Londra: Palgrave Macmillan.
- [273]. Okan, C. (2017). Individual differences in empathy towards terrorism. Yüksek lisans tezi, Western Sydney University, Sydney.
- [274]. Okanes, M. M. ve Murray, L. W. (1982). Machiavellian and achievement orientations among foreign and American master's students in business administration. *Psychological Reports*, 50(2), 519-526.
- [275]. Oksenberg, L. (1971), Machiavellianism in traditional and western Chinese students. W. W. Lambert ve R. Weisbrod, (Eds), *Comparative Perspectives on Social Psychology* içinde (s. 92-99). Boston, MA: Little, Brown & Co.
- [276]. O'Meara, A., Davies, J. ve Hammond, S. (2011). The psychometric properties and utility of the Short Sadistic Impulse Scale (SSIS). *Psychological assessment*, 23(2), 523.
- [277]. Oprea, B., Iliescu, D., Burtăverde, V. Ve Dumitrache, M. (2019). Personality and boredom at work: The mediating role of job crafting. *Career Development International*, 24(4).
- [278]. Orcan, F. ve Yanyun, Y. A. N. G. (2016). A note on the use of item parceling in structural equation modeling with missing data. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 7(1), 59-72.
- [279]. Ömer, İ. (2019). Hafız-ı Şirazi'nin Bir Gazeli Üzerine Değerlendirme: Aşk Herkesin Başında: Kimi Cefâda, Kimi Safâda. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 157-164.
- [280]. Özaydınlık, Ş. (2014). Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [281]. Özkul, K. (2020). Dishonesty in close relationships: The effect of the dark triad personality traits and adult attachment styles on the perceptions of infidelity. Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [282]. Öztürk, M. (2020). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet yaşantılarında karanlık kişilik özelliği ve dürtüselliliğin etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- [283]. Pabian, S., De Backer, C. J. ve Vandebosch, H. (2015). Dark Triad personality traits and adolescent cyber-aggression. *Personality and Individual Differences*, 75, 41-46.
- [284]. Pailing, A., Boon, J. ve Egan, V. (2014). Personality, the Dark Triad and violence. *Personality and Individual Differences*, 67, 81-86.
- [285]. Pang, Y, Song C. ve Ma, C. (2022). Effect of different types of empathy on prosocial behavior: Gratitude as mediator. *Frontiers in Psychology*, 13.
- [286]. Patrick, C. J., Bradley, M. M. ve Lang, P. J. (1993). Emotion in the criminal psychopath: Startle reflex modulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 102(1), 82-92.
- [287]. Patrick, C. J., Cuthbert, B. N. ve Lang, P. J. (1994). Emotion in the criminal psychopath: Fear image processing. *Journal of Abnormal Psychology*, 103(3), 523-534.
- [288]. Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 421-426.
- [289]. Paulhus, D. L. ve Dutton, D. G. (2016). Everyday sadism. Virgil Zeigler-Hill ve David K. Marcus (Ed.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology içinde* (s. 109-120). Washington: APA.
- [290]. Paulhus, D. L. ve Jones, D. N. (2015). Measures of dark personalities. Gregory J. Boyle, Donald H. Saklofske ve Gerald Matthews (Ed.), *In measures of personality and social psychological constructs içinde* (s. 562-594). Massachusetts: Academic Press.
- [291]. Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.
- [292]. Peluso, P. (2006). Lifestyle assessment. S. S. Carlson (Ed.), *Readings in the theory of individual psychology içinde* (s. 189-206). New York: Routledge.
- [293]. Pepper, S.C. (1942). *World hypotheses: A study in evidence*. Berkeley: University of California Press.
- [294]. Pervin, L. A. (2003). *The science of personality*. Oxford: Oxford university press.
- [295]. Peterson, C. ve Seligman, M. E. P. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Washington, American Psychological Association.
- [296]. Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A. ve Veselka, L. (2011). Trait emotional intelligence and the dark triad traits of personality. *Twin Research and Human Genetics*, 14(1), 35-41.
- [297]. Pfattheicher, S., Lazarevic, L.B., Westgate, E.C. ve Schindler, S. (2020). On the relation of boredom and sadistic aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 121(3), 573-600.
- [298]. Piccone, A. V. (2009). A comparison of three computational procedures for solving the number of factors problem in exploratory factor analysis. Doktora Tezi, University of Northern Colorado, Greeley.
- [299]. Plummer, B. A. (2000). To parcel or not to parcel: The effects of item parceling in confirmatory factor analysis. Doktora Tezi, University of Rhode Island, Rhode Island.
- [300]. Poorseyed, S. R. ve Poorseyed, S. M. (2018). Designing a social interest therapy program and examining its effectiveness on bullying and victim behaviors in adolescences. *Quarterly Social Psychology Research*, 8(30), 55-78.
- [301]. Poorseyed, S.R., Alizadeh, H., Kazemi, F., Borjali, A., Farrokhi, N. ve Poorseyed, S.M. (2018). Designing a social interest therapy program and examining its effectiveness on bullying and victim behaviors in adolescences. *Quarterly Social Psychology Research*, 8(30), 55-78.
- [302]. Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.
- [303]. Prichard, J. C. (1835). *A treatise on insanity and other disorders affecting the mind*. London: Sherwood, Gilbert and Piper.

- [304]. Puthillam, A., Karandikar, S., Kapoor, H. ve Parekh, A. (2021). Gratitude blindness: How does the dark triad experience gratitude? *Personality and Individual Differences*, 168(1).
- [305]. Raskin, R. N. ve Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological reports*, 45(2), 590.
- [306]. Raskin, R. N. ve Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45(2), 590.
- [307]. Rauthmann, J. F. (2012). The Dark Triad and interpersonal perception: Similarities and differences in the social consequences of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Social Psychological and Personality Science*, 3(4), 487-496.
- [308]. Rauthmann, J. F. (2012). The Dark Triad and interpersonal perception: Similarities and differences in the social consequences of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Social Psychological and Personality Science*, 3(4), 487-496.
- [309]. Ray, J. J. and J. A. B. Ray (1982). Some apparent advantages of subclinical psychopathy. *The Journal of Social Psychology*, 117(1), 135-142.
- [310]. Rennebohm, S. B., Seebeck, J. ve Thoburn, J. W. (2017). Attachment, dyadic adjustment, and social interest: An indirect effects model. *The Journal of Individual Psychology*, 73(3), 208-224.
- [311]. Rennebohm, S.B., Seebeck, J. ve Thoburn, J.W. (2017). Attachment, dyadic adjustment, and social interest: An indirect effects model. *Journal of Individual Psychology*, 73(3), 208-224.
- [312]. Rietveld, G. (2004). Similarities between Jewish philosophical thought and Adler's individual psychology. *Journal of Individual Psychology*, 60 (3), 209-218.
- [313]. Roberts, B. W. ve DelVecchio, W. F. (2000). The rank-order consistency of personality traits from childhood to old age: a quantitative review of longitudinal studies. *Psychological bulletin*, 126(1), 3.
- [314]. Roberts, B. W. ve Jackson, J. J. (2008). Sociogenomic personality psychology. *Journal of personality*, 76(6), 1523-1544.
- [315]. Ryckman, R. M., Thornton, B. ve Butler, J. C. (1994). Personality correlates of the hypercompetitive attitude scale: Validity tests of Horney's theory of neurosis. *Journal of Personality Assessment*, 62(1), 84-94.
- [316]. Ryckman, R.M., Hammer, M., Kaczor, L.M. ve Gold, J.A. (1990). Construction of a hypercompetitive attitude scale. *Journal of Personality Assessment*, 55, 630-639.
- [317]. Ryckman, R.M., Hammer, M., Kaczor, L.M. ve Gold, J.A. (1990). Construction of a hypercompetitive attitude scale. *Journal of Personality Assessment*, 55, 630-639.
- [318]. Salthouse, T. A. (2004). What and when of cognitive aging. *Current directions in psychological science*, 13(4), 140-144.
- [319]. Saltoğlu, S. (2018). The role of coping style as a mediator between the dark triad and psychological well-being. *Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul*.
- [320]. Sass, D. A. ve Smith, P. L. (2006). The effects of parceling unidimensional scales on structural parameter estimates in structural equation modeling. *Structural equation modeling*, 13(4), 566-586.
- [321]. Satıcı, S. A., Kayış, A. R., YILMAZ, M. F. ve Eraslan-Çapan, B. (2019). Üniversite öğrencilerinde karanlık üçlü kişilik özellikleri ile dürtüsellik ve heyecan arama davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 857-881.
- [322]. Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- [323]. Schneider, K. (1950). *Psychopathic personalities* (9th ed.). London: Cassell.
- [324]. Seligman, A. (1977). *The problem of trust*. Princeton: Princeton University Press.
- [325]. Semenyna, S. W. ve Honey, P. L. (2015). Dominance styles mediate sex differences in Dark Triad traits. *Personality and Individual Differences*, 83, 37-43.
- [326]. Shapiro, D. (1981). *Autonomy and rigid character*. New York: Basic Books.
- [327]. Sharf, R. S. (2016). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları*. Ankara: Nobel.
- [328]. Shoda, Y. ve Mischel, W. (1996). Toward a unified, intra-individual dynamic conception of personality. *Journal of Research in Personality*, 30(3), 414-428.

- [329]. Shulman, B. H. ve Watts, R. E. (1997). Adlerian and constructivist psychotherapies: An Adlerian perspective. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 11, 181-193.
- [330]. Shulman, S., Elicker, J. ve Sroufe, A. L. (1994). Stages of friendship growth in preadolescence as related to attachment history. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11, 341-361.
- [331]. Sibley, C. G. ve Duckitt, J. (2009). Big-five personality, social worldviews, and ideological attitudes: Further tests of a dual process cognitive-motivational model. *The Journal of social psychology*, 149(5), 545-561.
- [332]. Slavik, S. ve Carlson, J. (Eds.). (2006). *Readings in the theory of individual psychology*. New York: Routledge.
- [333]. Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. *Sociological methodology*, 13, 290-312.
- [334]. Sokal, M. M. (1972). Psychology at Victorian Cambridge: The unofficial laboratory of 1887-1888. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 116(2), 145-147.
- [335]. Southard, A. C., Noser, A. E., Pollock, N. C., Mercer, S. H. ve Zeigler-Hill, V. (2015). The interpersonal nature of dark personality features. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 34(7), 555-586.
- [336]. Soysal, F.S. (2020). Travmaya duyarlı okullar: Tanımı, amacı ve kapsamı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2284-2304.
- [337]. Spurk, D. ve Hirschi, A. (2018). The Dark Triad and competitive psychological climate at work: A model of reciprocal relationships in dependence of age and organization change. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 27(6), 736-751.
- [338]. Stasio, M. J. ve Capron, E. W. (2006). Social interest as a distinct personality construct: Comparisons with "The Big Five" and related Prosocial constructs. S. Slavik ve J. Carlson (Ed.), *Readings in the theory of individual psychology* içinde (s. 173-189). New York: Routledge.
- [339]. Stewart, A. E. ve Stewart, E. A. (2006). The preference to excel and its relationship to selected personality variables. *Journal of Individual Psychology*, 62(3), 270-284.
- [340]. Struk, A. A., Carriere, J. S., Cheyne, J. A. ve Danckert, J. (2017). A short Boredom Proneness Scale: Development and psychometric properties. *Assessment*, 24, 346-359.
- [341]. Suess, G. J., Grossman, K. E. ve Sroufe, A. L. (1992). Effects of infant attachment to mother and father on quality of adaptation in preschool: From dyadic to individual organization to self. *International Journal of Behavior Development*, 15, 43-65.
- [342]. Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74
- [343]. Sürücü, L., Şeşen, H. ve Maşlakçı, A. (2021). *Spps, Amos ve Process Macro ile ilişkiler, aracı/düzenleyici ve yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- [344]. Szymczak, P., Sawicki, A. ve Jaworski, M. (2020). How narcissists see the social world? Trust, cynicism, and trifurcated model of narcissism. *Current Psychology*.
- [345]. Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, Temel ilkeler ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- [346]. Tabachnick, B.G. Ve Fidell, L.S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (M. Baloğlu, Çev.). Ankara: Nobel
- [347]. Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [348]. Terzioğlu, Z.A. (2016). *Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş ve stres belirtilerinin yordayıcılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- [349]. Tezcan, C. (2008). *Yapısal eşitlik modelleri*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [350]. Thomaes, S. ve Bushman, B. J. (2011). Mirror, mirror, on the wall, who's the most aggressive of them all? Narcissism, self-esteem, and aggression. P. R. Shaver ve M. Mikulincer (Ed.), *Human Aggression and Violence: Causes, Manifestations, and Consequences* içinde (s. 203-219). Washington: American Psychological Association.

- [351]. Thomaes, S. ve Bushman, B. J. (2011). Mirror, mirror, on the wall, who's the most aggressive of them all? Narcissism, self-esteem, and aggression. P. R. Shaver ve M. Mikulincer (Ed.), *Human Aggression and Violence: Causes, Manifestations, and Consequences* içinde (s. 203-219). Washington: American Psychological Association.
- [352]. Thomas, J., Hashmi, A. A., Chung, M. C., Morgan, K. ve Lyons, M. (2013). The narcissistic mask: An exploration of 'the defensive grandiosity hypothesis'. *Personality and Mental Health*, 7(2), 160-167.
- [353]. Thomas, J., Hashmi, A. A., Chung, M. C., Morgan, K. ve Lyons, M. (2013). The narcissistic mask: An exploration of 'the defensive grandiosity hypothesis'. *Personality and Mental Health*, 7(2), 160-167.
- [354]. Tibbetts, G. ve Scharfe, E. (2015). Oh, brother (or sister)!: An examination of sibling attachment, conflict, and cooperation in emerging adulthood. *Journal of Relationships Research*, 6(8), 1-11.
- [355]. Tozar, M. Z. (2019). *Karanlık üçlü kişilik özelliklerine göre üniversite öğrencilerinin yaşam deneyimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [356]. Tudge, J. R. H. ve Freitas, L. B. L. (2018). Developing gratitude: An introduction. J. R. H. Tudge ve L. B. L. Freitas (Ed.), *Developing gratitude in children and adolescents* içinde (s. 1-22). New York, Cambridge University Press.
- [357]. Türkçapar, H. (2013). *Bilişsel terapi: Temel ilkeler ve uygulama*. Ankara: HYB.
- [358]. Tversky, A. ve Kahneman, D. (1973). Availability: a heuristic for judging frequency and probability. *Cognitive Psychology*, 4, 207-232.
- [359]. Twenge, J. M. (2011). Narcissism and culture. W. K. Campbell ve J. D. Miller (Ed.), *The Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder: Theoretical Approaches, Empirical Findings, and Treatments* içinde (s. 202-210). Hoboken: John Wiley ve Sons.
- [360]. Twenge, J. M. ve Campbell, W. K. (2009). *The Narcissism epidemic: Living in the age of entitlement*. New York: Simon and Schuster.
- [361]. Twenge, J. M., Konrath, S., Foster, J. D., Keith Campbell, W. ve Bushman, B. J. (2008). Egos inflating over time: A cross-temporal meta-analysis of the Narcissistic personality inventory. *Journal of Personality*, 76(4), 875-902.
- [362]. Uysal, A.N. (2016). *Predicting relationship satisfaction: Dark triad personality traits, love attitudes, attachment dimensions*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [363]. Uysal, R., Bingöl, T. (2013). Minnettarlık. Akın, A. (Ed.). *Güncel psikolojik kavramlar 1: Pozitif psikoloji* içinde (s. 165-176). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- [364]. van Geel, M., Goemans, A., Toprak, F. ve Vedder, P. (2017). Which personality traits are related to traditional bullying and cyberbullying? A study with the Big Five, Dark Triad and sadism. *Personality and Individual Differences*, 106, 231-235.
- [365]. Van Hiel, A., Cornelis, I. ve Roets, A. (2007). The intervening role of social worldviews in the relationship between the five-factor model of personality and social attitudes. *European Journal of Personality: Published for the European Association of Personality Psychology*, 21(2), 131-148.
- [366]. Vangelisti, A. L., Daly, J. A. ve Rudnick, J. R. (1991). Making people feel guilty in conversations. *Human Communication Research*, 18(1), 3-39.
- [367]. Vangelisti, A. L., Daly, J. A. ve Rudnick, J. R. (1991). Making people feel guilty in conversations. *Human Communication Research*, 18(1), 3-39.
- [368]. Verschueren, K., Marcoen, A. ve Schoefs, V. (1996). The internal working model of the self, attachment, and competence in five-year-olds. *Child Development*, 67(5), 2493-2511.
- [369]. Visser, B. A., Pozzebbon, J. A. ve Reina-Tamayo, A. M. (2014). Status-driven risk taking: Another "dark" personality? *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 46(4), 485.
- [370]. Watts, R. E. (2015). Adler's individual psychology: The original positive psychology. *Revista de psicoterapia*, 26(102), 123-131.
- [371]. Way, L. (1962). *Adler's place in psychology*. New York: Collier Books.

- [372]. Weber, C. ve Federico, C. (2007). Interpersonal attachment and patterns of ideological belief. *Political Psychology*, 28(4), 389-416.
- [373]. Wheeler, M.S., Kern, R.M. ve Curlette, W.L. (2006). Lifestyle can be measured. Steve Slavik ve Jon Carlson (Ed.), *Readings in the theory of individual psychology* içinde (s. 217-230). New York: Routledge.
- [374]. White, J. L. (2009). *The role of psychopathy and social interest in the prediction of probation outcome*. Doktora Tezi, Indiana State University, Indiana.
- [375]. Whittaker, T.A. ve Schumacker, R.E. (2022). *Beginner's guide to structural equation modeling*. New York: Routledge,
- [376]. Wiggins, J. S. ve Broughton, R. (1991). A geometric taxonomy of personality scales. *European Journal of Personality*, 5(5), 343-365.
- [377]. Wiggins, J. S. ve Broughton, R. (1991). A geometric taxonomy of personality scales. *European Journal of Personality*, 5(5), 343-365.
- [378]. Wiggins, J. S. ve Broughton, R. (1991). A geometric taxonomy of personality scales. *European Journal of Personality*, 5(5), 343-365.
- [379]. Wilson, D. S., Near, D. C. ve Miller, R. R. (1996). Machiavellianism: A synthesis of the evolutionary and psychological literatures. *Psychological Bulletin*, 119(2), 285-299.
- [380]. Wolfradt, U. ve Dalbert, C. (2003). Personality, values and belief in a just world. *Personality and Individual Differences*, 35(8), 1911-1918.
- [381]. Wood, A. M., Froh, J. J. ve Geraghty, A. W. A. (2010). Gratitude and well-being: A review and theoretical integration. *Clinical Psychology Review*, 30, 890-905.
- [382]. Wrightsman, L. S. (1964). Measurement of philosophies of human nature. *Psychological Reports*, 14, 743-751.
- [383]. Yamagishi, T. ve Yamagishi, M. (1994). Trust and commitment in the United States and Japan. *Motivation and Emotion*, 18(2), 129-166.
- [384]. Yaşloğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85..
- [385]. Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2016). *Kişilik kuramları*. Ankara:Pegem Akademi.
- [386]. Yilmazer, T., Karagöz, Ş., Uzunbacak, H. ve Akçakanat, T. (2021). Karanlık üçlü kişilik özellikleri, psikolojik ayrıcalık, göreceli yoksunluk ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. *Ekev Akademi Dergisi*, 86, 597-622.
- [387]. Yılmaz, V. ve Dalbudak, Z. İ. (2018). Aracı değişken etkisinin incelenmesi: Yüksek hızlı tren işletmeciliği üzerine bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 517-534.
- [388]. Yost-Dubrow R. ve Dunham, Y. (2017). Evidence for a relationship between trait gratitude and prosocial behaviour, *Cognition and Emotion*, 32(2), 397-403.
- [389]. Yurdakul, Y. (2019). *Beş faktör kişilik özellikleri ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin eş uyumu ile olan ilişkileri: Evli çiftlerde kesitsel bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [390]. Zeigler-Hill, V., Southard, A. C. ve Besser, A. (2014). Resource control strategies and personality traits. *Personality and Individual Differences*, 66, 118-123.
- [391]. Zondag, H. (2013). Narcissism and boredom revisited: An exploration of correlates of overt and covert narcissism among dutch university students. *Psychological Reports: Mental & Physical Health*, 112(2), 563-576.
- [392]. Zuroff, D. C., Fournier, M. A., Patall, E. A. ve Leybman, M. J. (2010). Steps toward an evolutionary personality psychology: Individual differences in the social rank domain. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 51(1), 58.
- [393]. Zwick, W. R. ve Velicer, W. F. (1986). Comparison of five rules for determining the number of components to retain. *Psychological Bulletin*, 99(3), 432-442.

EKLER**EK-1 Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği****Dünya'ya Dair İnançlar Ölçeği**

Değerli Katılımcı,

Aşağıda dünyayla ilgili çok genel ifadeler bulunmaktadır. Lütfen bu ifadelerin size uygunluk derecesini işaretleyin. Bu ifadeler, içinde yaşamayı dilediğimiz dünya ya da bir başkasının bakış açısından dünya hakkında değil, sizin açınızdan, şu anda, olduğu gibi gerçek dünya hakkındadır. Kararsızlık yaşadığınızda, ilk olarak bu ifadenin gerçek dünya hakkında size ne kadar doğru hissettirdiğini düşünün. Yanlış cevap bulunmamaktadır ve hiçbir cevap üzerinde aşırı düşünmeyi gerektirmemektedir.

	İçinde yaşadığımız Dünya;	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Barışçıl bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
2	Fedakâr bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
3	Çekici bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
4	Gereksiz bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
5	Çirkin bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
6	Heyecan verici bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
7	Cezbedici bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
8	Açgözlü bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
9	Yıpratıcı bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
10	Kardeşçe bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
11	Dost canlısı bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
12	Uğursuz bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]

	İçinde yaşadığımız Dünya;	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
13	Renkli bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
14	İnsancıl bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
15	Saldırgan bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
16	Kavgacı bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
17	Keşfetmeye değer bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
18	Merhametli bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
19	Vasat bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
20	Çıkarıcı bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
21	Ayrımcı bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
22	Hapishane gibi bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
23	Rezalet bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
24	Yeniliklerle dolu bir yerdir.	[5]	[4]	[3]	[2]	[1]

EK-2 Toplumsal İlgil Ölçeği**Toplumsal İlgil Ölçeği****(Örnek Maddeler)**

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

	Tümüyle uygun	Genellikle Uygun	Kısmen Uygun	çok az Uygun	Hiç Uygun Değil
2. Arkadařlara yardım etmekten kaçınmam.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
10. Dünyada bir yerim olduğunu düşünüyorum.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
26. İşleri diğer insanlarla birlikte yapmayı tercih ederim.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
35. Bir iři yaparken insanlarla yariřma yerine iř birliği yapmayı tercih ederim.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
39. Gelecek kuşaklara daha iyi yaşanılır bir dünya oluşturmak için elimden geleni yapmaya hazırım.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
42. İnsanların çoğunun yararına olan bir etkinlik için kişisel ıkarlarımdan vazgeçebilirim.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
49. Doğayı korumaya yönelik bir kuruluşun etkin üyesi olmak isterim.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]

EK-3 Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği**Kısa Karanlık Üçlü Ölçeği
(Örnek Maddeler)**

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
3. Her ne pahasına olursa olsun, önemli kişileri kendi tarafına çekmelisin.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
6. İnsanlardan intikam almak için doğru zamanı beklemelisiniz.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
7. İnsanların bilmesi gerekmeyen şeyleri onlardan saklamalısınız.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
10. İnsanlar beni doğal bir lider olarak görür.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
13. Özel biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes bana sürekli böyle söylüyor.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
18. Hak ettiğim saygıyı görmekte ısrar ederim.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
22. İnsanlar sıklıkla kontrolden çıktığımı söyler.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
23. Başkalarına karşı kaba olabildiğim doğrudur.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]
24. Benimle uğraşanlar daima pişman olur.	[4]	[3]	[2]	[1]	[0]

EK-4 Etik Kurul İzni

ÖZGEÇMİŞ

